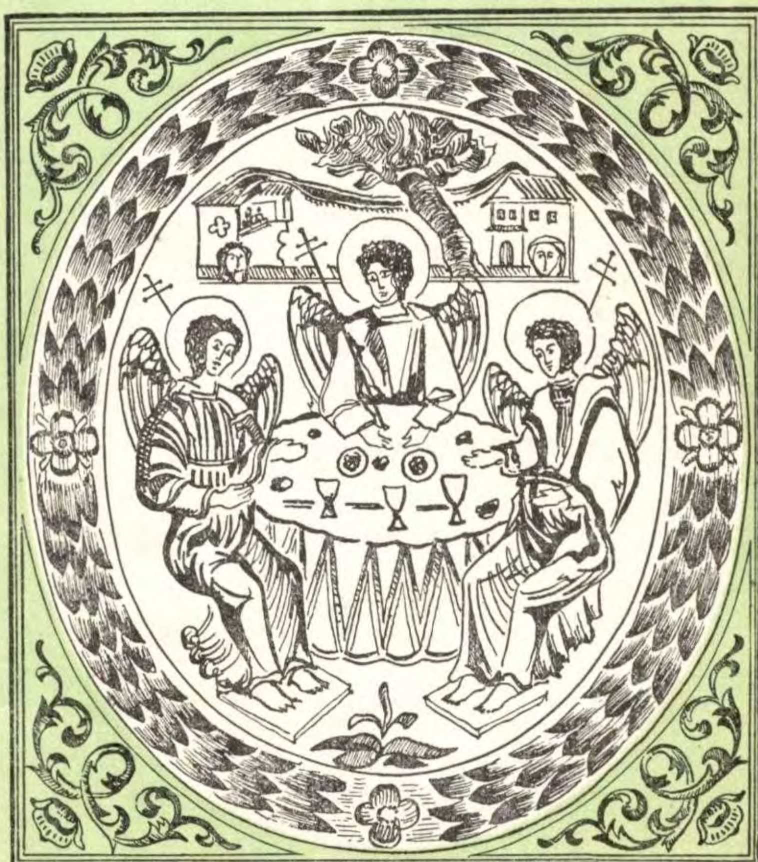
P. Jivi

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

3 ex. 6

MAI—IUNIE
1988
ANUL XXXIII
SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

A. Jivi

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ŞI
EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXIII, Nr. 3 MAI—IUNIE 1988

Redacţia şi Administraţia: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

CONTRIBUŢII LA ISTORIA REVOLUŢIEI DIN 1848—1849 ÎN PĂRŢILE ARADULUI ŞI BIHORULUI

Se împlinesc 140 de ani de la izbucnirea Revoluţiei din 1848—1849, moment de seamă din istoria poporului român ca şi a altor popoare europene. Această Revoluţie a fost semnalul pentru începutul unei vieţi noi, a unei noi epoci pentru bătrîna Europă, ca şi pentru lumea întreagă. Vechile instituţii feudale trozneau din toate încheieturile. Un vînt de libertate bătea peste tot, trezind la o viaţă nouă popoarele oprimate de pretutindeni.

Imperiul austriac — care cuprindea între hotarele sale mai multe naţiuni artificial unite într-un organism dominat de Curtea din Viena — nu putea rămîne ferit de vîntul de libertate care sufla în Europa. Acest vînt a bătut cu putere şi peste el, i-a zguduit şubredele temelii, şi dacă această Revoluţie nu a reuşit să aducă îndeplinirea imediată a idealurilor de libertate ale popoarelor, faptul se datorează incapacităţii conducătorilor acestor popoare de a opune politicii vieneze de „divide et impera" voinţa sinceră de a se uni în vederea cîştigării libertăţii pentru toţi.

Trebuie subliniat faptul că această Revoluţie nu a izbucnit întîmplător. „Mişcarea revoluţionară a maselor româneşti — desfăşurată în chip unitar în toate provinciile româneşti cu revendicări identice — a fost dezvoltarea firească a luptelor duse de ele în anii precedenţi împotriva jugului feudal şi a asupririi naţionale".[1] Antecedentele acestei mişcări revoluţionare pot fi urmărite în tot cursul Evului Mediu, în numeroasele răscoale ţărăneşti, dar mai ales în Revoluţia condusă de Horea, Cloşca şi Crişan (1784) şi în cea condusă de Tudor Vladimirescu (1821), aceasta din urmă cu puternice ecouri şi în Transilvania. Desfăşurarea unitară a Revoluţiei este atestată atît de programul unitar şi revendicările comune cît şi de participarea — în număr mai mic, e drept — a unor intelectuali, dar mai ales ţărani din părţile Aradului, Bihorului şi Zarandului la toate cele trei Adunări naţionale de la Blaj.[2] Aspectele majore

1 Colectiv, *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, 1964, p. 123; Keith Hitchins, *Conştiinţă naţională şi acţiune politică la românii din Transilvania 1700—1868*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987, Capitolul *Avram Iancu şi revoluţia europeană de la 1848*, p. 152—156, unde se afirmă că „Revoluţia românească de la 1848 în Transilvania a constituit o parte din mişcarea general-europeană a oamenilor şi ideilor în acel an de mare însemnătate istorică" şi se subliniază caracterul ei social, alături de cel naţional.

2 Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitate naţională 1834—1849*, Bucureşti, 1967, p. 175.

ale Revoluţiei erau aceleaşi ca şi în restul Transilvaniei,[3] cu precizarea că, la românii din Banat şi Crişana, revendicările de ordin politic-naţional erau completate cu cele de ordin bisericesc privind independenţa şi emanciparea Bisericii ortodoxe din Transilvania de sub ierarhia străină şi reactivarea vechii Mitropolii a Transilvaniei.

Pregătirea ideologică a Revoluţiei în părţile Aradului şi Bihorului a fost făcută de dascălii Preparandiei din Arad, cercetată de tineri din tot Banatul şi Crişana. Îndrumarea acestor tineri — învăţători şi preoţi — pe calea luminării poporului şi a susţinerii luptei naţionale pînă la deplina ei biruinţă, este meritul incontestabil al profesorilor celor două şcoli româneşti de la Arad — Preparandia şi Institutul Teologic. De aici au pornit lozincile lansate de Dimitrie Ţichindeal, Paul Iorgovici, Ioan Mihuţ, Diaconovici-Loga şi alţii, care vesteau că „a sosit primăvara luminării româneşti". Aici a activat vreme de 55 de ani vestitul profesor de origine din Bihor Alexandru Gavra (1797—1884) a cărui operă este străbătută de un cald patriotism şi de credinţa puternic afirmată într-un viitor mai fericit prin utilizarea mijloacelor de instruire şi culturalizare a maselor, prin privirea aţintită spre Iaşi şi Bucureşti, unde călătoreau eroii piesei sale de teatru: *Monumentul Şincai-Clainian*... (1844) spre a cunoaşte „ţara" şi pe fraţii lor liberi.[4]

Părţile de vest ale ţării noastre erau locuite din străvechime, în marea majoritate, de români. O statistică oficială din 1847 în judeţul Arad arăta 23.694 familii de iobagi şi 23.267 familii de „jeleri" (muncitori cu ziua, fără pămînt), împreună alcătuind 90% din populaţie în marea ei majoritate români ţărani.[5] Această superioritate numerică contrasta în chip izbitor cu slaba reprezentare a românilor în organismele de conducere, de la sate pînă la parlamentul din Budapesta, unde abia dacă au putut pătrunde cîţiva deputaţi români. Chiar şi după alegerile din iunie 1848 din Ungaria ca şi cele ce au urmat în Transilvania, puţini români au putut fi aleşi ca deputaţi. Nu se ţinea de loc seamă de realităţile etnice, astfel că parlamentul ales nu se deosebea cu nimic de vechile „diete" de la Pojon (Bratislava). Guvernul Bátthány nu a arătat înţelegere nici faţă de revendicările cele mai elementare ale românilor.[6]

În străduinţa sa pentru libertate, poporul român din monarhie a întîmpinat străduinţele similare ale altor popoare. Este însă cert că popoarele nu s-au dovedit destul de pregătite în vederea luptei pentru libertate; au lipsit conducătorii unora dintre aceste popoare care să le înveţe că libertatea este una pentru toţi, că nu pot exista unele popoare libere şi altele subjugate. Deşi n-au lipsit glasuri, şi de o parte şi de alta, între români şi maghiari, care cereau ca cele două popoare să-şi dea mîna pentru cîştigarea libertăţii; deşi Bălcescu, de exemplu, în peregri-

3 Eugen Glück, *Revoluţia românească din 1848—1849 în părţile Aradului* în volumul *„Aradul, permanenţă în istoria patriei"*, Arad, 1978, p. 240.

4 Gh. Liţiu, *Idei înaintate în opera cărturarului arădean Alexandru Gavra*, în *„Mitropolia Banatului"*, an XXXVI, nr. 3/1986, p. 65—72.

5 E. Glück, *op. cit.*, p. 239; I. D. Suciu, *Revoluţia de la 1848 în Banat*, Bucureşti, 1968, p. 115.

6 *Istoria României*, *op. cit.*, vol. IV, p. 144.

nările sale prin Transilvania şi în scrierile sale către transilvăneni, era pentru această politică de înţelegere, totuşi conducătorul Revoluţiei ungare Ludovic Kossuth cerea în ziarul „Pesti Hirlap", „să contopim toate naţiunile, căci altmitrelea noi ungurii pierim". Totuşi o minte mai luminată, ca a lui Szécsenyi şi alţii ca el „implorau pe Kossuth şi pe toţi ungurii să nu constrîngă la ungurism prin foc şi fier... ci să-i cuprindă pe toţi în Constituţie, pentru ca aşa să accepteze şi dînşii ungurismul".[7] Această mentalitate, ca şi politica schimbătoare a guvernului lui Kossuth în timpul Revoluţiei, a determinat pe românii transilvăneni să treacă în tabăra monarhiştilor crezînd într-o Austrie liberală în care vor fi recunoscute şi drepturile lor, după ce n-au putut obţine aproape nimic de la guvernul nobililor din Pesta.[8]

Românii din Banat şi Crişana au primit cu simpatie — cel puţin la început — formarea guvernului din Pesta în primăvara anului 1848. „Înghit cu lăcomie formulele libertăţii lansate de acest guvern, dar cuvîntul de îndrumare îl aşteaptă din partea conducătorilor proprii".[9] În Banat şi Crişana s-au aplicat, în a doua jumătate a lunii aprilie, legile votate de Dieta din Pojon din 30 martie/11 aprilie 1848, privitoare la desfiinţarea servituţilor feudale, împărţirea pămînturilor.

„Printre românii din comitatele de vest ale Transilvaniei a început să circule un manifest în limba română care vestea: „Nu mai sînt astăzi iobagi şi nobili, nu mai sînt domni (stăpîni) şi robi, fără numai oameni slobozi, toţi de o potrivă".[10] Se pare că ţăranii au luat în serios acest manifest, căci primele mişcări din martie 1848 s-au datorat în primul rînd refuzului acestora de a mai presta robote şi împotriva ocupării cu forţa de către nobili a unor ogoare, păşuni şi păduri, cum a fost cazul în comuna Semlac din judeţul Arad.[11]

Un alt motiv al tulburărilor din acest timp l-a constituit *recrutarea şi înrolarea cu forţa* a tinerilor români în garda naţională maghiară. Se vorbea de 15 recruţi la mia de locuitori. Românii ştiau că aceste recrutări nu se făceau pentru oastea împăratului, ci pentru apărarea nemeşilor proprietari de moşii şi împotriva atacurilor ţăranilor răsculaţi.[12] La 9 septembrie a avut loc o mare răscoală la Nădab şi în satele învecinate, reprimată cu cruzime, cu multe victime. Au avut loc astfel de răscoale şi în alte sate din judeţele Arad şi Zarand. Spre estul acestor judeţe, participarea activă şi directă la Revoluţia românilor din Transilvania, sub conducerea lui Avram Iancu, a fost deosebit de mare, fapt care va cauza multe represalii sîngeroase din partea revoluţionarilor maghiari.

---

7 Al. Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, tom II, Viena, 1852, p. CXXIII.

8 Silviu Dragomir, *Avram Iancu*, Bucureşti, 1965, p. 76—77.

9 S. Dragomir, *Revoluţia românilor din Transilvania şi Ungaria în anii 1848—1849*, vol. V, Editura Academiei Române, Cluj, 1946, p. 330.

10 *Istoria României*, vol. IV, p. 117.

11 E Glück, *op. cit.*, p. 252.

12 *Ibidem*, p. 254; I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 83—85.

„În luptele din 1848, bihorenii, cu excepţia părţilor din sud-est ale judeţului, au luptat alături de unguri în companiile şi regimentele acestora. Numărul soldaţilor români însă, a fost redus; ei s-au înrolat mai mult sub presiune decît din însufleţire... fapt care explica numărul mare de dezertori români prinşi cu arcanul pentru armată... În afară de românii recrutaţi prin teroare în tabăra honvezilor, găsim un însemnat contingent de martiri condamnaţi la moarte de tribunalul revoluţionar volant care a funcţionat cu schimbul în Oradea, Gurbediu, Beliu, Vaşcău, Aleşd, adică în ţinuturile vecine cu regiunile stăpînite de moţii lui Avram Iancu. Nu găsim o listă completă a celor condamnaţi la spînzurătoare; cele cîteva nume însă, ca: Puşcaş Gavril şi Puşcaş Alexandru din Căuaşd, Panea Petru din Tulca, Forloge Vasile din Pietroasa, Bonduneş Mihai din Chişcău, spînzuraţi pentru dîrzenia lor românească, ne arată că şi în 1848, ca şi mai tîrziu cu şaptezeci de ani, în 1918, Bihorul şi-a dat prinosul de sînge eliberării noastre naţionale".[13]

Oraşul şi ţinutul Aradului şi Bihorului s-au resimţit curînd după izbucnirea Revoluţiei din Viena şi Pesta.[14] La ordinul noii administraţii judeşene, Consistoriul ortodox român din Arad a emis o circulară, semnată de episcopul Gherasim Raţiu, cu data de 17/29 aprilie 1848, prin care îndeamnă preoţii să nu agite poporul şi să sfătuiască la pace. „Aşa să puteţi tocmai acum în vremile acestea critice a vă arăta lumii că ştiţi şi sînteţi în stare a păstori şi a păstra turmele voastre de toată primejdia şi răotatea".[15]

În 30 aprilie se organizează gărzile naţionale maghiare în Arad, care sînt aprovizionate cu hrană şi arme şi trimise împotriva sîrbilor revoltaţi de la Kikinda, Vîrşeţ şi Novisad. În tot cursul lunilor iunie şi iulie au trecut prin Arad spre Banat trupe întregi de gardişti şi armată regulată ca să lupte împotriva sîrbilor.

Nu este în intenţia noastră să urmărim fazele desfăşurării revoluţiei maghiare pe teritoriul Aradului şi Bihorului. Ne vom mărgini la expunerea acţiunilor româneşti pentru promovarea intereselor superioare ale neamului şi la pomenirea celor ce au pătimit în această Revoluţie — aceasta în partea finală a studiului.

Ce fac românii din părţile crişene în acest timp? Ne putem uşor închipui. Surprinşi de desfăşurarea evenimentelor, par a nu şti îndată ce e de făcut, încît Gh. Bariţiu se consideră îndreptăţit a le făuri în grabă un program în care, pe lîngă punctele de ordin politic, nu lipsesc nici aberaţii de ordin canonic în revendicările bisericeşti.[16]

---

13 Teodor Neş, *Oameni din Bihor 1848—1918*, Oradea, 1937, p. 23—24.

14 Pentru desfăşurarea evenimentelor revoluţionare în Arad şi Bihor a se vedea: E. Glück, *op. cit.*, p. 239—276; Gh. Liţiu, *Eparhia Aradului 1848—1860*, Teză de doctorat, în mss. dactilografiat, Arad, 1948, p. 19—49. Pentru Bihor: Hegyessy Márton, *Biharvármegye 1848—49-ben* (Judeţul Bihor în 1848—49), Oradea 1885; Colectiv, *Revoluţia de la 1848—1849 din Transilvania*, vol. I, Bucureşti, 1977, mai ales Doc. nr. 55 datat Arad, 24 martie 1848 şi nr. 56, Arad, 24 martie 1848, în care se relatează despre stările de aici în primăvara anului revoluţionar. Se cere sprijinul mitropolitului din Carloviţ pentru a calma poporul.

15 *Arhiva Episcopiei Aradului*, nr. 55 din 10 martie 1848; *Protocolul circularelor parohiei Arad*, la anul 1848.

16 S. Dragomir, *op. cit.*, p. 331.

Semnalul începerii unei acţiuni solidare a românilor din Crişana a fost dat din sînul merituoasei Comunităţi a bisericii catedrale din Arad. Exista aici un mănunchi de români, buni patrioţi şi buni creştini, însufleţiţi de prezenţa unui episcop în scaunul Episcopiei Aradului, în persoana lui Gherasim Raţiu (1835—1850). Înainte cu un an, la 1847, ei au reuşit să scoată din biserica lor limba slavonă, cultul divin oficiindu-se în exclusivitate în limba poporului român. În casa avocatului Ioan Popovici — omul politic şi patriot cu strînse legături cu românii din Moldova şi Ţara Românească — a avut loc la 12/24 aprilie 1848 o conferinţă, în înţelegere cu Emanuil Gojdu, avînd ca preşedinte pe Ioan Arcoşi şi pe Vichentie Babeş ca secretar. Conferinţa elaborează o *Chemare*, adresată tuturor comunităţilor româneşti, îndemnîndu-le să trimită delegaţi la Adunarea de la 3/15 mai 1848 în Pesta. Întrunirea a avut loc, după mărturia contemporanilor, în casa lui Emanuil Gojdu.[17] Între comunităţile care au răspuns de îndată *Chemării* de la Arad a fost aceea a *bisericii „cu Lună“* din Oradea, centrul vieţii româneşti din acest oraş. Din partea ei au mers la Pesta inimosul patriot şi mecenat al Bihorului Nicolae Jiga, împreună cu Gheorghe Fonai şi cu Ioan Dragoş, cel care avea să sfîrşească atît de trist în misiunea lui pacificatoare între români şi maghiari. În petiţia semnată de aceştia se spune, între altele: „arătăm ungurilor că noi sîntem adevăraţi prieteni“ şi se prezintă cunoscutele cereri de ordin politic, cultural şi mai ales ,,o cîrmuire bisericească, neatîrnată de Carloviţ“. Notăm că în Bihor luptele naţionale se desfăşoară în zodia înţelegerii romăno-maghiare, cu respect pentru integritatea teritorială a Ungariei, dar — după expresia lui Teodor Neş — atitudinea lor era de circumstanţă; în zările îndepărtate ei vedeau alipirea părţilor ungurene la Transilvania, aşa cum o ceruse împăratului încă mitropolitul Andrei Şaguna şi episcopul Vasile Erdeli (1850).[18] Aşa se explică faptul că, deşi la Adunarea naţională de la Blaj au participat şi doi bihoreni, preotul Ioan Munteanu din Sarcău şi Pop Dan din Sărsig, românii din Bihor, ca şi cei din Arad şi Banat, şi-au urmat drumul propriu participînd la Adunarea din Pesta (3/15 mai 1848) din casa lui Em. Gojdu.[19] Şi în Bihor, cu toate măsurile luate de autorităţi pentru liniştirea populaţiei răsculate, situaţia s-a agravat odată cu începerea recrutărilor forţate de tineri români pentru armata guvernului din Pesta. Presiunile exercitate de autorităţi în acest scop au dat naştere la tulburări grave, soldate cu morţi, răniţi şi devastări.[20]

---

17 Literatura istorică în legătură cu această întrunire şi cu hotărîrile luate la: Ilarion Puşcariu, *Mitropolia românilor ortodocşi din Transilvania şi Ungaria*, Sibiu, 1900, p. 93; S. Dragomir, *Studii şi documente*... vol. V, p. 334—336; I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 63 şi urm.; E. Glück, *op. cit.*, p. 241 etc.

18 T. Neş, *op. cit.*, p. 7—9.

19 V. Faur, *Aspecte ale desfăşurării evenimentelor revoluţionare din anii 1848/49 în Oradea*, în *„Revista muzeelor şi monumentelor“*, nr. 4/1983, p. 67—74; Idem, *Participarea românilor bihoreni la evenimentele revoluţionare din anii 1848/49*, în *„Revista de istorie“*, tom. 36, nr. 5, mai 1983, p. 441—452; I. D. Suciu, *Revoluţia de la 1848—1849 în Banat*, Bucureşti, 1968, p. 45.

20 I. D. Suciu, *op. cit.*, p. 83, 171 şi urm.

În 10/22 septembrie 1848 s-a constituit *Comitetul de apărare a patriei*, fără a se înlătura dinastia habsburgilor. Cu toate acestea, ies la iveală din ce în ce mai multe neînțelegeri între armata imperială și membrii gărzilor civile ale ungurilor, care — ulterior, vor degenera în adevărat război civil. În Arad a izbucnit conflictul între armată și gardiști. Generalul Berger Ioan, comandant al cetății, a refuzat să dea ajutor două tunuri gardiștilor maghiari spre a le folosi în contra „revoltanților", prin care înțelegea pe români. Mai mult, același Berger a „licențiat" din serviciu pe gardiștii din cetate și a ridicat podul cetății.[21] Aceste fapte au jignit adînc mîndria gărzilor naționale din Arad. Cu toate acestea, ministerul din Pesta nu le-a permis să atace cetatea. Conflictul deschis n-a întîrziat. Prefectul Aradului, Bohus, a confiscat vreo 9400 (după alții 15.000) cartușe, pe care vroia să le introducă în cetate.[22] O întîmplare de amănunt a contribuit la agravarea conflictului: maghiarii au confiscat patru trăsuri cu muniții sosite de la regimentul Blomberg — oastea împăratului — din Timișoara. Berger îi amenință printr-un trimis că va bombarda orașul dacă nu i se restituie trăsurile. În seara zilei de 4 octombrie el a trimis orășenilor *manifestul împărătesc* din 3 octombrie, provocîndu-i să se declare dacă înțeleg să se supună împăratului sau guvernului revoluționar din Pesta. Arădenii, în frunte cu primarul Dimitrie Haica — român de origine — răspund că se supun lui, dacă ordinele sale le dă în urma ordinelor semnate de un Ministru răspunzător. Era un răspuns echivoc. În ziua de 7 octombrie, a început bombardarea orașului din cetate. Orășenii au început asediul cetății care a durat nouă luni — cu întreruperi — pînă la 1 iulie 1849.

Între timp, niște lăncieri în haine civile din armata lui Blomberg au cutreierat satele românești de pe valea Mureșului, purtînd manifeste de la Berger, comandantul cetății Aradului, în care se spunea preoților și poporului român că guvernul maghiar înrolează populația în contra regelui, ba ei vreau să extermine și armata din cetate. Românii, dacă vor rămîne credincioși regelui și dacă vor apăra cetatea, vor primi recompense bogate, în caz contrar ungurii îi vor ucide pe toți.[23] Mult rău au făcut aceste scrisori poporului român. Mulți și-au pierdut viața numai pentru învinuirea că au purtat sau citit aceste scrisori.

Armata din cetate a fost aprovizionată, în noaptea de 17 spre 18 octombrie, printr-o acțiune îndrăzneață a imperialilor, dar și maghiarii nu încetează să atace cetatea provocînd exodul cetățenilor din oraș. „Niciodată — scrie un contemporan — orașul n-a fost așa de părăsit. Cea mai mare parte a populației s-a refugiat în pustele din apropiere sau își lua lumea în cap, fugind încotro vedeau cu ochii. Nu era deschisă nici o prăvălie, nici un restaurant. Pe stradă se puteau vedea numai grupuri înarmate și cadavre, case descoperite și unele chiar în flăcări".[24]

21 Márki S. *Aradvármegye és Arad szabad Király város története* (Istoria județului Arad și a orașului liber regesc Arad), Arad, 1895, p. 558.

22 Lakatos Otto, *Arad története* (Istoria Aradului) vol. I, Arad, 1881, p. 137.

23 Márki S., *op. cit.*, p. 562; Lakatos, *op. cit.*, p. 143.

24 Márki S., *op. cit.*, p. 578.

în duelurile dintre orăşeni şi militarii asediaţi în cetate, se sfîrşeşte un an trist pentru locuitorii Aradului, un an de grele pătimiri de care vor mai avea parte însă şi în anul următor. Cu toate acestea, în primele luni ale anului 1849, în sectorul Aradului propriu-zis, au încetat pentru moment luptele de mai mare amploare. În schimb, luptele iau amploare în ţinutul Hălmagiului, între români şi maghiari, cu pierderi mari şi de o parte şi de alta, dar mai ales cu represalii cumplite împotriva satelor româneşti acuzate că sprijină oastea lui Avram Iancu.

În această pauză a luptelor în ţinutul Aradului, a avut loc cunoscutul *„sinod" de la Chişineu-Criş* (17—19 martie 1849) din iniţiativa şi cu concursul deputatului din Bihor Ioan Dragoş. „Acelaşi Dragoş — scrie Márki, istoricul Aradului de odinioară — pe care Szemere, ministrul de interne, mai apoi l-a trimis şi la Avram Iancu, ca să împace pe români cu ungurii; care în 9 mai a trebuit să moară, căci *Hatvani* a atacat pe neaşteptate pe români şi în satul *Iosaş*, în 23 mai a ucis pe prefectul Ioan Buteanu".[25]

Între timp, la Debreţin — unde se afla guvernul şi parlamentul kossuthist refugiaţi — la propunerea lui Kossuth, se hotărăşte atacarea cetăţii Aradului cu o armată mai puternică, pentru a o cuceri cu orice preţ de la austrieci. Pertractări de pace ca şi lupte alternau între orăşeni şi cei din cetate. Berger răspundea, după năravul său, cu bombardamente, începute după miezul nopţii, ori de cîte ori i se făceau propuneri de capitulare.[26] Între clădirile care au avut mai mult de suferit în urma acestor bombardamente, a fost şi biserica catedrală situată pe malul opus al Mureşului, în faţa cetăţii, pe locul actualului liceu „I. Slavici". Ea a şi fost demolată, în 1860.

În 21 aprilie 1849, viceprimarul Aradului Dimitrie Haica a adus orăşenilor la cunoştinţă vestea cea nouă: guvernul maghiar, în ziua de 14 aprilie, a decis detronarea casei de Habsburg-Lotharingia. Tot atunci Consiliul orăşenesc a votat încredere guvernatorului Kossuth.[27]

După acest eveniment, asediul cetăţii Aradului s-a scurs încet în lunile mai şi iunie. De fapt, proviziile scădeau din ambele părţi. „În Arad — scrie cronicarul acelor zile — soldaţii au ajuns din nou să mănînce carne de cal, şi aceea un sfert de kilogram la şapte oameni. A venit în curînd rîndul măgarilor de la sacalele de apă. Dar nici cei din cetate nu o duceau mai bine. Cu toate acestea, ziua de 1 Mai a fost sărbătorită de arădeni ca ziua libertăţii. Pe cîmpul dinspre *Ceala* (la marginea oraşului) preoţii tuturor confesiunilor au slujit *Te-Deum*, în semn de mulţumită lui Dumnezeu pentru libertatea dobîndită. De la ortodocşi a slujit protopopul Aradului Ioan Raţ".[28]

Ziua de 30 iunie 1849 aduce capitularea cetăţii Aradului. Comandantul Berger, văzînd că nu va putea face faţă unui atac masiv maghiar, fiindcă nu primea ajutoare şi proviziile îi erau pe sfîrşite, a predat cetatea după

25 Hegyesi M., *op. cit.*, p. 185—186.
26 Márki S., *op. cit.*, p. 581.
27 *Ibidem*, p. 583.
28 *Ibidem*, p. 586—588.

ce a apărat-o vitejește timp de nouă luni, din octombrie 1848 pînă în iunie 1849. Cu acest act se termină un important capitol din istoria războiului civil din 1848—1849. Evenimentele care au urmat au condus rapid spre deznodămîntul final: înfrîngerea revoluției maghiare. Eforturile conjugate ale armatelor austriece și cele țariste venite în ajutorul împăratului, au determinat guvernul maghiar să-și mute sediul consecutiv în mai multe orașe. Aradul era ultima nădejde și ultimul său loc de refugiu. În 30 iulie guvernul s-a mutat într-adevăr la Arad, spre uimirea populației înțesată de refugiați din toate părțile țării. În vederea ultimului efort combativ se fac noi recrutări. Cetatea este refăcută și înzestrată cu cele trebuincioase spre a putea rezista chiar mai mulți ani. Toate semnele arătau că se apropie lupta decisivă, dar după pierderea luptei de la *Szöreg*, deputații fug de la Arad la Oradea. Pe drum se întîlnesc cu fugarii din Oradea. O adevărată zăpăceală i-a cuprins pe toți. Mulțimea îngrămădită în Arad a produs o scumpete nemaipomenită a vieții. Se fac pregătiri pentru tratative de pace cu armata țaristă. Kossuth demisionează și trece întreaga putere generalului Görgyey. Conform înțelegerii intervenite, ungurii părăsesc Aradul în noaptea de 11 spre 12 august îndreptîndu-se spre Șiria. Aici, în castelul Bohuș, a fost semnat armistițiul, iar în 13 august, lîngă moara din Seleuș, ungurii au depus armele; în 17 august a fost predată și cetatea de către Damianici, cel care avea să sfîrșească trist peste cîteva zile. Au urmat tragicele represiuni între care și executarea celor 13 martiri, între ei și Damianici, adînc întipăriți în memoria ungurilor din totdeauna. Dar și dintre români, mulți țărani au suferit pedepse aspre și chiar moartea, în lunile ce au urmat după înfrîngerea Revoluției. Mulți au fost condamnați la moarte și executați, între ei și Eftimie Murgu, a cărui execuție nu a avut loc, întrucît pedeapsa i-a fost comutată în închisoare. „În fața unor comisii speciale, organele Comitetului au adus 2476 cetățeni. Acțiunea s-a lovit însă de rezistența maselor, mulți țărani din Galșa, Șiria și alte sate fugind în păduri sau opunîndu-se autorităților... Cetatea Aradului a fost transformată în închisoare atît pentru revoluționarii români, cît și pentru cei maghiari, care sînt arestați din ambele tabere, în număr foarte mare... Tribunalul militar a pronunțat 489 de sentințe dintre care 219 condamnări la moarte. Între ei s-au aflat și 13 generali".[29]

„Cauzele înfrîngerii Revoluției sînt a se căuta mai ales în dezbinarea forțelor române și maghiare care, dacă ar fi fost unite, ar fi putut opune un front puternic armatelor imperiale. Pe de altă parte, intervenția contrarevoluționară a armatelor habsburgice și țariste au dus la înfrîngerea Revoluției. Conducătorii revoluției maghiare în marea lor majoritate erau din rîndurile nobilimii. Ei n-au înțeles că problema națională trebuie rezolvată în mod just și astfel au intrat în conflict cu năzuințele poporului român care forma majoritatea populației".[30]

De la sinodul din martie 1849 pînă la încheierea războiului civil, nici o acțiune nu se vede la românii din părțile Aradului și Bihorului.

---

29 E. Glück, *op. cit.*, p. 275—276, după acte din *Arhivele Statului Arad*, Fond: *Actele comisarului imperial.*

30 *Ibidem*, p. 274.

Ei se aflau sub stăpînirea revoluționarilor maghiari, astfel că nu au putut participa la acțiunile întreprinse, încă din primăvara anului 1849, de delegațiile românești, în frunte cu episcopul Andrei Șaguna, la Viena. Cu toate acestea, *petiția națională* din 13/25 februarie 1849 este adresată împăratului în numele tuturor românilor din „Marele Principat al Transilvaniei, din Banatul Temișan, din părțile vecine ale Ungariei și din Bucovina",[31] deși este puțin probabil ca românii de aici s-o fi putut semna, în împrejurările în care se găseau. De asemenea ei nu au luat parte la *Memorandum-ul* din 5 martie 1849, din *Olmütz*, adresat de aceiași deputați români „Înaltului Ministru imperial", redactat totuși și în numele lor.[32]

La 4 martie 1849, apare cunoscuta *Constituție* imperială, izvorîtă din trebuința de a se consolida poziția politică a monarhiei, prin proclamarea principiului *egalei îndreptățiri* a tuturor naționalităților din imperiu. Cu toate asigurările date de împărat deputației române, cu prilejul primei petiții, națiunea română n-a fost nici măcar amintită în noua Constituție, fapt care a determinat deputația română să înainteze împăratului, la 12 martie 1849, o plîngere pentru nesocotirea drepturilor națiunii române și mai ales pentru numirea de „pămînt săsesc" a locurilor din Transilvania — vechiul „pămînt regal", *fundus regius* — în care sașii locuiesc risipiți printre români.[33] Au urmat și alte petiții, între care cea din 14/26 iunie 1849 și „suplica" pentru instituirea unui episcop român la Vîrșeț.[34]

Odată cu înfrîngerea Revoluției, episcopul Andrei Șaguna a reluat relațiile cu episcopul Gherasim Rațiu — întrerupte de evenimente — căutînd să asocieze la demersurile naționale ale românilor la Viena și pe cei din Banat și Crișana. De notat că și alți fruntași ai Revoluției române din Transilvania și din Țara Românească au reluat legăturile vechi cu cei din Arad și Bihor. Un raport din 5 iunie 1850 al comisarului guvernamental din Arad către comandantul districtului militar din Oradea denunța prezența generalului Magheru „la Cuvin", la episcopul greco-neunit al Aradului (e vorba de Gherasim Rațiu) „în compania avocaților arădeni Ioan Popovici și Grigorie Popovici, ulterior și dr. Șandor (Atanasie — profesor la Preparandia din Arad, n.n.). De acolo acesta (Magheru) cu ajutorul cailor episcopului a plecat în ziua următoare, însoțit pînă la primul popas, spre Țara Românească, prin Transilvania".[35] De asemenea documente mai recent descoperite atestă prezența lui Avram Iancu printre fruntașii politici români de la Arad. Legăturile arădenilor cu Avram Iancu și cu centrul Transilvaniei în anii de după Revoluție se întrețineau în primul rînd prin protopopul Ioan Rațiu, al Aradului, nepot

31 Ilarion Pușcariu, *Metropolia românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania*, Sibiu, 1900, Doc. nr. 2, p. 10—13.

32 *Ibidem*, Doc., nr. 4, p. 13—18.

33 *Ibidem*, Doc., nr. 5, p. 18—20.

34 *Ibidem*, Doc., nr. 6—7—9, p. 20—25.

35 *Aradul în lupta pentru eliberare socială și națională*, vol. II, Arad, 1980, Doc. nr. 1 din 5 iunie 1850, p. 18—19.

al episcopului Gherasim.[36] „Întoarcerea lui Avram Iancu de la Viena prin Arad în aprilie 1850, a prilejuit convocarea consfătuirii de la Cuvin a fruntaşilor români (în casa episcopului Gherasim, respective a fiului acestuia Terentie Raţiu, devenit mai tîrziu protopop), cu privire la fixarea liniei politice comune de urmat în etapa următoare. Vestea adunării a produs o veritabilă panică în rîndurile autorităţilor, care au luat măsuri drastice pentru a împiedica o adunare de masă". Consfătuirea a avut totuşi loc. În acest scop s-a convocat „sinodul" eparhial pe ziua de 23 aprilie 1850, menit a fi sincronizat cu cel de la Sibiu, sub preşedinţia lui Andrei Şaguna. Intervenţia brutală a comisarului împărătesc al Aradului, Ioan Atzél şi a organelor militare, a făcut ca acest sinod să fie mereu amînat avînd loc abia la 23 iulie/4 august 1850. Hotărîrile acestui sinod sînt în plină concordanţă cu cele ale sinodului din martie de la Sibiu, dovedind şi prin aceasta unitatea de vederi şi aspiraţii ale românilor din monarhia austriacă.[37]

Revoluţia din 1848—1849 a adus poporului român, ca şi altor popoare din monarhie, multe şi grele suferinţe, pagube şi pierderi de vieţi omeneşti.

Am socotit potrivit să facem pomenire despre cîteva din suferinţele poporului îndurate în cursul acestor ani. Însemnarea acestor pătimiri o datorăm spiritului de ordine în treburile eparhiale introdus de arhimandritul Patrichie Popescu, locţiitorul de episcop al Aradului în timpul sedisvacanţei din anii 1850—1853.

Cu data de 14/26 decembrie 1850, el a trimis protopopilor în subordine din ţinutul Aradului şi al Bihorului următoarea circulară:[38] „Lipsă fiind în chip de *document pentru viitorime* a se păstra în arhivul diecezan toate din daturile (=datele) cîte s-ar putea culege despre suferinţele, patimile şi jertfele care pe poporul român de religia răsăriteană cu fatalitătţile tulburărilor din 1848 şi 1849 l-au ajuns, preabinecuviinţată D-Ta a te provoca şi respective a-ţi încredinţa ... ca să pui necruţată osteneală ca în protopresbiteratul D-Tale, toate acele de toată vîrsta şi de amîn-

36 Andrei Caciora, Eugen Glück, *Prezenţa lui Avram Iancu printre revoluţionarii arădeni*, în *„Cariatide"* — Arad, august, 1972, p. 7—18.

37 Pentru relaţiile dintre episcopul Gherasim Raţiu şi episcopul Andrei Şaguna, peripeţiile convocării sinodului de la Arad şi hotărîrile aduse, a se vedea: Gh. Liţiu, *Românii arădeni în frămîntările anilor 1849—1850*, Arad, 1947, cu o prefaţă de Dr. Gh. Ciuhandu, Membru de onoare al Academiei Române. Lucrarea este întocmită pe bază de documente din Arhiva Episcopiei Aradului, în cea mai mare parte inedite.

38 *Arhiva episcopiei Aradului*, nr. colectiv al dosarului 314/1850. Patrichie Popescu s-a dovedit în tot timpul administrării eparhiei un om cu simţul răspunderii faţă de posteritate. El a restaurat reşedinţa episcopească şi pe cea de la Arad-Gai. A pus ordine în arhiva eparhială şi în toate treburile bisericeşti. A fost o mare pierdere pentru poporul român faptul că acest om de mare prestigiu intelectual şi moral (fost profesor de teologie) n-a putut fi ales episcop al Aradului, aşa cum cerea toată suflarea românească din aceste părţi.

Materialul adunat de el, prin preoţii şi protopopii din cele două judeţe care alcătuiau, pe atunci, eparhia Aradului, este de o importanţă covîrşitoare pentru cunoaşterea acestor triste evenimente. Fie ca un omagiu bine meritat adus memoriei sale binecuvîntate publicarea lui, cu prilejul acestei aniversări.

două sexurile și de fieștecare naționalitate a indivizi cari sub revoluție în orice chip au pătimit, precum și deosebi acelea care tot pe acel timp prin puterea răsculată s-au (au fost) ucis, într-o consemnare după formula aci adusă sub ./., deplin și cu toate stările împrejur să le înscrii și pînă la începutul lui martie 1851 nesmintit să mi-o trimiți".

Protopopii au răspuns, unii mai curînd, alții mai tîrziu. Răspunsurile lor alcătuiesc dosarul mai sus citat, din care spicuim următoarele date:

a) *În părțile Aradului și Zarandului*

În orașul Arad, avocatul Ioan Claicia și învățătorul Gheorghe Raduc au pătimit cîte 11 săptămîni temniță. Popovici Alexie, Ognan Costa și Popovici Dimitrie, negustori din Arad, pentru că au aprovizionat pe ostașii împărătești din cetatea Aradului, — pentru același motiv — micălăcenii Mureșan Mihai, Huț Alexandru și Pecican Mitru, au pătimit temniță de la 23 septembrie 1948 pînă la 26 iulie 1849, cînd au fost eliberați de oștile împărătești. „Conscrierea" din protopopiatul Aradului se termină cu pătimirea de moarte a celor trei români din *Șoimuș*, Zamfir Pop — preot, Gurban George — dascăl și Jivănescu Georgie — sumariu (brigadier), omorîți în 28 noiembrie 1848 prin împușcare, din ordinul căpitanului Asztaloș. La tustrei li s-au prădat avutul rămînînd după ei văduve cu copii mulți.

În satul *Bîrzava*, cinci locuitori: Crișan Toader, Moldovan Nicolae, Dehelean Teodor, Rus Pavel și Jiva Gheorghe, „prin judecata rasculaților în dealul cu numele *Ceot* ce se află în Bîrzava, în 23 noiembrie 1848, au fost prin funie sugrumați și din averile și bucatele lor răsculații au luat".

În satul *Căpruța*, preotul Ioan Faur și sătenii Teodor Jivi, Teodor Căprucian și Sofronie Faur „fiindcă au îndemnat poporul să se împotrivească răsculaților și poruncile (lor) să nu le primească, în 27 noiembrie 1848, în satul Bîrzava au fost spînzurați". Alți doi: Gheorghe Mateiaș și Ghițu Căprucian „3 luni temniță au pătimit".

În *Monorastia*, țăranul Nicolae Popovici, pentru că a îndemnat pe mulți să nu asculte de răsculați și niște proclamații date lui să le împartă n-au împlinit, a fost închis trei luni la Sîntana; iar Damaschin Virișan, judele satului, pentru că a mers la *Zam* „pentru a lua sfat de la ostașii militărești, a fost robit trei luni la Sîntana".

În satul *Dumbrăvița*, Ciucuriță Georgie, zis dubariu, „de la cătanele revoluționare s-au (a fost) spînzurat în satul Bîrzava la anul 1848, în luna noiembrie 24, cînd, apoi, și iosagul (vitele) dînsului toate s-au luat prin comisarii revoluționari și prin soldații lor care iosag s-au biciulit (estimat, apreciat) cu prețul de 1266 florini bancă (hîrtie), care iosag nici astăzi nu i s-au întors (restituit) înapoi". Judele satului Bătuțan Rusalim „pentru că a primit porunci împărătești împotriva revoluționarilor", a pătimit temniță din decembrie 1848 pînă în august 1849.

În satul *Conop*, în dealul numit *Pripor*, în ziua de 16 noiembrie 1848 au fost spînzurați: Vasile Mârza „pentru că au legat cu funia pe un domn Sperlak"; Olariu Anastasie „fiindcă au îndreptat pușca în frun-

tea lui Sperlak fiind la el strajă" (paznic); Antonie Juşca „pentru că au adus vorbe din Banat că nu mai sînt domni (nobili, nemeşi), poate face omul ce vrea"; iar Morariu Ioviţă şi-a sfîrşit viaţa în temniţa din Sîntana pentru că „a lovit cu palma pe Sperlak".

În satul *Galşa* a pătimit mai mult „tutorul" (epitropul) bisericii, pe nume Pora Ioan, om de 50 de ani. „Acesta — spune însemnarea — a fost ucis de răsculaţii unguri, de vizirul (comandantul) Gaal Mikloş. Altă pricină nu au aflat fără numai că ziseră că au tras clopotul într-o dungă (alarmă) şi au zis: Sculaţi români nu vă lăsaţi, ţineţi cu înaltul împărat". Alţi şapte locuitori din Galşa, între care şi ţiganul lăutar Gălşan Mitru, au suferit temniţă din toamna lui 1848 pînă la venirea trupelor împărăteşti.

Un fapt deosebit de trist prin semnificaţia lui, se raportează de la *Moroda* — ecou al luptelor confesionale dintre români — şi anume că „uniţii" din sat au pîrît pe preotul Gornic Nicolae şi pe învăţătorul Gornic Iacob. Învăţătorul, ameninţat cu spînzurătoarea a fost dat „cătană la Kossuth", iar preotul a fost jefuit de tot avutul pînă şi de reverenda de pe el. „Taberele aşezate în satul nostru — încheie raportul de la Moroda — pe mulţi i-au păgubit, cari au rămas săraci".

În orăşelul *Şiria* — locul unde avea să capituleze armata revoluţionară — s-au petrecut de asemenea triste întîmplări. Tabăra lui Gaal Mikloş şi Boţco, aşezată aici, a condamnat la moarte prin împuşcare pe ţăranii Tămaş Petru, Crişan Nicula, Codrean George, Borlea Teodor, Micălăcean Savu, Văgălău Teodor şi Gorcea Ponta. De asemenea a fost spînzurat ţăranul Verdea Ştefan „pentru că au mers la Covăsinţ unde au văzut o scrisoare ce au fost trimisă de la Berger generalul din cetatea Aradului, în care era scris să nu se plece poruncilor răsculaţilor şi cum că din cetate va trimite ajutor... întors acasă cu deadinsul au îndemnat românii să nu se plece poruncilor răsculaţilor".

Din *protopopiatul Chişineului-Criş* au avut mai mult de suferit locuitorii români din satele *Nădab, Zărand* şi *Sintea.* Mari vărsări de sînge s-au întîmplat în Nădab în ziua de 29 august 1848 cînd românii s-au împotrivit recrutărilor pentru armata maghiară, iar de la Arad au venit o ceată de „polgari" (membrii gărzilor civile), aducînd cu ei 40 „lăncieri" — ostaşi din armată, pentru a-i „pacifica" pe români. Învăţătorul Vasile Olaru — martor ocular al acestor întîmplări — povesteşte cum românii au spus răspicat că „nu dau cătane decît numai la împăratul". Au fost omorîţi în lupte: Albici Constantin, Chirilă Vasile, Suciu Petru şi Crişan Ioan. Mulţi au fost duşi şi întemniţaţi la închisorile din Seghedin şi Oradea, unde unii şi-au sfîrşit viaţa în chinuri grele. Zărăndanii au primit poruncă să adune prozivii pentru răsculaţi şi hrană pentru cai. Noaptea au primit o scrisoare „de la mai marele pulgărilor" şi îndată „pulgării au luat-o la picior". Nimeni n-a ştiut de ce fug.

Istoricul maghiar, contemporan cu evenimentele, descrie aceleaşi evenimente numindu-i pe români „răsculaţi" şi cu alte epitete. Relaţia oficială a preoţilor din Nădab enumeră numai vreo 20 de persoane omorîte sau rănite greu în „reprimarea" aceea din ziua de 29 august

1848, dar numărul lor trebuie să fi fost mult mai mare. Românii n-aveau arme, ci se apărau cu coase, furci şi topoare — armele lor din vechime.

Raportul general al *protopopiatului Ineu* (numit pe atunci Boroş-Ineu), alcătuit de vicarul protopopesc, vrednicul preot Moise Ghergariu, cunoscut şi pentru dîrzenia cu care a luptat împotriva prozelitismului uniat, aminteşte grelele suferinţe ale unor sate întregi. Aşa de exemplu, în satul *Dulcele*, „biräul" satului Sîrb Gligor a fost împuşcat pentru că a îndemnat pe săteni „să nu ţină cu răsculaţii, şi încheie raportul scriind: „rămas-au satul Dulcele sărac de tot pentru unguri că tot au jefuit pe aici".

Satele *Iosaş* şi *Iosăşel* au fost teatrul celor mai cumplite fărădelegi. Documentul nostru notează: „Acolo s-au făcut judecăţile, legile şi s-au spînzurat oamenii cei credincioşi ai împăratului". Satele: *Zimbru, Holt* (Pescari), *Holtmizieş, Nădălbeşti* şi *Kertiş*, aflate în vecinătatea părţilor de vest ale Munţilor Apuseni unde se aflau oştile lui Avram Iancu, au stat în legătură cu acestea şi le-au sprijinit. Pe de altă parte, în satele acestea îşi aveau tabăra crudul des amintit Gaal Mikloş şi prietenul său Boţco, în anii 1948—1949 consumînd şi bruma de alimente şi bunuri rămasă bieţilor locuitori.

În *protopopiatul Buteni*, plugarul Perva Ştefan din *Buteni* şi Faur Ioan din *Chisindia* au fost împuşcaţi în ziua de 6 august 1849, „cînd s-au retras husarii ungureşti către Boroş-Ineu".

În aceeaşi zi au fost împuşcaţi locuitorii din *Buteni* Bejan Teodor — care se afla cu caii la cîmp — Brînda Ioan, Horga Igna, Perva Ileana — văduvă de 41 de ani cu fiul ei George de 16 ani, „pentru că nu le-au putut prinde un pui de găină". Toate aceste crime datează din zilele retragerii disperate a răsculaţilor, urmată de capitularea lor, din august 1849. Furia lor neputincioasă s-a descărcat atunci asupra unor fiinţe nevinovate şi fără apărare, cum a fost şi această femeie ucisă pentru că nu le-a putut prinde în grabă un pui de găină.

Ţinutul Butenilor a avut de pătimit în toamna anului 1848. Ni s-au păstrat relatările martorilor oculari de la supliciul primarilor Vesa Ripea din satul *Zeldiş*, Băbuţa Ioan din *Saturău*, Stănilă Ioan din *Mădrigeşti*, Tolci Ripea din *Almaş* şi a preotului Simion Groza din *Gurahonţ*.

Despre primarul Vesa Ripea, scrie parohul din Zeldiş, după mărturiile a opt săteni, că „i-au fost venită lui o scrisoare de la Ardeal, pe care el însuşi o purta din sat în sat, de la birău la birău. A întărit satul cu străji cîteva zile pînă s-au auzit că vin ungurii (răsculaţii); atunci primarul a fugit din sat şi s-a ascuns. Notarul din Saturău, Simon Marton — tartorul şi pîrîtorul nefericiţilor români — negăsindu-l acasă, a arestat pe învăţătorul satului şi pe alţi cîţiva săteni şi i-au dus la Iosaş pînă vor prinde pe primarul. Acesta a fost judecat în lipsă şi condamnat „să-i dea plumb cînd l-or putea prinde". În 8 februarie 1849, primarul, pîrît nu se ştie de cine, a fost prins şi împuşcat în faţa casei sale.

Băbuţa Ioan, primarul satului Saturău, „pîrît fiind de notarăşul satului Simon Marton, prin judecata lui Gaal şi Boţco, în cîmpul Iosaşului l-au spînzurat, în 18 octombrie, calendar vechi, 1848".

Stănilă Ioan de 66 de ani, primar în Mădrigeşti, a fost pîrît de același Simon Marton de tristă amintire și a fost spînzurat în aceeași zi și pentru aceeași vină ca și Băbuța Ioan din Saturău.

N-a fost scutit de aceeași pedeapsă nici neamțul Lambert Nicolae, de 48 ani, catolic, ispan (șef) la moara domnească, „fiind neamț și neștiind vorbi cu husarii, l-au și împușcat și două zile stînd în șanț după aceea l-au îngropat". Tot atunci, în 6 august 1849, au aprins moara.

Despre sfîrșitul trist al preotului Simion Groza, raportează parohul din Almaș, Constantin Copian: „În anul 1848, luna lui octombrie, ziua 18-a, tabăra maghiară a cărei cîrmuitori erau Gaal și Boțco, așezîndu-se la pod la Iosaș, am fost și eu de dînșii spre răspundere chemat. În 19 zile adecă marți, am și mers, unde cele mai triste întîmplări am văzut, căci a le număra nu e timp; fără (era) pe la cinci ceasuri după-amiazăzi, sentenție de pierzare grăiră preotului de la Gurahonț Simion Groza, pentru că a primit neşte scrisori de la ardeleni și pe poporenii săi i-ar fi provocat în sfînta biserică să se înarmeze împotriva majarilor (maghiarilor)... la șase ceasuri îmi și deteră poruncă ca pe mai sus numitul preot Simion Groza să-l gătesc de moarte și așa l-am spovedit și cuminecat cu Sf. Taine și l-am petrecut pînă la locul pierzării, citindu-i îngropăciunea preoților, după ce am ajuns la locul hotărît prin ștreang și spînzurători i-au stins viața!"

Așa încheie preotul Copian relatarea despre martiriul fratelui său întru preoție, scurt și cutremurător de plastic. Parcă-i vedem pe cei doi preoți — victima și duhovnicul — înaintînd spre locul supliciului...

Protopopiatul Hălmagiului — ca unul care era cel mai aproape de Ardealul propriu-zis — a avut cele mai multe pierderi de vieți omenești. Protopopul Petru Moldovan, nețiinîndu-se de modelul indicat în circulara Consistoriului, se mărginește să înșire pe *sate*, numele și numărul celor uciși în timpul Revoluției. Din raportul general se arată că în *Hălmagiu* au fost ucise opt persoane; în *Bănești* — cinci; în *Băița de Sus* — 19 persoane, între care și un preot; în *Prăvăleni* — o persoană; în *Căzănești* — două; *Ciuci* — una; *Tălagiu* — șapte; *Poenari* — patru; *Rișculița* — șase; *Tohești* — 18 persoane; *Dobrota* — două; *Leauți* — una; *Leasa* — una; *Hălmăgel* — 15 persoane între care și un preot; *Lazuri* — una; *Tomești* — trei; *Ternova* — șase; *Vața de Jos* — zece; *Steia* — patru; *Cingani* — una; *Aciuța* — șase, dintre care și un preot; *Pleșcuța* — un preot; *Guravăii* — una și *Aciua* — una.

b) *În ținutul Bihorului*

Bihorul, nu se știe din ce motive, a avut mai puțin de suferit în timpul Revoluției din 1848—1849, decît Aradul, poate și pentru faptul că aici curentul prokossuthist era mai puternic. Desigur „cătane" au dat și ei, hrană și bani au dat și ei pentru oastea lui Kossuth, dar rapoartele protopopilor nu pomenesc de atîtea spînzurări și alte silnicii ca în ținutul Aradului.

În *protopopiatul Peşteş*, pricina suferinţelor a fost refuzul sătenilor de „a se scrie polgari (gardişti în armata revoluţiei maghiare)". Doi săteni din *Peşteş*, Turcu Simeon şi Teodir Moţan „au fost spînzuraţi pentru că au zis: noi pruncii noştri nu voim a-i da ca să se bată contra împăratului". Alţi vreo 27 de oameni din satele *Hotar*, între care şi preotul Iona Popescu, din *Peşteş*, din *Tinăud* şi din *Negreni* (ung. Feketető), au pătimit luni grele de temniţă, unii murind acolo, precum şi jefuiri din avutul lor.

Pricina zîzaniei între români şi unguri în Bihor a fost şi felul cum nobilimea maghiară s-a comportat la alegerile parlamentare din iunie 1848. Numărul covîrşitor al românilor îi îndreptăţea pe aceştia să trimită mai mulţi deputaţi în parlamentul de la Budapesta sperînd ca astfel interesele lor naţionale să fie mai bine servite. Abia au fost aleşi cîţiva şi aceştia dintre cei mai devotaţi guvernului revoluţionar. Locuitorii *protopopiatului Luncii* au suferit temniţă şi jefuiri de bunuri din aceleaşi motive. Badea Gavril din satul *Burzuc*, om de 61 de ani, a suferit temniţă 30 de zile la Oradea pentru că a strigat cu prilejul recrutărilor pentru garda revoluţionară: „bucuroşi ne vom scrie atunci cînd vom vedea porunca majestăţii sale". Alţi zece locuitori din satul *Ciuci* (azi Vîrfuri) au suferit temniţă pentru refuzul de a depune jurămîntul „de polgari" (membri ai gărzilor civile).

Cu prilejul alegerilor de deputaţi din *Marghita* pentru „dieta ţării maghiare", au fost crunt bătuţi: preotul Vasile Prajă din *Voivozi*, Bocşan Nicolae şi Lazar Ştefan din *Margine*, Ardelean Ilie din *Satubarbă*, Fekete Ioan din *Săldăbagi*, Mag Mihai şi Bandi Ioan din *Chiraleu*.

Raportul *protopopului Atanasie Boţco din Oradea* aminteşte numele unui mare număr de ţărani din satele *Petid, Cărăsău, Şoimi, Ursad, Cociuba, Dumbrăviţa, Tulca, Batăr, Fonău* şi *Apateu* care au pătimit temniţă şi amenzi grele pentru refuzul de a se înrola în garda naţională maghiară. Dintre motivele — aceleaşi în toate cazurile — găsim interesantă relatarea referitoare la preotul Pantea Petru din Tulca, „pentru că a strigat în biserică să nu ajute Dumnezeu la maghiari, ci să aducă pe fraţii noştri sîrbi, că atunci ne va fi mai bine, s-au judecat spre spînzurătoare... care judecată s-au şi dus în sfîrşit (s-a executat) între *Căoajd şi Gurbediu*, în anul 1848, octombrie 28-lea". Săteanul Pater Moise din *Apateu* „pentru că a stat în contra celor ce recrutau cătane, zicînd că acestea nu se fac din poruncă împărătească, s-au judecat spre spînzurătoare, sub presidiul lui Ioan Ambruş s-au dus în sfîrşit în satul *Besermeni*, în 30 octombrie 1848".

Din protopopiatul *Beiuş, Beliu, Pomezău* şi *Meziad* s-au primit rapoarte despre bătăi, temniţe grele, amenzi şi jefuiri cu prilejul retragerii armatei maghiare în luna august 1849.

Fireşte aceste rapoarte nu sînt complete. Semnificativ este raportul protopopului din Beiuş, cu data de 21 mai 1851, în care se spune că „preoţii sînt băgători de seamă (reticenţi) ca să-şi trimită poftitele relăciuni (rapoarte), ba şi temere au de a da înainte cauzele trecute, ca nu pentru asemenea (rapoarte) de la dregătorii ceia ce au făcut atunci excesuri şi acum încă în funcţie (aflîndu-se), să-i ia în persecuţie sub

deosebite pretexte". Explicaţia este plauzibilă. Există adică situaţia după care tot cei ce-i asupreau pe români în cursul Revoluţiei pentru vina de a nu fi sprijinit şi a nu fi dat recruţi pentru armata revoluţionară, menţinuţi în funcţii, îi judecau acum pe români ca foşti răsculaţi. Pe de altă parte, nici „dinasticismul" românilor prea afişat în rapoarte nu trebuie luat în seamă prea mult. Oamenilor li se spunea mereu că împăratul va fi recunoscător şi va răsplăti pe cei ce au pătimit în Revoluţie, ori lucrurile nu s-au petrecut aşa. Bătuţi, schingiuiţi, închişi în temniţe sau chiar ucişi şi spînzuraţi în cursul Revoluţiei de către feudalii maghiari aflaţi în administraţia de stat, neluaţi în seamă, uneori şi mai rău, au fost după înfrîngerea Revoluţiei căci ea servea interesele claselor exploatatoare, ale nemeşilor şi funcţionarilor din serviciul acestora, şi foarte puţin al poporului, fie român, fie maghiar. Dovadă este faptul că în cunoscuta „Constituţie" din 4 martie 1848" — ieşită în împrejurările critice pentru monarhia austriacă şi avînd ca principiu „egala îndreptăţire a tuturor naţionalităţilor „gleiche Berechtigung aller Nationalitäten" — românii nu sînt nici măcar amintiţi, deşi erau şi atunci, ca din totdeauna, cei mai numeroşi locuitori, deşi aduseseră sacrificii pentru interesele monarhiei. Una dintre revendicările româneşti din timpul Revoluţiei — Mitropolia naţională independentă — a trebuit să aştepte 14 ani pînă cînd să fie recunoscută, în timp ce românii uniţi cu Roma, fără a cere sau a fi visat măcar cineva dintre ei, au primit Mitropolie în însuşi anul 1850. Curtea din Viena nu voia să supere nici pe feudalii maghiari acordînd românilor — în marea lor majoritate iobagi — egală îndreptăţire între celelalte naţionalităţi din imperiu, nici cu feudalii civili şi eclesiasticii sîrbi, desprinzînd pe românii ortodocşi de sub jurisdicţia Carloviţului care, din ocrotitoare pentru aceştia, în secolul al XVIII-lea, în cursul marilor frămîntări religioase, a devenit o grea şi păgubitoare piedică pentru progresul social, cultural şi naţional-bisericesc al românilor, în secolul următor.

Revoluţia burgheză din 1848—1849 ar fi putut oferi terenul pentru o înţelegere durabilă între români şi maghiari, între toate popoarele asuprite din monarhia habsburgică, dacă conducătorii acestor popoare ar fi înţeles cu toţii că libertatea este indivizibilă, că nu pot exista popoare asupritoare şi asuprite. Curtea din Viena aplica în folosul ei verificatul principiu de „divide et impera" învrăjbind popoarele unul împotriva celuilalt, şi menţinîndu-le pe toate sub jugul aceleiaşi exploatări.

Cu toate acestea, sîngele vărsat n-a fost în zadar, Revoluţia din 1848—1849 a arătat lumii întregi că de o parte şi de alta a Carpaţilor, în spaţiul carpto-dnubiano-pontic, locuit fără întrerupere de strămoşii geto-daci şi de urmaşii lor, există un popor, acelaşi pretutindeni, popor viteaz şi harnic, iubitor de pace şi libertate, dîrz în războaie, care aşteaptă prilejuri mai potrivite pentru a se putea dezvolta potrivit geniului şi aspiraţiilor sale fireşti, într-un stat naţional, liber şi independent. Revoluţia, cu jertfele aduse de români, a însemnat una din treptele de înălţare spre realizarea acestui ideal, care avea să se împlinească peste şase decenii.

Prot. Dr. *Gheorghe Liţiu*

DIN FRUMUSEȚILE CULTULUI ORTODOX

Cultul divin cuprinde totalitatea formelor și actelor religioase și rînduielilor stabilite și consacrate de Biserică, menite să pună pe omul credincios în legătură cît mai vie cu Dumnezeu, să-și facă conștiente și simțite evenimentele și lucrările dumnezeiești, așa cum ni le prezintă istoria mîntuirii.

Cultul divin ortodox este de o vădită bogăție de învățăminte și valori netrecătoare, exprimate prin frumuseți poetice și melodice de aleasă inspirație, cu semnificații și rosturi divine, care coboară pentru cei binecredincioși cerul luminilor și bucuriilor divine pe pămînt și ridică omenescul înmiresmat de har la cele cerești. Izvoarele și temeiurile tuturor manifestărilor religioase ale cultului ortodox sînt energiile necreate ale *Celei de o ființă, de viață și nedespărțitei Treimi.* Împărăția de har și iubire dăruitoare a *Sfintei și Dumnezeieștii Treimi* ni s-a făcut cunoscută deplin în întruparea, viața, moartea și biruitoarea înviere a Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos Mîntuitorul nostru. Actualizarea Împărăției Sf. Treimi pentru toți cei credincioși se face prin rugăciunile, slujbele divine și *Tainele Bisericii, Celei Una și nedespărțite, în centrul cărora stă Sf. Liturghie.*

Toate serviciile divine ale Bisericii Ortodoxe ce se perindă în decursul anului calendaristic bisericesc, au două părți: *una* esențială dumnezeiască, instituită de Iisus Hristos Domnul nostru și de Biserica Sa, în scopul realizării în credincioși a binefacerilor izbăvitoare aduse de Mîntuitorul; *alta* omenească, care exprimă și cultivă simțămintele de evlavie față de Dumnezeu, în rugăciuni de preamărire, mulțumire și cerere. Partea dumnezeiască cuprinde acele acte și servicii de cult pe care le oficiază persoanele îndreptățite ale ierarhiei bisericești (episcopi, preoți și diaconi) în scopul sfințirii credincioșilor. Partea omenească cuprinde bogăția de rînduieli bisericești, ce se găsesc în cărțile de cult, exprimate prin imnuri și rugăciuni religioase, întocmite de părinți și scriitori bisericești inspirați prin harul credinței și al iubirii divine. Ambele părți ale cultului divin ortodox formează o unitate și prin ele se împărtășește harul Sf. Duh, care ne luminează mintea cu învățăminte creștinești, ne încălzește inima cu evlavie dumnezeiască și ne sporește credința lucrătoare în faptele dragostei dăruitoare și jertfelnice, desprinzîndu-ne treptat de stăpînirea egoismului pătimaș în cele trupești și sufletești, de amăgiri, răutăți și fapte păcătoase. Pe măsură ce-l cunoaștem, îl simțim cu inima

şi îl înţelegem cu mintea, cultul divin al Bisericii noastre ne ajută la înnobilarea întregii fiinţe spre a deveni mai receptivi la prezenţa şi lucrarea divină şi totodată mai buni, cumpătaţi, generoşi, iertători şi răbdători cu cei care vieţuim, împlinindu-ne cu mulţumire şi bucurie îndatoririle noastre familiale şi sociale.

În continuare, vom menţine două din trăsăturile mai importante şi specifice ale cultului ortodox, aşa cum se concretizează în bogăţia de semnificaţii şi frumuseţi ale unor rugăciuni din liturghier şi din cărţile stranei, ale cîntăreţilor.

1. *Realismul liturgic.* Sărbătorile şi serviciile divine ale Bisericii noastre nu sînt numai comemorarea sau pomenirea unor evenimente sau persoane din viaţa şi istoria mîntuirii, ci actualizarea lor, afirmarea şi reînnoirea lor pentru o participare vie şi duhovnicească a preoţilor şi credincioşilor, devenind noi martori ai acestora. Este vorba de o contemplare mai adîncă, de-o pătrundere şi trăire vie a lor cu toată fiinţa noastră, ajutaţi de harurile Sf. Duh, care ne luminează pentru ca persoanele sfinte şi evenimentele divine să devină prezente spiritual în ochii credinţei şi ai inimii noastre. Astfel, la Crăciun Biserica se roagă, preamăreşte şi se bucură cu toţi credincioşii de Naşterea Fiului lui Dumnezeu, ca şi cînd asistăm prin har şi credinţă la evenimentul real şi primar al acestei sărbători. Cît de minunat exprimă poetic şi melodic atîtea imne şi colinde bisericeşti această actualizare şi participare duhovnicească. Amintim versurile inspirate ale condacului: „Fecioara, *astăzi* pe Cel mai presus de fire naşte, pămîntul peşteră şi iesle Celui neapropiat aduce, îngerii cu păstorii măresc, magii cu steaua călătoresc că pentru noi s-a născut prunc tînăr, Dumnezeu Cel mai înainte de veci". Tot astfel cîntarea din Catavasii: „Hristos se naşte, măriţi-L...", sau „Astăzi s-a născut Hristos..." (colind). Acest prezent, exprimat prin „astăzi", liturgic arată că noi retrăim prezenţa Mîntuitorului Hristos Cel înviat din morţi în momentele însemnate ale vieţii sale pămînteşti, că sărbătorile şi serviciile divine sînt prilejuri de-a intra în comuniune de iubire şi viaţă prin Sf. Duh cu Fiul lui Dumnezeu şi prin El cu Sf. Treime. Pentru aceasta El a asigurat pe Apostoli şi pe cei ce cred în El la Înălţarea Sa la cer: „Iată, Eu sînt cu voi în toate zilele pînă la sfîrşitul veacurilor" (Mt. 28, 20).

Acelaşi realism liturgic observăm la toate evenimentele şi sărbătorile anului nostru bisericesc. Mai ales la Sf. Paşti, Mîntuitorul înviază cu adevărat şi noi sîntem îndemnaţi să ne rugăm şi să simţim actualizarea Învierii Sale prin cuvinte semnificative, întîlnite în numeroase imne şi rugăciuni. Redăm doar icosul din canonul care se repetă în fiecare Duminică, în care prăznuim dumnezeiasca Înviere: „Învierea lui Hristos văzînd să ne închinăm Sfîntului Domnului Iisus... Veniţi toţi credincioşii să ne închinăm Sfintei Învieri a lui Hristos, că iată a venit bucurie prin cruce..."

Ceea ce actualizează în mod special moartea şi învierea Domnului Hristos este Sf. Liturghie prin Sf. Taină a Euharistiei. În atmosfera de har şi taină a Sf. Liturghii, deşi preotul aduce rugăciunile şi darurile credincioşilor către Dumnezeu, Însuşi Iisus Hristos Domnul este Cel ce

aduce şi se aduce, Cel ce primeşte şi se împarte (rugăciunea premergătoare Heruvicului). Pentru aceasta ceea ce Biserica pămîntească săvîrşeşte în Liturghie, adică Jertfa euharistică, cereştile şi netrupeştile puteri ale îngerilor oficiază în ceruri, pentru care credincioşii cîntă „Noi care pe Heruvimi cu taină închipuim şi făcătoarei de viaţă Sf. Treimi cîntare aducem...", iar înainte de prefacerea darurilor credincioşii cîntă imnul de biruinţă întreit sfînt al Serafimilor: „Sfînt, sfînt, sfînt este Domnul Savaot, plin este cerul şi pămîntul de mărirea Lui..." (cf. Apoc. 5, 11—13). Cel ce vine întru numele Domnului este Însuşi Împăratul şi Mielul înjunghiat, care biruind moartea şi iadul, vine cu trupul şi sîngele Său, în aceeaşi dumnezeiască smerenie, blîndeţe şi dragoste, ca împărtăşindu-ne cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste plină de adîncă umilinţă şi căinţă pentru păcatele noastre, să ajungem şi noi să biruim puterile păcatului, ale diavolului şi morţii, spre a ne învrednici de viaţa cea veşnică, de calitatea de fii ai Tatălui şi moştenitori împreună cu Iisus Hristos ai slavei celei veşnice.

2. *Doxologia şi bucuria de biruinţă a vieţii şi nemuririi.*

Întregul an liturgic cu toate sărbătorile şi manifestările cultului ortodox sînt străbătute de un simţămînt de duhovnicească bucurie şi preamărire a Sf. Treimi, care cu atotputernicia, înţelepciunea şi iubirea cea de negrăit ne-a readus pe noi oamenii cei căzuţi, neascultători şi rătăciţi, din nou în Împărăţia luminii, a iubirii şi vieţii celei neapuse, prin biruitoarea înviere a Domnului Hristos.

Mesajul şi solia bucuriei pascale este legată în chip nemijlocit de nespusa smerenie a Patimilor şi Morţii, prin care Domnul cel înviat cu moartea pe moarte a călcat şi nouă ca şi celor din morminte viaţă ne-a dăruit.

Despre aceste trăsături esenţiale ale vieţii şi experienţei duhovniceşti ortodoxe ne vorbesc imnele bogate în conţinut şi frumoase în expresii şi melodii ale Penticostarului, Triodului şi Octoihului, care pot fi numite fără exagerare, cum potrivit zice un teolog de-al nostru: „Summe poetice şi melodice ale teologiei dogmatice şi morale ortodoxe". În rugăciunile şi imnele de mulţumire şi cerere ale acestor tezaure ale credinţei şi vieţii creştine, ideile şi învăţăturile abstracte sînt preluate în simţirea inimii, arzînd de evlavie prin metafore şi alegorii poetice. O aprofundare a acestora şi o educare a celor ce le cîntă spre o înţelegere cu mintea şi exprimare corectă cu cîntare din inimă a acestora, ar face mari servicii pastoraţiei creştine, în întărirea dreptei credinţe şi a bunei vieţuiri a preoţilor şi credincioşilor noştri. Iată cîteva exemple: „Pe cruce Te-ai pironit, de voie, îndurate, în mormînt Te-ai pus ca un mort, Dătătorule de viaţă, stăpînirea morţii ai zdrobit, cu moartea Ta, Atotputernice. Că de Tine s-au cutremurat portarii iadului. Tu împreună ai sculat pe morţii cei din veac, ca un iubitor de oameni". „Ca un purtător de viaţă, ca un mai înfrumuseţat decît raiul şi decît toată cămara împărătească mai luminat, s-a arătat Hristoase mormîntul Tău, izvorul învierii noastre" (troparele din Săptămîna Patimilor). Mai înainte de marea şi dumnezeiasca bucurie a Învierii, Biserica ne pregăteşte prin „sezonul plugăriei duhovniceşti" al bogatelor mijloace din Triod pe tot parcursul marelui

Post al Paştilor, pentru ca prin rugăciuni sporite, înfrînare cuprinzătoare, umilitoare pocăinţă şi fapte bune, să ne curăţim, să ne primenim sufleteşte şi trupeşte pentru sporul desăvîrşirii noastre, al apropierii, al unirii şi împărtăşirii noastre cu Domnul Hristos Cel înviat. „Uşile pocăinţei deschide-mi Dătătorule de viaţă, că mînecă duhul meu la Biserica Ta, purtînd locaş al „trupului" (al firii adamice) cu totul întinat..." — sînt cuvinte care se repetă continuu, în zilele Triodului, la care se adaugă strigătul de trezire din somnul păcatelor şi nesimţirea firii păcătoase din noi. „Suflete al meu, suflete al meu, trezeşte-te pentru ce dormi. Sfîrşitul se apropie şi vrei să te tulburi; scoală dar ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu, Cel ce este pretutindenea şi toate le împlineşte". Cu accente de umilinţă şi duioasă căinţă, ne îndeamnă să cîntăm imnul Canonului Mare:

„Cămara Ta Mîntuitorul meu o văd împodobită şi haină de nuntă nu am ca să intru într-însa; luminează haina sufletului meu, Dătătorule de lumină, Mărire Ţie".

Deniile (privegherile) Triodului din zilele săptămînii mari sînt deosebit de expresive şi pline de aleasă semnificaţie pentru pregătirea noastră de-a simţi şi retrăi zilele ultime ale Mîntuitorului, urmîndu-i Lui înspre calvarul Golgotei. Jeluirea duioasă a evlaviei şi pocăinţei pentru declanşarea răutăţii, a invidiei şi urii de moarte a celor ce-I pregătesc osînda şi sfîrşitul Domnului, umple de întristare şi suspinuri sufletele credincioase care retrăiesc clipele Patimilor şi Morţii Sale în Vinerea Mare. Într-o simţire de cutremurare şi profundă doxologie, Biserica glăsuieşte: „Astăzi s-a spînzurat pe lemn, Cel ce a spînzurat pămîntul pe ape; cu cunună de spini s-a încununat Împăratul îngerilor; cu porfiră mincinoasă s-a îmbrăcat Cel ce îmbracă cerul cu nori... cu piroane s-a pironit Mirele Bisericii, cu suliţa s-a împuns Fiul Fecioarei *Închinîndu-ne Patimilor Tale Doamne, arată-ne nouă şi mărită Învierea Ta"!* Cele 12 Evanghelii ale Patimilor intercalate de stihul: „Mărire îndelung răbdării Tale, Doamne, mărire Ţie", sînt urmate de Prohodul înmormîntării, cu imne de multă întristare şi duioasă jeluire, la care iau parte toate făpturile văzute şi nevăzute. Sînt momente care copleşesc pe toţi cei prezenţi şi participă cu simţăminte de evlavie şi umilinţă, purtînd în mîini lumini, semne ale nădejdii, ale vieţii şi nemuririi.

Sosind ziua învierii, în noapte adîncă credincioşii se îndeamnă să ia parte cu toţii la sărbătorirea şi bucuria de biruinţă a vieţii, silindu-se la înconjurarea Bisericii cu lumînările aprinse şi cu regăsirea fiecăruia şi a tuturor în exprimarea năzuinţei celei mai profunde şi arzătoare a inimii omeneşti după viaţă şi nemurire, ascultînd şi intonînd cu emoţie sfîntă troparul: „Învierea Ta, Hristoase Mîntuitorule, îngerii o laudă în ceruri şi pe noi pe pămînt ne învredniceşte cu inimă curată să o lăudăm şi s-o mărim". Urmează Evanghelia Învierii şi cîntarea canonului Paştilor, în care toate cele văzute şi nevăzute sînt chemate să se bucure de negrăita biruinţă asupra morţii. „Cerurile după cuviinţă să se bucure şi pămîntul să se veselească, şi să prăznuiască toată lumea cea văzută şi nevăzută; că Hristos S-a sculat, bucuria cea veşnică". Cele ce preînchipuiesc Învierea din Vechiul Testament, cu cele care o adeveresc în

Noul Testament se împletesc în toate imnele canonului pascal, chemîndu-ne la prăznuirea entuziasmului, bucuriei şi al dragostei frăţeşti: „Ziua Învierii să ne luminăm cu prăznuirea şi unii pe alţii să ne îmbrăţişăm şi să zicem fraţilor şi celor ce ne urăsc pe noi, să iertăm toate pentru Înviere şi aşa să cîntăm: Hristos a înviat. . .!"

Din cele expuse reiese că realismul liturgic, bucuria duhovnicească şi doxologia cultului Bisericii Ortodoxe ne transpun pe o culme de trăire anticipată a Împărăţiei veşnice şi iubitoare a Sf. Treimi. De aici, marea importanţă ce o are cultul nostru, rostul lui dumnezeiesc de har şi putere cerească, pentru care sîntem obligaţi să-l aprofundăm, să-l oficiem cu înţelegere şi credinţă, spre a ne elibera de grijile copleşitoare ale vieţii şi adesea de o rutină şi rostire mecanică, care ne sărăcesc viaţa şi pastoraţia preoţească. Cu adevărat, anul bisericesc cu bogăţia şi frumuseţea divină a cultului nostru, ne dau cele mai potrivite mijloace şi situaţii de har şi viaţă creştină, prin care putem lucra mîntuirea noastră şi a păstoriţilor spre bucuria noastră vremelnică şi veşnică.

Cunoscînd această bogăţie de învăţături, de simţăminte înalte, de frumuseţi literare şi melodice, cu un cuvînt de adîncă şi ziditoare spiritualitate, se impun din partea noastră, a fiilor Bisericii noastre, cu deosebire două lucruri:

Slujitorilor bisericii şi cîntăreţilor de la strană le revine marea îndatorire de a pune în lumină, într-un mod cît mai deplin toate aceste negrăite valori, prin citirea şi intonarea corectă a textelor, prin ţinuta corespunzătoare, prin evlavia şi desigur trăirea adevărurilor religios-morale îmbrăcate în haina minunată a cultului nostru.

Credincioşilor le revine îndatorirea de a le cunoaşte, de a le preţui, de a le face vii în viaţa lor şi, în acest context, de a nu pleca urechea la şoaptele şi ademenirile unor „propovăduitori" de ocazie, care vor să ne rupă de la trupul Bisericii în care şi-a lucrat şi, îşi lucrează mîntuirea poporul nostru de aproape două mii de ani.

Preot *Filaret Costea*

FAMILIA PREOTULUI ŞI PREOŢIA

Dragostea curată a mirilor din Cana (In. 2, 1...) şi dorinţa lor sinceră de a avea în mijlocul lor pe Iisus au înduioşat pe Maica Sfîntă, iar urmarea a fost mijlocirea ei pe lîngă dumnezeiescul Său Fiu, ca să realizeze prima Sa minune preschimbînd apa în vin, pentru a se continua veselia şi totodată prin prezenţa Sa a arătat tuturor celor ce vor crede în El că înălţarea omului din ordinea naturală la înălţimea Harului se începe cu Taina Căsătoriei.[1]

Din clipa aceea întemeierea oricărei familii la care este solicitată prezenţa lui Hristos prin Biserica Sa constituie „Taina Sfintei Nunţi", Taină care viază „în Hristos şi în Biserică". Aceasta rodeşte din Taina Preoţiei, al cărei exponent este preotul „slujitorul slujirii mîntuitoare a lui Hristos",[2] el însuşi fiind fiul unei familii şi întemeietorul familiei sale.

Atît preoţia, cît şi viaţa de familie pot fi îndeplinite la cel mai înalt nivel de sfinţenie în viaţa aceleiaşi persoane. În ambele se aplică porunca „să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău... şi pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (Luca 10, 27).

Preotul căsătorit împreună cu familia sa săvîrşeşte opera misionară a pastoraţiei. În vechime preoţii români predicau credincioşilor prin fapta vie a lor şi a familiilor lor.[3] Deci în mare parte succesele sau eşecurile pastoraţiei atîrnă şi de familia preotului, de unde rezultă o mare responsabilitate care angajează în mod egal pe cei doi soţi.

Pregătirea în vederea întemeierii familiei preoţeşti.

Tînărul candidat la preoţie va trece mai întîi prin Taina Nunţii. El îşi va recruta mireasa nu după modelul lumii; viitoarea lui soţie va fi aleasă din familiile „cu nume bun". Acest nume bun este sinteza tuturor virtuţilor creştine în care în mod deosebit vor străluci: buna cuviinţă, credinţa curată şi autentică a Bisericii, fără compromisuri, să

---

1 Pr. prof. Dr. Dumitru Stăniloae — Teologia Dogmatică Ortodoxă — vol. III, p. 183.

2 Idem, p. 149.

3 Pr. prof. Mircea Păcurariu — Preoţii de mir în viaţa poporului român — B.O.R. 1982, nr. 3—4, p. 276.

aibă înalte şi respectuoase păreri despre Biserică, despre cultul ei divin şi despre slujitorii ei. Atmosfera acestor familii să nu fie pătată de obiceiuri de a se complace cu umorul picant la adresa lui Dumnezeu şi a celorlalte realităţi religioase. Părinţii miresei să nu fie obsedaţi de patima negustoriei şi a goanei exagerate mai ales după cîştiguri dubioase, care deformează fondul curat al familiei preotului. Criteriul de bază al alegerii soţiei să nu fie exclusiv condiţia materială, care pe de o parte slăbeşte calitatea spirituală între soţi iar pe de altă parte împiedică libertatea firească a elanului preoţiei.

Mireasa aleasă va fi o fecioară, fiică credincioasă a Bisericii cu purtări morale bune.

De la început tinerii se vor încredinţa unui duhovnic spre povăţuire şi îndrumare. Cît priveşte viaţa de familie, li se vor oferi sfaturile ca pentru toţi tinerii care se pregătesc pentru Taina Cununiei şi pentru familie,[4] dar în mod special vor fi puşi în faţa realităţii înfricoşătoarei Taine a Preoţiei şi a marilor ei sarcini şi răspunderi, care vizează nu numai persoana preotului, ci întreagă familia, îndeosebi pe soţie, prezentîndu-li-se în paralelă viaţa de familie şi slujba preoţiei.

Duhovnicul le va sta într-ajutor să împlinească cu sinceritate mărturisirea vieţii lor particulare, pregătindu-i pentru Taina Sfintei Euharistii (I Cor. 11, 28). Acum este cel mai potrivit prilej de a le împărtăşi sfaturile privind chemarea lor la viaţa de familie încadrată în misiunea Preoţiei.

a) *Mirelui* îi va arăta marea lui slujbă de chivernisitor al tainelor lui Dumnezeu, dar în paralel cu aceasta şi a tainei familiei sale. Căci a nu fi soţ ideal va fi imposibil a fi preot în toată sinceritatea şi corectitudinea. Nunta şi Preoţia ca taine dumnezeieşti, spune P.C. Pr. prof. D. Stăniloae, fac vădit faptul că persoana umană nu se realizează decît în comuniune (Dogm. III. p. 177). Comuniunea în spaţiul familiei se realizează între soţ şi soţie şi numai reuşind aici ambii intră în comuniune cu Dumnezeu. Cei doi, zice acelaşi ilustru profesor, privesc pe Hristos privindu-se unul pe altul. Aceasta uşurează mult un proces de mare valoare în favorul Preoţiei şi al familiei, adică: preotul prin harul primit slujindu-i cu sinceră conştiinţă ajută familia a se purifica de elementele naturale şi comune ale vieţii luate ca biologic, spre a se înălţa acolo şi mai mult decît acolo de unde a căzut prin intervenţia păcatului, iar familia înălţată la acest nimb va oferi preotului o nesfîrşită bogăţie de soluţii şi sugestii privind problemele pastorale atît ale familiei cît şi ale sufletelor în complicaţiile şi prea diversele aspecte ale vieţii lor morale. Partea cea mai mare de cîştig o are familia căci chivernisirea ei morală se va putea împlini la un stadiu înalt fiind chemată a fi exemplu familiilor din parohie. Astfel demnitatea preoţiei prin efectele ei se va revărsa atît cît se cuvine asupra familiei preotului. Cu aceasta se confirmă afirmaţia că soţia se împărtăşeşte de o oarecare harismă, bineînţeles în măsura în care ea colaborează cu lucrarea Sf. Duh. Tot din aceasta decurge pentru

4 Pr. Cornel Dascăl — Pregătirea mirilor pentru Sf. Taină a Cununiei şi pentru familie — rev. Mitropolia Ardealului 1984, nr. 3—4, p. 186.

soţ în familia sa competenţa dar şi datoria de a fi educatorul şi păstorul sufletesc al ei precum şi al copiilor lor.

Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că familia creştină este Biserica cea mică a lui Hristos. În consecinţă soţul va căuta să imite pe Hristos în dragostea sa faţă de familie: Hristos încălzeşte Biserica, o hrăneşte, o sfinţeşte (Efes. 5, 29). Cuprind aceste cuvinte un bogat tezaur de stări sufleteşti şi acţiuni care proiectate asupra familiei se concretizează într-un comportament patronat de gingăşie, preţuire, stimă, bucurie, însufleţită slujire etc. În felul acesta soţul nu se va putea confunda cu soţul lumesc care se impune în familie ca stăpîn înecat în cultul orb al personalităţii, ţinînd la distanţă soţia, neacordîndu-i capacitatea şi vrednicia de colaborator în problemele de viaţă ale familiei. Aşa era familia veche cea „slăbită şi desfigurată în multe forme după cădere, prin egoismul descătuşat de ea (care) a pierdut harul legat de starea primordială".[5] Părerile preotului despre soţie trebuie să se dovedească ca rezultatul lucrării harului lui Hristos, care realizează imaginea unităţii: „amîndoi un trup".

În pastoraţia sa asupra familiei sale soţul va căuta a crea condiţii optime în care soţia şi întreaga sa familie să poată progresa în practicarea virtuţilor creştine, temperînd şi eliminînd orice tensiune şi crize sufleteşti. Hristos, capul Bisericii, să fie modelul lui în funcţia de cap al familiei.

b) *Miresei*, îi va oferi duhovnicul imaginea adevăratei soţii de preot. Ea trebuie să cunoască şi să ştie cu înţelepciune a-şi chivernisi casa şi copiii, paralel cu rîvna aprinsă a deveni prietenul intim al soţului, ajutorul de prima mînă în rezolvarea multor eforturi şi greutăţi în care el va fi solicitat. Expresia „maica preoteasă" nu s-a născut numai din faptul că e soţia preotului, ci din misiunea ei pe lîngă misiunea preotului. Ea îşi are locul ei competent în viaţa parohiei, care este deosebit şi mult superior faţă de al oricărei femei. Acest loc se menţine şi progresează cu folos pentru Biserică şi pentru casa sa numai dacă se împodobeşte cu cele mai alese virtuţi creştine, ca buna cuviinţă, sfiala, cuminţenia, modestia în cuvînt şi îmbrăcăminte, primind cu bucurie să înveţe pe femei ca să fie cu toată ascultarea, fără înclinarea de a-şi stăpîni bărbatul, stăruind cu deplină înţelepciune în credinţă, în iubire şi în sfinţenie, (I Tim. 2, 9—12; Tit. 2, 3—5), după cum îndrumă marele Apostol Pavel. Tot el îndeamnă pe Tit a sfătui pe femei „să se silească să aibă înfăţişare sfinţită, nerobite de vin, să înţelepţească pe cele tinere, să iubească bărbaţii şi copiii şi să fie bune gospodine, plecate bărbaţilor lor ca să nu fie defăimat cuvîntul lui Dumnezeu" (Tit 2, 3—5). Iar Sfîntul Apostol Petru sfătuieşte pe femei, în cazul nostru pe preotese: „voi femeilor supuneţi-vă bărbaţilor voştri... podoaba voastră să nu fie cea din afară, cu împletirea părului, cu podoabe de aur şi îmbrăcămintea hainelor scumpe, ci să fie omul cel tainic al inimii întru nestricăcioasă podoabă a duhului blînd şi liniştit... (apoi completează acestea cu imagini de vrednice femei din vechime), că aşa se împodobeau

5 Pr. prof. D. Stăniloae, op. cit., p. 182.

sfintele femei care nădăjduiau în Dumnezeu, supunîndu-se bărbaţilor lor, precum Sara asculta pe Avram, ale cărei fiice sînteţi dacă faceţi ce e bine şi nu vă temeţi de nimic" (I Petru, 3—6).

Reflectînd asupra ultimelor cuvinte, „nu vă temeţi de nimic" şi fiind vorba de soţia preotului, socotesc a le aplica la înarmarea ei morală în aşa fel încît să-şi dobîndească îndrăzneala împotriva multor tentaţii ale vieţii moderne, care impun o falsă justificare a patimilor veacului. Să nu te temi de critica îndreptată împotriva corectitudinii, a fidelităţii şi a modestiei. Anumite cercuri feminine, mai ales în oraşe, acaparează femei tinere, ademenind chiar şi din mediul rural, iniţiindu-le în tainele multor patimi, în măiestria fardurilor exagerate, a îmbrăcămintei indecente şi luxoase, întrebuinţarea drogurilor, a alcoolului, a fumatului şi a cafelei savurate cu abuz în întruniri numite „familii de elită" unde se dedau la discuţii indecente, clevetiri, adultere, critici fără de sfîrşit, etc.

Aceste îndeletniciri au desfiinţat femeia adevărată, au desfiinţat familia ca operă a Harului Divin, au corupt societatea, dăunînd atît Bisericii cît şi patriei.

Maica preoteasă nu-şi poate permite să-şi irosească timpul în asemenea cloace sufleteşti. De la primul început ea să se păzească de acestea.

Sfîntul Apostol Pavel foloseşte o expresie cînd vorbeşte despre căsătorie sau necăsătorie. Este adevărat că în contextul respectiv scoate în evidenţă libertatea celei necăsătorite de a sluji lui Dumnezeu, în opoziţie cu cea căsătorită, care „poartă grijă de cele lumeşti ca să placă bărbatului" (I Cor. 7. 3—4). Aş transfera această expresie în exprimarea ideii privind viaţa soţiei preotului. Ea să dorească a sluji soţului care este pus nu în slujba lumii ci în a lui Dumnezeu, slujbă ce a devenit dorinţa şi sfînta sa pasiune. Soţia preotului va căuta să placă soţului ei încadrîndu-se în idealul lui şi prin aceasta nu va fi departe de cea nemăritată care s-a dedicat slujirii lui Dumnezeu. Pe de o parte aceasta promovează armonia vieţii în familie, iar pe de altă parte slujind soţului ei slujeşte lui Dumnezeu şi astfel viaţa întregii familii se află înscrisă pe drumul spiritualizării mai mult decît oricare altă familie din parohie. Deci pe cît de înaltă este demnitatea pe atît de tragică va fi osînda neglijînd această chemare.

În chestiunea aceasta cel dintîi lucru plăcut şi folositor bărbatului ei, preotului este pregătirea şi cultivarea fără întrerupere în familia sa a acelui climat în care să se promoveze buna dispoziţie spre rugăciune, spre slujbă, spre învăţătura în Biserică şi în parohie. Liberă de preocupări compromiţătoare se va putea îngriji de creşterea copiilor, de educarea lor şi de a lucra necontenit ceea ce place soţului ei în idealul Preoţiei. Ea va şti că el trebuie cu timp şi fără timp să fie preocupat de rîvna casei lui Dumnezeu. În consecinţă se va îngriji ca soţul ei să nu plece din casă spre slujbă întristat şi amărît de îngrijorări şi neînţelegeri. În momente grele va căuta să-l mîngîie, să-l încurajeze prin cuvinte înţelepte şi pline de căldura dragostei curate, şi astfel îl

va abate de la întristare şi amărăciune. El se va îndrepta spre Sfîntul Altar înseninat cu sufletul deschis spre rugăciune, dispus a asculta bucuriile şi durerile credincioşilor, turnînd în inimile lor balsamul mîngîierii.

Să nu uite însă duhovnicul a aminti viitoarei preotese că şi aceasta este adevărat, că dacă soţia preotului nu posedă delicateţea şi sensibilitatea de a se simţi datoare să asigure acest climat şi cu nepăsare se va manifesta vulgar, dur şi neînţelegător, alimentînd chiar focul tulburărilor prin discuţii aspre şi scandaloase, sfidînd marele moment liturgic spre care el trebuie să se îndrepte, preotul asuprit de tensiune şi coşmar va intra în Sfîntul Altar torturat în inima sa. Cu greu îşi va putea aduna firea spre a săvîrşi lucrul Evangheliei cu evlavie, cu transpunere şi deplina libertate a dragostei lui Dumnezeu. Slujba lui devine un simulacru la care soţia va avea partea ei de vină.

Totodată, oricîtă pricepere şi hărnicie ar dovedi în activitatea ei de gospodină şi în arta sa culinară, oricît pedantism ar depune în curăţenie, în dichisirea şi cochetăria aranjamentului locuinţei, cu gîndul de a impresiona pe bărbatul său, deşi toate acestea sînt de lipsă şi neglijîndu-se ar fi o lacună care nu poate fi completată, dacă ea nu sesizează că pentru un preot partea slujirii lui Dumnezeu este pe primul plan, ea n-a reuşit să facă ceea ce place bărbatului, a rămas doar soţia unui om, dar nu s-a realizat ca preoteasă. Ceea ce ar putea reuşi este doar cu timpul să atrofieze zelul soţului său să scoată din luptă un ostaş al Bisericii. Căci lipsind din partea tovarăşei lui de viaţă aprecierea şi activa înţelegere faţă de sfinţenia şi demnitatea Preoţiei, familia poate să decadă moral şi trupesc mai grav decît oricare altă familie. Maica preoteasă trebuie să fie permanent Marta şi Maria în curată şi sfîntă conştiinţă.

După acestea, tinerii vor păşi spre a primi Taina Sfintei Nunţi. Fiind vorba despre întemeierea unei familii preoţeşti, care va avea menirea de a fi familie model „în Hristos şi în Biserică", şi dacă pregătirea lor spre întemeierea familiei s-a făcut privind mereu spre slujba preoţiei, se înţelege de la sine că înfăţişarea lor în faţa Altarului şi în faţa credincioşilor nu poate face abstracţie de aceasta. Nuntaşii trebuie să vadă o nuntă a unui viitor preot. Ea nu trebuie să fie prilej de ispite prin abuzurile unei veselii peste limitele bunei cuviinţe. Să fie păzite decenţa şi respectul faţă de cei prezenţi prin atmosfera demnă de cele două sfinte taine care leagă pe aceşti doi tineri, Taina Nunţii care i-a legat pe ei în faţa lui Dumnezeu şi Taina Preoţiei care îi va aşeza în lucrarea Evangheliei, pe unul chivernisitor al sfintelor taine şi pe celălalt slujitor al slujitorului. Cei ce vor lua parte la această nuntă între care e posibil a fi chiar viitori fii duhovniceşti să nu fie dezamăgiţi nici derutaţi din stima şi admiraţia lor faţă de Altar şi slujitorul lui.

Este adevărat că Mîntuitorul luînd parte la Nunta de la Cana Galileii a înţeles ca firească veselia, El însuşi oferind celor ce se căsătoreau vinul iubirii entuziaste turnate de El prin harul Său.[6]

---

6 Pr. prof. D. Stăniloae, op. cit., p. 183.

A fost cu adevărat un moment al unei veselii sublime, iar unui mire viitor slujitor al lui Hristos nu-i este îngăduit a sfida acest sublim.

Taina Sfintei Cununii se prelungeşte prin căsătorie pe traseul întregii vieţi. Demnitatea păstrată cu acest prilej îi va însoţi pe tot parcursul convieţuirii lor, iar permiţînd compromisuri acestea vor fi permanent pricini de nesfîrşite suspiciuni şi îndoieli atît în viaţa lor de familie cît şi în raporturile lor cu parohia.

Cînd fac primii paşi spre Altarul care îi va încorona ca miri, trebuie concomitent să simtă cu înfiorare că au păşit spre marea Taină a Preoţiei care se va revărsa peste tînărul soţ.

În faţa dumnezeiescului Har

Urmează dumnezeiasca Taină a Preoţiei. În vederea acestui înfricoşător eveniment tînărul este trecut prin filiera de pregătire a Institutelor Teologice şi ale duhovnicilor. Urmare acestor pregătiri va fi ţinuta lui demnă. În inima sa este împodobit cu „semnele chemării dumnezeieşti aşa precum Pronia dumnezeiască pe unii i-a ales şi i-a osebit ca pe Saul şi Varnava spre harul slujbei şi le-a dat lor însuşirile şi harurile trebuincioase la aceasta".[7] Mare dezastru este a îmbrăţişa jugul preoţiei fără a simţi iniţial chemarea lui Dumnezeu. Este acelaşi dezastru, mai ales pentru un preot şi cînd încheie o căsătorie fără a simţi sincera şi curata dragoste. Ce sminteală se produce zice Sf. Grigorie de Nazians' cînd se aleg de preoţi aceia care numai ieri erau pîngăritorii celor sfinte şi astăzi îi vedem preoţi.[8] A îndrăzni spre Taina Preoţiei în asemenea condiţii se poate pune la îndoială şi sinceritatea iubirii pe care a afirmat-o prin Taina Căsătoriei. Credincioşii aproape cu extaz asistă la celebrarea Sfintei Liturghii arhiereşti cu prilejul sfinţirii unui preot. Ar fi un adevărat sacrilegiu ca tocmai eroul principal al acestui înfricoşător eveniment să nu simtă nici cea mai mică emoţie.

O preoteasă în vîrstă îşi aminteşte de sfinţirea întru preot a soţului său. Ea declară: „L-am văzut înconjurat de mulţi preoţi. A îngenunchiat la colţul Sfintei Mese în Altar în faţa Arhiereului. Eu am ascultat cu atenţie rugăciunea: „dumnezeiescul Har cela ce totdeauna pe cele neputincioase le vindecă şi pe cele cu lipsă le împlineşte . . . sfinţeşte pe robul Tău întru preot . . . să se facă vrednic a sta fără prihană înaintea jertfelnicului Tău, a propovădui Evanghelia . . . a aduce daruri duhovniceşti şi a înnoi pe poporul Tău". Am auzit pe Arhiereu întrebînd „vrednic este?". Poporul cu entuziasm a exclamat: „vrednic este!". Apoi soţul meu a fost împodobit ca un înger prin mîna Episcopului şi a preoţilor cu nişte veşminte îngereşti. Cînd a ieşit la rugăciune în faţa Altarului şi a binecuvîntat spre noi am crezut că numai pentru mine a făcut această binecuvîntare. M-am pierdut şi am început a plînge. M-am retras într-un colţ al capelei să mă reculeg. Atunci am rostit în cugetul

7 Prof. Dr. Iosif Hradil, Chemări duhovniceşti — Sibiu 1936, p. 9.
8 Idem — Tunderea clericală — Sibiu 1939, p. 4.

meu o rugăciune pe care m-a învăţat tata „În Biserica măririi Tale stînd, în cer mi se pare că stăm..". Mi-am dat seama că omul lasă să se strecoare din ochii lui nu numai lacrimi de durere ci şi de nespusă fericire".[9]

Ce dezastru sufletesc s-ar produce în sufletul unei preotese al cărei soţ primind povara Harului Preoţiei ar fi lipsit de cea mai mică consideraţie şi emoţie în momentul în care ea numai asistînd s-a simţit înălţată într-o slavă cerească?

Tezaurul moral al familiei preoţeşti

Este de la sine înţeles că familia preotului trebuie să strălucească mai mult decît oricare altă familie în faptele morale şi în împlinirea poruncilor bisericeşti.

Se spune adesea că locuinţa preotului este construită din pereţi de sticlă. Asta înseamnă că poporul credincios priveşte spre familia preotului cu dorinţa de a vedea o familie model. Din cauza acestei dorinţe îl deranjează cînd el surprinde imagini negative. Poate că nu toate aspectele de această natură îi provoacă la fel neplăcere. Dar unele fapte şi călcări ale legilor morale irită mai mult şi provoacă critici şi chiar revolte.

Astfel credincioşii cunosc dacă în casa preotului se practică sau nu rugăciunea. Preotul credincios începe a practica împlinirea poruncilor lui Dumnezeu pornind din cercul intim al familiei. Rugăciunea este cea dintîi care deschide porţile celorlalte virtuţi. Dacă în casa sa nu se roagă, rugăciunea în faţa Sfîntului Altar este dubioasă, iar cînd credincioşii depistează această lacună, nu mai acordă nici un credit slujbelor săvîrşite de el. Rugăciunea trebuie să devină nu o obişnuinţă ci o imperioasă necesitate a întregii familii.

Cînd preoteasa îşi dă seama de complicaţiile şi greutăţile pe care le întîmpină preotul în activitatea sa şi cărora, bineînţeles se adaugă şi cele ale vieţii de familie, s-ar putea oare să nu simtă nevoia de a se ruga, împreunînd cu aceste prilejuri şi mînuţele copilaşilor sau stăruind a atrage la aceasta şi inimile copiilor ei deveniţi maturi? Ea se roagă pentru soţul său pentru a-şi înaripa ruga sa spre cer, se roagă pentru credincioşii Bisericii, pentru unii spre a se îmblînzi, iar pentru alţii spre a-i întări, se roagă ca Bunul Dumnezeu să dea rod în strădania soţului la lucrarea Evangheliei, contribuind şi ea prin smeritele ei puteri, dar prin dragoste arzătoare, la opera de mîntuire a tuturor.

Un indispensabil rezultat al rugăciunii este dorinţa şi necesitatea împărtăşirii cu Sfintele Taine ale Spovedaniei şi a Împărtăşirii cu Hristos Euharistic. Taina Spovedaniei este atît de necesară în casa preotului şi în slujba preoţiei. Săvîrşirea Sf. Liturghii cu inima încărcată de multe şi poate vechi păcate fără a fi şterse prin Taina Spovedaniei, anchilozează credinţa, instaurează în inimă nepăsarea faţă de cele sfinte şi faţă

9 Din relatarea personală a unei preotese.

de nevoile religioase ale credincioşilor, iar în familie se întunecă simţul de stimă şi de apreciere. Acestea şi altele mai grave sînt urmările vinovăţiei faţă de Trupul şi Sîngele Domnului luat cu nevrednicie fără cercetarea conştiinţei (I Cor. 11—27).

Soţia va solicita un duhovnic din altă parohie care să poată pune la îndemîna ei cele necesare şi folositoare unei soţii de preot. De asemenea copiii preotului să fie obişnuiţi de mici a trece prin faţa scaunului spovedaniei pentru a creşte în disciplina credinţei, a se obişnui cu spiritul de răspundere a faptelor lor, cu dragostea de Dumnezeu şi cu respectul faţă de părinţi şi faţă de oameni. Apariţia preotesei împreună cu copiii îngenunchiaţi cu lumînările aprinse în mîini, aşteptînd primirea Sfintelor Taine în mijlocul credincioşilor parohiei este un tablou viu care mişcă, înduioşează şi îndeamnă spre urmare.

La fel cu rugăciunea postul lipsind din practica familiei preotului se face vădit printre credincioşi. Adormind postul, adoarme rugăciunea şi întreaga viaţă morală, dînd liber patimilor, dezordinei în familie, pe care apoi le ambalează necumpătarea, neînţelegerile, beţia, desfrîul, etc. Postul şi rugăciunea sînt necesare tuturor creştinilor cu atît mai mult familiei preotului unde încercările patimilor sînt mai sălbatice şi mai dure, strategia lor mai greu de învins, iar ameninţările mai înfricoşătoare şi în consecinţă căderile mai dezastruoase. Cunoscînd credincioşii cît şi potrivnicii credinţei noastre, neglijarea acestor două porunci amintite, observă, critică, condamnă.

Să ne amintim de ucenicii lui Ioan care au venit la Iisus zicînd: „Pentru ce noi şi fariseii postim mult, iar ucenicii Tăi nu postesc"?. Ucenicii lui Ioan şi fariseii posteau. De nepostirea ucenicilor lui Iisus s-au sesizat fariseii dar şi ucenicii lui Ioan, care ca aspiraţii de credinţă nu erau departe de cei ai lui Iisus. (Matei 9, 14—15). Ucenicii lui Ioan nu din pizmă obiectau că prietenii lui Iisus nu posteau. Doreau doar o lămurire, mai ales că ei cunoşteau apreciabila opinie a lui Ioan despre Iisus. Dar fariseii, ştim ce urmăreau: să-l prindă pe Iisus în cuvînt în învăţătura sa şi în felul în care aplică legea iudaică.

În parohie se pot ivi cazuri similare. Credincioşi cu suflete curate se pot deruta în credinţa şi în simţul lor religios şi moral, cînd preotul le dă ocazia, iar cei străini de credinţă se folosesc de acestea în lupta împotriva Bisericii.

O altă virtute a cărei absenţă atrage după sine osîndă iar din partea credincioşilor critici este ospitalitatea. Patriarhul Avram a rămas în conştiinţa lumii creştine, icoana credinţei şi a ospitalităţii. Să ne întărim convingerea că locuinţa preotului este casa lui Avram de la stejarul Mamvre, (Fac. 18, 1...), unde este posibil a primi oricînd oaspeţi de talia oaspeţilor lui Avram, prin care dacă sîntem egoişti avem prilejul, de a respinge chiar vizita lui Dumnezeu care se înfăţişează nu totdeauna în straie boiereşti. (Evrei cap. 13, 2). Ospitalitatea este atributul cel mai de seamă al Bisericii lui Hristos, căci primeşte în sînul ei pe toţi cei care doresc mîntuire. În familie ca şi în Biserica cea mare uşa să fie deschisă. Casa zăvorîtă pe dinăuntru întunecă pe credincioşi, ispitindu-i a bănui că în dosul lacătelor se lăfăiesc îngîmfarea, viclenia,

egoismul şi lăcomia. Ospitalitatea face parte din milostenie şi se înrudeşte cu generozitatea. Cine este milostiv este şi primitor de străini şi săritori la a îmblînzi pe omul necăjit. Membrii familiei preotului aleargă nesolicitaţi în casele credincioşilor, îi întîlneşte pe oriunde, le aţine calea şi revarsă peste rănile sufleteşti şi trupeşti balsamul vindecător şi mîngîietor.

Ce să mai spunem şi despre modestie sau smerenie, fără de care orice familie nu poate fi numită familie creştină sau Biserica mică a lui Hristos? Pentru preot mai ales şi pentru soţia sa este măsura dreaptă a părerilor despre sine, o apreciere limitată, corectă a dorinţelor şi nevoilor personale, ea îmblînzeşte şi aşează amorul propriu în limitele bunei cuviinţe cu convingerea că în faţa lui Dumnezeu toţi sîntem egalii Săi fii. Aceasta nu permite îngîmfarea, slava deşartă, trufia care în unele cazuri contaminează viaţa familiei preotului şi pe motivul falsei păreri ce ar decurge din demnitatea preoţiei (Lev. 10, 1—2), ci mai degrabă impune slujirea tuturor (Marcu 9, 35; şi Luca 22, 26—27).

Preoţia este deci slujire. Slujirea nu este uşoară dacă nu este împlinită cu abnegaţie, care dacă lipseşte se instalează în locul ei comoditatea. Atunci slujirea fie lui Dumnezeu, fie oamenilor devine o povară de nebiruit. Ce vom mai zice cînd în viaţă mai apar şi necazuri; şi cît de felurite sînt necazurile!

Credincioşii Bisericii lui Hristos fără excepţie întîmpină multe încercări. Este de admirat bărbăţia unora prin care se luptă ca ostaşii în război. Nu-i întîmpină numai necazuri care cedează uşor. De la cele mai mici senzaţii de durere pe care ei nu le iau în seamă pînă la cele care se soldează cu boli grele şi chiar cu moartea, ei le privesc în faţă întăriţi în simplitatea credinţei lor, cu nădejdea în bunătatea lui Dumnezeu. Ei ştiu că Mîntuitorul a spus tuturor celor ce cred în El: „În lume necazuri veţi avea, dar îndrăzniţi Eu am biruit lumea" (Ioan 16, 33). Familia preotului nu poate fi scutită de acestea. Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că mai multe sînt furtunile care bîntuie viaţa preotului decît furtunile mărilor.

Între oamenii din vechime cei ce au suferit mai mult au fost cei mai credincioşi şi cei mai iubiţi de Dumnezeu. Avram a părăsit locurile natale luînd drumul pribegiei spre Canaan. Ne putem da seama că n-a fost uşoară această dezlocare cu tot ceea ce avea să ducă cu el. A luat cu sine pe nepotul său orfan Lot de care mai tîrziu a trebuit să se despartă cu multă frîngere de inimă pentru că îl iubea.

Dar să ne amintim de familia lui Iacob; el a trebuit să încerce pierderea celui mai drag fiu al lui dintre cei 12 pe blîndul Iosif, a suportat că s-a încrezut în Dumnezeu; dar bietul Iov pe care Dumnezeu a îngăduit să-l părăsească întreg avutul, copiii, sănătatea, prietenii, soţia, pe toate le-a îndurat, de toate a mulţumit lui Dumnezeu. Poziţia lor sufletească poate fi considerată ca o adevărată pastoraţie valabilă pentru toţi creştinii tuturor veacurilor. Dacă în familia preotului se pot strecura evenimente de natura aceasta nu va fi nimic neobişnuit. Prin felul în care vor fi întîmpinate, pot contribui sau nu la mîntuirea întregii familii şi pot servi de pildă credincioşilor.

Nu numai acestea ci toate virtuţile creştine sînt necesare pentru a duce o viaţă plăcută lui Dumnezeu, de aceea familia preotului în foarte mare măsură condiţionează moralitatea întregii parohii. Fiii Bisericii din parohie sînt credincioşi în măsura în care e credincioasă casa preotului; sînt indiferenţi faţă de învăţătura Evangheliei cum e şi familia preotului, iubesc sau nu rugăciunea, postul, practică sau nu milostenia, ospitalitatea, în măsura în care şi preotul lor le practică. Credincioşii nu numai că imită cu uşurinţă viaţa morală sau imorală a familiei preotului ci unii care sînt de bună credinţă se pot dezamăgi, se pot ispiti şi prăbuşi de la un nivel înalt de credinţă, alţii se revoltă, iar alţii se declară pe faţă duşmani, ducînd o campanie de discreditare a preotului şi a Bisericii lui Hristos.

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie cu prilejul unei conferinţe de lucru a adus la cunoştinţa preoţilor participanţi unele plîngeri ale credincioşilor jigniţi de atitudinea unor păstori de suflete.[10] Ei se revoltă împotriva lipsei de religiozitate, de evlavie, împotriva necredinţei, a nesincerităţii şi incorectitudinei în chivernisirea sfintelor biserici şi a bunurilor ei materiale, lăcomiei, a zgîrceniei, a trufiei etc.

Preotul lipsit de virtuţi şi înecat în vicii răsfrînge asupra credincioşilor patimile care îl robesc, dar cele dintîi victime din parohie sînt soţia şi copiii lui. Dacă preotul nu are credinţă pînă la urmă şi copiii şi soţia lui o pierd dacă au avut-o. Preotul incorect şi abuziv faţă de bunurile materiale ale Bisericii, ca şi cînd ar fi stăpîn peste Biserică (I Petru 5. 3) este copiat de familia sa care se complace alunecînd la risipă şi huzur, jignind dureros şi brutal sensibilitatea religioasă şi morală a credincioşilor. Mitropolitul Nicolae Bălan cu prilejul împărtăşirii de sfaturi duhovniceşti unei generaţii de tineri hirotoniţi spunea: credincioşii Bisericii noastre sînt respectuoşi faţă de preoţi şi de familiile lor precum şi îndelung îngăduitori faţă de multe greşeli şi slăbiciuni ale lor, dar cînd e vorba de lăcomie şi trufie îi revoltă şi nu-i iartă. Deci oricît am vorbi de familia preotului el personal dă tonul moralităţii ei. În cea mai mare măsură de el depinde credinţa şi credincioşia soţiei, a copiilor, a celor mai mulţi dintre rudeniile lui, a prietenilor, a tuturor care vin în contact cu el şi în ultima consecinţă a întregii parohii.

Nu putem însă face abstracţie nici de buna înţelegere şi buna voinţă pe care trebuie să le presteze soţia preotului şi care poate contribui la prestigiul preoţiei şi prin aceasta a soţului ei sau poate să-l dărîme. Sufletele turmei duhovniceşti vor fi cerute la marea judecată din mîna preotului şi a maicii preotese. În contextul acesta conştiinţa şi simţul de răspundere au ultimul cuvînt.

Pr. *Cornel Dascăl*

10 Î. P. S. Mitropolit Antonie — Cei ce învaţă pe alţii să se înveţe mai întîi pe ei înşişi — Îndrum. bis., Sibiu, 1981, p. 1.

AVA DOROTEI DIN GAZA

VIAŢA CUVIOSULUI DOSITEI, EPISTOLE ŞI SENTINŢE

— PREZENTARE ŞI TRADUCERE —

I.

Colecţia scrierilor duhovniceşti păstrate şi pe drept cuvînt celebre şi extrem de răspîndite şi apreciate în Răsăritul ortodox (grec, arab, georgian, slav, românesc), dar şi în Occidentul latin, ale Cuviosului Avă Dorotei din Gaza [1] (cca. 500—560/580 d.Hr.) — alături de Sf. Ioan Casian (cca. 360—430), cel mai fidel şi clasic reprezentant al spiritualităţii Părinţilor egipteni ai pustiei cunoscute fragmentar din colecţia de apoftegme spirituale a Patericonului (Gheronticonului), şi cel mai de seamă precursor al Sf. Ioan Scărarul (579—649) şi ca atare mediator între spiritualitatea egipteană, palestiniană şi sinaită — cuprinde 17 învăţături etic-ascetice diferite *(didaskalíai diaphóroi)*, 16 Epistole şi o mică colecţie de 18 Sentinţe *(rhémata)* duhovniceşti. Din acestea în volumul IX al *„Filocaliei româneşti"* (Bucureşti, 1980, p. 472—642) păr. prof. D. Stăniloae a publicat în traducere esenţialul: primele 14 Învăţături, caracterizate prin dimensiuni mai ample şi analiza aprofundată şi prin tratarea, „sistematică" a cîte unei teme fundamentale ale vieţii duhovniceşti (d.ex.: despre lepădare; despre smerita cugetare; despre conştiinţă; despre frica de Dumnezeu; despre trebuinţa de a nu se încrede cineva în înţelepciunea sa şi necesitatea unui povăţuitor, etc.; a se vedea cuprinsul volumului IX al „Filoc. rom.") şi primele 2 Epistole, mai lungi şi ele, „către chilioţi, despre întîlniri" şi „către întîistătători şi ucenici, cum trebuie să povăţuiască cei dintîi pe fraţi şi cum trebuie să se supună cei din urmă".

În numărul trecut al revistei noastre (M. A. nr. 2/1988), am publicat în traducere şi celelalte 3 Învăţături existente, mai scurte, şi reprezentînd de fapt omilii liturgice tratînd despre Postul Mare sau oferind o exegeză spirituală a 2 tropare, de la Înviere şi, respectiv, de la Sfinţii Mucenici, tropare alcătuite din expresii preluate din Cuvîntările corespunzătoare ale Sf. Grigorie de Nazianz; aceste 3 Învăţături scot bine în evidenţă influenţa profundă şi durabilă a exegezei alegorice şi anagogice alexandrine, de tip origenian, asupra spiritualităţii egiptene a Părinţilor pustiei, influenţă evidentă şi în Conferinţele Sf. Ioan Casian, dar practic absentă în versiunea păstrată a Patericului egiptean care datează după epoca primelor controverse origeniste (sf. sec. IV—înc. sec. V).

În grupajul de mai jos, redăm în traducere şi celelalte opuscule păstrate ale avei Dorotei din Gaza. Este vorba de *Epistolele 3—16,* scurte dar admirabile bilete de îndrumare duhovnicească adresate unor fraţi din mănăstirea sa ca răspuns la diferitele lor probleme, şi prin care ava Dorotei se arată un discipol şi continuator fidel al modelului marilor lui părinţi duhovniceşti, Varsanufie şi Ioan, care, din retragerea lor în isihie, îşi conduceau ucenicii prin intermediul unor asemenea

1 Pe larg despre viaţa, opera şi doctrina avei Dorotei din Gaza în ampla „Introducere" la ediţia critică a operelor acestuia realizată de Dom L. Regnault şi Dom. J. de Preville: Dorothée de Gaza, *Oeuvres spirituelles,* „Sources Chrétiennes" (presc. *S.C.*) nr. 92, Paris, 1962, p. 9—103. În româneşte, introducerea pr. prof. D. Stăniloae, la traducerea scrierilor lui din *„Filocalia românească"* (presc. *F.R.),* IX, Bucureşti, 1980, p. 465—472; traducerea, *ibidem,* p. 473—642.

scurte bilete de tipul întrebare-răspuns şi din care ni s-au păstrat o parte considerabilă;[2] şi de mica colecţie de 18 *sentinţe*, care-l arată pe ava Dorotei continuator şi al extraordinarului gen al apoftegmelor, maximelor şi aforismelor duhovniceşti, consacrat de Patericul egiptean şi dus pe culmile perfecţiunii în celebra „Scară" a Sf. Ioan Sinaitul (sec. VII), şi prin care ava Dorotei apare nu numai ca un ucenic, dar şi ca un veritabil emul şi egal al marilor Părinţi ai pustiei din sec. IV.

Din *Epistola-prefaţă*,[3] prin care un monah necunoscut pe la sf. sec. VII trimite unui alt monah, admirator şi el entuziast al avei Dorotei, colecţia celor cîteva scrieri ale acestuia pe care le-a putut afla (§4) redăm în deschiderea grupajului de faţă frumoasa şi în acelaşi timp pătrunzătoarea caracterizare a profilului moral-spiritual al marelui Părinte din Gaza Palestinei şi a spiritualităţii sale, caracterizare cuprinsă în ultimele paragrafe (§§ 5—6) ale epistolei, omise în traducerea românească din „Filocalia" IX.

Între Epistola sa prefaţă şi colecţia propriu-zisă a scrierilor avei Dorotei, autorul anonim al Epistolei-prefaţă şi al colecţiei intercalează sub titlul *Despre ava Dositei* emoţionanta, în simplitatea şi concizia ei stilistică, şi remarcabila, în autenticitatea ei existenţială şi duhovnicească, istorie a scurtei vieţi a tînărului Dositei, cel dintîi ucenic al avei Dorotei, istorie omisă, din păcate, atît de ediţia Galland-Migne (P.G. 88), cît şi în „Filocalia românească" IX, şi pe care o redăm, de aceea, mai jos într-o nouă traducere românească. Chiar dacă acest text nu aparţine nemijlocit Avei Dorotei, totuşi, acesta poate fi considerat, fără cea mai mică ezitare, drept „autorul" lui moral şi spiritual. Nu numai pentru că numai el a putut furniza datele şi elementele din care este alcătuită această „viaţă", ci în primul rînd, pentru că Dositei reprezintă întruparea umană concretă *a idealului duhovnicesc*, pe care-l găsim expus şi revendicat în Învăţăturile, Epistolele şi Sentinţele care alcătuiesc corpusul scrierilor sale păstrate.[4]

Exemplaritatea vieţii cuviosului Dositei o subliniază explicit însăşi ava Dorotei, în § 21 al remarcabilei sale *Învăţături I*,[5] ce ar trebui analizată aici pe larg în întregime şi în care învăţătura etic-ascetică a Părinţilor pustiei e inserată în cadrul unei mai ample viziuni asupra Iconomiei creaţiei, căderii şi mîntuirii obiective a omului în Hristos, Iconomie concentrată şi actualizată în *Botez* şi activată, manifestată şi dezvoltată prin *lucrarea poruncilor* şi *imitarea modelului Lui* (Mt. 11, 28). Toate aceste elemente circumscriu şi manifestă mîntuirea subiectivă a omului ca *mister al înfierii* lui în Dumnezeu. Dacă esenţa păcatului constă, pe de o parte, în revolta şi neascultarea faţă de Dumnezeu prin mîndrie manifestată în gînduri şi voinţi proprii, ca şi în pornirile de îndreptăţire de sine *(logismoì, thelémata, dikaiómata)*, iar pe de alta, în ataşamentul *(prospatheia)* excesiv faţă de materialitatea creaţiei, ataşament manifestat în patimile iubirii de sine: iubirea de plăcere, iubirea de arginţi, şi iubirea de slavă (cf. I In. 2, 16), esenţa mîntuirii stă în unirea omului cu Dumnezeu prin rugăciune şi ascultare conjugate cu înfrînarea patimilor, descoperirea gîndurilor proprii, tăierea voilor proprii şi renunţarea la îndreptăţirile de sine arătate faţă de un părinte duhovnicesc, mijloace prin care omul

2 Editate de Sf. Nicodim Aghioritul la Veneţia în 1816; reeditate de G. N. Schoinas la Volos, 1960. Din cele 396 piese semnate de Varsanufie şi 445 de Ioan, 113 (nr. 247—251, 252—338, 339—343, 344—345, 506—523, 544—545) sînt răspunsuri la întrebări adresate acestora tocmai de tînărul ucenic Dorotei. Datorită lor, putem urmări, caz unic în literatura duhovnicească, procesul de formare spirituală a unui tînăr frate care avea să devină la rîndul lui unul din maeştrii spiritualităţii ortodoxe. Vezi valorificarea lor în acest sens de către Regnault-Preville, S.C. 92, p. 10—26.

3 *F.R.* IX, p. 474—477. Această Epistolă-Prefaţă este precedată în majoritatea manuscriselor de o scurtă notă de avertizare (p. 473—474) prin care un ucenic al Sf. Teodor Studitul, citind Testamentul acestuia (P.G. 99, 1816) arată că în istoria Bisericii au existat doi Dorotei, unul ortodox iar celălalt monofizit, şi că scrierile duhovniceşti care urmează aparţin lui Dorotei ortodoxul şi nu monofizitul.

4 Pentru detalii trimitem la ampla analiză a doctrinei spirituale doroteene, semnată de Regnault-Preville, din *S.C.* 92, p. 40—83.

5 *F.R.* IX, p. 478—496.

cîştigă smerenia şi devine prin har şi virtuţi fiu al lui Dumnezeu şi frate al tuturor oamenilor fără deosebire, atingînd desăvîrşirea idealului creştin care poate fi definit, astfel, ca revelaţia existenţială a paternităţii divine a lui Dumnezeu ca Tată şi a înfierii noastre în El prin har şi virtuţi după modelul ascultării lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat (Mt. 6, 10; 26, 39; Filip. 2, 5—11; Evr. 5, 7—9).

Desăvîrşirea creştină,[6] deci, constă în esenţă din împlinirea voii lui Dumnezeu ca fii ai lui Dumnezeu în iubire după modelul lui Hristos, Fiul prin excelenţă al Tatălui, într-o supunere şi ascultare de fiu faţă de voia lui Dumnezeu şi o bunăvoinţă de frate faţă de aproapele. Marele obstacol în realizarea acestui ideal se concentrează în voia proprie a omului, ce reprezintă, după cuvîntul Părinţilor, „zidul de aramă dintre om şi Dumnezeu".[7] Singurul mijloc eficace prin care se distruge acest obstacol fundamental este supunerea şi ascultarea necondiţionată şi absolută *(adiákritos hypakoè)*[8] faţă de un părinte duhovnicesc privit ca ţinînd locul lui Dumnezeu, şi căruia i se descopere în permanenţă gîndurile şi mişcările cele mai intime ale sufletului. Născînd smerenia şi smerita-cugetare,[9] ascultarea îl face pe om „blînd şi smerit cu inima", asemenea Fiului lui Dumnezeu (Mt. 11, 28), şi-l duce treptat prin eliberarea de ataşamentul pasional faţă de lume, sau despătimire, şi nepătimire *(aprospatheía, apatheía)* la odihna *(anápausis)* şi pacea desăvîrşită a sufletului cu Dumnezeu şi cu tot aproapele: „Deci, de voim să ne izbăvim şi să ne eliberăm cu desăvîrşire, să învăţăm să tăiem voile noastre proprii, şi aşa înaintînd puţin cîte puţin, cu ajutorul lui Dumnezeu vom ajunge şi la despătimire. Căci nimic nu foloseşte oamenilor aşa de mult ca tăierea voii lor. Din acest lucru înaintează cineva aproape peste toată virtutea (...). Şi tăind-o aşa mereu, ajunge la obişnuinţa de a o tăia şi, începînd cu cele mici, ajunge să nu mai aibă peste tot voie. Şi orice s-ar întîmpla îi face odihnă, ca şi cînd ar fi al lui proprie (după voia lui proprie). Şi astfel, nevoind să-şi facă voia lui, întotdeauna se află făcînd-o pe aceasta. Căci cel ce nu are nimic propriu întotdeauna face ceea ce îi este propriu. Şi astfel, se află neavînd o împătimire, şi din despătimire vine la nepătimire. Vedeţi la ce fel de înaintare duce puţin cîte puţin tăierea voii proprii: cum era acel fericit Dositei, de la ce fel de viaţă, de la ce desfătare, de la ce moliciuni plecînd el, un om care nici măcar nu auzise un cuvînt al lui (despre) Dumnezeu, şi, totuşi, aţi auzit la ce fel de măsură l-a dus pe el în scurt timp *(di'olígou chrónou)*, faptul de a fi ţinut cu tărie ascultarea şi de a-şi fi tăiat voia proprie *(tò kratêsai tèn hypakoèn kai kópsai tò idion thélema)*; Cum l-a

6 În concepţia unanimă a Părinţilor, reprezentată şi de Ava Dorotei, exigenţele etic-ascetice şi duhovniceşti ale desăvîrşirii religios-morale în sfinţenie a persoanei umane sînt valabile în mod egal şi absolut pentru toţi creştinii fără deosebire, pentru că ele reprezintă conţinutul poruncilor exprese ale lui Hristos. Monahii se deosebesc de credincioşii laici simplu numai prin rîvna lor de a aduce lui Dumnezeu pe lîngă păzirea poruncilor şi cele două daruri specifice votului lor: fecioria şi neagonisirea, sfătuite numai de Domnul (*Învăţătura* I, 11—12; *F.R.* IX, p. 487—488). În rest, „toţi cei botezaţi trebuie să lupte împotriva patimilor spre a se elibera de ele, şi să cîştige virtuţile în primul rînd smerenia, frica de Dumnezeu, iubirea"; toţi trebuie, deasemenea, să păzească porunca rugăciunii neîncetate. „Ascultarea de un părinte duhovnicesc, tăierea voii proprii pentru a împlini voia lui Dumnezeu în dispoziţie de iubire filială şi predare totală Lui sînt necesare pentru toţi" (Regnault-Preville, *S.C.* 92, p. 81—83 aici p. 81). Caracterul universalist, larg „social", al Învăţăturilor avei Dorotei „le-a făcut preţuite şi de creştinii dornici de-a duce, chiar şi în mijlocul lumii, o viaţă de desăvîrşire. Dacă Dorotei a avut extraordinara iradiere pe care a avut-o nu este oare pentru că spiritualitatea sa, înainte de a fi ascetică, monastică şi răsăriteană, e, în definitiv, înainte de toate, pur şi simplu creştină?" (*ibidem*, p. 83).

7 Ava Pimen 54; P.G. 65, 333—336; *Pateric*, ed. III, Rîmnicu Vîlcea, 1930, p. 175.

8 A se vedea pe larg *„Învăţătura"* V, *F.R. IX*, p. 528—536 şi Sf. Ioan Sinaitul *Scara IV*, *ibidem*, p. 77—135.

9 A se vedea pe larg *Învăţătura* II; *F.R.* IX, p. 497—506 şi Sf. Ioan Sinaitul, *Scara XXV; ibidem*, p. 296—317.

preamărit pe el Dumnezeu şi nu a lăsat să intre în uitare o asemenea virtute a lui, ci a descoperit-o sfîntului bătrîn care l-a văzut între toţi acei Sfinţi desfătîndu-se fericirea lor".[10]

Astfel că, într-o măsură mai mare chiar decît scrierile sale, viaţa Cuviosului Dositei poate fi considerată fără nici o exagerare, drept „capodopera"[11] prin excelenţă a Avei Dorotei, drept realizarea practică cu deplin succes a formulei tradiţionale a Părinţilor de mîntuire şi realizare spirituală deplină a omului prin *Ascultare, înfrînare şi Rugăciune*. Formulă de mare echilibru şi realism duhovnicesc, modelul spiritual propus şi realizat exemplar de ava Dorotei, atît în propria sa persoană (sub îndrumarea lui Varsanufie şi Ioan), cît şi în persoana tînărului Dositei, cel dintîi şi cel mai impresionant ucenic al său, se opunea, în acelaşi timp, atît extremei contemplativist-gnostice reprezentate de monahii origenişti aflaţi sub influenţa misticii spiritualist-intelectualiste alexandrine a lui Origen şi Evagrie, şi viguros combătuţi şi de părintele lui spiritual Varsanufie,[12] cît şi extremei unui ascetism dur şi radical practicat în exces de unele grupări monahale palestiniene de tendinţă anahoretică, şi specific mediilor monastice siriene, în care, fapt semnificativ, scrierile avei Dorotei n-au fost niciodată traduse. Aşa cum reiese din §§ 11 şi 13 ale vieţii Cuviosului Dositei monahii partizani ai ascezei radicale (a posturilor, privegherilor şi mortificărilor extreme) din chinovia Avei Serid în care a trăit multă vreme şi a fost infirmier ava Dorotei, au fost puternic scandalizaţi de elogiul neaşteptat adus de Marele Bătrîn Varsanufie sfinţeniei depline dobîndite de tînărul Dositei în cei nici cinci ani de cînd a intrat în chinovia avei Serid şi pînă la moartea sa prematură, provocată de boală, printr-o înfrînare moderată unită însă cu o ascultare şi tăiere a voii absolute şi cu rugăciunea neîncetată (§ 10 al Vieţii Cuviosului Dositei este una din cele mai vechi şi importante mărturii ale practicii rugăciunii lui Iisus din istoria veche a Bisericii). Nu e greu de înţeles că scandalizarea asceţilor rigorişti în faţa tipului de spiritualitate reprezentat de Dositei îl viza nu numai pe acesta, ci şi pe povăţuitorul acestuia care-l formase, desigur, după chipul şi asemănarea sa. Se ştie că din pricina unei sănătăţi precare ava Dorotei a trebuit să ducă un regim de viaţă îndeajuns de temperat, în care accentul cădea mai degrabă pe asceza interioară a ascultării decît pe mortificările dure ale ascezei exterioare, şi care a putut părea prea relaxat în ochii marilor asceţi din chinovia avei Serid, care par să-l fi invidiat şi pentru educaţia sa aleasă, cultura sa solidă şi calităţile intelectuale şi sufleteşti deosebite. Dar, aşa cum se poate citi printre rînduri în viaţa Cuviosului Dositei, ostilitatea monahilor austeri şi rigizi pare a fi vizat nu atît persoana cît tipul de spiritualitate pe care-l reprezenta şi promova. De aceea nu e deloc exclusă posibilitatea ca, aşa cum presupun editorii benedictini ai operei avei Dorotei, părăsirea de către acesta a chinoviei avei Serid la moartea acestuia şi a avei Ioan în jurul anului 540, şi întemeierea de către el la cîţiva kilometri mai la sud de chinovia avei Serid de lîngă Gaza Palestinei a unei chinovii în care şi-a ţinut celebrele sale „Învăţături", să fi fost determinată, pe lîngă situaţia delicată în comunitate faţă de monahii care-l pizmuiau, creată odată cu dispariţia sau retragerea definitivă în singurătate a marilor lui Părinţi duhovniceşti Ioan şi, respectiv, Varsanufie, şi numirea ca egumen a unui oarecare Elian, novice încă, şi de o diferenţă în înţelegerea idealului creştin şi practicarea exigenţelor ascetice şi spirituale ale vieţii monahale.[13]

Echilibrul realist şi sănătos în viaţa spirituală preconizat şi practicat de ava Dorotei între practic şi contemplativ, chinovie şi isihie, era, însă, pe linia celei mai bune şi autentice tradiţii creştine răsăritene, şi avea să cucerească, drept compensaţie, posteritatea. Prin intermediul Sf. Teodor Studitul (759—826), cel mai mare discipol al avei Dorotei, şi care se referă adeseori în Catehezele[14] sale la figura luminoasă a cuviosului Dositei în care vedea realizat exemplar idealul desăvîrşirii creştine şi monahale, scrierile avei Dorotei aveau să cucerească întreaga

---

10 *Învăţătura* I, 20—21 (în *S.C.* 92), 19—20 în *F.R.* IX, p. 492—493.
11 Regnault-Preville, *S.C.* 92, p. 33.
12 *Cf.* P.G. 86, 1, col. 892—902.
13 Regnault-Preville, *S.C.* 92, p. 26—29.
14 *Ibidem*, p. 91—92.

lume ortodoxă (greacă, arabă, georgiană, slavă şi română) în care ele s-au bucurat de o imensă popularitate, fapt atestat de nenumăratele manuscrise existente.

De o deosebită preţuire s-au bucurat scrierile avei Dorotei şi tipul de spiritualitate pe care ele îl reprezintă şi în Biserica şi în monahismul ortodox românesc[15] al cărui simţ, specific românesc, de echilibru şi dreaptă cumpănire între muncă şi rugăciune, asceză şi contemplaţie, obştesc şi pustnicie, s-a sprijinit şi a găsit o confirmare patristică esenţială în remarcabilele Învăţături ale marelui nevoitor palestinian din sec. VI, cărora li s-a dat o dezvoltare şi nuanţare particulară specifică, dar în spiritul şi cadrele generale cele mai sigure şi autentice ale experienţei ortodoxe ecumenice. În acest sens, multe din minunatele „pagini de Pateric românesc" înscrise cu măiestria-i literară binecunoscută de Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, în extraordinara şi unica sa carte de spiritualitate ortodoxă *Tradiţie şi Libertate* (Sibiu, 1983),[16] par desprinse direct din climatul şi atmosfera duhovnicească a chinoviilor palestiniene din sec. VI pe care ni le atestă admirabilele scrieri ale Avei Dorotei din Gaza. De aceea, pe lîngă un ales omagiu de recunoştinţă, paginile de faţă nu vor să fie altceva decît o modestă contribuţie la înţelegerea şi aprofundarea temeiurilor patristice ale spiritualităţii româneşti care şi-a găsit în Î. P. S. Sa un prezentator avizat, un subtil şi fin analist, ca şi un interpret de excepţie.

II.*

DIN EPISTOLA CĂTRE FRATELE CARE A CERUT SĂ I SE TRIMITĂ CUVINTELE AFLATE ALE PREACUVIOSULUI PĂRINTELE NOSTRU AVA DOROTEI

1. (...) făcîndu-se imitator al Celui blînd şi smerit cu inima (Mt. 11, 29), şi privind la lepădarea înţelegătoare a lui Petru şi a celor împreună cu el, (fericitul avă Dorotei) s-a dezbrăcat într-atît de împătimirea faţă de cele văzute şi aşa s-a predat pe sine Părinţilor lui după Dumnezeu încît putea spune şi el cu îndrăzneală către Mîntuitorul: „Iată noi am lăsat toate şi am urmat ţie" (Mt. 19, 27). De aceea „desăvîrşindu-se în scurtă vreme (en oligo) *cu ajutorul lui Dumnezeu a împlinit ani mulţi" (Înţ. Sol. 4, 13), nu petrecînd în pustiuri simţite (cu trupul) şi în munţi văzuţi, nici făcînd mare caz de stăpînirea asupra fiarelor celor mîncătoare de trupuri, ci îmbrăţişînd pustia sufletului şi dorind să se apropie de „munţii cei veşnici" în care ştia că (Dumnezeu) „luminează în chip minunat" (cf. Ps. 75, 4) şi să calce în picioare mai degrabă capetele şerpilor şi scorpionilor (cf. Lc. 10, 19) ucigători de suflete. La care s-a învrednicit să ajungă, pe scurt, cu ajutorul lui Hristos, prin tăierea cu vitejie a voii proprii care i-a deschis calea cea nerătăcită a Părinţilor, cea care i-a făcut „uşoară" „sarcina" lui fericită şi i-a arătat ca adevărat „bun" „jugul" mîntuitor al lui Hristos (cf. Mt. 11, 30).*

2. De la care (tăiere a voii) a învăţat calea cea mai bună spre înălţime: smerenia, şi, însuşindu-şi cu fapta după cuvîntul Părinţilor (porunca): „Fii milostiv

---

15 Pentru detalii vezi pr. D. Stăniloae, *F.R.* IX, p. 467—469, mai ales n. 1021. Pe lîngă multele manuscrise, opera întreagă a avei Dorotei (Viaţa Cuv. Dositei, Învăţături, Epistole şi Sentinţe) a fost tradusă după versiunea ei neogreacă (tipărită la Veneţia în 1667 şi 1770) şi publicată de Episcopul Filaret al Rîmnicului în Tipografia acelei episcopii în 1784, traducere care adaptată mai circulă încă în mănăstiri în diferite dactilograme. „Viaţa Cuv. Dositei" a mai fost tradusă după originalul grec de mitropolitul de fericită pomenire Grigorie Dascălul în *Vieţile Sfinţilor* ed. I, Neamţ, 1807; ed. II volumul VI (19 februarie) Bucureşti, 1904, p. 595—614.

16 A se vedea mai ales p. 292—297, şi excelentele consideraţii concluzive de la p. 400—406.

* Traducerea şi notele s-au făcut după ediţia critică Regnault-Preville, *S.C.* 92, Paris, 1962, p. 110—112, 116—120, 122—144, 504—530.

şi blînd", s-a împodobit pentru aceasta cu toate virtuţile. De aceea, fericitul avea pururea în gură cuvîntul Bătrînilor: „Cel ce a ajuns să-şi taie voia sa proprie, acela a ajuns la locul odihnei". Pentru că el a aflat, după cum a şi căutat cu vrednicie, că rădăcina tuturor patimilor e iubirea de sine (philautía), *iar pe aceasta, care e susţinută de voit dulce-amară a noastră, o veştejeşte în întregime, în rădăcina ei, folosindu-se de acest leac eficient şi plin de putere şi odată cu ea veştejeşte şi odraslele ei cele rele. (...)*

5. Aşa era, deci, fericitul (avă Dorotei) cel călăuzit de Dumnezeu în planul său cu privire la viaţa monahală, şi astfel de viaţă în armonie cu scopul propus a luat asupră-şi. Faţă de Părinţii săi (duhovniceşti): lepădarea cea mai înaltă de materie, supunerea sinceră ca lui Dumnezeu, curăţia mărturisirii, rigoarea conştiinţei şi, mai cu seamă, nedeosebirea întru cunoştinţă în ascultare, nedeosebire întărită de credinţă şi desăvîrşită de iubire. Faţă de fraţii cei împreună-nevoitori cu el: respectul dimpreună cu accesibilitatea, apoi lipsa de trufie şi lipsa de îndrăzneală, şi în primul rînd, lipsa suspiciunii, curiozităţii şi rivalităţii, care sînt rădăcinile lipsei de osîndire evlavioase şi maicile înţelegerii celei dulci mai presus decît mierea. În lucrurile sale: rîvna, cuminţenia, netulburarea, împreună cu moderaţia, care sînt semnul distinctiv al fermităţii lui de caracter. În cele materiale: purtarea de grijă, respectul, iubirea de frumos, dar fără frivolitate, care concurg unele cu altele printr-un discernămînt dumnezeiesc. Dar înainte de toate şi în toate: smerenia, graţia personală, lărgimea de suflet, veghea trează, aplecarea spre meditaţie.

6. Dar ce trebuie să mai încerc să le spun pe fiecare în parte? Fiindcă acest fapt se aseamănă cu numărarea picăturilor de ploaie şi a valurilor mării. Căci mi-am fixat ca limită de bună-cuviinţă a cuvîntului meu să nu cutez la cele străine (de mine), pentru că mai degrabă vouă vă revine sarcina de a purcede la dulcea cercetare a acestor lucruri, vouă cîţi vă desfătaţi de unele ca acestea, şi să învăţaţi de la ce fel de viaţă şi purtare fericită a fost adus, de către Pronia (dumnezeiască) care pe toate le rînduieşte bine, spre dumnezeiasca învăţătură şi purtare de grijă a sufletelor, acest Părinte plin de compasiune şi iubitor de afecţiune, cu adevărat vrednic să înveţe şi să lumineze sufletele, mare în înţelegere dar mai mare în condescendenţă, mare în înţelepciune dar mai mare în evlavie, înalt în contemplaţie dar mai înalt în smerenie, bogat în Dumnezeu şi sărac în duhul, dulce în cuvînt dar mai dulce înt întîmpinare (personală), medic care ştia orice boală şi leacul ei, şi a înmulţit talantul acelei iconomisiri şi cu zeci de mii de forme, bogaţilor şi săracilor, înţelepţilor şi neînvăţaţilor, femeilor şi bărbaţilor, bătrînilor şi tinerilor, celor în necazuri şi celor în fericire, străinilor ca şi celor de un neam, celor ce vieţuiesc în căsătorie ca şi celor ce vieţuiesc în singurătate (monahilor), stăpînilor şi celor stăpîniţi, robilor şi celor liberi, pururea „făcîndu-se tuturor toate" şi cîştigînd pe cei mai mulţi (cf. I. Cor. 9, 22).

7. Dar e timpul, iubitule, să-ţi înfăţişez masa cea dulce a cuvintelor Părinţilor, a căror lipsă de înfrumuseţare (retorică) a expresiei lor face nu puţin pentru folosul lor, căci, aşa fiind acel bărbat cu adevărat dumnezeiesc şi înalt la cuvînt, şi în aceasta s-a lăsat „dus spre cele smerite" (Rom. 12, 16) potrivit poruncii, preferînd peste tot simplitatea expresiei şi necăutarea (spontaneitatea) glăsuirii. Tu, însă, găsind desfătarea rîvnei autentice şi fericite, ia din belşug din proviziile mele, îmbarcîndu-te în vieţuirea sfîntă a celui iubit de tine în chip frumos şi rugîndu-te şi pentru lenevirea mea.

Mai întîi, însă, voi grăi pe scurt şi cele referitoare la fericitul Dositei, care a fost cel dintîi ucenic al fericitului avă Dorotei încă pe cînd era el între fraţii (chinoviei) avei Serid şi ducea cu succes lupta supunerii (şi ascultării) celei după Hristos.

VIAŢA CUVIOSULUI DOSITEI

1. Cu adevărat fericitul avă Dorotei, îmbrăţişînd cu harul lui Dumnezeiesc viaţa monahicească, s-a retras în chinovia avei Serid. Aici a găsit mulţi asceţi mari

ce trăiau în isihie (liniştire)[1] *între care se distingeau doi mari bătrîni: preasfîntul Varsanufie şi ucenicul, sau mai degrabă cel împreună-nevoitor (ascet) cu el, ava Ioan cel supranumit şi Profetul pentru harisma clarviziunii pe care o avea de la Dumnezeu. Predîndu-li-se lor pe sine însuşi cu toată încrederea, cu Marele Bătrîn (Varsanufie) discuta prin intermediul celui întru Sfinţi avă Serid, iar avei Ioan Profetul a fost învrednicit chiar şi să-i slujească. Deci mai înainte zişii sfinţi bătrîni au hotărît ca el să facă acolo o infirmerie şi să poarte de grijă de ea, căci mult chinuiau fraţii cînd se îmbolnăveau, neavînd cine să se îngrijească de ei. Aşadar, cu împreună-lucrarea lui Dumnezeu, a făcut el infirmeria, cheltuielile pentru ea suportîndu-le chiar fratele lui după trup, căci acest bărbat era foarte iubitor de Hristos şi iubitor de monahi. Şi, precum ziceam, el, ava Dorotei îngrijea, împreună cu alţi cîţiva fraţi evlavioşi, pe cei bolnavi, şi tot el avea purtarea de grijă a administrării acesteia.*

2. Într-una din zile, însă, îl chemă la el egumenul, ava Serid. Şi, venind el, găseşte la el un (băiat) tînăr purtînd haine militare, foarte delicat şi foarte plăcut la chip. Acesta tocmai venise atunci în mănăstire împreună cu cîţiva oameni ai Ducelui, care erau prieteni iubiţi ai avei[2] *(Serid). Deci cînd a venit ava Dorotei, îl ia pe el deoparte însuşi ava (Serid) şi-i zice: „Oamenii aceştia au adus pe tînărul acesta zicînd că vrea să rămînă aici la mănăstire, şi mă tem ca nu cumva el să fie al unuia dintre aceste mărimuri, şi, fie că a furat sau a făcut altceva, vrea acum să fugă aici, şi să ne aflăm în ispită. Căci nici figura nici înfăţişarea lui nu este a unuia care vrea să se facă monah".*[3]

3. Într-adevăr, acesta făcea parte din anturajul unui general şi petrecea în multă desfătare — căci anturajul unor astfel de personaje duce întotdeauna o viaţă cu multe moliciuni — şi nu auzise niciodată un cuvînt despre (sau al lui) Dumnezeu.[4] *Dar unii din oamenii generalului i-au povestit despre Sfînta Cetate (a Ierusalimului) şi el a poftit să vadă cele de acolo. L-a rugat, deci, pe general, să-l trimită să viziteze Locurile Sfinte. Acesta, nevoind să-l întristeze, a găsit un bun prieten al lui care pleca într-acolo, şi-i zice: „Fă-mi bunătate şi ia pe tînărul acesta cu tine, ca să viziteze Locurile Sfinte". Iar acesta, ca unul ce a primit băiatul de la un general, îl avea în toată cinstea şi odihna, iar el mînca împreună cu el şi cu femeia lui.*

Deci cum au venit în Sfînta Cetate şi s-au închinat la Locurile Sfinte, au venit şi în Ghetimani. Iar acolo era o înfăţişare a pedepselor (iadului). Deci cum sta tînărul privind cu luare aminte şi uimire, vede el o femeie nobilă şi purtînd haine de purpură stînd aproape de el şi arătîndu-i pe fiecare din cei osîndiţi; şi îl povăţuia ca de la sine însăşi încă şi alte (lucruri). Iar băiatul ascultînd-o, a rămas prost şi se minuna, căci precum am spus, nu auzise niciodată un cuvînt de Dumnezeu sau că există o judecată. Deci i-a zis: „Posteşte, nu mînca carne şi roagă-te neîncetat, şi vei scăpa de pedepsele acestea". Iar după ce i-a dat aceste trei porunci nu i s-a mai arătat, ci s-a făcut nevăzută. De atunci, deci, băiatul a rămas străpuns (la inimă) şi păzind cele trei porunci pe care i le-a dat lui. Iar prie-

---

1 Viaţa monahală din sec. VI cunoştea două forme de existenţă: cel chinovial, comunitar, în care trăiau toţi începătorii şi majoritatea călugărilor şi în care accentul cădea pe ascultare, asceză şi făptuire morală, şi cel isihast, singuratic, rezervat monahilor îmbunătăţiţi, şi care, după ce au atins o anumită treaptă de desăvîrşire în viaţa chinovială, se retrăgeau într-o viaţă singuratică, care mergea uneori pînă la recluziunea totală, şi dedicată rugăciunii neîncetate şi contemplaţiei.

2 Uzul termenului „Avva" ca echivalent pentru egumen apare frecvent la ava Dorotei dar e foarte rar în epoca bizantină. În fapt în sine cuvîntul implică cu necesitate numai paternitatea duhovnicească şi nicidecum calitatea de conducător al unei comunităţi monastice.

3 *Cf.* prescripţia 49 a regulei pahomiene: „De va bate cineva la poarta mănăstirii dorind să se lapede de lume şi să se adauge fraţilor, să nu i se îngăduie a intra îndată... căci e teamă că, după ce a făcut o nelegiuire oarecare, tulburîndu-se pentru o vreme, a părăsit lumea de frică (să nu fie prins)".

4 *Cf. Învăţătura* I, 21; *F.R. IX*, p. 493 citată de noi mai sus în introducere.

tenul generalului văzîndu-l postind şi nemîncînd carne, se necăjea pentru general; căci ştia că (acela) îl avea ca pe un lucru mare. Dar soldaţii ce erau împreună cu el, văzîndu-l ducînd o astfel de viaţă, îi spun: „Copile, faptele pe care le faci tu nu sînt ale unuia care vrea să fie în lume; dacă vrei însă (să fii) aşa, du-te la mănăstire şi vei mîntui sufletul tău". Dar el nu ştia nimic despre Dumnezeu, nici ce este o mănăstire ci numai păzea cele ce le-a auzit de la acea femeie. Deci le zice el acelora: „Luaţi-mă acolo unde ştiţi, căci eu nu ştiu unde să merg". Iar unii dintre ei erau, precum am zis, prieteni iubiţi ai avei Serid, şi ei au venit la mănăstire aducînd pe băiat împreună cu ei.

4. Deci cum ava (Serid) îl trimise pe fericitul Dorotei să vorbească cu el, îl cercetă cu deamănuntul iar el nu ştia să zică nimic altceva decît: „Vreau să mă mîntuiesc". Vine, deci, (ava Dorotei) şi-i zice avei (Serid): „Dacă vrei neapărat să-l primeşti, n-ai nici o teamă; căci n-are nici o viclenie în el". Şi îi zice lui ava (Serid): „Atunci fă dragoste şi ia-l la tine ca să se mîntuiască, căci nu vreau să fie printre ceilalţi fraţi".

Dar el din modestie (şi teamă) se împotrivea zicînd: „Este mai presus de starea mea să primesc povara cuiva". Şi: „Lucrul acesta nu este pe măsura mea". Îi zice lui ava: „Eu port povara şi a ta şi a lui, pentru ce te necăjeşti?" Atunci îi zice: „Deci, de vreme ce oricum ai hotărît aceasta, dacă vrei, înfăţişează acest lucru şi Bătrînului (Varsanufie)". Iar el îi zice: „Bine, voi vorbi eu cu el".

Deci, merge el şi îi spune Marelui Bătrîn, iar Bătrînul îi arată astfel: „Primeşte-l, căci Dumnezeu vrea să-l mîntuiască prin tine". Atunci l-a primit pe el cu bucurie şi îl avea împreună cu el în infirmerie. Iar numele lui a fost pus Dositei.

5. Iar cînd a venit vremea de a mînca, îi zice lui (ava Dorotei): „Mănîncă ca să te saturi, numai dă-mi de ştire cît mănînci". Iar el a venit zicîndu-i: „Am mîncat o pîine şi jumătate". Iar o pîine avea patru litre.[5] *Şi-i zice: „Ţi-e bine Dositee?" Iar el răspunde: „Da mi-e bine, doamne". Şi-i zice: „Nu eşti flămînd?" Iar el zice: „Nu, stăpîne, nu sînt flămînd". Atunci îi zice iarăşi: „Atunci mănîncă o pîine şi un sfert din cealaltă. Iar celălalt sfert împarte-l în două jumătăţi şi mănîncă o jumătate din el iar cealaltă jumătate las-o". Şi a făcut el aşa. Şi-i zice: „Eşti flămînd, Dositei?" Iar el îi răspunde: „Da, doamne, sînt puţin flămînd".*

După cîteva zile, iarăşi îi zice: „Cum îţi este Dositee? Ai rămas flămînd?" Iar el zice: „Nu, doamne, prin rugăciunile tale mi-e bine". Şi-i zice: „Atunci lasă şi cealaltă jumătate din sfert". Iar el a făcut aşa.

Şi iarăşi după cîteva zile îi zice: „Cum îţi este acum? Nu eşti flămînd?" Iar el răspunde: „Mi-e bine, domnule". Şi-i zice: „Împarte celălalt sfert în două şi mănîncă o jumătate iar cealaltă jumătate las-o". Şi el a făcut aşa. Şi astfel, cu împreună-lucrarea lui Dumnezeu, puţin cîte puţin a coborît de la şase litre la opt unci;[6] *căci există o obişnuinţă chiar şi în faptul de a mînca.*

6. Iar acest tînăr (Dositei) era foarte bun (potrivit) la orice lucru pe care-l făcea. Slujea bolnavilor din infirmerie şi fiecare se odihnea prin slujirea lui, căci pe toate le făcea curat. Iar dacă i se întîmpla să se mînie puţin faţă de unul din bolnavi şi să zică un cuvînt cu mînie, lăsa toate şi, intrînd în pivniţă, plîngea. Deci cum intrau şi ceilalţi slujitori de la infirmerie ca să-l mîngîie dar el nu se consola, atunci mergeau şi-i spuneau avei Dorotei: „Fă dragoste, doamne, şi află ce are fratele acesta, că plînge şi nu ştim de ce?" Iar el intra şi-l găsea stînd pe pămînt şi plîngînd; şi-i zicea: „Ce este, Dositee? Ce ai? De ce plîngi?" Iar el zicea: „Iartă-mă, doamne, pentru că m-am mîniat şi am vorbit cu răutate fratelui meu". Iar el îi zicea: „Da, Dositee, (plîngi) pentru că te mînii şi nu ţi-e ruşine să te mînii şi să vorbeşti cu răutate fratelui tău. Nu ştii oare că el este Hristos şi îl necăjeşti pe Hristos?" Iar el pleca privirea lui în jos plîngînd şi nimic zicînd. Iar cînd îl vedea că a plîns destul, îi zicea apoi: „Dumnezeu să te ierte. Scoală, să punem de acum început (de îndreptare). Să ne sîrguim de acum şi Dumnezeu ne va ajuta". Iar el îndată ce auzea, se scula alergînd cu bucurie la slujirea lui, ca unul care a primit iertarea cu adevărat de la Dumnezeu.

---

5 E vorba de 1 litră romană, alcătuită din 12 uncii şi măsurînd 327 g. Deci o pîine cîntărea circa 1300 g iar Dositei mînca zilnic cca. 2 kg pîine pe zi.

6 O uncie=27,25 g; 8 uncii=218 g.

Învăţînd, deci, cei de la infirmerie obiceiul lui, cînd îl vedeau plîngînd îi ziceau: „Ce ai Dositee? Ce ai greşit?" Şi îi spuneau fericitului Dorotei: „Doamne, intră în pivniţă, căci ai acolo de lucru". Deci acesta cînd intra şi-l găsea şezînd pe pămînt şi plîngînd, înţelegea că a spus un cuvînt rău şi-i zicea: „Ce este, Dositee? Iarăşi ai necăjit pe Hristos? Iarăşi te-ai mîniat? Nu ţi-e ruşine? Nu te mai îndrepţi?" Iar el rămînea plîngînd mult. Şi iarăşi cînd vedea că s-a săturat de plîns, îi zicea: „Scoală-te. Dumnezeu să te ierte. Iarăşi pune început. Îndreaptă-te de acum înainte". Iar el îndată scutura cu credinţă întristarea şi pleca la lucrul lui.

7. El făcea foarte bine bolnavilor patul. Şi era atît de deschis în ce priveşte gîndurile sale şi înclinat să le vestească celorlalţi că adeseori cînd aranja bine un pat şi vedea pe fericitul (Dorotei) trecînd îi zicea: „Doamne, doamne, zice gîndul meu: frumos mai faci patul". Şi acela răspundea: „Vai, doamne. Iată că eşti o slugă bună, te-ai făcut un bun lucrător,[7] *dar nu încă şi un bun monah". Niciodată, însă, nu-l lăsa să se ataşeze de vreun lucru sau de vreo materie oarecare. Căci el primea toate cu bucurie şi credinţă şi asculta cu osîrdie întru toate. Iar cînd avea nevoie de o haină îi dădea el una şi el plecînd o cîrpea cu multă pricepere şi grijă. Şi după ce făcea aceasta îi zicea: „Dositee, ai cîrpit haina aceea?" Iar el zicea: „Da, doamne, şi am şi împodobit-o frumos". Atunci ava Dorotei îi zicea: „Hai, dă-o cutărui frate sau cutărui bolnav". Şi el pleca şi i-o dădea cu osîrdie. Şi iarăşi îi dădea o altă haină şi asemenea, după ce el o cîrpea şi o împodobea frumos, îi zicea lui: „Dă-o cutărui frate". Şi el o dădea şi niciodată nu s-a necăjit nici n-a murmurat zicînd: „După ce mă ostenesc cîrpind şi împodobind, o ia de la mine şi o dă altuia". Ci tot lucrul bun pe care-l auzea îl făcea cu osîrdie.*

8. Altădată unul dintre apocrisiari a adus un cuţit foarte bun şi frumos la înfăţişare. Iar el luîndu-l l-a adus avei Dorotei zicînd: „Fratele cutare a adus acest cuţit şi l-am luat ca, dacă porunceşti, să-l avem în infirmerie pentru că taie bine bucăţelele (de pîine)".[8] *Dar fericitul acela (avă Dorotei) niciodată nu ţinea pentru infirmerie un lucru frumos la înfăţişare, la care frumosul era mai mare decît folosul. Deci îi zice: „Adu-l, că văd că este bun". Iar el i l-a dat zicînd: „Da, doamne, este bun şi pentru bucăţelele mici de pîine". El, însă, deşi vedea şi el că era într-adevăr bun pentru acel lucru, dar fiindcă nu voia ca el să se ataşeze de nici un obiect oarecare, n-a vrut ca să-l ţină. Deci îi spune: „Dositee, atît îţi place? Vrei oare să fii rob al acestui cuţit şi nu rob al lui Dumnezeu? Da, Dositee? Îţi place? Ca să fii legat de ataşamentul faţă de acest cuţit? Şi nu ţi-e ruşine că vrei să ai drept domn pe acest cuţit şi nu pe Dumnezeu?"* [9] *Iar el îl asculta fără să respire şi arunca privirea în jos tăcînd. Iar după ce îl învinuia îi zicea: „Hai, pune-l la loc şi nu te mai atinge de el". Şi atît de mult a păzit el faptul de a nu se mai atinge de el încît nu-l lua nici măcar ca să-l dea altuia, ci, în vreme ce ceilalţi slujitori se foloseau de el, numai el singur nu se apropia de el. Şi niciodată nu a zis: „De ce numai eu dintre toţi?" Ci toate cîte auzea le făcea cu bucurie.*

9. Deci aşa a petrecut puţinul timp pe care l-a trăit la mănăstire — căci a trăit aici ca la cinci ani — şi aşa s-a săvîrşit în ascultare fără să-şi facă nici măcar o singură voie a lui în vreun lucru sau să facă cîndva ceva din ataşament (faţă de acel lucru). Iar cînd s-a îmbolnăvit şi scuipa sînge — căci a murit de ftizie — a auzit el de la cineva că ouăle moi sînt de folos celor ce scuipă sînge. Acest lucru îl ştia şi fericitul Dorotei, care ţinea cu drag îngrijirea lui, dar din cauza hărţuielii sale (cu multe treburi) nu i-a venit în minte. Deci îi zice lui acela

---

7 Literal: „un împletitor de coşuri" *(brengários)*, termen specific limbajului Părinţilor egipteni ai pustiei şi care, prin derivaţie a ajuns să însemne „meşteşugar", „lucrător priceput".

8 Cuvîntul grecesc de aici *klystai* (derivat de la radicalul *klýzo*) nu există ca atare în dicţionare. Copistul din Cod. Cassinensis 431 (sec. X—XI) a notat pe margine că în Lexicoanele bizantine ale vremii cuvîntul era echivalent cu *artospongítai* (literal: „bureţi făcuţi din pîine"). E vorba de bucăţele mici de pîine destinate de a fi muiate în sosuri şi pentru a curăţi, în absenţa apei în deşerturile în care trăiau monahi, fundul vaselor.

9 *Cf. Învăţătura* I, 14 (F.R. IX, p. 489).

(Dositei): „Doamne, vreau să-ţi spun că am auzit despre un lucru care-mi e de folos, dar nu vreau să-mi dai din el pentru că mi se tulbură gîndul meu pentru el". Îi zice atunci (ava Dorotei): „Spune-mi ce este, Dositee. Spune-mi ce este acel lucru?" Iar el îi zice: „Dă-mi cuvîntul că n-o să-mi dai acel lucru pentru că, precum ziceam, mi se tulbură gîndul meu pentru el". Atunci (ava Dorotei) îi zice: „Bine, voi face precum vrei". Iar atunci (Dositei) îi spune: „Am auzit de la unii că ouăle moi[10] *sînt de folos celor ce scuipă sînge. Ci, pentru Domnul, dacă porunceşti (să-mi aducă) fără să-ţi fi venit de la tine însuţi (gîndul) să-mi dai, să nu-mi dai ca pentru gîndul meu". Îi zice atunci (ava Dorotei): „Bine, de vreme ce nu vrei, nu-ţi dau, nu te necăji". Dar s-a străduit să-i dea alte lucruri de folos lui în locul ouălor, pentru că el (Dositei) îi zicea: „Gîndul la ouă mă tulbură". Iată, cum lupta împotriva voii proprii chiar fiind într-o asemenea boală.*

10 Avea, însă, pururea şi pomenirea lui Dumnezeu, căci i se predase[11] *să zică pururea: „Doamne, Iisuse Hristoase, miluieşte-mă" şi între ele: „Fiule al lui Dumnezeu, ajută-mă". Deci avea întotdeauna această rugăciune. Iar cînd s-a îmbolnăvit îi zicea lui (ava Dorotei): „Dositee, poartă de grijă de rugăciune, vezi să n-o pierzi". Iar el îi răspunde: „Bine, doamne, roagă-te pentru mine". Iar cînd a mai fost îngreunat puţin (de boală) îi zice iarăşi: „Cum merge rugăciunea Dositee? Stă ea neobosită?" Iar el îi spune: „Da, doamne, cu rugăciunile tale". Iar cînd a fost îngreunat şi mai mult — căci a ajuns aşa de slab încît era purtat într-un giulgiu — îi zice iarăşi: „Cum e cu rugăciunea, Dositee?" Atunci el îi spune: „Iartă-mă, doamne, nu mai am tăria să o ţin". Iar (ava Dorotei) îi spune: „Lasă, deci, rugăciunea. Adu-ţi aminte numai de Dumnezeu şi gîndeşte-te la El cum că este înaintea ta".*

Se chinuia, însă, mult şi (atunci) îi arată Marelui Bătrîn (Varsanufie): „Dezleagă-mă, că nu mai pot!" Bătrînul însă îi arată: „Rabdă, copilul meu, căci e aproape mila lui Dumnezeu". Iar fericitul Dorotei îl vedea suferind şi se îngrijora că nu cumva să se vateme. Şi iarăşi, după cîteva zile, îi arată Bătrînului: „Stăpînul meu, nu mai pot". Atunci îi arată lui Bătrînul: „Mergi în pace, înfăţişează-te înaintea Sfintei Treimi şi roagă-te pentru noi".[12]

11. Auzind însă, fraţii răspunsul Bătrînului au început să se indigneze şi să zică: „Ce a făcut el de fapt sau care a fost lucrul lui pentru ca să audă unele ca acestea?" Căci într-adevăr nu-l vedeau nici postind din două în două zile cum făceau unii acolo, nici priveghind înaintea privegherii, ba chiar nu se scula nici măcar la privegherea însăşi decît numai după două stări.[13] *Nu-l vedeau nici făcînd o singură asceză (deosebită), ci-l vedeau mîncînd, cînd se întîmpla, puţină zeamă din a bolnavilor, şi ,dacă prisosea, un cap mic de peşte sau altceva asemenea. Ori acolo erau unii, precum ziceam, care de multă vreme posteau din două în două zile, făceau privegheri îndoite şi asceze (deosebite). Deci, cînd au auzit un asemenea răspuns trimis de Bătrînul unui tînăr care n-avea nici cinci ani de mănăstire, s-au tulburat neştiind lucrarea lui şi ascultarea lui întru toate, că niciodată nu făcea o singură voie a lui, şi ascultarea lui fără deosebire, că dacă se întîmpla vreodată ca*

---

10 *tà ôà tà optorphetá.*

11 Verbul *paradidonai* are aici sensul tehnic de act al predaniei sau transmiterii de la un maestru la ucenic a unei practici şi învăţături aparţinînd unei anumite tradiţii. Iniţiat în rugăciunea lui Iisus de către părinţii lui duhovniceşti Varsanufie şi Ioan, ava Dorotei a transmis această predanie duhovnicească creştină străveche şi ucenicului său Dositei. Alături de aluziile la rugăciunea lui Iisus din Pateric, din scrierile Cuvioşilor Marcu Ascetul, şi Diadoh al Foticeii, ca şi din corespondenţa lui Varsanufie şi Ioan, acest pasaj din „Viaţa Cuviosului Dositei" este de o importanţă capitală în istoria rugăciunii lui Iisus, atestînd practica ei consacrată sec. VI.

12 Colecţia epistolelor lui Varsanufie conţine 4 scurte scrisori referitoare la boala şi moartea lui Dositei. Prima, adresată bolnavului însuşi, îl asigură de iertarea deplină a păcatelor. Celelalte trei sînt răspunsuri adresate unor monahi care au cerut Marelui Bătrîn să obţină prin rugăciunile lui vindecarea acestuia (ed. Schoinas, Volos, 1960, p. 147—150).

13 În grec: *akolouthias*=ansamblul de psalmi, citiri, versate, răspunsuri, cîntări, ce alcătuiesc un oficiu liturgic complet sau o parte a lui.

fericitul Dorotei să-i zică un cuvînt ca luîndu-l peste picior, mergea alergînd să-l facă fără deosebire. De pildă: Acesta la început, ca deobicei, vorbea mai tare. Deci fericitul (avă Dorotei), ca luîndu-l peste picior, îi zice într-o zi: „Ai nevoie de un dumicat,[14] *Dositee. Bine, mergi şi ia un dumicat!" Acela, auzind (aceasta), merge şi ia un vas cu vin şi pîine şi i le dă avei Dorotei ca să ia binecuvîntare. Acesta, însă, neînţelegînd, ia seama la el cu uimire şi îi zice: „Ce vrei?" Iar el îi răspunde: „Ai poruncit să iau un dumicat. Dă-mi binecuvîntare". Atunci îi zice lui (ava Dorotei): „Nebunule, pentru că strigi ca şi goţii" — căci aceia, cînd se întoarce fierea în ei se înfurie şi strigă — „de aceea ţi-am zis: ia un dumicat, pentru că şi tu strigi ca un got". Deci cînd a auzit el acestea, a făcut metanie, a plecat şi a pus vasul la locul lui.*

12. Altădată, iarăşi, vine şi-l întreabă cuvînt din Sfînta Scriptură, căci începea din pricina curăţiei lui să înţeleagă unele lucruri din Scriptură. Dar acesta nu voia ca el să se aplece pînă atunci spre aceste lucruri, ci mai degrabă să se păzească pe sine însuşi prin smerenie. Deci cînd l-a întrebat, îi spune: „Nu ştiu".[15] *Acela, neînţelegînd nimic, vine iarăşi întrebîndu-l despre un alt capitol. Atunci îi spune: „Nu ştiu, dar mergi şi întreabă pe ava (Serid)". Iar el a plecat nimic socotind (întru sine). Ori acela (ava Dorotei) vorbise cu ava (Serid) dinainte zicîndu-i: „Dacă vine la tine Dositei să te întrebe ceva din Scriptură, ia-l tare puţin". Deci cînd a venit el şi l-a întrebat, a început să-l ia tare şi să zică: „Nu ai linişte, neştiind nimic? Îndrăzneşti să întrebi aceste lucruri şi să nu porţi de grijă de necurăţia ta?" Şi zicînd şi alte lucruri asemănătoare i-a dat drumul dîndu-i şi două palme. Iar el se întoarce la ava Dorotei arătîndu-i obrajii lui aprinşi încă de la palme şi zicînd: „Le-am primit şi încă tari". Şi nu i-a zis: „De ce nu m-ai îndreptat tu însuţi ci m-ai trimis la ava?" N-a zis nimic asemănător, ci toate de la el le primea cu credinţă şi le făcea fără osebire. Iar cînd îl întreba despre un gînd, cu atîta încredinţare primea cele ce auzea şi aşa (de bine) le păzea, că nu mai venea niciodată a doua oară la el pentru acelaşi gînd.*

13. Neştiind, deci, ei, precum ziceam, această minunată lucrare a lui, unii (dintre fraţi) murmurau pentru dezlegarea (dată lui) de Bătrînul. Dar, cînd a vrut Dumnezeu să arate slava gătită lui din acea sfîntă ascultare, şi darul pe care-l avea fericitul Dorotei de-a mîntui sufletele, încă pe cînd era el ucenic, el care l-a călăuzit pe acesta (Dositei) atît de fără de rătăcire şi pe scurt la Dumnezeu, atunci, nu mult timp după fericitul lui sfîrşit, unul dintre marii sfinţi bătrîni, oaspete în trecere pe la acea mănăstire, a poftit să vadă pe sfinţii care au adormit mai înainte în acea chinovie, şi a cerut de la Dumnezeu să-i descopere lui despre acest lucru.[16] *Şi-i vede pe toţi aceştia stînd împreună ca într-un cor iar între ei stătea un tînăr. Şi a zis: „Oare cine este tînărul pe care l-am văzut împreună cu Părinţii?" Şi cînd a descris semnele înfăţişării lui, au cunoscut toţi că este Dositei. Şi au dat slavă lui Dumnezeu, minunîndu-se de la ce fel de viaţă şi conduită dintîi la ce fel de măsură s-a învrednicit să ajungă, şi într-un timp aşa de scurt, pentru faptul că a ţinut ascultarea şi şi-a tăiat voia proprie.*[17]

EPISTOLE DE ÎNDRUMARE DUHOVNICEASCĂ

III. (188). Către fratele care avea slujirea de chelar

Dacă nu vrei să cazi în mînie şi ranchiună, să nu ai în genere ataşament (împătimire) faţă de lucrurile materiale, nici nu revendica pentru tine nici cel mai

---

14 În grec: *boukakrátos*=bucată de pîine muiată în vin; popular: dumicat.
15 *Cf. Apophtegmata.* Ava Antonie 17; P. G. 65, 80 D; tr. rom., nr. 12 (p. 11).
16 *Cf. ibidem*, 28; col. 84 D; tr. rom., nr. 30, p. 13.
17 Vezi *supra.* nota 4. După care, în manuscrise şi ediţia critică Regnault-Preville, începe nemijlocit textul „Învăţăturilor" introduse de importanta suprascriere: „Ale Cuviosului Părintelui nostru Dorotei, Învăţături diferite către ucenicii lui, după ce s-a retras el din chinovia avei Serid şi a întemeiat propria lui mănăstire, după săvîrşirea din viaţă a avei Ioan Profetul şi tăcerea desăvîrşită a avei Varsanufie".

mic lucru, dar iarăși nici nu-l nesocoti ca pe ceva foarte mic și neînsemnat; ci dacă-ți cere cineva de la tine, dă-i și nu te îngrijora chiar dacă din neglijență sau nesocotință se sparge sau distruge. Trebuie însă să faci aceasta nu nesocotind lucrurile mănăstirii, căci ai datoria de a purta de grijă de ele cu toată puterea și toată rîvna, ci vrînd să-ți păzești netulburarea și liniștea interioară arătînd pururea lui Dumnezeu ceea ce stă în puterea ta. Vei putea, însă, să realizezi aceasta dacă vei administra lucrurile nu ca fiind ale tale proprii, ci ca unele închinate lui Dumnezeu și încredințate numai purtării tale de grijă. Ceea ce pretinde ca pe de o parte să nu ne atașăm de ele, iar pe de altă să nu le nesocotim. Dacă, însă, n-ai acest scop, fii sigur că nu vei înceta să te tulburi pe tine însuți și să tulburi (pe alții).

IV. (189). Către același

Întrebare: *Dacă gîndul meu se bucură de aceste cuvinte (ale tale) și vrea să fie astfel, de unde vine atunci faptul că nu mă găsesc gata în ceasul lucrării (făptuirii)?*

Răspuns: *Pentru că nu meditezi la aceste lucruri pururea. Dacă vrei însă să le ai la vremea potrivită, meditează pururea la ele și stai neîncetat în ele, și crede lui Dumnezeu că vei progresa. Unește cu meditația rugăciunea, îngrijește pe cei neputincioși (bolnavi), mai întîi ca să cîștigi din aceasta compasiune, precum îți spuneam adeseori, apoi, însă, pentru ca, atunci cînd și tu însuți vei fi neputincios, Dumnezeu să scoale pe cel ce te va îngriji pe tine. „Căci, cu măsura cu care măsurați, zice, vi se va măsura vouă" (Mt. 7, 2). Dacă rîvnești să faci un lucru cu conștiință după puterea ta, trebuie să știi și să te încredințezi pe tine însuți că nu știi încă calea adevărată, și trebuie să accepți fără tulburare și fără supărare, cu bucurie, cînd auzi că ai greșit în ceea ce ai socotit că faci cu conștiință. Căci prin judecata celor mai înțelepți decît tine negreșit fie se îndreaptă ceea ce e făcut prost, fie se face mai sigur ceea ce e făcut bine. Sîrguiește-te să progresezi (duhovnicește), pentru că dacă ți se întîmplă un necaz fie trupesc fie duhovnicesc să-l poți purta fără supărare, fără a-l simți ca pe o povară, și cu răbdare. Dacă vei auzi că ai făcut un lucru pe care nu l-ai făcut nu te tulbura nicicum, nici nu te aprinde, ci îndată pune metanie celui ce-ți spune (aceasta) zicîndu-i cu smerenie: „Iartă-mă și roagă-te pentru mine", iar pînă atunci taci, precum ziceau Părinții. Iar dacă ești întrebat de el dacă lucrul este adevărat sau nu, atunci pune-i metanie cu smerenie și zi-i cum a fost lucrul după adevăr. Și după ce ai vorbit, pune-i iarăși metanie cu smerenie zicîndu-i asemenea: „Iartă-mă și roagă-te pentru mine".*

V. (190). Către același

Întrebare: *Ce să fac, că nu am aceeași stare cînd întîmpin pe frați?*

Răspuns: *Aceeași stare cînd întîmpini pe frați nu o poți avea încă, dar pînă atunci sîrguiește-te să nu te smintești în ceva, să nu judeci pe cineva, să nu vorbești împotriva cuiva, și să nu iei seama la vreun cuvînt sau lucru sau mișcare a unui frate care nu-ți sînt de folos, ci mai degrabă sîrguiește-te să te zidești pe tine însuți întru toate, și nu voi să pari (cineva) în cuvîntul sau lucrul tău și să ai slavă deșartă. Cîștigă libertate în purtarea și cuvîntul tău, pînă în lucrul cel mai ușor. Cunoaște că, dacă cineva este războit sau supărat de un gînd pătimaș și îl pune în lucrare, patima cîștigă putere în el împotriva lui, căci el însuși îi dă tărie împotriva lui, îi dă putere ca să-l războiască și supere. Dacă însă, iarăși, se luptă și se împotrivește gîndului lui și pune în lucrare cele potrivnice lui, precum ziceam adesea, patima slăbește și devine neputincioasă în a-l război și supăra pe el; și astfel luptînd puțin cîte puțin și ajutat fiind de Dumnezeu, devine stăpîn și al acestei patimi.*

VI. (191). Către acelaşi

Întrebare: *De ce zice ava Pimen că există aceste trei lucruri de căpetenie: să te temi de Domnul, să te rogi Domnului, şi să faci bine aproapelui?*[18]

Răspuns: *Zicea Bătrînul mai întîi „să te temi de Domnul" pentru că frica de Dumnezeu premerge oricărei virtuţi, „căci începutul înţelepciunii este frica de Domnul" (Ps. 110, 10), şi pentru că nimeni nu poate săvîrşi o virtute sau vreun lucru bun fără frică de Dumnezeu, căci „prin frica de Domnul se depărtează tot omul de la rău" (Prov. 16, 6).*

Zicea apoi „să te rogi lui Dumnezeu" pentru că fără ajutorul lui Dumnezeu omul nu poate nici cîştiga o virtute nici face orice alt lucru bun, precum ziceam, chiar dacă îl vrea şi se sîrguieşte pentru frica lui Dumnezeu; căci e nevoie negreşit şi de rîvna noastră şi de împreună lucrarea lui Dumnezeu. Aşadar, omul are nevoie în tot timpul să se roage şi să cheme pe Dumnezeu să-i ajute şi să conlucreze cu el în tot lucrul.

Iar „să faci bine aproapelui" este propriu iubirii (agapice). Deci, pentru că cel ce se teme de Domnul şi se roagă lui Dumnezeu se foloseşte în chip vădit numai pe sine însuşi, iar toată virtutea se desăvîrşeşte prin iubirea (agapică) faţă de aproapele, de aceea a zis bătrînul: „să faci bine aproapelui". Căci chiar dacă cineva se teme de Dumnezeu, chiar dacă se roagă lui Dumnezeu, el trebuie să fie de folos şi aproapelui şi să-i facă bine şi lui. Căci acest lucru e propriu, precum ziceam, iubirii (agapice), care este desăvîrşirea virtuţilor, precum zice şi Sfîntul Apostol (Pavel) (cf. Rom. 13, 10; I Cor. 13, 13).

VII. (192). Către un frate care l-a întrebat pentru insensibilitatea sufletului şi răcirea iubirii

Pentru insensibilitatea sufletului, frate, e de folos citirea continuă a dumnezeieştilor Scripturi împreună cu a cuvintelor cele ce străpung inima ale de Dumnezeu-purtătorilor (noştri) Părinţi, şi aducerea aminte a judecăţilor înfricoşătoare ale lui Dumnezeu şi a ieşirii sufletului din trup, şi a înfricoşătoarelor puteri cu care a făptuit răul în viaţa aceasta scurtă în timp şi vrednică de milă şi care-l vor întîmpina atunci, împreună încă şi a faptului că se va înfăţişa înaintea scaunului de judecată înfricoşător şi nemitarnic al lui Hristos, şi că va da seamă înaintea lui Dumnezeu şi a tuturor îngerilor lui şi, simplu zis, a întregii zidiri nu numai pentru fapte, ci şi pentru cuvinte şi gînduri. Adu-ţi aminte, dar, continuu şi de osînda aceea pe care o va grăi Judecătorul cel înfricoşător şi drept celor de-a stînga: „Mergeţi de la mine, blestemaţilor, în focul veşnic cel gătit diavolului şi îngerilor lui" (Mt. 25, 41). Este bună încă şi aducerea aminte de marile necazuri ale oamenilor, ca măcar aşa sufletul învîrtoşat (dur) şi insensibil să se înmoaie şi să vină la simţirea propriei lui stări rele.

În ce priveşte slăbirea şi neputinţa iubirii fraţilor, ea ţi se face din faptul că primeşti gîndurile ce ies din bănuială şi crezi inimii tale proprii, ca şi din faptul de a nu voi să suferi nimic împotriva voinţei tale. Să vrei, deci, în primul rînd ca, ajutat fiind de Dumnezeu, să nu mai crezi nicicum bănuielilor tale şi să te sîrguieşti cu toată puterea să te smereşti înaintea fraţilor şi să-ţi tai pentru ei voia ta proprie. Dacă unul din ei te ocărăşte sau te supără într-un fel sau altul, roagă-te pentru el, cum ziceau Părinţii,[19] *ca pentru unul care îţi face mari faceri de bine, ca pentru un medic (care vindecă) iubirea ta de plăcere. Din acestea se va micşora şi mînia ta, dacă, potrivit Părinţilor, iubirea agapică este „frîul iuţimii".*[20] *Dar înainte de toate roagă pe Dumnezeu să-ţi dea trezvie şi pricepere de a şti „care este voia Lui, ce este bun, bineplăcut şi desăvîrşit" (Rom. 12, 2), ca şi putere de a fi gata spre orice lucru bun.*

18 *Apophtegmata*, Ava Pimen 160; P.G. 65, 361 A; tr. rom., p. 189.
19 *Cf.* Ava Zosima, *Alloquia*, P.G. 78, 1684 C.
20 Evagrie, *Practicos* I, 26;P.G. 40, 1228 D.

VIII. (193). Către un frate strîmtorat de ispită

Mai întîi, copilul meu, noi nu cunoaştem rînduielile (iconomiei, planului) lui Dumnezeu şi trebuie să-i lăsăm Lui ocîrmuirea noastră, lucru pe care trebuie să-l facem mai ales acum. Căci dacă vei voi să judeci cele ce te întîmpină cu gînduri omeneşti şi nu mai degrabă să arunci asupra lui Dumnezeu grija ta, te vei osteni. Deci, atunci cînd vin să te strîmtoreze gînduri potrivnice, se cade să strigi către Dumnezeu: „Doamne rînduieşte lucrul după cum vrei şi după cum ştii Tu".[21] Căci Pronia lui Dumnezeu face multe lucruri împotriva celor pe care le socotim noi sau împotriva speranţelor noastre, şi lucruri sperate într-un fel se găsesc în experienţă într-altfel. Şi, simplu şi pe scurt zis, la vreme de ispită trebuie să avem îndelungă-răbdare, să ne rugăm şi să nu vrem sau să socotim, precum ziceam, că putem stăpîni gîndurile demonice cu gînduri omeneşti. Ştiind acestea ava Pimen zicea că: „Porunca de a nu te îngriji de ziua de mîine" (Mt. 6, 34) a fost spusă unui om ce era în ispită".[22] Crezînd, deci, copile, că aceste lucruri sînt adevărate, lasă orice gînd propriu, chiar dacă e cuminte şi ţine nădejdea în Dumnezeu, „Cel ce face cu mult mai mult decît toate cîte cerem sau înţelegem noi" (Efes. 3, 20). Puteam să-ţi dau răspuns la toate cîte ziceai — dar nu vreau să stau împotrivă nici ţie nici mie — (şi nu-ţi spun) decît să rămîi pe calea nădejdii în Dumnezeu, căci aceasta este mai liberă de griji şi mai sigură. Domnul fie cu tine!

IX. (194). Către acelaşi

Adu-ţi aminte, copile, de cel ce zice că: „Prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăţia cerurilor" (F. A. 14, 22), şi că nu a precizat prin cutare necazuri, ci a zis în mod nedeterminat: „prin multe necazuri". Şi astfel, dacă ai păcate rabdă cele ce vin, cu mulţumire, în cunoştinţă, ca pe nişte lucruri plăcute, iar dacă nu ai (păcate), ca pe unele ce te curăţă de patimi sau îţi cîştigă Împărăţia cerurilor. Iar Dumnezeu cel iubitor de oameni şi iubitor de suflete, cel ce a certat vîntul şi marea şi s-a făcut linişte mare (cf. Lc. 8, 24), va certa şi ispita ta, copile, şi-ţi va da lărgime de inimă ca să cunoşti lucrurile cele rele ale vrăjmaşilor. Amin.

X. (195). Către un frate care a căzut într-o lungă neputinţă (boală) şi în felurite nenorociri

Te rog, copile, rabdă şi mulţumeşte pentru nenorocirile care ţi se întîmplă în neputinţa (boala) ta, potrivit cu ceea ce se spune: „Toate cele ce vin asupra ta primeşte-le, ca scopul Proniei (dumnezeieşti) să se plinească întru tine spre bună-plăcerea ei", copilul meu. Fii curajos şi tare în Domnul şi în iconomia Lui pentru tine. Dumnezeu fie cu tine!

XI. (196). Către un frate ce era în ispită

Pace ţie în Hristos, frate. Convinge inima ta că negreşit tu ai oferit prilejul ispitei, chiar dacă acum, pe moment, nu găseşti cauza. Învinovăţeşte-te pe tine însuţi, rabdă şi roagă-te. Şi crede în milostivirea bunului Stăpîn Hristos că va face să treacă ispita. Zice Apostolul: „Iar pacea lui Dumnezeu care covîrşeşte toată mintea, va păzi inimile voastre" (Fil. 4, 7).

---

21 *Apophtegmata*, Ava Macarie, 19; P.G. 65, 269 C; tr. rom., nr. 18, p. 136.
22 *Ibidem*, Ava Pimen 126, col. 353 C; tr. rom., p. 185.

XII. (197). Către acelaşi

Să nu te miri, copile, dacă în calea ce duce spre cele de sus cazi în spini şi în noroi ca apoi să revii la drumul neted. Căci şi cei ce sînt (încleştaţi) într-o luptă, cînd cad ei înşişi, cînd fac să cadă (pe alţii). Zicea marele Iov: „Oare viaţa omului pe pămînt nu este o lungă ispitire?" (7, 1). Iar un altul dintre Sfinţi zice: „Bărbatul neispitit e neîncercat".[23] Căci sîntem ispitiţi în exerciţiul credinţei noastre ca să fim încercaţi şi să învăţăm să luptăm, căci zice Domnul: „Prin multe necazuri trebuie să intrăm în Împărăţia cerurilor" (F. A. 14, 22). Să ne fie drept ajutor în toate cîte le întîlnim nădejdea sfîrşitului. Iar Sfîntul Apostol (Pavel) îndemnîndu-ne la răbdare zice: „Dar credincios este Dumnezeu, Care nu va îngădui să fiţi ispitiţi mai presus decît puteţi, ci odată cu ispita va face şi ieşirea din ea, ca să puteţi răbda" (I Cor. 10, 13). Iar Domnul nostru, Cel ce este cu adevărat Adevărul, te mîngîie zicînd: „În lume necazuri veţi avea, dar îndrăzniţi, Eu am biruit lumea" (In. 16, 22). Meditează la acestea, stai în acestea. Adu-ţi aminte de Domnul, şi bunătatea Lui, copile, te va însoţi întru toate, pentru că milostiv este şi cunoaşte neputinţa noastră. El va certa iarăşi valurile şi va face linişte (cf. Lc. 8, 24) în sufletul tău cu rugăciunile Sfinţilor Lui.

XIII. (198). Către acelaşi

După cum umbrele urmează trupurilor, aşa şi ispitele urmează poruncilor. „Căci nici un om neispitit, zice marele Antonie, nu va intra în Împărăţia cerurilor".[24] Deci să nu te miri, copile, dacă, fiind sfătuit despre mîntuirea ta, vei găsi ispite şi necazuri, ci rabdă fără tulburare şi roagă-te mulţumind că ai fost învrednicit pentru exercitarea şi probarea sufletului tău să fii ispitit pentru poruncă. Bunul Dumnezeu să-ţi dăruiască trezvie în vreme de ispită şi răbdare.

XIV. (199). Către acelaşi

Bine a gîndit ava Pimen că „porunca de a nu te îngriji de ziua de mîine (cf. Mt. 6, 34) a fost spusă către un om ce era în ispită".[25] La acelaşi lucru se referă şi cuvîntul: „Aruncă asupra Domnului grija ta" (Ps. 54, 23). Depărtează-te, deci, copile, de gîndurile omeneşti şi ţine tare nădejdea în Dumnezeu, care face multe lucruri mai presus de ce putem face noi (cf. Efes. 3, 20) şi nădejdea în Dumnezeu îţi va aduce odihnă. Domnul să-ţi ajute, copile, prin rugăciunea Sfinţilor Lui. Trebuie, deci să îndepărtăm asemenea gînduri, noi, ce nu avem siguranţă pentru viaţa de mîine.

XV. (200). Către acelaşi

Sîntem făptură şi lucrul al unui Dumnezeu bun şi iubitor de oameni care zice: „Viu sînt Eu, zice Domnul, şi nu vreau moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să fie viu" (Iez. 33, 11). Şi iarăşi: „N-am venit să chem pe cei drepţi ci pe cei păcătoşi la pocăinţă" (Mt. 9, 3). Deci, dacă este aşa şi credem aşa, să aruncăm

---

23 Sentinţă ce nu se găseşte ca atare în cărţile canonice ale Noului Testament, dar citată adeseori de scriitori bisericeşti, începînd cu *Didascalia* şi *Constituţiile Apostolice* II, 8 (cf. Înt. Sir. 34, 10; Iac. 1, 12).

24 *Apophtegmata*, Ava Antonie 5; P.G. 65, 77 A; tr. rom., nr. 7, p. 8.

25 *Cf. supra* nota 22.

asupra Domnului grija noastră şi El ne va hrăni (cf. Ps. 54, 23) adică mîntui pe noi. Căci El are grijă de noi şi El va mîngîia şi inima ta, copile, prin rugăciunile Sfinţilor Lui. Amin.

XVI. (201). Către un frate mai neputincios care avea diferite gînduri despre cei ce rînduiau cele spre folosul lui

În numele lui Iisus Hristos. Frate al meu, nu avem nici un drept faţă de aproapele. Căci trebuie să depăşim şi să înghiţim acest lucru prin iubire(a agapică). Căci nimeni nu spune aproapelui: „De ce nu mă iubeşti?" ci el însuşi făcînd cele vrednice de iubire atrage şi pe aproapele la iubire.

Iar cît priveşte nevoia trupului, dacă cineva e vrednic să ajungă la odihnă, Dumnezeu va încredinţa chiar şi inima sarakinilor (arabilor; necredincioşilor) să facă cu el milă după nevoia lui. Dar dacă nu e vrednic sau dacă spre pedepsirea lui nu-i e de folos să fie mîngîiat, şi dacă face un cer nou şi un pămînt nou, nu va găsi odihnă.[26]

Iar despre faptul că zici că eşti o povară pentru fraţi, acesta este o îndreptăţire de sine declarată. Căci nimeni, oferind aproapelui care vrea să se mîntuiască prilej ca să lucreze o poruncă a lui Dumnezeu, nu zice: „Îi sînt o povară". Cel ce urăşte pe cei ce-l irită, urăşte blîndeţea. Cel ce fuge de necazuri fuge de odihna lui în Hristos. Dumnezeu cel iubitor de oameni, să ne ocrotească, copile cu harul lui prin rugăciunile Sfinţilor Lui. Amin.

DIFERITE ZICERI ALE AVEI DOROTEI PE SCURT

(202). 1. Ava Dorotei zicea că: este cu neputinţă ca cel ce are o înţelegere proprie sau un gînd propriu, să se supună sau să urmeze binelui aproapelui.

2. Zicea iarăşi că: Întrucît noi sîntem împătimiţi, nu trebuie nicicum să credem inimii noastre proprii, căci ea este un dreptar strîmb şi el face cele drepte strîmbe.[27]

3. Zicea iarăşi că: Cel ce nu dispreţuieşte toată materia şi slava şi odihna trupească, încă şi îndreptăţirile de sine, nu poate să-şi taie voile lui nici să se izbăvească de mînie şi întristare, nici să odihnească pe aproapele.

4. Zicea iarăşi că: Nu este mare lucru a nu judeca sau a compătimi pe cel ce este în necaz şi cade la picioarele tale, dar mare lucru este a nu judeca sau a nu purta resentimente celui ce te contrazice pentru patima lui proprie, a nu te lăsa convins de cel ce-l judecă pe el, ca şi a nu te bucura împreună cu cel ce te cinsteşte mai mult decît pe el şi înaintea lui pe tine.

5. Zicea iarăşi: Să nu ceri iubire de la aproapele tău, căci cel ce o cere se tulbură dacă nu o întîlneşte, ci mai degrabă arată iubirea ta aproapelui tău şi dă-i odihnă şi aşa îl vei aduce şi pe aproapele la iubire.[28]

6. Zicea iarăşi: Dacă cineva va face un lucru după Dumnezeu negreşit îi va veni şi o ispită, căci oricărui lucru bun fie îi premerge fie îi urmează o ispită, iar ceea ce se face după Dumnezeu nu este încă un lucru sigur dacă nu a fost încă probat printr-o ispită.

7. Zicea iarăşi: Nimic nu face atîta unire (între oameni) ca faptul de a se bucura de aceleaşi lucruri şi a cugeta la aceleaşi lucruri.

8. Zicea iarăşi: Faptul de a nu dispreţui darul aproapelui ţine de smerita cugetare, căci el se cade a fi primit cu mulţumire oricît de mic şi neînsemnat ar fi.

26 *Cf. Apophtegmata*, Ava Pimen 48; P.G. 65, 333 (tr. rom., p. 174) citată şi în *Învăţat.* VII, 6; *F.R.* IX, p. 553.
27 *Cf. Învăţăt.* IX, 3; *F.R.* IX, p. 569.
28 Cf. *Epistola* XVI (§ 201) tradusă mai sus.

9. Zicea iarăşi: Eu, dacă mi se întîmplă un lucru, ţin cu bucurie ca el să se facă după părerea (gnòme) *aproapelui şi să nu izbîndesc împreună cu el, dacă o urmez, decît să izbîndesc şi să mă conformez părerii mele proprii.*

10. Zicea iarăşi: Este bine ca în fiece lucru să ne acordăm nouă înşine mai puţin decît e nevoie, căci nu e de folos cuiva să fie satisfăcut (odihnit) întru toate.

11. Zicea iarăşi: În orice lucru care mi se întîmplă nu am vrut niciodată să mă conduc după chibzuinţă omenească, ci întotdeauna fac puţinul care stă în puterea mea şi tot restul îl las pe seama lui Dumnezeu.

12. Zicea iarăşi: Cel ce nu are voie proprie pururea face ceea ce îi e propriu, căci de vreme ce nu mai are (voie) proprie, orice i s-ar întîmpla îi face odihnă şi se găseşte întotdeauna făcînd (voia) proprie. Căci nu vrea ca lucrurile să se facă cum vrea el, ci le vrea aşa cum se fac ele.[29]

13. Zicea iarăşi: Nu se cade ca cineva să îndrepte pe fratele lui în însăşi momentul în care el păcătuieşte, dar nici într-altă vreme dacă e din dorinţă de răzbunare.

14. Zicea iarăşi: Iubirea agapică după Dumnezeu e mai puternică decît iubirea naturală (omenească).

15. Zicea iarăşi: Răul să nu se facă nici măcar în rîs. Căci se întîmplă că la început cineva face răul în rîs, iar mai apoi se fixează în el şi fără să vrea.

16. Zicea iarăşi că: Nu se cade ca cineva să vrea să fie izbăvit de o patimă vrînd numai să fugă de necazul ei, ci numai urîndu-o pe ea, precum zice (Scriptura): „Cu ură desăvîrşită i-am urît pe ei" (Ps. 138, 22).

17. Zicea iarăşi că: Este cu neputinţă ca cineva să se mînie împotriva aproapelui dacă nu s-a înălţat mai întîi inima lui împotriva lui şi l-a dispreţuit ţinîndu-se pe sine însuşi drept mai presus decît el.

18. Zicea iarăşi: Semn că cineva lucrează o patimă de bună voie e că, atunci cînd e mustrat şi îndreptat pentru ea, se tulbură. Iar faptul de a suporta fără tulburare mustrarea sau îndreptarea pentru ea, este semn că sau este învins de ea sau că a lucrat-o fără să ştie.

Traducere şi prezentare
de
Asist. *Ioan I. Ică*

---

29 *Cf. Învăţăt.* I, 20; *F.R.* IX, p. 492—493 şi *Epistola II*, 4 (§ 187); *F.R.* IX, p. 641. În toate aceste locuri, ava Dorotei citează aproape literal pe Epictet: „Nu căuta ca ceea ce se face să se facă cum vrei tu, ci voieşte cele ce se fac aşa cum se fac ele". (*Manual* VIII; Diatribe I, 12, 7; I, 17, 28, II, 14, 7; II, 17, 28). *Cf.* şi Platon, *Legile,* II, 687; Sf. Vasile cel Mare, *Ep. 151;* P. G. 32, 608 AB.

SFÎNTUL CIRIL AL IERUSALIMULUI
OMILIE LA PERICOPA EVANGHELICĂ IOAN 5, 1—15

DUMINICA A 4-A DUPĂ PAŞTI — A SLĂBĂNOGULUI DE LA VITEZDA

1. Oriunde se arăta Iisus, acolo era şi mîntuirea. Chiar de vedea un vameş şezînd la vamă, pe acela apostol şi evanghelist îl face;[1] chiar dacă a fost îngropat cu cei morţi, înviază pe morţi; orbilor le dă vedere şi celor surzi auzire; şi la scăldători vine, nu privind clădirile ce erau, ci vindecînd pe cei bolnavi.

2. Era deci în Ierusalim scăldătoarea Oilor, avînd cinci pridvoare; patru erau împrejur, şi în mijloc era al cincilea. În acesta zăcea mulţime de bolnavi. Şi multă era şi necredinţa iudeilor. Doctorul şi Tămăduitorul sufletelor şi al trupurilor a dat cu măsură vindecarea, tămăduind întîi pe cel de mulţi ani, pentru ca repede să fie scăpat de dureri. Căci nu de o zi zăcea, nici de două, nici de o lună sau de un an, ci de treizeci şi opt de ani. Zăcînd de mult timp în boală, cunoscut era celor care îl vedeau, putînd astfel arăta mai bine lucrarea tămăduirii, căci era cunoscut de toţi. Mai marele doctorilor, Hristos, a arătat puterea Sa; dar de cei care Îl vedeau, era defăimat.

3. Venind deci la scăldătoare, a văzut, nu cunoscînd din întrebare, şi a împlinit ce era de lipsă prin putere dumnezeiască. Deci, văzînd de cît timp stătea, nu întrebînd; pentru că Domnul văzînd, a cunoscut pe cel care, mai înainte de a-l vedea, îl ştia. Dacă de cele ce sînt în inima omului nu era nevoia ca să întrebe pe cineva, căci Însuşi ştia ce este în om,[2] cu atît mai mult nu era nevoie să întrebe despre suferinţele a căror arătare se vedea din afară.

4. A văzut pe cineva zăcînd şi îngreuiat de multă suferinţă, căci avea o povară de păcate şi durerea bolii de mulţi ani. Către aceasta care dorea să se facă bine pune întrebarea: Vrei să te faci sănătos? Nu a zis şi altceva, ci a lăsat ambiguă întrebarea. Şi pentru că era bolnav nu numai la trup, ci şi la suflet (căci după aceea îi zice acestuia: iată, te-ai făcut sănătos, să nu mai păcătuieşti, ca să nu ţi se facă mai rău), îl întreabă: Vrei să te faci sănătos? O mare putere a Doctorului care face să atîrne ajutorul doar de a vrea! Pentru că din credinţă este mîntuirea, de aceea a auzit: vrei? pentru ca din voinţă să se producă lucrarea. Acest cuvînt este numai al lui Iisus, căci mai marele Doctorilor nu este doar al trupului; cei care tămăduiesc neputinţele cele trupeşti nu trebuie să zică tuturor: Vrei să te faci sănătos? Iisus însă face şi să vrei, şi să crezi, şi să primeşti în dar darul tămăduirii.

5. Mergea altădată Mîntuitorul pe cale şi doi orbi şedeau,[3] nevăzînd trupeşte, dar luminaţi fiind la cuget. Cel pe care nu-L vedeau cărturarii, pe acela Îl arătau orbii strigînd; căci fariseii care învăţau Legea studiind-o de la tinereţe[4] pînă cînd îmbătrîneau (şi tot în neştiinţă îmbătrîneau), ziceau: pe acesta nu-L ştim

1 Matei 9, 10.
2 Ioan 2, 25.
3 Matei 20, 30.
4 II Tim. 3, 7.

de unde este[5] — căci cu adevărat, întru ale Sale a venit, dar ai Săi pe El nu L-au primit.[6] Pe acesta orbii Îl aclamau zicînd: „Fiul lui David, miluieşte-ne".[7] Pe Acela pe care nu L-au văzut cei ce învăţau Legea, L-au văzut cei care nu se slujeau de ochii trupeşti, dar aveau cunoştinţa celor scrise. Spre aceştia venind Mîntuitorul, le zice: „Credeţi că pot să fac aceasta?"[8] şi „Ce vreţi să vă fac?"[9] Nu a zis: ce vreţi să vă spun? ci: ce vreţi să vă fac? Căci făcător şi dătător de viaţă era, nu că acum începea a face, ci pentru că Tatăl tot timpul lucrează, şi El este împreună lucrător cu Tatăl,[10] şi făcător era al tuturor, după porunca Tatălui. El, Cel unul născut din Tatăl, fără mijlocitor, întreabă pe orbi zicînd: „Ce vreţi să vă fac?" — nu că nu ar fi cunoscut ce voiau, căci arătat era faptul, ci pentru ca din cuvintele lor să se facă chemarea lucrării, ca din cuvintele lor să fie îndreptaţi. Nu că nu ar fi cunoscut ce trebuiau zise, Cel care cunoaşte inimile, ci ca să iasă în afară cuvîntul, pentru ca întrebarea să atragă lucrarea.

6. Tot aşa şi acum, grăbind spre cel ce zăcea, Doctorul îl întreabă: „Vrei să te faci sănătos?"[11] Şi nu-i de mirare că s-a îndreptat spre cel ce zăcea, pentru că a venit din cer la noi. Din întrebare a atras pe acesta la cunoştinţă, solicitîndu-l. Mare este acest dar al harului, căci nu era cu preţ. De aceea, grăbind a avea pe Doctor, zice către El: Da, Doamne. Căci multa vreme a neputinţelor mele m-a făcut să doresc sănătatea; dar precum doresc, nu am om.[12] Nu te întrista omule, că nu ai om, deoarece ai pe Dumnezeu lîngă tine, pe de-o parte Om, iar pe de alta Dumnezeu, în amîndouă fiind mărturisit. Căci nu foloseşte mărturisirea omenităţii fără împreuna mărturisire a dumnezeirii, ci mai mult pricinuieşte osîndă, pentru că se zice: „osîndit este cel care îşi pune nădejdea în om".[13] Tot aşa şi noi, cei care nădăjduim în Hristos; dacă nădăjduim în om, fără nădejdea în dumnezeirea Lui, moştenitori osîndirii ne facem. Căci acum, mărturisim pe Unul, Dumnezeu şi Om, în amîndouă cu adevărat, Dumnezeu adevărat, născut din adevăratul Tată, şi Om, nu după închipuire, ci închinîndu-ne celui născut cu adevărat, şi primind adevărata mîntuire.

7. Vreau să fiu sănătos, dar nu am om. Şi să vezi acum, cum acolo unde nu mai era nădejde de mîntuire, a arătat Iisus lucrarea. Mulţi din cei ce erau bolnavi aveau case şi cunoştinţe, şi cîte altele! Dar acesta, cu adevărat, necăjit în toată lipsa şi neavînd nici un ajutor din afară, a rămas singur să aibă ajutor pe Fiul lui Dumnezeu Cel întîi născut. Vrei să te faci sănătos? Da, Doamne! Vreau, dar nu am om care să mă bage în scăldătoare atunci cînd se mişcă apa. Dar acum ai Izvorul, „căci la Tine este izvorul vieţii",[14] ai acum Izvorul cel făcător de izvoare; căci „cel care va bea din apa aceasta",[15] „rîuri vor curge din pîntecele lui",[16] dar nu apă curgătoare în jos, ci curgătoare spre viaţă veşnică;[17] căci Iisus nu o face să curgă de sus în jos, ci să ţîşnească de la cele pămînteşti spre cele cereşti. El, Iisus, este izvorul tuturor bunurilor.

8. Şi de ce mai aştepţi acum scăldătoarea? Ai pe Cel care merge pe ape,[18] pe Cel care ceartă vînturile şi stăpîneşte marea;[19] nu numai El însuşi avînd marea drept tărie şi aşternut sub picioare, ci şi lui Petru i-a dăruit acelaşi fel de lucrare, de a merge pe apă. Şi cum noaptea era fără lună, deşi era prezentă Lumina, nu

5 Ioan 9, 29.
6 Ioan 1, 11.
7 Matei 9, 27; 20, 30.
8 Matei 9, 28.
9 Matei 20, 32.
10 Ioan 5, 17.
11 Ioan 5, 6.
12 Ioan 5, 7.
13 Ieremia 17, 5.
14 Ps. 35, 9.
15 Ioan 4, 14.
16 Ioan 7, 38.
17 Ioan 4, 14.
18 Matei 14, 25.
19 Marcu 4, 39.

L-au cunoscut și, socotind că este o nălucă, s-au înfricoșat. Iisus mergînd pe apă era necunoscut, chiar și în trăsătura arătată a feței, însă vocea Lui proprie îi anunța prezența. A zis deci către ei Iisus: „Eu sînt, nu vă înfricoșați".[20] Dar Petru zice către El: „Dacă Tu ești, poruncește-mi să vin la Tine pe apă",[21] și cu bună voință spre acela, i-a transmis zicînd: Vino!

9. Aflîndu-se deci acum lîngă apele de la scăldătoare Cel ce este făcătorul și stăpînul apelor, zice către El cel paralizat: Doamne, nu am om care să mă bage în scăldătoare cînd se mișcă apa. Dar Mîntuitorul zice acestuia: ce mai aștepți mișcarea apelor! Vei fi tămăduit fără mișcarea lor. De ce să accepți doar acțiunea cea văzută? Porunca prin cuvînt se împlinește mai repede decît ai cugeta. Fii cu luare aminte la izvorul lucrării și gîndește-te la Dumnezeu Cel ce S-a arătat în trup. Nu gîndi la ceea ce vezi în afară, ci la Acela care lucrează prin cele văzute. Nu am om care să mă bage în scăldătoare cînd se mișcă apa, zicea acela; dar zice lui Iisus: de ce mai aștepți acum lucruri de mai mică valoare? de ce mai cauți tămăduirea apelor? Ridică-te, îi zice, Învierea ta sînt Eu.[22] Căci pretutindeni, tuturor toate se face Mîntuitorul: celor flămînzi, pîine; celor însetați, apă; celor morți, înviere; celor bolnavi, tămăduire; celor păcătoși, mîntuire.

10. „Scoală, ia-ți patul și umblă";[23] întîi îi zice: scoală, dă la o parte boala, apoi ia tăria credinței; întărește-te mai întîi pentru purtarea patului și învață să porți patul de lemn care te-a purtat atîta timp; și îți zic să porți patul de lemn, precum a purtat Mîntuitorul, despre care s-a zis: „tron și-a făcut regele din lemnul de Liban; din argint a făcut stîlpii lui, de purpură este așternutul lui și pardosit cu pietre este înăuntrul lui".[24] Căci simboale ale pătimirii Sale sînt cele zise despre miri, despre cei cumpătați și înțelepți în Cîntarea Cîntărilor. Și să nu iei cuvintele după părerea celor mulți și, nefiind atent la nimic, să socotești cîntările pline de patimi și de o iubire senzuală, ci să le crezi curate și pline de înțelepciune. Iar dacă nu înțelegi cîntările, vino la Proverbe, și apoi să urci treptat spre acelea. „Înțelepciunea și-a zidit sieși casă — se zice în cuvîntul despre femeie — și a trimis slugile ei";[25] și iarăși în altă parte se zice: iubește-o și te va păzi,[26] nu de iubirea femeii zice, ci de a înțelepciunii care alungă iubirea pătimașă. Pentru că acolo unde zidește înțelepciunea, de acolo se alungă iubirea cea după simțuri, cea senzuală; căci nu sînt patimile din înțelepciune, ci cugetările cele înțelepte. Căci zice: „cai care rătăcesc"[27] socotind pornirea cea fără de cugetare. Iar dacă auzi cele ce se zic despre mire și mireasă în Cîntarea Cîntărilor, să nu cazi, și nici împătimit să auzi acestea, făcînd din cele nepătimitoare lucrarea patimilor.

11. Cugetînd la cele dumnezeiești ale cîntărilor, la cele pline de înțelepciune, vei înțelege că vestesc patima lui Hristos. Căci și locul îl spun cele ce vorbesc de pătimirea Mîntuitorului, că zice: „a ieșit în grădină",[28] deci acolo, ca să fie îngropat. Și despre aromate se amintește, zicînd: „a luat mir ca să mă spele".[29] S-a împlinit deci iconomia. Și de cele de după înviere zice: „am mîncat pîinea mea cu fagurele meu",[30] căci cu adevărat I-au dat Lui din fagure de miere.[31] Și despre vinul cu smirnă[32] zice iară Cîntarea Cîntărilor: „și îți voi da să bei din vin mirositor".[33] Iar de mirul cel vărsat pe capul Lui, zice altundeva: „cît

20 Matei 14, 27.
21 Matei 14, 28.
22 Ioan 11, 25.
23 Ioan 5, 8.
24 Cîntarea Cîntărilor 3, 9—10.
25 Prov. 9, 1, 3.
26 Prov. 4, 6.
27 Ieremia 5, 8.
28 Cîntarea Cîntărilor 5, 1.
29 Cîntarea Cîntărilor 5, 13.
30 Cîntarea Cîntărilor 5, 1.
31 Luca 24, 42.
32 Marcu 15, 23.
33 Cîntarea Cîntărilor 8, 2.

timp regele a stat la masă, nardul meu a dat lui mireasmă",[34] pentru că aflîndu-se Iisus în casa lui Simon cel lepros, intrînd o femeie, a spart un alabastru cu mir de nard bun, de mult preț, și l-a turnat pe capul Lui.[35] La fel zice și despre cruce; tronul de lemn al regelui, ai cărui stîlpi i-a făcut din argint,[36] înseamnă lemnul crucii pe care l-a purtat. Asta pentru că începutul crucii era argintul, prețul trădării. Precum casa măreață are etajul aurit, așezat deasupra, iar toată zidirea se susține pe coloane, tot așa, începutul răstignirii și învierii Mîntuitorului era argintul. Iuda L-a predat, iar apoi a fost răstignit. De aceea, început al slăvitelor patimi, coloană din argint I-a făcut.

12. Așternutul tronului este din porfiră,[37] de aceea cu porfiră L-au îmbrăcat pe El,[38] jucînd, deci, profetic slujbașii, căci cu adevărat Împărat era. Chiar dacă o făceau, desigur, în bătaie de joc, totuși o făceau, simbol al demnității împărătești făcînd din asta. Chiar dacă purta coroană de spini, totuși era coroană; chiar dacă a fost legat de soldați, este dovadă că regii de soldați erau proclamați. Așternutul era de porfiră, iar înăuntrul tronului, pardoseală din pietre; deci, se vede clar ceea ce învăța Biserica despre Litostraton — Gabbata, care era în palatul lui Pilat.[39]

13. Acestea deci sînt zise, în abatere de la temă, despre pat și despre purtarea lui; căci a zis către cel slăbănog: Scoală, ia-ți patul și umblă. De multă vreme era suferința, grabnică a fost și îngrijirea de ea; de mulți ani era paralizia, grabnică a fost și întărirea nervilor. Căci El era făcătorul nervilor. Cel care în chip felurit a dat vindecare orbilor, și prin ungerea lutului a dat minunată îngrijire.[40] Dar, să fie unși ochii cu lut însemna că se împiedică vederea; așa ar putea înțelege cineva văzînd acestea. Însă Iisus, prin ungerea cu lut, a dat vedere celor care nu vedeau. Dar și altora, în alte feluri, a făcut lucrătoare puterea Sa. Acestuia îi zice: Scoală, ia-ți patul și umblă. Să socotești însă, că mirarea i-a cuprins pe cei ce vedeau, nu din vederea minunii, ci se arăta în asta necredința lor. Suferința cea de mulți ani se poate vindeca, dar necredința de multă vreme nu se vindecă. Astfel iudeii rămîneau în păcatul lor, și nu voiau să fie vindecați.

14. Dacă s-ar fi mirat de ceea ce s-a făcut, se cuvenea să se închine Doctorului sufletelor și trupurilor. Aceștia însă murmurau, căci erau din cei care deformează în rele pe cele bune, din cei care zic amarului dulce și dulcelui amar.[41] Iisus însă, în toată iconomia Sa, lucra sîmbăta pe cele ce sînt dincolo de sîmbătă, ca lucrarea să convingă. Cuvîntul numai, ar putea părea potrivnic cuvîntului zis de aceia, dar nu și lucrarea. De aceea a vindecat sîmbăta, învățînd că nu este potrivnic cuvîntul, pentru ca prin lucrare să convingă pe cei ce vedeau.

15. Ziceau aceia: „Sîmbătă este, și nu este îngăduit să-ți iei patul".[42] Dar acum Legiuitorul este de față, și altul îmi spune: nu-ți este îngăduit? Căci zice: „pune Doamne, Legiuitor peste ei".[43] Despre Mîntuitorul au fost zise acestea. Dar cel făcut sănătos deplin, și la suflet și la trup, răspunde, neavînd pricepere după Lege, ci pe scurt făcînd răspunsul: m-ați cunoscut toți în suferința mea cea de mulți ani și că zăceam de multă vreme în suferința mea de nedescris. Nimeni din voi nu a arătat grijă față de mine, să mă ia și să mă bage primul în scăldătoare, ca să mă tămăduiesc. Dacă atunci nu ați arătat grijă de ce acum luați cuvîntul din Lege, zicînd: nu-ți este îngăduit să-ți iei patul. Așadar, foarte scurt este răspunsul către voi: Cel ce m-a făcut sănătos, Acela mi-a zis. Iar dacă pe mine mă disprețuiți, mirați-vă măcar de ceea ce s-a făcut. Nu mi-a pansat

34 Cîntarea Cîntărilor 1, 11.
35 Marcu 14, 3.
36 Cîntarea Cîntărilor 3, 9—10.
37 Cîntarea Cîntărilor 3, 10.
38 Marcu 15, 17.
39 Ioan 19, 13.
40 Ioan 9, 6.
41 Isaia 5, 20.
42 Ioan 5, 10.
43 Ps. 9, 20.

rănile, ustensile medicale nu a folosit, și nici alte ajutoare. A spus doar cuvîntul și lucrarea a urmat. A poruncit, iar eu am urmat porunca; m-am făcut ascultător poruncii Lui, și prin poruncă a venit vindecarea. Dacă Cel care a poruncit să fiu vindecat, fără putere era în poruncă, nu trebuia să ascult aceluia. Dar pentru că în cuvînt se poruncește clar să înceteze suferința cea de multă vreme, se cuvenea să dau ascultare cuvîntului, de care însăși boala a ascultat, și s-a depărtat. Cel care m-a făcut sănătos, Acela mi-a zis: Ia-ți patul tău.[44]

16. Căci nu cunoștea cel care a fost vindecat cine este Acela care vindecă. Smerenia cea multă a Mîntuitorului nostru era prezentă și aici, pentru că, îndată ce a vindecat, S-a dat la o parte, ca să nu fie cunoscut din tămăduirea ce s-a făcut. Noi însă dimpotrivă; dacă s-ar întîmpla ca să fie cunoscute gîndurile noastre, sau să facem vreo lucrare cu mîinile, sau să fie alungați demoni prin simpla invocare a numelui Lui, nu ținem ascunse cele ce s-au făcut, ci ne lăudăm, chiar și neîntrebați. Iisus însă, prin lucrări, ne-a învățat să nu spunem despre El însuși ce s-a făcut,[45] căci dînd vindecare se trăgea la o parte, ca să nu fie cunoscut, la timp fiind prezent, și la timp retrăgîndu-se la o parte. Atunci cînd nu trebuia să fie elogiată lucrarea, se depărta; iar după ce s-au împrăștiat mulțimile, Cel care a făcut tămăduirea trupească, o face acum și pe cea sufletească. Și fiind prezent, îi zice: „Vezi, te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai greșești".[46]

17. Felurit lucra Doctorul, dar niciodată fără de rînduială, niciodată tămăduind doar sufletul, și pe urmă trupul. De aceea îi zice acum: să nu mai greșești, ca să nu ți se întîmple mai rău, învățînd prin unul pe mulți, căci nu numai către acela era cuvîntul, ci și către noi toți. Dacă vreodată s-ar întîmpla să cădem în pătimiri, supărări sau necazuri, să nu atribuim acestea lui Dumnezeu, căci „Dumnezeu nu este ispitit de cele rele, și El nu ispitește pe nimeni",[47] ci fiecare din noi, în lațul propriilor păcate este prins și suferă.[48] Să nu mai păcătuiești, ca să nu ți se facă ție mai rău. Să audă acest cuvînt tot omul, și cel care păcătuiește, să înceteze cu patima, iar cel care tinde spre lăcomie, să se facă milostiv; și cel care este răpitor să audă acum: nu mai păcătui. Dumnezeu iartă de multe ori cele rele și dă belșug de har, dar nu peste măsură este uitarea celor rele, încît să faci din asta mijloc de nesocotință, și să zici că Dumnezeu este mult milostiv, și de aceea tu poți păcătui, ci vindecă-ți patimile cele trupești. Și așa, zi și tu ceea ce a fost citit atît de potrivit: „atunci cînd eram în trup, patimile păcatelor, cele care erau prin Lege, lucrau în mădularele noastre",[49] căci dacă a zis Apostolul: atunci cînd eram în trup, nu a zis acestea despre trupul în care ne găseam, ci de faptele trupului; atunci cînd eram în trup sau cînd purtam trup. În același fel, mai înainte de potop a zis Dumnezeu: „nu v-a rămîne Duhul meu în oamenii aceștia, pentru că sînt trupuri",[50] deci cele ale duhului au fost schimbate cu cele trupești. Tot așa și aici zice Apostolul: „atunci cînd eram în trup".

18. Deci nimeni să nu mai fie în trup (în înțelesul de mai sus), ci fiind în trup, să nu meargă după trup.[51] Căci nu vrea Apostolul să ne scoată pe noi înșine din lume, ci vrea să nu mai lucrăm cele rele, și fiind în trup, să stăpînim noi trupul, nu să ajungem noi stăpîniți de el. Vrea să nu fim robiți de trup, ci să conducem noi cele ale trupului. Să folosim cu măsură mîncarea, să nu fim stăpîniți de lăcomia pîntecelui, ci să punem frîu stomacului și să conducem noi pe cele ale pîntecelui. Să stăpînim trupul prin suflet și să nu tragem sufletul spre plăcerile trupului. Să nu mai păcătuiești, ca să nu ți se întîmple mai rău. Cuvîntul se spune tuturor. Fie ca toate acestea să fie auzite urechilor. Căci nu toată auzirea cea după trup care primește cuvîntul, îl primește și în cuget. Pentru

---

44 Ioan 5, 11.
45 Matei 9, 30.
46 Ioan 5, 14.
47 Iacob 1, 13.
48 Prov. 5, 22.
49 Rom. 7, 5.
50 Facere 6, 3.
51 II Cor. 10, 2—3.

aceasta a zis Mîntuitorul: „cine are urechi de auzit să audă",[52] vorbind de cei care au urechi, doar trupeşte.

19. Să asculte deci tot omul şi să nu mai păcătuiască, şi să grăbească să ia iertare de păcate. Dacă sîntem bolnavi, să alergăm spre El, dacă sîntem împovăraţi la suflet, să mergem la Doctorul conştiinţei, dacă sîntem flămînzi, să primim pe Însăşi Pîinea, dacă sîntem morţi, să luăm Însăşi Învierea, dacă am petrecut în necunoştinţă, să cerem de acum înainte înţelepciune de la Cel ce este Însăşi Înţelepciunea.

20. Cuvîntul ne trage ca să lungim mai mult cele spuse, dar nu cumva prin asta să facem împiedicare tradiţiei părinteşti. Vremea ne cheamă ca să auzim pe cele mai mari ale cuvintelor, pentru ca folosiţi sufleteşte din lucrările cele mari, prin fapte să înălţăm doxologie lui Dumnezeu, căruia I se cuvine toată slava, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Traducere *
diac. *Eugen Moraru*

PREDICĂ LA DUMINICA A VII-A DUPĂ SF. PAŞTI

Dintre sutele de doruri ce străbat şi brăzdează viaţa omului şi sufletul său, nu se poate să nu recunoaştem că cel mai mare este acela după viaţa veşnică, dorul după Dumnezeu. Acesta se întemeiază şi se face simţit în sufletul nostru datorită aspiraţiei profunde, permanente şi statornice a sufletului omenesc către această realitate supremă, viaţa veşnică.

El se mai întemeiază însă şi pe o anumită intuiţie, cu totul specială, extraordinară, pe care sufletul omenesc o are despre aceasta, şi în egală măsură, pe o analiză fină şi statornică pe care omul o face lucrurilor din jurul său, căci lucrurile văzute ne spun ceva despre cele nevăzute, despre realităţile suprasensibile, aşa cum spune Sf. Apostol Pavel în epistola către Romani (cap. 2, 20) că: „cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înţelegîndu-se din făpturi".

Şi nu în ultimul rînd, dorul de care vorbim, se întemeiază şi pe credinţa noastră pe care o avem ca dar de la Dumnezeu, dar descoperită de noi, în noi înşine şi cultivată, şi pe descoperirea pe care o avem de la Dumnezeu despre viaţa veşnică, în istoria mîntuirii, descoperire făcută în mod culminant în Mîntuitorul nostru Iisus Hristos.

Este curios faptul că, în general, ştim că nu ne este dor decît de un lucru pe care l-am avut odată, de o persoană pe care am cunoscut-o cîndva, de o situaţie prin care am trecut vreodată. Nu ne este dor de un lucru care ne este total străin ci, dimpotrivă, de oamenii, de lucrurile care ne sînt într-un fel sau altul comune, familiare, cunoscute, apropiate sufletului. Aceasta demonstrează, aşa cum spun Sf. Părinţi, că omul nu a fost făcut pentru moarte, ci pentru viaţă.

Şi-atunci, dacă există dorul acesta atît de înrădăcinat în sufletul nostru, după viaţa veşnică, ne întrebăm, ce este viaţa veşnică?

Iată, în pericopa Sf. Evanghelii de astăzi, Mîntuitorul Iisus Hristos ne răspunde: „Aceasta este viaţa veşnică: să te cunoască pe Tine singurul, adevăratul Dumnezeu, şi pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis" (Ioan 17, 3).

Răspuns şi definiţie uşor de înţeles, şi greu, dar n-am putea spune că această înţelegere totuşi, nu este la îndemîna tuturor, dacă citim în continuare viaţa şi faptele Celui ce a rostit aceste cuvinte, pentru că tocmai de aceea a venit El în lume, ca să-l poată ajuta pe om să aibă acces la cunoştinţa de Dumnezeu şi prin aceasta să-şi dobîndească viaţa veşnică.

---

52 Matei 11, 15.
* Traducerea s-a făcut din *Migne P.G., t. 33, col. 1132—1153.*

Cu privire la acest subiect ne amintim că Sf. Părinţi se întrebau şi ei: „Pentru ce Dumnezeu s-a făcut om?" Şi noi spunem pe de o parte, în Simbolul credinţei că „pentru noi şi pentru a noastră mîntuire", iar pe de altă parte, tot Sf. Părinţi spuneau că pentru ca omul să devină Dumnezeu, după har şi bineînţeles, să se înalţe la ceruri, să se bucure de comuniunea cu Dumnezeu şi prin aceasta să-L poată cunoaşte şi să intre în viaţa veşnică.

În multe feluri Îl putem cunoaşte pe Dumnezeu: fiecare poate avea propriile sale mijloace de acces la cunoştinţa de Dumnezeu, potrivit firii sale, potrivit preocupărilor, structurii sale interioare, dar mai ales, potrivit stăruinţei permanente pe care o depune în acest scop. Îl putem cunoaşte pe Dumnezeu însă, în primul rînd prin Iisus Hristos cel unul născut. Vă aduceţi aminte de o cerere adresată de către Filip, Mîntuitorului Hristos: „Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl". Deci voia să-l cunoască pe Dumnezeu, exact lucrul la care ne referim şi noi astăzi şi la care Mîntuitorul i-a răspuns: „Filipe, de atîta vreme eşti cu mine şi n-ai cunoscut că Tatăl este întru Mine şi Eu întru Tatăl?" (Ioan 14, 8—9).

Iată, deci, că Mîntuitorul nostru, prin întreaga Sa lucrare, prin învăţătura Sa, prin minunile săvîrşite, n-a făcut altceva decît să mijlocească omului cunoştinţa de Dumnezeu şi prin aceasta să-l facă părtaş vieţii celei veşnice, căci aceasta este viaţa veşnică, ca omul să-L cunoască pe Dumnezeu prin Iisus Hristos, Fiul Său, şi prin lucrarea Duhului Sfînt.

Dar cum am amintit mai înainte, îl putem cunoaşte pe Dumnezeu şi prin cercetarea noastră proprie, prin cercetarea lucrurilor din jurul nostru, căci fiecare lucru poartă pecetea lui Dumnezeu, şi netrecînd indiferenţi printre ei şi pe lîngă tot ceea ce a creat Dumnezeu, de la fiecare lucru cu care venim în contact, putem desprinde o înţelepciune, o descoperire, o lumină a lui Dumnezeu.

Odată Socrate a fost întrebat de unde are atîta înţelepciune, la care a răspuns: „Din lucrurile care nu ştiu să mintă". Deci iată că şi atenţia deosebită acordată tuturor lucrurilor din jurul nostru, ne poate ajuta să-l descoperim şi să-l cunoaştem pe Dumnezeu, căci toate printr-Însul s-au făcut, prin El au fost aduse de la inexistenţă la existenţă şi toate amintesc prezenţa lui Dumnezeu, şi-L slăvim, întocmai cum zice şi psalmistul cu un cuvînt aşa de frumos şi pe care-l ştiţi cu toţii: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mîinilor Lui o vesteşte tăria" (Ps. 18, 1).

Îl mai putem cunoaşte pe Dumnezeu şi prin credinţa pe care, aşa cum am spus, o avem ca dar care ne ajută să ne înălţăm spre Dumnezeu, să intrăm în legătură cu El, tocmai pentru a-L cunoaşte şi cunoscîndu-L, viaţă să avem şi nu numai simplu viaţă, ci viaţă veşnică, căci Mîntuitorul, cum Însuşi zice, n-a venit ca lumea să aibă numai viaţă pămîntească ci viaţă din belşug, adică viaţă după viaţă, viaţă veşnică (Ioan 10, 10), fiindcă viaţa din belşug este trăirea plenară în Duhul Sfînt al vieţii acesteia, care în acest fel se face garanţie şi început al vieţii celei veşnice.

Îl mai putem cunoaşte pe Dumnezeu prin iubire, aşa cum ne spune Mîntuitorul prin gura Sf. Ioan Teologul, dar aceasta nu devine o cale de acces către Dumnezeu, dacă nu este actualizată autentic şi plenar în relaţia cu aproapele.

Ştim din experienţa zilnică a fiecăruia dintre noi, de cîte ori minimalizăm sau actualizăm greşit acest sentiment. Ştim că trebuie să ne iubim semenii, ştim de la Sf. Părinţi şi mai ales de la Sf. Ioan Gură de Aur, că în fiecare semen se ascunde însuşi Hristos, Dumnezeul nostru, şi încercăm poate să realizăm un raport corect între noi şi Dumnezeu prin aproapele nostru, dar nu întotdeauna reuşim, căci adesea deşi ştim ce trebuie să vedem în cel de lîngă noi, ne aducem îndată aminte că el are un anumit păcat, sau o anumită slăbiciune, o lipsă oarecare, că a săvîrşit nu ştiu ce lucru, şi atunci, iată că intervenim cu propriile noastre păcate, cu limitele şi subiectivismul nostru în raportul dintre noi şi cel de lîngă noi, denaturîndu-l, depunîndu-l din treapta înaltă pe care ar trebui să se situeze. Ori dacă ştim bine că toţi păcătuim, că păcatul poate să fie văzut şi cunoscut de ceilalţi, în schimb pocăinţa care intervine după săvîrşirea păcatului în sufletul omului, nu este întotdeauna vizibilă. De aceea dacă în relaţia cu semenul nostru în loc să-l vedem pe Hristos într-însul, ne aducem aminte că el a păcătuit cu ceva, să ştim şi aceasta că noi nu putem cunoaşte dacă nu cumva în sufletul lui n-a apărut pocăinţa şi dacă nu cumva el a dobîndit iertarea lui Dumnezeu. Sau

nu știm dacă altădată, în alt mod, fratele nostru nu-și răscumpără prin altceva greșeală făcută și intră în iertarea lui Dumnezeu, prin jertfa de pe cruce a Fiului Său, adusă pentru toți oamenii, o dată pentru totdeauna în mod satisfăcător și mult prisositor.

De aceea, în astfel de situații ne punem întrebarea: cine greșește fratele nostru care ni se pare nouă că ar fi făcut vreo greșeală oarecare sau noi care îl judecăm, depunîndu-l din relația aceasta curată, înaltă, de substituire cu Hristos și încetînd prin a noastră judecată de a-l mai plasa pe el în relația de comuniune cu Hristos?

Nu mai știu unde am citit un dialog între un profesor și un elev al său care se afla în ultima perioadă de studii — referitor la viața veșnică despre care vorbim astăzi.

Ca întotdeauna, cînd elevii se află în ultima perioadă de studii, adesea ei sînt întrebați de profesor ce cale vor să urmeze în viață. Și acest elev, fiind întrebat, a răspuns că ar vrea să devină inginer, la care profesorul bucurîndu-se, a aprobat cu cuvinte de apreciere. Dar l-a întrebat: „Și după aceea?" Și elevul a răspuns că după aceea ar vrea să întemeieze o familie și să profeseze în cariera pentru care s-a pregătit. Și acum profesorul a apreciat aceasta cu bucurie dar iarăși l-a întrebat: „Și apoi"? Iar elevul nu prea mai știa ce să zică, dar și-a adus aminte că ar vrea să călătorească mult, să cunoască locuri și oameni noi, fapt pe care profesorul l-a apreciat cu aceeași bucurie, dar insistînd totuși: „Și după aceea"? De data aceasta, elevul n-a mai știut ce să răspundă și a zis: „Asta-i tot, nu mi-aș mai dori nimic". În acest moment, profesorul s-a întristat profund zicînd elevului său că aștepta de la el o mai mare bogăție sufletească, mai multă înțelepciune și i-a vorbit despre lucrurile trecătoare din viața aceasta pămîntească și despre lucrurile netrecătoare de care ne putem lipi sufletul și din care putem să ne facem un ideal pe lîngă celelalte trecătoare — nobile de altfel și ele — și prin care putem intra în viața veșnică, că aștepta ca planurile pe care elevul și le-a făcut să nu fie numai de scurtă perspectivă ci să aibă perspectiva veșniciei.

De aici învățăm și noi cum trebuie să ne alegem și formulăm idealurile în viață, și în ce măsură să ne alipim de ele, ce loc să aibă dobîndirea vieții veșnice, ca ideal, între toate celelalte.

Dorul pentru viața veșnică, dorul după Dumnezeu, implică o anumită stare de lucruri, el nu este un sentiment static, ci dinamic; în acest sens vorbea filozoful și poetul nostru Lucian Blaga, de o dinamică a dorului; dorul te pune în mișcare, te impulsionează, nu te lasă să stai. Într-adevăr, dacă reflectăm din nou la cuvintele cu care am început această meditație liturgică, vedem aceasta cu prisosință, căci zice poetul:

„Un dor purtat în suflet o vreme-ndelungată
Oricît l-ar paște moartea, nu moare niciodată
Se zbate, crește, scade, se strînge, pare stins
Dar iarăși izbucnește și urcă, neînvins
Ca flacăra ce sare deodată, ca izvorul
Ce sparge stînca tare, așa învinge dorul".

Deci iată că dorul te face să te frămînți, să avansezi spre idealul pe care l-ai propus și pe care-l dorești.

Analizînd acest dor după Dumnezeu, Sf. Părinți l-au numit cu un cuvînt foarte mare; l-au numit sfințenie.

Într-adevăr putem spune că dacă dorul după Dumnezeu ne ghidează viața, ne orientează pe căile alergării pămîntești, noi sîntem porniți deja pe calea sfințeniei.

Dar viața noastră este atît de tulburată, de aglomerată în zilele noastre încît de multe ori înădușim dorul după Dumnezeu cu dorul pentru alte lucruri ce ne preocupă. De aceea, în acest context, cînd nu știm exact unde sîntem pe drumul sfințeniei, și cît timp ne-a mai rămas de trăit, pentru a-l parcurge pînă la capăt, în acest timp care ne grăbește din urmă, dorul după Dumnezeu a devenit o urgență. Avem mare nevoie de reînnoire și dorul după viața veșnică ne reînnoiește

într-adevăr, viața. El ne aprinde candela învierii în suflete, ne face să fim altfel decît sîntem, ne creează un mod de a fi, ne canalizează energiile spre ceea ce dorim cu ardoare, spre viața veșnică. El ne stimulează în tot ceea ce facem, ne transformă înspre Dumnezeu și înspre semenii noștri prin care Îl putem apropia de noi pe Dumnezeu.

Avem la îndemînă multe posibilități de a ne împlini năzuința aceasta, dar una din cele mai apropiate posibilități de a ajunge la cunoștința de Dumnezeu și la viața veșnică este tot aproapele nostru. Și tot în pericopa Sf. Evangheliii de astăzi se scoate în evidență, pe lîngă cunoștința de Dumnezeu ca posibilitate de dobîndire a vieții veșnice, ideea apropierii de fratele nostru, a unității depline cu el, importanța găsirii drumului permanent nou al solidarității între oameni, a drumului spre inima celui de lîngă noi. Mîntuitorul Iisus Hristos se roagă pentru această unitate și rugăciunea Lui este o profeție și o poruncă în același timp.

De aceea, iubirea, așa cum remarcă și Sf. Apostol Pavel, rămîne cel mai la îndemînă mijloc de a ajunge la Dumnezeu.

O altă posibilitate, la fel de accesibilă fiecăruia dintre noi, o reprezintă Sf. Biserică cu toate Sf. Taine din care ne alimentăm cu hrana duhovnicească și în special cu Sf. Euharistie, prin care ne înnoim și sfințim viața.

Prin participarea la dumnezeiasca Liturghie, ne transfigurăm, devenim ființe noi, capabile să înnoiască și pe alții.

Am putea rezuma în puține cuvinte această tendință a sufletului omenesc spre viața veșnică și posibilitatea dobîndirii ei prin aceste cîteva mijloace pe care le-am expus, printr-un cuvînt foarte frumos și semnificativ al Fericitului Augustin care vorbește tocmai de această tendință naturală a sufletului omenesc de a se odihni în Dumnezeu, întru viața veșnică.

Așa spune Fericitul Augustin, cu cuvinte care sună pentru noi și ca un îndemn, și ca o năzuință și ca o rugăciune: „Ne-ai făcut pe noi, Doamne, după chipul și după asemănarea Ta și neliniștit este sufletul meu pînă cînd se va odihni întru Tine". Amin.

Pr. *Teodor Damian*

SFINȚIREA NUMELUI LUI DUMNEZEU

Cine citește psaltirea nu poate să nu simtă o mare emoție sufletească și un sfînt entuziasm cînd, spre sfîrșitul cărții, dă de îndemnurile cu privire la cinstirea lui Dumnezeu.

Ridicîndu-se parcă pe un tron înalt, de unde admiră măreția întregului univers, ordinea și frumusețea lumii, proorocul-împărat cheamă toate făpturile să aducă laude Ziditorului lor. Îngerii care locuiesc în înălțimea cerurilor, aștrii care luminează tăriile văzduhului, stihiile cele neînsuflețite ale pămîntului, viețuitoarele din aer, de pe uscat și din ape, oamenii de la împărat pînă la copil — toate și toți sînt chemați să preamărească pe Împăratul veșniciilor.

„Lăudați pe Domnul! Lăudați pe Domnul din înălțimea cerurilor, lăudați-l toți îngerii Lui! Lăudați-l soare și lună și toate stelele luminoase! Să laude numele Domnului apele, focul, grindina și vînturile! Să-l laude munții, dealurile și pădurile! Împărați și popoare tinere, bătrîni și copii: toți să laude numele Domnului! Căci numai numele Lui este înălțat, măreția Sa este mai presus de pămînt și ceruri" (Psalm 148).

Minunat imn, fără egal în literatura tuturor religiilor lumii!

Însă pentru cele de sus, pentru duhurile înțelegătoare din cer și stihiile pămîntului îndemnul lui David parcă rămîne de prisos. Fiindcă îngerii din preajma tronului dumnezeirii intonează neîncetat, cu frică și cu cutremur, numele Domnului. Cerurile și tăriile, pămîntul cu toată podoaba lui, spun mereu slava lui Dumnezeu, puterea și înțelepciunea Lui. Numai omul, omul trebuie îndemnat și

povăţuit fără încetare să nu uite de cea mai înaltă şi mai sfîntă a sa datorie. *„Lăudaţi pe Domnul“... Lăudaţi-l pentru faptele Lui cele mari!“*

Fiindcă, din nefericire, tocmai cea mai aleasă dintre făpturi, omul, înzestrat cu minte ca să-l cunoască pe Dumnezeu, dăruit cu grai răsunător ca să-i vestească numele în tot pămîntul, omul este acela care uită să laude pe Domnul, ba, ceea ce este mai grozav, adesea îl necinsteşte şi-l batjocoreşte fără frică, fără ruşine.

De aceea Domnul Iisus, cînd ne-a învăţat cum să ne rugăm, în fruntea tuturor cererilor pe care sînt datori creştinii să le înalţe către Tatăl ceresc, ne-a povăţuit să cerem să se sfinţească numele lui Dumnezeu. *„Aşa să vă rugaţi: Tatăl nostru carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele Tău“* (Mat. 6, 9).

Să încercăm să înţelegem aceste cuvinte!

Noi, oamenii, nu vom putea şti niciodată ce este Dumnezeu în fiinţa Sa. Nici proorocii, nici apostolii, nici cei mai luminaţi dascăli ai lumii, nici chiar îngerii, fiinţele cele mai apropiate de Stăpînul cerului şi al pămîntului, nu sînt în stare să spună ce este El în sine. „După cum nimeni n-a inspirat vreodată tot aerul văzduhului, tot aşa nici mintea omenească n-a cuprins fiinţa lui Dumnezeu, nici glasul n-a putut-o rosti“ (Sf. Grigore Teologul).

Dacă nu-i cu putinţă să-L înţelegem, nu-i posibil nici să-L numim după cuviinţă. „Cauţi un nume potrivit pentru Dumnezeu?“ — întreabă Fericitul Augustin. „Nu vei găsi niciunul. Cauţi să-L numeşte oricum ar fi? Găseşti de toate!“ Asta înseamnă că noi cu limba nu putem găsi nici un cuvînt care să determine exact Fiinţa cea mai înaltă. Totuşi, pentru ca gîndirea noastră să aibă o odihnă, un sprijin, putem folosi tot felul de cuvinte care exprimă înălţimea, mărimea, puterea, bunătatea Lui.

De aceea zicea şi înţeleptul Sirach: *„Multe vom grăi şi nu va ajunge... Preamărindu-L, ce vom putea? Căci El este mai mare decît toate lucrurile Sale. Slăvind pe Domnul, înălţîndu-L cît veţi putea şi încă va prisosi... Cine L-a văzut şi va povesti? Şi cine-L va preamări precum este?“* (Sirach, 43, 31—36).

Dumnezeu este necuprins şi negrăit. Mai lesne putem apune ce nu este El decît ce este.

Totuşi, aşa cum putem şi cît sîntem în stare să pricepem, alături de corul îngerilor şi de concertul firii înconjurătoare, sîntem datori să ne rugăm ca să se sfinţească numele Domnului.

La prima auzire, s-ar părea că numelui Celui prea înalt, i-ar lipsi sfinţenia şi noi am dori ca să se împlinească, să se desăvîrşească prin rugăciunile noastre. Dar adevărul se prezintă altfel.

Ar fi o ocară, o blasfemie să zicem că Tatăl ceresc s-ar putea sfinţi, cum se sfinţesc oamenii, adică depărtîndu-se de la rele şi înaintînd în fapte bune. „Numele lui Dumnezeu este sfînt din fire“ — zice Sf. Chiril al Ierusalimului. El n-are vreo lipsă, vreo scădere, vreo pată. Ci *„sfînt este numele Domnului“* (Luca 1, 49). Cînd ne rugăm ca să se sfinţească, cerem de la El ca numele Lui să se sfinţească *întru noi*, în fiinţa noastră, în mijlocul nostru, în lumea noastră de creştini credincioşi.

Admirabilă învăţătură avem în privinţa aceasta la Sf. Ciprian al Cartaginei. „De către cine s-ar putea sfinţi Dumnezeu, care însuşi sfinţeşte? Ci pentru că El a zis: *„Fiţi sfinţi, căci şi Eu sînt sfînt“* (Levitic 11, 44), de aceea cerem şi ne rugăm ca noi, care am fost sfinţiţi prin botez, să rămînem în ceea ce am început să fim“. Iar sfîntul Ioan Gură de Aur ne spune că se zice „sfinţească-se numele Tău, în loc de preamărească-se numele Tău de către toţi oamenii şi de către toată făptura“.

Aşadar, *la noi* se referă sfinţirea pe care o implorăm Părintelui luminilor. „Orice cinstire a numelui lui Dumnezeu îi foloseşte omului, nu lui Dumnezeu. Căci nimeni nu va voi să zică că a folosit izvorului dacă a băut din el, sau că a folosit luminii cînd a văzut“ (Fer. Augustin).

Noi creştinii sîntem pe pămînt vase de sfinţenie, temple ale Duhului Sfînt între ceilalţi oameni *„trimişi împuterniciţi ai lui Hristos“* (II Corinteni 5, 20). Prin botez ne-am spălat, ne-am luminat, am fost socotiţi drepţi în numele Domnului Iisus Hristos şi prin Duhul Dumnezeului nostru. În starea aceasta de neprihănire trebuie să trăim mereu. Prin viaţa noastră, prin faptele noastre, prin cuvin-

tele noastre trebuie să se arate cine sălășluiește în noi și în numele cui sîntem trimiși, așa precum ambasadorii reprezintă în străinătate autoritatea și puterea guvernelor ce i-au trimis.

Moise în numele Domnului a făcut minuni mari la curtea faraonului egiptean, minuni la trecerea Mării Roșii și în pustie. David în numele Domnului l-a doborît pe uriașul Goliat. Cu numele Domnului în inimi și pe buze au stins puterea focului cei trei tineri iudei din Babilon. Cu numele Domnului au ieșit în lume sfinții apostoli și au propovăduit Evanghelia, au vindecat bolnavii, au scos duhurile necurate, au lățit Biserica și au doborît capiștele idolilor mincinoși.

Așa o putere, o astfel de sfințenie, sîntem chemați să arătăm și noi ucenicii lui Hristos, astăzi și în toată vremea.

Cu mintea, să ne facem o idee dreaptă despre mărirea lui Dumnezeu, despre puterea și iubirea Lui față de noi. Să credem în El neclintit, să cugetăm la El și la poruncile Lui ziua și noaptea.

Cu inima să-l iubim pe Dumnezeu ca pe binele cel mai înalt și să ne temem de dreptatea Lui.

Cu voința să ne supunem voii Sale prea sfinte și să fim mulțumiți cu tot ce ne dă.

Cu gura să-l preamărim pe Domnul în cuvinte de laudă, de rugăciune.

Așa că preamărirea lui Dumnezeu este omul întreg. *„Mărește suflete al meu pre Domnul și toate cele dinlăuntrul meu să mărească numele cel sfînt al Lui"* (Psalm 102, 1).

Dacă limba nu este în stare să-l laude pe Dumnezeu continuu, viața noastră nu trebuie să înceteze lauda Lui niciodată. Mai ales ferirea de păcat este chipul cel mai desăvîrșit de a sfinți numele Domnului în noi, cum zice Sf. Maxim Mărturisitorul: „Noi cinstim numele Tatălui ceresc cînd omorîm pofta pămîntească și ne curățim de patimile aducătoare de stricăciune".

Aceasta este acea mireasmă a lui Hristos, *mireasmă de la viață spre viață a acelor ce sînt pe calea mîntuirii*, de care vorbea Sf. Apostol Pavel corintenilor (II Corinteni 2, 15).

Văzîndu-le lumea, să fie oamenii îndemnați să-l laude pe Tatăl nostru cel ceresc, care face prin noi astfel de minuni.

Dar sîntem noi oare la înălțimea acestei chemări? Se sfințește numele Domnului în noi și prin noi? Ne purtăm noi oare în chip vrednic de chemarea pe care am primit-o de a fi „mireasmă" a lui Hristos în lume?

Las pe fiecare să se judece pe sine și să chibzuiască ce fel de laudă se aduce lui Dumnezeu prin felul de viață pe care o duce.

Dar văzînd pe „creștinii" de azi, de multe ori plini de toată nelegiuirea, de curvie, de viclenie, de lăcomie, de răutate, de ucidere, văzîndu-i certăreți și pizmași, lipsiți de dragoste și urîtori de Dumnezeu, trebuie să le spunem cu durere ceea ce scria Sf. Apostol Pavel despre evreii din vremea sa: *„Din pricina voastră este hulit numele lui Dumnezeu între neamuri"* (Romani 2, 24). Așadar hulit, nu lăudat.

Păgînii, necredincioșii, cei ce se află în afara Bisericii lui Hristos, în loc să se lepede de rătăcirile lor și să vină în staulul mîntuirii, văzînd purtarea creștinilor, sînt îndemnați să-și bată joc de religia noastră și să spună că Dumnezeul nostru nu este decît o minciună, o legendă!

Ce să mai zicem de cei ce au cutezanța și neobrăzarea să batjocorească direct numele cel Prea Sfînt? Ce să zicem de suduitori, acești preoți ai diavolului care cu limba lor drăcească aruncă spre ceruri necuviințele cele mai ordinare?

După ce Iosua i-a călăuzit pe israeliți în Canaan și i-a așezat în pămîntul făgăduinței, i-a conjurat să declare răspicat ce au de gînd să facă? Să slujească Domnului Dumnezeu celui viu care cu braț puternic i-a scos din robie și le-a dat în stăpînire o țară bogată și frumoasă, sau să se închine zeilor păgîni care aveau temple la tot pasul?

Poporul s-a declarat pentru credința cea dreaptă. Atunci marele conducător le-a zis: *„Acum temeți-vă de Domnul și slujiți-L cu credincioșie și sfințenie. Lepădați dumnezeii străini! Căci Domnul este un Dumnezeu sfînt, un Dumnezeu gelos. El nu va răbda nelegiuirile voastre, nici păcatele voastre. Iar dacă-L veți*

părăsi, atunci va aduce asupra voastră răul şi vă va nimici, după ce v-a făcut bine" (Iosua 24, 20).

Cu cuvinte asemănătoare sfîrşim şi noi învăţătura noastră de astăzi.

De aveţi în inimile voastre credinţă în Dumnezeul părinţilor noştri, slujiţi-i cu credincioşie şi sfinţenie! Lepădaţi „idolii", adică părăsiţi păcatele, înfrînaţi-vă de la patimile cele urîte şi stricăcioase. Sfinţiţi numele Domnului!

Respectaţi numele Domnului şi-l rostiţi cu dragoste şi stima cea mai înaltă. Înălţaţi-l cu evlavie prin rugăciuni şi cereri. Şi faceţi ca El să se slăvească prin viaţa noastră de fiecare zi. Amin.

Pr. dr. *Şt. Slevoacă*

DESPRE PATIMA BEŢIEI

De-a lungul timpului, asupra neamului nostru s-au abătut felurite şi numeroase nenorociri, unele pricinuite de dezlănţuirea forţelor naturii ca inundaţii, cutremure, ani secetoşi, iar alte necazuri fiind provocate de invadarea pămîntului strămoşesc de către popoare asupritoare, ce au robit şi împilat multe secole această ţară.

Cu toate acestea constatăm că am fost şi sîntem încă martorii unei calamităţi ce bîntuie în rîndul oamenilor, zdruncinînd şi slăbind puterile trupului şi ale sufletului, făcînd ravagii în sînul familiei şi al societăţii, încătuşînd în lanţurile ei multe vieţi şi destine. Această nenorocire produsă în însăşi inima comunităţii neamului, ce se lăţeşte ca o pecingine, este patima beţiei. Patimă ce întocmai ca o plagă lasă urme nefaste asupra celor cuprinşi de ea cît şi asupra celor din apropierea lor. Ea este condamnată şi combătută de toţi cei neatinşi de această urîtă boală şi prost obicei, ba chiar şi cei aflaţi sub stăpînirea ei o socotesc respingătoare.

În cele ce urmează voiesc să mă refer în linii generale asupra a patru aspecte, prin care să combatem efectele şi consecinţele beţiei, precum şi atitudinea credinciosului faţă de această patimă. Vom enumera, deci, punctele luate în dezbatere:

1. Prin această patimă greşim faţă de Dumnezeu
2. Greşim faţă de aproapele
3. Greşim faţă de noi înşine
4. Atitudinea creştinului faţă de beţie

1. Prin această patimă greşim faţă de Dumnezeu

Nu se află păcat care în mintea şi sufletul celui beat să nu se nască, nici fărădelege pe care să n-o primească, nici dorinţă pe care de-i stă în putinţă să n-o împlinească. Faţă de Dumnezeu omul beţiv păcătuieşte, căci sfidează, nesocoteşte, îşi bate joc de bunătatea lui Dumnezeu, de darurile şi binefacerile pe care El le-a dat oamenilor spre a-L preamări şi a-I mulţumi. Dar beţivul foloseşte în mod ticălos aceste daruri şi calităţi, întorcîndu-le împotriva lui Dumnezeu, răstignind prin păcatele sale, din nou, pe Domnul nostru Iisus Hristos. Cel înrobit de băutură respinge cu îndărătnicie lucrarea Sfîntului Duh, împotrivindu-se acţiunilor mîntuitoare de îndreptare, curăţire şi sfinţire a vieţii, pe care Sfîntul Duh le lucrează în lume.

Să ne punem întrebarea, oare cîte fărădelegi, crime şi nedreptăţi a pricinuit această patimă? Cîte lacrimi, cît sînge nu s-a vărsat din cauza beţiei? Cîte sudălmi, cîte desfrîuri, cîte furturi, cîte destrămări de familii n-a adus? Cîte văduve, cîţi copii orfani ori rămaşi pe drumuri, cîte familii n-a distrus acest păcat? Cu un cuvînt, la ce necaz şi ce păcat n-a dat naştere această diavolească patimă?

Sfînta Scriptură de nenumărate ori ne avertizează asupra gravității acestui păcat, menționîndu-l întotdeauna între păcatele grele, de moarte și arătînd limpede că cei bețivi nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu (I Cor. 6, 8—10). Iar Sfinții Părinți au cuvinte foarte aspre împotriva beției. Iată ce zice Sfîntul Ioan Gură de Aur: „Unde e beție acolo e diavolul. Prin beție intră diavolul de bună voia noastră în noi. Nu băutura este de vină ci reaua ei întrebuințare". Tot astfel, Sfîntul Vasile cel Mare arată consecințele beției: „Vinul e darul lui Dumnezeu, iar beția e lucrarea diavolului. Omul atunci se află mai deplin sub stăpînirea diavolului cînd este beat".

Sfîntul Efrem Sirul zice: „Bețivul nu e bun de nimic decît în iad. Nici animalele nu beau mai mult decît au nevoie, nu ajung din cauza băutului să nu poată merge pe drum".

(Culegeri din „Flori alese din grădina Sfintei Scripturi")

2. Greșim față de aproapele

Prin patima beției se slăbește unitatea familiei, se iscă neînțelegeri, ceartă, bătăi, soția e alungată, copiii plîng și se înfricoșează. Un soț și tată bețiv nu știe de rușine, de milă și îndurare. Cînd ai un bețiv în casă, e ca și cum pe dracul l-ai avea în casă, nimic nu-l mulțumește, nimic nu-i bun pentru el. Copiii născuți prin beție sînt supuși la diferite boli, se nasc cu malformații fizice, cu debilități intelectuale, anemici, epileptici, iar ajungînd la maturitate mulți vor fi la rîndul lor stăpîniți de beție și alte patimi, dînd naștere unor copii cu aceleași metehne trupești, intelectuale și sufletești. Din sîngele alterat și îmbîcsit de beție nu se vor naște copii integri și sănătoși.

Pentru satisfacerea plăcerilor sale, bețivul își sărăcește casa, își cheltuiește banii, risipește avutul și agoniseala familiei; își lipsește casnicii de cele trebuincioase. Omul bețiv prin băutură bea pacea și sporul familiei, pacea și liniștea soției și părinților, fericirea și viitorul copiilor săi.

Față de semenii săi bețivul se îndepărtează tot mai mult, rupînd legătura dragostei, a respectului față de aproapele, față de colectivitate, față de răspunderile ce-i revin ca membru al societății din care face parte. Pierde simțul onoarei și al rușinii fiind lipsit de respect și bună cuviință pentru ceilalți oameni.

În această privință Sfîntul Grigorie Teologul arată că: „Bețivul nu e vrednic să trăiască în societatea ființelor raționale. El s-ar cuveni să fie pus printre animale. Dumnezeu pe leneș îl trimite la furnică ca să învețe munca, iar pe bețiv la dobitoace să învețe cumpătarea. Nu ești oprit să bei, ci ești oprit să te îmbeți".

Adevărul este acesta: Cu omul bețiv este cu neputință a duce o viață omenească și demnă. Timpul trăit alături de bețiv e un chin, o povară, un iad!

3. Greșim față de noi înșine

Omul băutor în afară că săvîrșește un mare păcat înaintea lui Dumnezeu, în afară că aduce un rău familiei și societății, își pricinuiește sie însuși grele nenorociri. Mai întîi de toate, prin băutură, își pierde demnitatea și măreția de făptură creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ajungînd din coroană a creaturilor și împărat al pămîntului, în rîndul dobitoacelor necuvîntătoare. Despre unii ca acesta, Dumnezeu prin gura proorocului David zice: „Omul în cinste fiind n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte și s-a asemănat lor". (Psalm 48, 21).

Cînd cineva e cuprins de beție, mintea lui nu mai este trează, memoria i se întunecă, își pierde controlul conștiinței, simțurile îi amorțesc, simțul rațiunii este anihilat, astfel că lipist de sprijinul minții și rațiunii omul se poartă fără de rînduială, săvîrșind fapte necugetate și reprobabile, provocînd silă și dispreț din partea oamenilor. De aceea Sfîntul Ioan Gură de Aur zice: „Beția este tulburarea sufletului, falsificarea gîndurilor, sărăcia înțelegerii".

Un asemenea om este nesuferit prietenilor, de batjocură dușmanilor, o povară nespus de grea pentru membrii familiei, teroare pentru copiii săi, cărora le

distruge sănătaea trupească şi sufletească. Beţivul îşi schimonoseşte propriul chip, ajungînd de rîs şi dispreţuit de toată lumea. Proverbul românesc zice: „Omul cînd bea îşi bea mintea". Este de dorit ca fiecăruia să nu i se potrivească această zicere, ci să se poată spune că avem „Minte sănătoasă în trup sănătos".

În mod obişnuit oamenii supuşi viciului beţiei caută să-şi motiveze deprinderea lor, astfel: Beau pentru că sînt obosit, beau pentru că am o mare bucurie, beau fiindcă mi s-a pricinuit o mare supărare, mi s-a făcut o mare nedreptate, beau căci este frig şi băutura mă încălzeşte, beau pentru că este cald şi băutura mă răcoreşte, beau fiindcă m-am întîlnit cu prietenii, beau fiindcă mă despart de ei, beau căci e sărbătoare, beau căci e post şi băutura îmi dă puteri, beau deoarece plec, beau căci mă întorc, beau pentru că vînd, beau fiindcă cumpăr, beau că e naştere, beau că e cununie, e praznic, e înmormîntare; şi aşa mai departe. Ori asemenea situaţii sînt mereu, întotdeauna am ocazia să beau. Astfel de invocări şi scuze sînt cu totul lipsite de seriozitate şi nu justifică cu nimic patima băuturii.

Cred că nu e greşit să presupunem că nici un viciu nu poate contribui mai mult la pierzania omului ca patima băuturii. Ea îl duce repede şi pe nesimţite spre prăpastia descompunerii fizice, morale şi sufleteşti, provocîndu-i boli, suferinţe, sărăcie, închisoare, moarte şi iad.

4. *Atitudinea creştinului faţă de patima beţiei*

Spre deosebire de alte confesiuni care, unele opresc cu desăvîrşire consumul de băutură iar altele neglijează acest aspect, Biserica noastră nu este împotriva mîncării şi băuturii ci a beţiei şi a abuzului de orice fel. Îndemnînd la moderaţie, Sfîntul Apostol Pavel scrie colosenilor: „Nimeni deci să nu vă judece pentru mîncare sau băutură" (Col. 2, 16). Iar ucenicului Timotei îi dă sfaturi spunîndu-i: „Nu te face părtaş la păcatele altora. Păstrează-te curat. De acum nu bea numai apă, ci foloseşte puţin vin, pentru stomacul tău şi pentru desele tale slăbiciuni" (I Tim. 5, 22—23).

Ospitalitatea noastră şi dragostea creştinească faţă de prieteni şi străini ne îndeamnă a-i cinsti şi a-i primi în casă ospătîndu-i cu mîncare şi dacă este cazul cu un pahar de vin ori altă băutură. Dar dintre consumul cu moderaţie şi cumpătare a unui pahar de băutură şi pînă la întrecerea măsurii, ori prăvălirea în prăpastia beţiei nu se poate face vreo comparaţie. E diferenţa dintre a înghiţi o aspirină de durere de cap şi a consuma toată farmacia!

Beţivul subjugat de patima sa, cheltuieşte în fiecare zi agoniseala şi truda sa pentru băutură, trecînd peste orice obstacole şi cu orice preţ pentru a-şi satisface plăcerile sale beţive.

La celălalt capăt se află creştinul care în orice ocazie este stăpîn pe simţurile sale, îşi conduce şi controlează voile, dorinţele şi trebuinţele sale, şi în nici o împrejurare nu va depăşi legile bunei cuviinţe, a cumpătării şi demnităţii de om. În mod cinstit şi creştinesc a mers şi s-a reîntors la ale sale. Lui nu i se poate reproşa în mod ironic „are darul beţiei", ci despre el se zice „are darul cinstei şi al bunei cuviinţe".

Adevăratul creştin văzînd multele rele pe care le produce beţia, nu se va lăsa împătimit de ea, văzînd că nici un folos nu-i aduce, nici un cîştig nu dobîndeşte de pe urma ei, ci beţia este boală, sărăcie şi mizerie, pierdere de timp şi avuţie, suferinţă trupească şi pustiire sufletească, pierderea onoarei şi un sfîrşit nevolnic, neplîns de nimeni.

Din multele exemple şi pilde privitoare la patima beţiei voiesc să închei cu o istorioară plină de tîlc.

Se spune că după ce Noe, la încetarea potopului, a ieşit din corabie, şi-a adus aminte de belşugul viţei de vie. De aceea se osteneşte s-o sădească din nou dar viţa nu dădea roade. Atunci apare diavolul sub înfăţişarea unui ostaş, şi-i zice: Eu îţi voi spune secretul şi te voi învăţa ce să faci pentru ca via să se prindă şi să rodească. Să pui la tulpina ei sînge de la trei animale; sînge de leu, de porc şi de maimuţă. Noe a făcut întocmai şi viţa s-a prins şi a dat roade.

Astfel se zice că omul care bea și se îmbată se crede tare ca leul, ajunge să se tăvălească în noroi ca porcul și are întru totul chipul unei maimuțe.

De care pildă și asemănare să ne ferească Dumnezeu în toate zilele vieții noastre.

Amin.

Arhim. *Serafim Man*

ALESUL CHIP AL UNEI VREDNICE PREOTESE *

„Și erau amîndoi drepți înaintea lui Dumnezeu, umblînd fără prihană în toate poruncile și rînduielile Domnului"
(Lc. 1, 6)

Prin aceste cuvinte, Sfîntul Evanghelist Luca cuprinde într-o minunată sinteză viața pilduitoare a celor doi soți, dăruiți slujirii lui Dumnezeu și binelui semenilor: preotul Zaharia și soția sa Elisabeta, binecuvîntații părinți ai Sf. Ioan Botezătorul.

Am socotit că nici un alt text biblic, de la care să mînecăm, n-ar fi mai potrivit într-o împrejurare ca aceasta cînd ne-am adunat să conducem pe ultimul drum pe fericita întru adormire și vrednica de pomenire maică preoteasă Maria Neaga, soția iubitului nostru părinte și erudit dascăl de Teologie, dr. Nicolae Neaga.

Într-adevăr, viața de familie a acestor doi oameni s-a împletit atît de armonios încît ar fi de neînțeles să vorbim despre unul și să nu spunem aceleași lucruri și despre celălalt. Întru toate ale lor au fost desăvîrșit una. Aceleași virtuți alese le-au împodobit deopotrivă chipul, aceleași gînduri bune le-au înseninat fruntea, aceleași sfinte năzuințe și frumoase idealuri le-au purtat, în același ritm, pașii pe cărările vieții.

Provin amîndoi din familii numeroase, cu temeinic rost în viața noastră românească și creștinească. Maica preoteasă Maria Neaga a fost a 5-a dintre cei 7 copii ai părinților săi, iar părintele Neaga — al 5-lea dintre cei 11 frați. Adormita în Domnul a fost fiică de preot și este de menționat faptul că timp de trei sute de ani nu s-a întrerupt firul slujitorilor la altar din familia Ieremia din Cîlnicul Banatului, în sînul căreia a văzut lumina zilei, în 5 februarie 1902. Tatăl dînsei, preotul Ieremia a fost paroh în Cîlnic, apoi protopop la Bocșa Montană și, în această calitate, deputat eparhial. Unul dintre frați a fost protopop la Reșița și s-a numărat între reprezentanții de frunte ai preoțimii bănățene din zilele noastre.

Părintele profesor Neaga și d-na Maria Neaga și-au unit destinele în 1930. Căsnicia lor îndelungată de 58 de ani a fost binecuvîntată cu doi copii: un fiu, care a murit la vîrstă fragedă, și o fiică, astăzi profesoară de matematică în Timișoara. Au avut o casă preoțească model, la temelia căreia au așezat iubirea sinceră și curată, pacea și buna înțelegere, cinstea deosebită și omenia. Două firi pline de bunătate și duioșie au creat în jurul căminului lor o atmosferă caldă și primitoare. Sub raportul împlinirii îndatoririlor creștinești, este de reținut că n-a existat zi de Duminică sau sărbătoare în care cei doi soți să fi lipsit de la sfînta biserică. Din tinerețe, maica preoteasă Maria și-a avut scaunul rezervat în vecinătatea sfîntului altar, unde preotul prof. Neaga a slujit cu evlavie Sf. Liturghie. Așa ne-am obișnuit să-i vedem: venind și plecînd împreună de la biserică.

Atunci cînd asupra vieții lor s-au abătut, cum se întîmplă adesea oamenilor, și zile de încercare, au știut amîndoi să găsească suficiente resurse interne spre a

* Cuvîntare rostită cu ocazia înmormîntării preotesei Maria Neaga în satul Răhău, jud. Alba, în data de 3 mai 1988.

depăşi situaţiile grele în care s-au aflat. Astfel, ştim cu toţii că a fost o perioadă în care sănătatea părintelui prof. Neaga s-a aflat într-o stare destul de precară. I-a fost desigur de mare ajutor ştiinţa omenească, dar decisive au fost purtarea de grijă şi nu mai puţin rugăciunea stăruitoare ale maicei preotese Maria Neaga. Dînsei i se datorează, în bună măsură, faptul că părintele prof. Neaga a atins venerabila vîrstă de 86 de ani. Dar oamenii dăruiţi unul celuilalt nu-şi rămîn niciodată datori. S-a întîmplat ca în ultimii ani puterile fizice ale d-nei Neaga să se împuţineze tot mai mult. Soţul ei a ajutat-o şi a îngrijit-o cu acelaşi devotament de care şi dînsa a dat dovadă. Şi cînd a sosit momentul decisiv al mutării din această viaţă a maicei preotese Maria, singur soţul ei a vegheat la căpătîiul ei, după ce s-a îngrijit să o pregătească pentru călătoria veşnică prin primirea Sfintelor Taine.

Cînd l-am întîlnit pe părintele prof. Neaga, după durerosul moment al vremelnicei despărţiri de iubita sa soţie, l-am auzit spunînd cu lacrimi, în ochi: „Mi-au murit fraţi în război şi am înţeles de ce au murit, deşi au fost tineri, şi anume: pentru că a fost război. Apoi mi-au murit părinţii, la o vîrstă mai tînără decît sîntem noi acum, şi am înţeles din nou de ce au murit: pentru că au fost bătrîni. Acum însă cînd mi-a murit soţia, nu pot înţelege de ce s-a putut întîmpla lucrul acesta".

Surprinzător lucru, cum de a putut să înţeleagă părintele prof. Neaga de ce i-au murit fraţii şi părinţii, dar să nu poată înţelege acum de ce i-a murit soţia!

Răspuns la această descumpănitoare imposibilitate de înţelegere la care ajunge unul dintre soţi cînd rămîne singur prin moartea celuilalt, nu poate fi găsit decît în minunatul poem despre crearea lumii cuprins în capitolele 1 şi 2 din Geneză. Ni se spune aici că după ce a creat Dumnezeu lumea, cu toate vietăţile, frumuseţile şi bogăţiile cîte sînt în ea, l-a adus la existenţă şi pe om, pe care l-a pus stăpîn peste toate. Omul însă, deşi înrudit după trup cu firea înconjurătoare, se simţea totuşi stingher. El n-a găsit între vieţuitoarele care i-au fost aduse înainte spre a li se da un nume, nici una care să-i fie pe potrivă. Ce inspirată şi copleşitoare subliniere a demnităţii şi valorii omului în această lume. Atunci, ne spune Sfînta Carte, Dumnezeu însuşi a văzut că nu e bine să fie omul singur şi de aceea s-a hotărît să-i creeze ajutor pe potrivă. A trimis somn adînc peste Adam şi luînd una dintre coastele sale a făcut-o pe femeie (Gen. 2, 18—21). Cînd s-a trezit din somnul său, bărbatul s-a recunoscut pe sine însuşi în noua persoană care îi stătea în faţă şi copleşit de un sentiment tainic, pe care nu l-a mai încercat pînă atunci, exclamă admirativ: „Iată aceasta-i os din oasele mele şi carne din carnea mea; ea se va numi femeie (işa — în ebraică) pentru că din bărbatul ei este luată (iş — bărbat)" (Gen. 2, 23). În continuare, înţelegînd prin dumnezeiască inspiraţie menirea de a împărtăşi cu femeia sa acelaşi destin, bărbatul rosteşte cuvintele profetice: „De aceea, va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va uni cu femeia sa şi vor fi amîndoi un trup" (Gen. 2, 24).

De la creaţie, prin urmare, au fost rînduiţi bărbatul şi femeia să trăiască viaţă de comuniune, să se zidească reciproc şi să-şi împlinească prin iubire şi dăruire reciprocă menirea în această lume. Iată pentru ce nu poate înţelege unul dintre soţi moartea celuilalt tovarăş al său de viaţă. Este vorba de o legătură profundă şi tainică între ei, care transcende rînduielile omeneşti. Viaţa unuia fără de celălalt nu e deplină. Nedeplinătatea vieţii şi singurătatea îl face pe soţul rămas văduv să sufere.

Dar şi într-o astfel de situaţie dureroasă, care se creează, oamenii trebuie să-şi găsească totuşi mîngîiere şi consolare, pentru că despărţirea nu este de fapt veşnică ci numai pentru o vreme. La sorocul rînduit de Dumnezeu, toţi ne reîntîlnim cu cei dragi ai noştri — soţii întreolaltă, copiii cu părinţii, rudele şi prietenii unii cu alţii. Ne reîntîlnim cu trupul în sînul matern al aceleiaşi naturi care ne reprimeşte şi ne reintegrează pe toţi, iar apoi şi cu sufletul, în lumea de dincolo, unde legăturile noastre continuă într-o formă mult superioară celor de pe pămînt.

Pentru noi creştinii rămîne deschisă şi o altă posibilitate de a păstra legătura cu cei adormiţi şi aceasta este rugăciunea pe care o înălţăm Părintelui îndurărilor pentru iertarea şi odihna sufletelor lor.

În pofida marii dureri care îl copleşeşte în această nefericită împrejurare, sîntem convinşi că şi părintele prof. Nicolae Neaga va găsi reazim sufletesc în întremătoarele şi veşnicele adevăruri ale Evangheliei după care nu murim spre a ne pierde definitiv întru nefiinţă ci spre învierea şi readunarea noastră în împărăţia ce va să fie a Mîntuitorului Hristos, unde nu este durere, întristare şi suspinare.

De altfel, hotărîrea pe care a luat-o de a aduce aici, la Răhău, locul său de baştină, unde îşi dorm somnul de veci bunii şi străbunii săi şi unde şi P. C. Sa intenţionează să se oprească pentru marele popas al aşteptării învierii de obşte, sicriul cu corpul neînsufleţit al soţiei, dovedeşte că părintele prof. Nicolae Neaga este convins, în pofida marii dureri care îl copleşeşte, că despărţirea de cea care i-a fost hărăzită de Dumnezeu să-i fie soţie este doar vremelnică. De aceea şi pentru această scurtă perioadă de aşteptare a învierii a socotit că e bine să fie împreună cu toţi cei din neamul său cel adormit.

A procedat precum altădată patriarhul Avraam, căruia murindu-i soţia şi fiind el nou venit în pămîntul Canaanului, n-a voit să o înmormînteze în pămînt străin ci a cerut heteilor, care locuiau în părţile Hebronului, să-i vîndă un loc, care să fie al său şi în care să o poată îngropa pe moarta sa. Aceia i-au vîndut peştera Macpela, care a devenit gropniţă patriarhală pentru că în ea s-au îngropat pe rînd, după Sara, Avraam însuşi, apoi Isaac cu Rebeca, Iacob cu Lia şi Iosif cu Asuneta.

Exprimînd în faţa familiei îndoliate sentimentele noastre de sinceră compasiune, rugăm pe Dumnezeu să-i dea adormitei roabei Sale, preoteasa Maria, iertare de tot ce ca un om a greşit în această viaţă iar sufletul ei blînd şi bun să-l aşeze în latura drepţilor, care din veac i-au fost bineplăcuţi.

Veşnica ei pomenire!

Pr. prof. *D. Abrudan*

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Izvorul Tămăduirii la Mănăstirea Brîncoveanu

Izvorul Tămăduirii, vineri după Paști, unul din cele două hramuri ale Mănăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, jud. Brașov, a fost sărbătorit și în acest an după cuviință, deși o bogată revărsare întîrziată de zăpadă a împiedicat întrucîtva desfășurarea normală a programului tradițional.

Încă din ajun, la invitația Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, plecat la o mare conferință de interes general în Anglia, la mănăstire a sosit P. S. Iustinian Maramureșanul, Episcop-vicar la Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, însoțit de la Centrul mitropolitan din Sibiu de P. Cuv. vicar D. Dan, P. C. rector C. Voicu, P. C. cons. Gh. Papuc și P. C. secretar I. Galea.

În dimineața praznicului la altarul din pădure s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească, răspunsurile fiind date de obștea credincioșilor.

La priceasnă a predicat P. Cuv. protos. T. Păräian din obștea ctitoriei brîncovenești, care a zăbovit cu deosebire asupra foloaselor participării la Sf. Liturghie.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, cuvînt de învățătură a rostit P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul, care a subliniat cîteva înțelesuri ale praznicului, sărbătorit din vechime la acest venerabil așezămînt mănăstiresc, felicitînd totodată pe credincioșii care, în ciuda vremii nefavorabile, și-au dat osteneala de a-l cinsti cu prezența lor și în acest an.

A vorbit apoi P. Cuv. arhim. D. Dan, vicar administrativ la Centrul arhiepiscopesc din Sibiu, care a mulțumit P. S. Episcop Iustinian pentru bucuria făcută credincioșilor prin Sf. Liturghie săvîrșită și cuvîntul rostit.

La agapa care a urmat, P. S. Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a apreciat conducerea Sf. Mănăstiri Brîncoveanu pentru munca duhovnicească și gospodărească ce se desfășoară la ctitoria lui Constantin Brîncoveanu, voievodul de la a cărui urcare pe tron se împlinesc în acest an trei veacuri, ctitorie care, prin grija Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, își schimbă astăzi complet fața, prin lucrările de refacere a incintei mănăstirești așa cum se presupune că a fost ea pe vremea voievodului martir C. Brîncoveanu. Această incintă urmează a adăposti piese de P.C.N., școala de pictură etc.

Conferința preoțească din luna aprilie 1988 în Arhiepiscopia Sibiului

Prima conferință preoțească administrativă din acest an în Arhiepiscopia Sibiului a avut loc după cum urmează: în 19 IV la protopopiatele Sibiu și Făgăraș, în 21 IV la prot. Mediaș, în 26 IV la protopopiatele Brașov și Agnita, iar în 28 aprilie 1988 la protopopiatele Rupea și Sf. Gheorghe.

Prezența a fost unanimă la protopopiatele Făgăraș, Agnita și Rupea.

Din încredințarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, conferința a fost prezidată de P. C. pr. prof. D. Abrudan la prot. Sibiu, P. C. pr. prof. I. Moldovan la prot. Făgăraș, P. C. cons. Gh. Papuc la protopopiatele Mediaș, Brașov și Sf. Gheorghe, P. C. pr. prof. V. Mihoc la prot. Agnita și P. C. pr. prof. L. Streza la prot. Rupea.

La fiecare protopopiat conferința a fost precedată de Sf. Liturghie, săvîrșită de cîte un sobor de preoți, cuvînt de învățătură rostind C. preoți: S. Săsăujan (Agnita II) la prot. Agnita și F. Ignat (Grînari) la prot. Rupea.

Deschizînd lucrările, P. C. protopopi și P. C. delegați chiriarhali au aruncat o scurtă privire asupra evenimentelor bisericești și patriotice mai deosebite petrecute de la ultima conferință preoțească, evocînd marele praznic al Învierii Domnului cu revărsările sale de lumină spirituală asupra vieții noastre creștinești, după care au subliniat însemnătatea temei, pe care preoțimea a primit-o cu deosebită satisfacție. „Sîntem recunoscători Sf. Sinod pentru stabilirea acestei teme" — declara un preot la conferința de la Brașov (V. Voineag).

Tema conferinței a fost intitulată: *„Sf. Liturghie în lucrarea pastoral-misionară a preotului și importanța ei în viața credincioșilor"* și a fost lucrată de toți preoții în caietele de conferințe.

Referenți principali și coreferenți au fost următorii C. preoți: Ilie Fleșer (Șura Mică), Silviu Bartiș (Veseud) și Vasile Neghină (Veștem) — la prot. Sibiu; Minu Ioan (Sîmbăta de Jos) — la prot. Făgăraș; Isailă Mihai (Axente Sever) și Rusu Nicolae (Ațel) — la prot. Mediaș; Dumbravă Pompiliu (Brașov-Cetate II), Enescu Ioan (Simon — biserica nouă) și Dumbravă Viorel (Hărman) — la prot. Brașov; Rebegel Aron (Ruja), Munteanu Ioan (Fofeldea) și Avram Aurel (Nocrich) — la prot. Agnita; Mitrea Petru (Jibert) și Frîncu Marius (Mateiaș) — la prot. Rupea; Posna David (Zăbala), Martin Iacob (Cernatul de Jos) și Banciu Ioan (Sărămaș) — la prot. Sf. Gheorghe.

Orientîndu-se după schița de plan primită de la Cancelaria Sf. Sinod, referenții principali și coreferenții au reliefat în partea introductivă faptul că Sf. Liturghie reprezintă inima cultului divin public ortodox, ca cea mai deplină rugăciune de mulțumire și cerere, de adorare a lui Dumnezeu și de venerare a Sfinților.

În tratare, referenții principali și coreferenții au vorbit despre importanța Sf. Liturghii pentru lucrarea misionară și pastorală, pentru mărturisirea și apărarea dreptei credințe, cu explicarea pe scurt a momentelor principale ale acestei slujbe a slujbelor noastre și anume: Proscomidia, Liturghia catehumenilor și Liturghia credincioșilor.

S-a evidențiat apoi caracterul comunitar-eclesiologic al Sf. Liturghii, cu sublinierea îndatoririi pe care credincioșii noștri o au de a participa așa cum cere și prima poruncă bisericească, și nu oricum ci activ la Sf. Liturghie, în care scop s-a evidențiat obligația slujitorilor bisericești de a se îngriji în pregătirea credincioșilor spre cele de mai sus, cît și în promovarea susținută a cîntării în comun.

În continuare s-au specificat unele din căile și mijloacele care pot fi folosite întru adîncirea caracterului pastoral-misionar al Sf. Liturghii, unele privind slujitorii bisericești, ca de exemplu: Pregătirea temeinică teologică-liturgică, atît în școlile bisericești, cît și în continuare pe tot parcursul activității, lîncezeala și rutina fiind doi dintre dușmanii de seamă ai lucrării preoțești, cu urmări negative în ceea ce privește întărirea unității noastre de credință. Tot la acest subcapitol s-a reliefat de asemenea nu numai slujirea cu regularitate a Sf. Liturghii, ci și pregătirea pentru săvîrșirea ei, ca și a predicilor și catehezelor, în atenție fiind și întreținerea și înfrumusețarea bisericilor noastre etc.

Unele din căile și mijloacele mai sus enunțate privesc desigur și pe credincioși, între ele loc de seamă ocupînd desigur interesul pe care aceștia trebuie să-l aibă față de valorile spirituale ale credinței pe care o mărturisesc, grija de a se împărtăși cu Sf. Taine, conștiința apartenenței la obștea parohială în care viețuiesc și îndatoririle ce decurg de aici etc.

În partea finală, referatele și coreferatele au menționat necesitatea de a se valorifica la maximum valențele Sf. Liturghii spre zidirea sufletească a credincioșilor și adîncirea comuniunii dintre ei.

Trecîndu-se la discuții pe marginea temei, completări semnificative au adus preoții care au luat cuvîntul la fiecare protopopiat. Vorbitorii au arătat de pildă că Sf. Liturghie „este împărăția lui Dumnezeu pe pămînt... și cine renunță la participarea la Sf. Liturghie renunță la preamărirea lui Dumnezeu" (protos. T. Părăian — Mănăstirea Brîncoveanu), că trebuie să dovedim „că trăim ceea ce săvîrșim" (prot. D. Luca — Sibiu), știut fiind că dacă preotul în altar vibrează

sufletește, vor vibra și credincioșii, că o Sf. Liturghie săvîrșită cu simțire și însoțită și de o predică bine pregătită ajută pe credincioșii participanți „să ducă și acasă“ bucuriile și luminile de care s-au împărtășit la sf. biserică (pr. C. Erneanu — Dumbrăveni), că astfel săvîrșită, „Sf. Liturghie ne înalță spre Cer și coboară Cerul pe pămînt“ (pr. I. Jurcă — Coveș), și astfel „Sf. Liturghie va fi ca o apă sfințită care adapă pe cît mai mulți“ (pr. Gh. Oltean — Covasna); că, oficiind Sf. Liturghie, „să dăm tot ce putem da bun din noi“ (pr. I. Lupescu — Vărd); că „Liturghie după Liturghie este astăzi o necesitate categorică“ (pr. I. Chidu — Micăsasa); că „inovațiile în cult“ trebuie combătute (pr. P. Sumedrea — Bran-Cheia); că în orice împrejurare „preotul trebuie să fie conștient de marea responsabilitate pe care o are“ (pr. I. Cucu — Sf. Gheorghe) ș.a.m.d.

În cadrul dezbaterilor s-au pus diverse întrebări, din partea unor preoți, cum a fost la prot. Rupea, cărora delegații chiriarhali au dat răspunsurile cuvenite.

Arătînd că tema conferinței și-a propus în principal să atenționeze preoțimea noastră asupra Sf. Liturghii ca mijloc de propovăduire, de păstrare și apărare a dreptei credințe, de păstrare a credincioșilor în vatra străbună și ferirea lor de influențele prozelitiste, delegații chiriarhali, în cuvîntările de încheiere a lucrărilor, au arătat că pentru a-și îndeplini aceste funcții pe lîngă alte aspecte este necesar ca slujitorii bisericești să pătrundă cît mai mult înțelesurile Sf. Liturghii, între care desigur primul fiind acela de jertfă nesîngeroasă; cum prin Sf. Liturghie reactualizăm Nașterea, propovăduirea, patimile, moartea și Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, din care motiv în Sf. Liturghie „se întîmplă ceva între Dumnezeu și om“ — cum arăta un venerabil dascăl de Teologie ortodoxă românească. Revărsarea de har, care inundă sufletele slujitorilor și credincioșilor care-și deschid potirele sufletelor lor spre Cer este una dintre dovezile că într-adevăr în Sf. Liturghie se întîmplă ceva între Dumnezeu și om.

S-a evidențiat, de asemenea, înțelesul social al Sf. Liturghii, cînd în fața sf. altar se realizează nu numai o comuniune unică între participanți, ci și o egalitate deplină între ei, indiferent de sex, funcție, stare socială etc., ca și înțelesul național, Sf. Liturghie fiind și o școală de cultivare a limbii române în decursul veacurilor, ca și a unității de neam, credincioșii noștri simțindu-se totdeauna ca la ei acasă în orice biserică din țară ar fi intrat.

Pentru a pătrunde aceste înțelesuri este necesar studiul, în care scop delegații chiriarhali au specificat cîteva lucruri de căpătîi asupra cărora preoții să zăbovească din cînd în cînd.

Delegații chiriarhali au arătat apoi că este necesar ca și credincioșii să știe și să înțeleagă ce face preotul, în care scop au recomandat ca cel puțin de două ori pe an, în cel puțin 2—3 predici, preoții să explice pe înțeles Sf. Liturghie. S-a apreciat ca bine venită de pildă practica unor preoți de a face din cînd în cînd proscomidia în văzul și auzul credincioșilor prezenți în biserică.

Delegații chiriarhali au specificat apoi cîteva din căile și mijloacele prin care acest tezaur spiritual pe care îl are Biserica noastră se poate pune mai bine în valoare, spre zidirea multiplă a credincioșilor și ferirea lor de ademenirile prozelitiste.

În această ordine de idei, delegații chiriarhali au accentuat importanța ținutei exterioare a slujitorilor bisericești care nu poate fi oricum, cît și a pregătirii lăuntrice pentru Sf. Liturghie, cerînd preoților ca acest lucru să-l facă acasă, în liniște, și nici într-un caz în timpul utreniei, cum obișnuiesc unii, cînd preotul avînd alte îndatoriri citirea canonului poate deveni orice, dar nu rugăciune rostită cu gîndul la Dumnezeu.

S-a adus în atenție, de asemenea, faptul că la Sf. Liturghie, „stînd la sfîntul Tău altar, înaintea Ta“ și slujind împreună cu îngerii, cum spune o rugăciune, slujitorii bisericești trebuie să fie profund pătrunși de cutremurătoarea ipostază în care se află, adunați fiind cu întreaga lor ființă spre lucrul pe care-l săvîrșesc, ceea ce se va resimți și în sufletele credincioșilor participanți la Sf. Liturghie.

S-a recomandat totodată rostire clară, fără teatralizări sau tonuri stridente, ieșite din cadrul recitativului liturgic îndătinat în bisericile noastre, ca și antrenarea susținută a credincioșilor la cîntarea în comun, la rostirea Crezului etc.

În atenție s-a adus și disciplina care trebuie să domnească la slujbele în sobor, cînd slujitorii trebuie să se înțeleagă din priviri, fără cuvinte și mișcări de

prisos, neorînduiala la astfel de slujbe avînd repercursiuni negative asupra credincioşilor, ca şi bisericile, veşmintele, cărţile de la strană neîngrijite etc.

S-a combătut tendinţa unor slujitori bisericeşti de a trata superficial Sf. Taină a Spovedaniei, ceea ce scandalizează pe credincioşi, ca şi tendinţa de a-i împărtăşi în afara Sf. Liturghii, cu excepţiile de rigoare desigur, bătrîni, bolnavi, copii etc. care nu pot sta la Sf. Liturghie.

S-a combătut de asemenea şi tendinţa resimţită pe ici pe colo de a transforma biserica în tarabă, ceea ce iarăşi înstrăinează pe credincioşi de biserică, constituind un mare sacrilegiu faptul că sub masca evlaviei se urmăresc uneori nişte interese materiale (cf. I Tim. 6, 5).

Participanţilor la conferinţă s-a reamintit faptul petrecut în urmă cu 1000 de ani, cînd cneazul rus de la Kiev a trimis o delegaţie la Constantinopol, delegaţie care a participat la Sf. Liturghie din catedrala Sf. Sofia, după care membrii delegaţiei au exclamat că s-au simţit ca-n Cer.

Delegaţii chiriarhali şi-au încheiat expunerile lor cu îndrumarea ca slujitorii bisericeşti să se străduiască să slujească, să predice, să întreţină lăcaşurile de cult în aşa fel ca credincioşii să se simtă la Sf. Liturghie cel puţin ca într-o tindă a raiului, aşa cum spune şi o rugăciune din Postul Sf. Paşti, care zice: „În biserica măririi Tale stînd în cer mi se pare a sta", experienţă pe care mulţi credincioşi o fac şi o mărturisesc după cîte o Sf. Liturghie săvîrşită cu respectarea rînduielilor care au fost aduse în atenţie şi cu prilejul conferinţei preoţeşti administrative din luna aprilie 1988.

Conferinţa preoţească din luna mai 1988 în Arhiepiscopia Sibiului

A doua conferinţă preoţească trimestrială din acest an în Arhiepiscopia Sibiului a avut loc în zilele de 12 mai la protopopiatele Sibiu şi Rupea, în 16 mai la prot. Făgăraş, în 24 mai la protopopiatele Agnita şi Braşov, iar în 26 mai 1988 la protopopiatele Mediaş şi Sf. Gheorghe.

Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conferinţa a fost condusă de următorii trimişi chiriarhali: P. C. pr. prof. Mircea Păcurariu la protopopiatele Sibiu şi Braşov, P. C. arhid. prof. Aurel Jivi la prot. Rupea, P. C. cons. Gheorghe Papuc la prot. Făgăraş, P. C. pr. prof. Liviu Streza la prot. Agnita, P. C. pr. prof. Vasile Mihoc la prot. Mediaş şi P. C. pr. prof. Ioan Mihălţan la prot. Sf. Gheorghe.

Ca şi altă dată la majoritatea centrelor protopopeşti conferinţa a fost precedată de Sf. Liturghie şi Te-Deum.

Prezenţa a fost foarte bună la majoritatea protopopiatelor.

Potrivit unei vechi rînduieli, în cuvîntările de deschidere P. C. protopopi: Danilă Luca (Sibiu), Ioan Găban (Mediaş), Grigore Cernea (Agnita), Romul Zaharie (Făgăraş), Gheorghe Opriş (Rupea), Vasile Prodan (Braşov) şi Aurel Suciu (Sf. Gheorghe), cît mai ales P. C. delegaţi chiriarhali au făcut scurte informări asupra evenimentelor mai deosebite, patriotice şi bisericeşti, care au avut loc de la ultima conferinţă preoţească, zăbovind cu deosebire asupra marelui praznic al Învierii Domnului, cînd „toate s-au umplut de lumină: Şi cerul, şi pămîntul şi cele dedesupt", adevăr pe care C. preoţi s-au străduit să-l facă simţit în viaţa credincioşilor lor. S-au dat apoi informaţii asupra bogatei activităţi, interne şi externe, a Î. P. S. Mitropolit Antonie, subliniind totodată importanţa specială pe care o are pentru noi ca fii ai Bisericii, cît şi pentru toţi fiii ţării, tema care urmează a fi dezbătută.

Intitulată: „*Voievodul Constantin Brîncoveanu în istoria, cultura şi Ortodoxia românească* (La 300 de ani de la urcarea sa pe tron)", tema conferinţei a fost lucrată de către toţi preoţii în caietele lor de conferinţe, iar în chip special de următorii preoţi ca referenţi principali şi coreferenţi: Streza Nicolae (Răşinari II), Neamţu Nicolae (Armeni) şi Hoadrea Gheorghe (Rusciori) — la prot. Sibiu; Lup Gheorghe (Buneşti) şi Ciocîrlan Mihai (Măieruş) — la prot. Rupea; Codrea Nicolae (Or. Victoria) şi Drăghici Alexe (Hurez) — la prot. Făgăraş; Rus Ioan (Ilimbav), Mărgi-

nean Nicolae (Iacobeni) şi Godan Nicolae (Merghindeal) — la prot. Agnita; Moşoiu Zenovie (Braşov-Bariţiu), Leb Mircea (Săcele II) şi Herda Ioan (Predeal II) — la prot. Braşov; Gîdea Teodor (Alma) şi Ioniţă Paraschiv (Calvaser) — la prot. Mediaş; Lupu Remus (Ciumernic), Banciu Ioan (Sărămaş) şi Ichim Sebastian (Sîntionlunca) — la prot. Sf. Gheorghe.

După ce, în partea introductivă, au aruncat o privire asupra situaţiei politice, sociale, economice, culturale şi religioase din Muntenia în a doua jumătate a sec. al XVII-lea, referenţii şi coreferenţii au prezentat o scurtă schiţă biografică a lui C. Brîncoveanu pînă la înscăunarea sa pe tronul Ţării Româneşti, după care au subliniat modul în care a fost ales ca domnitor.

În continuare, au fost aduse în atenţie relaţiile voievodului „Brîncoveanu Constantin, boier vechi şi domn creştin", cum spune balada, cu Poarta otomană, precum şi cu celelalte puteri ale vremii: Austria, Rusia, Franţa, Anglia etc., loc special ocupînd relaţiile sale cu Moldova şi Transilvania.

Referenţii şi coreferenţii au zăbovit apoi asupra perioadei de pace asigurată Ţării Româneşti, cu binefacerile care au decurs din acest lucru: ridicarea ţării din punct de vedere economic, al artei, al arhitecturii, dar mai ales al culturii, compartiment în care s-au specificat înfiinţarea de şcoli, de tipografii şi tipărirea atîtor cărţi pentru binele nu numai al românilor, ci şi al altor popoare creştine.

Accent deosebit s-a pus pe Biblia de la Bucureşti terminată la începutul domniei lui Constantin Brîncoveanu, în 1688, ca şi pe situaţia Bisericii în timpul domniei sale, cu sublinierea sprijinului multiplu acordat Bisericii româneşti din Transilvania, într-o vreme de grea cumpănă pentru ea şi pentru toţi fiii ei.

A fost descris de asemenea sfîrşitul mucenicesc al voievodului Constantin Brîncoveanu şi al celor patru feciori ai săi, sfîrşit care constituie pentru toate generaţiile o negrăită lecţie de dragoste pentru poporul şi legea din care facem parte, sfîrşit care a impresionat profund pe participanţii la conferinţă, încît discuţiile care au urmat s-au desfăşurat, la toate protopopiatele, sub semnul unei adevărate evlavii, într-o atmosferă emoţională deosebit de puternică.

Vorbitorii au venit, între altele, cu noi informaţii legate de chipul moral, cît şi de alte vrednicii ale voievodului Brîncoveanu, cu exemplificări referitoare la daniile sale pe pămîntul Transilvaniei, amintirea sa păstrîndu-se vie în memoria obştei româneşti de pretutindeni, dar mai ales în Transilvania, fiind cîntat în balade şi pomenit la Sf. Liturghie de la multe biserici. Chipul său este de asemenea zugrăvit pe pereţii multor biserici şi aproape nelipsit din cele ce se pictează astăzi. Vorbitorii au arătat de asemenea că sufletul său mare şi dragostea de neam şi Lege l-au întărit în toate suferinţele prin care a trecut şi a jertfei sale supreme.

Delegaţii chiriarhali au intervenit în discuţii, fie pentru a lămuri deplin unele probleme ridicate, fie pentru a răspunde unor întrebări care s-au pus, între ele mulţi preoţi ridicînd şi problema trecerii lui Brîncoveanu în calendarul sfinţilor.

În concluziile finale, s-a subliniat caracterul festiv al conferinţei, reliefîndu-se faptul că voievodul C. Brîncoveanu a fost în primul rînd un om de suflet, care a trăit profund după legile omeniei româneşti, ceea ce rezultă, între altele, din aceea că el a fugit de domnie, cînd se ştie că de obicei scaunele înalte sînt rîvnite în general şi pentru a se pune mîna pe ele se înfăptuiesc multe fărădelegi, că „era aplecat spre facerea de bine", cum spune un document, că, asemenea Sf. Ştefan, s-a rugat ca Dumnezeu să-i ierte pe duşmanii săi, semn de rară largheţe sufletească, că, asemenea lui Iov, nu şi-a lipit inima de bogăţiile materiale, că „avea o fire atît de blîndă încît nu credea niciodată că ar putea fi trădat", cum consemnează Del Chiaro.

Delegaţii chiriarhali au venit cu noi date arătînd că C. Brîncoveanu a fost apoi un domnitor cu o vădită dragoste de ţară şi neamul său, căruia i-a asigurat 26 de ani de pace, întemeind noi aşezări, noi porturi, drumuri noi, a pus în valoare unele bogăţii ale ţării, a ridicat construcţii, inclusiv la Buzău, unde este sediul episcopiei buzoiene, palat pus în valoare de Î. P. S. Mitropolit Antonie pe cînd era episcop la Buzău, construcţii pe care şi-a imprimat pecetea personalităţii sale în ceea ce numim „stilul brîncovenesc", inspirîndu-se de la casele româneşti cu cerdac, desfăşurînd totodată o operă culturală aproape fără precedent pînă la el.

Delegaţii chiriarhali au scos de asemenea în lumină faptul că voievodul Constantin Brîncoveanu a fost totodată şi un iubitor de Legea noastră străbună,

creştină ortodoxă, reliefînd construcţiile bisericeşti pe care le-a ridicat ca şi repararea aproape în totalitate a monumentelor mai de seamă ridicate înainte de el, aportul său la tipărirea Bibliei din 1688, moment de seamă în istoria noastră culturală şi bisericească, care onorează poporul şi Biserica noastră, binele făcut altor Biserici şi popoare ortodoxe şi cu deosebire românilor transilvăneni, aspect care a fost pus în lumină cu încă alte semnificative informaţii.

Ziditor a fost pus totodată în lumină martiriul lui Brîncoveanu, act de mare barbarie, cu profunde înţelesuri întru adîncirea dragostei şi unităţii noastre de neam şi Lege.

De aceea, delegaţii chiriarhali au recomandat preoţilor să vorbească credincioşilor, într-o predică sau două, despre voievodul C. Brîncoveanu, cu sublinierea virtuţilor sale patriotice şi religios-morale, cea mai aleasă cinstire pe care o putem aduce cuiva fiind aceea de a-i urma pilda, exemplul luminos pe care ni-l lasă, idee care a constituit concluzia finală a importantei conferinţe preoţeşti din luna mai 1988, ţinută în Arhiepiscopia Sibiului, ca în întreaga noastră Patriarhie.

Încrestăm şi faptul că la prot. Braşov şi anume la Muzeul de pe lîngă bis. Sf. Nicolae din Şchei s-a deschis şi o expoziţie consacrată voievodului C. Brîncoveanu, care a fost vizitată de preoţi şi alţi vizitatori, bucurîndu-se de aprecieri din partea acestora.

Arhid. *Gh. Papuc*

DIN VIAŢA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. Vizitaţii canonice, slujbe arhiereşti

Cefa. Duminică, 6 martie 1988, P. S. Episcop Vasile a făcut o vizită canonică în parohia *Cefa*, prot. Oradea, jud. Bihor, în a căror frumoasă biserică, recent înnoită în exterior, iar mai înainte pictată în interior, a săvîrşit Sf. Liturghie, în mijlocul unui sobor de preoţi şi diaconi, de faţă fiind un mare număr de credincioşi din parohie şi din unele parohii din împrejurimi. Răspunsurile au fost date, la unison, de mulţimea credincioşilor.

Predica zilei a fost ţinută de părintele vicar eparhial Augustin Lucian, tălmăcind pericopa evanghelică a celei de a II-a duminici din Postul Mare, închinată Sfîntului Grigorie Palama.

După apolis, părintele prot. Aurel Puşcaş l-a bineventat pe chiriarh, iar preotul-paroh Ioan Purtan a raportat despre starea religioasă a credincioşilor şi despre buna gospodărire a bunurilor bisericeşti.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a vorbit despre instituirea Sf. Taine a Euharistiei, ca mijloc de împărtăşire a harului dumnezeiesc, pentru întărirea şi dezvoltarea vieţii duhovniceşti în vederea mîntuirii sufleteşti. Referindu-se la evanghelia zilei, despre vindecarea slăbănogului din Capernaum, adus la Iisus de patru inşi, a scos în relief sentimentul de solidaritate al acestor patru binefăcători, făcînd încheierea că această împrejurare trebuie să fie şi pentru noi un îndemn de a ne solidariza în orice împrejurare pentru progresul spiritual şi material al poporului şi al Bisericii noastre strămoşeşti. Totodată, a adus cuvinte de apreciere credincioşilor pentru jertfelnicia lor întru înfrumuseţarea sfîntului locaş, ca şi pentru dragostea lor faţă de Biserica strămoşească şi faţă de patrie, iar vrednicul păstor sufletesc, preotul Ioan Purtan, pentru zelul întru activitatea duhovnicească şi pentru hărnicia gospodărească, a primit de asemenea felicitări.

•

În următoarele duminici şi sărbători, pînă la Sf. Paşti, ierarhul a rămas în mijlocul credincioşilor de la cele două catedrale episcopale din Oradea. Astfel, duminică, 13 martie 1988, cea de a treia din Postul Mare, închinată Sf. Cruci, a

săvîrşit Sf. Liturghie în biserica Sf. Nicolae (Catedrala a II-a), cu care prilej l-a hirotonit întru preot pe diaconul Dregan Dan, licenţiat în teologie, pe seama parohiei Cuceu, prot. Zalău. În legătură cu această hirotonire, P. S. Sa a vorbit despre însemnătatea Sf. Taine a Preoţiei. În cea de a patra duminică a Postului Mare, închinată Sf. Ioan Scărarul (20 martie 1988), chiriarhul a oficiat slujba Sfintei Liturghii în Biserica cu Lună (Catedrala I), în cadrul căreia a ţinut un cuvînt de învăţătură în legătură cu scrierea *Scara* a Sf. Ioan Scărarul, despre treptele desăvîrşirii spirituale şi religios-morale. De sărbătoarea Buneivestiri (25 martie 1988), Sf. Liturghie arhierească a fost săvîrşită în Biserica cu Lună, ca şi cea din duminica a cincea din Postul Mare (27 martie 1988), închinată Mariei Egipteanca.

De Duminica Floriilor (3 aprilie 1988), Sf. Liturghie arhierească a fost săvîrşită tot în Catedrala cu Lună, cu care prilej P. S. Sa a vorbit despre însemnătatea, pentru mîntuirea noastră, a sărbătoririi intrării solemne şi triumfătoare a Domnului Hristos în Ierusalim, ca ultim eveniment de mărire pămîntească din viaţa sa înainte de Sf. Patimi. De asemenea, a stăruit asupra cuprinsului pericopelor evanghelice din primele trei zile ale Săptămînii Patimilor. Ierarhul a participat, după-masă, şi la slujba vecerniei, în cadrul căreia de asemenea a ţinut cuvînt de învăţătură, iar corul catedralei a oferit un concert de cîntări religioase adecvate.

În Joia Mare, P. S. Sa a făcut parte din soborul arhieresc de la Sf. Patriarhie, pentru sfinţirea Sfîntului şi Marelui Mir. În Vinerea Mare, seara, a slujit la Prohodul Domnului în Catedrala cu Lună.

Sfintele Paşti (10 aprilie 1988). Slujba Învierii a fost oficiată, succesiv, de P. S. Episcop Vasile la cele două frumoase catedrale episcopale din Oradea, în prezenţa unui mare număr de credincioşi. Sf. Liturghie arhierească, cu citirea Pastoralei ierarhului, a fost săvîrşită în Catedrala cu Lună, iar Vecernia Învierii în Biserica „Sf. Ier. Nicolae" (Catedrala a II-a), cu citirea Sf. Evanghelii în 12 limbi. Ierarhul a vorbit despre măreţia minunii Învierii Domnului, începutul şi garanţia şi a învierii noastre în ziua cea de apoi. În după-amiaza aceluiaşi luminat praznic, a avut loc, la reşedinţa episcopală, o recepţie, la care au participat membri ai Adunării şi Consiliului eparhial, salariaţii Centrului eparhial, preoţii şi mulţi credincioşi din oraşul de reşedinţă, precum şi membrii corurilor de la cele două catedrale. Cu acest prilej, cei de faţă, prin cuvîntul părintelui Gheorghe Pruteanu, conducătorul parohiei Oradea-Centrală, au prezentat respectuoase felicitări ierarhului de sfintele sărbători. P. S. Sa a mulţumit călduros, urînd tuturor deplină sănătate şi fericire şi realizări tot mai importante la locurile de muncă pentru progresul moral şi material al poporului şi pentru promovarea păcii în lume. Corul Bisericii cu Lună, de sub conducerea părintelui Traian Codilă, a intonat imnul arhieresc şi alte piese corale adecvate.

La Beiuş. A doua zi de Paşti, potrivit tradiţiei, chiriarhul — însoţit de la centrul eparhial de părintele inspector eparhial Dorel Rusu şi de diaconii Teodor Savu şi Liviu Inţe — a poposit în mijlocul bunilor credincioşi din *oraşul Beiuş*, săvîrşind Sf. Liturghie, în acest an, în biserica „Sf. Dumitru" (din centru), răspunsurile fiind date de corul parohial, dirijat de cîntăreţul bisericesc Teodor Mara. Predica zilei a fost ţinută de părintele inspector eparhial Dorel Rusu.

Cu acest prilej, preoţilor pensionari Ilie Mihele şi Ilie Şarba, pentru rodnică şi îndelungată păstorire (de aproape 50 de ani), li s-a acordat cea mai înaltă distincţie, aceea de *iconom-stavrofor*, întru care au primit şi hirotesia.

După otpust, părintele prot. Teodor Cios a urat bun-venit P. S. Sale şi respectuoase mulţumiri pentru păstrarea tradiţiei de a veni în fiecare an, a doua zi de Paşti, în mijlocul credincioşilor din oraşul Beiuş. Părintele Ilie Mihele, în numele său şi al părintelui Ilie Şarba, a exprimat aleasă recunoştinţă şi fieşti mulţumiri pentru deosebita cinste ce le-a arătat-o, acordîndu-le înalta distincţie bisericească.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul s-a oprit asupra însemnătăţii mesajului dat de Mîntuitorul Sfinţilor Apostoli, îndată după înviere, cînd le-a spus: „Datu-mi-s-a *toată* puterea... Mergînd învăţaţi *toate* neamurile... şi să păzească *toate* cîte v-am poruncit vouă", reliefînd că de aici rezultă că numai Sfinţilor Apostoli li s-a dat *toată* puterea de a învăţa şi a boteza (=a săvîrşi Sf. Taine) şi că credincioşii trebuie să păzească (=să-şi însuşească) *întreaga* învăţătură a Domnului,

nu numai cea aflată în Sf. Scriptură, ci şi cea din Sf. Tradiţie. Totodată, ierarhul şi-a manifestat satisfacţia de progresul vieţii religioase a credincioşilor, ca rezultat al prodigioasei activităţi desfăşurate de cei trei păstori sufleteşti: părintele prot. Teodor Cios şi preoţii-parohi Ioan Pituţ şi Ioan Hinsu.

La Chişcău. A treia zi de Paşti (12 aprilie 1988), într-o foarte frumoasă zi de primăvară, P. S. Episcop Vasile s-a aflat în mijlocul bunilor credincioşi din parohia *Chişcău*, prot. Beiuş, cărora le-a făcut bucuria de a le săvîrşi Sf. Liturghie, în mijlocul naturii, lîngă streaşina bisericii parohiale, zidită pe culmea unui deal, în mijlocul cimitirului. Răspunsurile au fost date cu multă însufleţire şi evlavie de toţi credincioşii. Predica zilei a fost ţinută de părintele insp. ep. Dorel Rusu.

Preotul-paroh Antin Purle, pentru bogată şi rodnică activitate pastorală, gospodărească şi obştească, a fost distins cu rangul de *iconom*. Cu aceeaşi distincţie şi pentru merite asemănătoare, a fost învrednicit şi preotul Gheorghe Ciolac de la parohia Rieni, prot. Beiuş, primind amîndoi şi hirotesia în acest grad.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, părintele prot. Teodor Cios a rostit un cald cuvînt de bun-sosit P. S. Sale, iar preotul-paroh Antin Purle a făcut un scurt istoric al parohiei şi al bisericii, precum şi raport despre viaţa religioasă intensă dusă de credincioşii de aici şi dare de seamă despre lucrările de înnoire începute la biserică şi despre terminarea ridicării unei case parohiale noi. De asemenea, a mulţumit respectuos pentru distincţia ce i s-a acordat. Acelaşi lucru l-a făcut şi părintele Gheorghe Ciolac de la parohia Rieni.

Ierarhul, în cuvîntul de învăţătură, şi-a exprimat bucuria că a liturghisit la umbra unei biserici care este zidită în mijlocul cimitirului, arătînd că acest fapt s-a moştenit dintru începuturile creştinismului, vrînd prin aceasta să se dovedească strînsa legătură ce există, după învăţătura Bisericii noastre, între credincioşii în viaţă şi cei trecuţi la cele veşnice. Totodată, a adus cuvinte de apreciere vrednicului păstor sufletesc pentru hărnicia şi zelul său pastoral, iar credincioşilor pentru dragostea faţă de Biserica strămoşească, arătată prin jertfelnicia întru hotărîrea de a-şi înfrumuseţa sfîntul locaş cu pictură, ca şi prin edificarea unei case parohiale noi. De asemenea, i-a îndemnat pe toţi să muncească cu multă rîvnă pentru bunăstarea materială şi spirituală a întregului popor.

La Mănăstirea Izbuc. Vineri (15 aprilie 1988), de sărbătoarea *Izvorul Tămăduirii*, P. S. Episcop Vasile a făcut un popas duhovnicesc la *Mănăstirea Izbuc*, prot. Beiuş, unde în mijlocul unui sobor de preoţi şi diaconi a săvîrşit, de ziua hramului, Sf. Liturghie în biserica cea mare, în prezenţa unui mare număr de credincioşi veniţi din apropiere, dar şi din mari îndepărtări, care cu acest prilej s-au spovedit şi cuminecat, iar după Sf. Liturghie au asistat şi la Sf. Taină a Maslului.

Predica zilei a fost ţinută de părintele insp. eparhial Dorel Rusu.

Cu acest prilej, ierarhul l-a hirotonit pe monahul Simion Pop, vieţuitor la această mănăstire, întru ierodiacon.

După apolisul Sf. Liturghii, Prea Cuviosul părinte protosinghel Iorest Grebenea, stareţul mănăstirii, a urat bun-venit P. S. Sale, exprimîndu-i respectuoase mulţumiri pentru marele sprijin moral şi material acordat, datorită căruia s-au putut împlini atîtea lucrări de mare folos duhovnicesc şi gospodăresc la acest aşezămînt, în ultimii cinci ani.

Într-un ziditor cuvînt de învăţătură, P. S. Sa a vorbit despre măreţia luminatului praznic al Învierii Domnului şi apoi despre rolul religios, cultural şi naţional al mănăstirilor de-a lungul istoriei poporului român, rol pe care l-a jucat şi Mănăstirea Izbuc din momentul întemeierii ei de episcopul Roman Ciorogariu. Totodată, a exprimat mulţumiri tuturor celor ce, prin diferite mijloace, au contribuit la realizarea atîtor însemnate lucrări de mare folos duhovnicesc şi gospodăresc la această mănăstire, în care lucrări un foarte mare merit îl are părintele stareţ, P. C. protos. Iorest Grebenea, pentru care, declarîndu-se mulţumit, îi aduce cuvinte de apreciere, ca şi întregii obşti mănăstireşti.

II. Binecuvîntarea Bisericii din parohia Horea

În urma lucrărilor de înnoire exterioară şi interioară din ultimii ani, biserica din parohia *Horea*, prot. Carei, jud. Satu Mare, a fost binecuvîntată, duminică,

24 aprilie 1988, de către P. S. Episcop Vasile, în mijlocul unui sobor de preoţi şi diaconi, şi în prezenţa bunilor credincioşi din localitate şi ai multor fii ai satului plecaţi în alte localităţi.

Satul Horea, aşezat în imediata apropiere a graniţei de nord-vest a patriei noastre, a luat fiinţă în anul 1924, prin aşezarea aici a 94 de familii de moţi din Munţii Apuseni, din părţile lui Horea şi Avram Iancu (la început numit „Urmaşii lui Horea"), devenind în scurtă vreme o localitate cu gospodării înfloritoare. În acelaşi an, s-a constituit şi parohia ortodoxă română, biserica actuală însă s-a zidit, din cărămidă, abia în 1930, în timpul păstoririi preotului Gavril Mărcuş. A fost sfinţită în 1934 de arhiereul-vicar al Episcopiei ortodoxe române a Oradiei, dr. Andrei Magier-Crişanul.

În anul 1940, urmare odiosului Dictat de la Viena, toţi locuitorii au fost siliţi să ia drumul pribegiei în Ţara-Mamă, revenind la gospodăriile lor în anul 1945, după eliberarea Ardealului de Nord în toamna anului 1944 de eroica armată română. În scurtă vreme, paralel cu gospodăriile, şi-au refăcut şi sfîntul locaş, grav avariat în timpul ocupaţiei străine, dar în 1957 o puternică furtună i-a surpat turnul (înalt de 25 de metri), care a fost rezidit abia în 1961 (dar acum numai de 15 metri înălţime), în timpul păstoririi preotului Victor Miron. În anul 1967, după alte lucrări de reparaţii şi împodobirea cu o frumoasă pictură (de pictorul Vasile Pascu din Paşcani-Moldova), în timpul păstoririi preotului Nicolae Popescu, a fost sfinţită de episcopul Valerian Zaharia al Oradiei, cînd în Sfînta Masă s-au aşezat moaşte noi, cele dintîi fiind risipite de răufăcători, în anii de izbelişte.

Între anii 1977 şi 1987, în timpul păstoririi vrednicului preot Zaharia Tăut, ajutat îndeaproape de membrii Consiliului şi Comitetului parohial, în frunte cu epitropul I Petru P. Radac, epitropul II Traian Trif (decedat în 1987) şi epitropul III Gheorghe Jurj, dar îndeosebi prin jertfelnicia pilduitoare a celor 130 de familii de buni credincioşi, i s-au făcut însemnate lucrări de reparaţii exterioare (tencuitul zidurilor şi înnoirea acoperişului de tablă), precum şi interioare (s-a înnoit iconostasul şi s-a revopsit mobilierul). De asemenea, a fost înzestrată cu o frumoasă icoană a Maicii Domnului cu Pruncul Iisus în braţe, cu patru rînduri de odăjdii noi etc.

După slujba de binecuvîntare, s-a oficiat Sf. Liturghie, răspunsurile fiind date la unison de toţi credincioşii. Predica zilei a fost ţinută de părintele consilier eparhial Nicolae Mara. Preotului-paroh Zaharia Tăut — pentru deosebitul zel pastoral, ca şi pentru bogatele rezultate ale acestui zel, în cei 16 ani de pastoraţie, atît în matră, cît şi în filia Ciumeşti — ierarhul l-a distins cu rangul de *iconom*, întru care a şi fost hirotesit, iar celor trei epitropi le-a înmînat scrisori de apreciere.

După terminarea Sf. Liturghii, părintele prot. Costache Mirea a dat citire hrisovului, apoi a rostit un scurt cuvînt de bun-sosit chiriarhului, iar preotul-paroh a făcut raport despre starea religioasă a credincioşilor şi dare de seamă asupra lucrărilor efectuate la biserică. Apoi a fost citită scrisoarea arhierească de apreciere, adresată credincioşilor, membrilor Consiliului şi Comitetului parohial, precum şi preotului paroh.

În cuvîntul de învăţătură, arhipăstorul, între altele, a vorbit despre semnificaţia salutului creştinesc „Hristos a Înviat!" De asemenea, a vorbit despre martiriul sfinţilor români, ierarhii Ilie Iorest şi Sava Brancovici, din secolul al XVII-lea, a căror statornicie şi mărturisire a credinţei ortodoxe să ne fie, a spus vorbitorul, pildă de urmat. La fel a scos în evidenţă vrednicia păstorului de suflete şi a credincioşilor de aici, felicitîndu-i pentru dragostea lor faţă de Biserica strămoşească şi faţă de Patria noastră scumpă, îndemnîndu-i să fie mîndri de înaintaşii lor din Munţii Apuseni, în frunte cu marii lor conducători Horea şi Avram Iancu.

Menţionăm că în toate împrejurările de mai sus, P. S. Sa a amintit că trebuie să întîmpinăm cu entuziasm împlinirea, în acest an, a 70 de ani de la făurirea idealului de unire a tuturor românilor într-un singur stat naţional suveran şi independent, România, în Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, de la 1 Decembrie 1918, act la care şi Biserica Ortodoxă Română a avut partea sa de contribuţie, iar astăzi luptă pentru menţinerea acestei zestre.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

Din relaţiile ecumenice bisericeşti

SESIUNEA COMITETULUI EXECUTIV AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR LA ISTANBUL

Între 7—12 martie 1988 a avut loc la Istanbul, în Turcia prima sesiune din anul acesta a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Au luat parte următorii, în calitate de Preşedinţi, plus secretarul general:

1. Rita Nita Barrow, aparţine Bisericii metodiste şi este reprezentanta statului Barbados la O.N.U.
2. Dr. Marga Buhrig, pensionară acum, fostă directoare a unei Academii de Laici, Basel, Elveţia.
3. Mitropolitul Paulos Mar Gregorias, New Delhi, India.
4. P. F. Patriarh Ignatius al IV-lea, Damasc, Siria.
5. W. P. Kotso Machulu, arhiepiscop anglican, Gaborone, Botswana.
6. Dr. Lois M. Wilson, Toronto, Canada, Preşedinta unui „Forum" ecumenic care include şi pe străinii din Canada.
7. Dr. Heinz-Ioachim Held, Bis. Evanghelică din R.F.G., Hannover, Preşedintele Com. Central al C.E.B.
8. Mitropolitul Hrisostom Constantinides de Mira, Istanbul, Turcia, vicepreşedinte.
9. Dr. Silvia Talbot, metodistă — S.U.A., Atlanta, soţie de episcop, vicepreşedintă.
10. Dr. Emilio Castro, secretar general al C.E.B., metodist din Uruguay.

Comitetul Executiv

1. Mitropolitul Antonie Plămădeală, România.
2. D-na Annathaie Abayasekera, Shri, Lanka.
3. Arhiepiscopul Athanasios, Beni Sonef, Biserica Coptă din Egipt.
4. Bena-Sula, Biserica Kimbanguistă din Zair.
5. Rev. Puafitu Faa'Alo Tuvalu, Pacific.
6. D-na Jeyu Koddu, Kampala, Uganda.
7. Arhiepiscopul Kiril de Smolensk, U.R.S.S.
8. Prof. Dr. Janice Love, metodistă, Columbia, Sc. U.S.A.
9. Rev. Dr. J. Oscar Mc. Cloud, presbiterian, N. York, U.S.A.
10. Episcop Dr. Soritua A. E. Nabab, Jakarta, Pusat, Indonesia.
11. Rev. Mainard Piske, luteran, Joinville, Brazilia.
12. D-na Jean Skuse, Sydney, Australia.
13. Dr. Aron Tolea, presbiterian, Yaounde, Camerun.
14. Episcop Dr. Karoly Toth, reformat, Budapesta, Ungaria.
15. Dr. Per Voksoe, Oslo, Norvegia.

Consultant

1. Rev. Dr. Avery Post, Preşedintele Comitetului de organizare a Adunării generale din Camberra.

Staful din Geneva

1. Prof. Todor Sabev, Secretar general adjunct, ortodox, Bulgaria.
2. D-na Ruth Sovik, Secretar general adjunct, luteran, U.S.A.
3. D-na Mercy Oduyoiye, Secretar general adjunct, metodist, Chana.
4. Patrick Coidan, Secretar general adjunct finanțe, protestant, Franța.
5. D-na Jean Stromberg, Biserica Lutherană, U.S.A., asistenta Secretarului general.
6. William Perkins, Biserica Episcopală U.S.A., însărcinat cu pregătirea viitoarei Adunări generale.
7. Joan Campell, Directoarea Oficiului C.E.B. din U.S.A.
8. Adnaan Geense, Director Institutul Ecumenic Bossey, Elveția, originar din Olanda.
9. Jan Kok, Directorul Publicațiilor Consiliului Ecumenic, Bis. Reformată Olanda.
10. Eva Kempi, Departamentul de Presă, Finlanda.
11. Huibert van Beek — CICARWS, originar din Olanda.
12. Midge Beguin-Austin, — Contabilitate, U.S.A.
13. Trevor Davies, Directorul Personalului, Anglia.
14. Frieda Rajotte, Director „Biserică și Societate", Canada.
15. Günther Gassmann, „Credință și Contribuție", R.F.G. — director.
16. Wesler Ariarajan — Director „Dialogul cu alte credințe", metodist, Sri Lanka.
17. Eugene Stockwell, director Comisia „Misiune și Evanghelizare" U.S.A.
18. Klaus Poser, director CICARWS, Bis. Evanghelică, R.F.G.
19. Ninan Koshy, director Comisia pentru afaceri internaționale India.
20. Anna Karin Hammar, director, Suedia, Departamentul femei.
21. Heikki Huttonen, director Dep. Tineret, ortodox, Finlanda.
22. Samuel Amiratham, director, Programul pentru Educație Teologică, India.
23. Georges Tsetsis, Reprezentantul Patriarhiei Ecumenice la C.E.B., ortodox, Elveția, originar din Turcia.
24. Episcopul Sergei Fomin, Reprezentantul Patriarhiei Moscovei la C.E.B., U.R.S.S.
25. Robert van Drimmelen, „Programul pentru Combaterea Rasismului", reformat, Olanda.

Au mai participat secretari, interpreți, tehnicieni.

Lucrările s-au început prin prezentarea raportului Secretarului general Dr. Emilio Castro. D-sa a adus la cunoștință trecerea la cele veșnice a unora din membrii Comitetului Central și anume prof. *Gherasimos Konidaris* din Grecia. Acesta a luat parte la toate Adunările generale ale Consiliului Ecumenic, începînd cu cea din Amsterdam. A anunțat apoi că la Consiliul Ecumenic din Geneva s-au primit cîteva vizite foarte importante, precum cea a d-lui Klaus Gysi, Secretar de Stat pentru Afacerile Religioase din R.D.G., apoi a D. Drăgan Dragojloric avînd aceeași calitate în Iugoslavia și, cea mai importantă, a S. S. Patriarhului Ecumenic de la Constantinopol, Dimitrios I, în fruntea unei delegații (la această primire a luat parte și semnatarul acestor rînduri care se afla în acea perioadă la Geneva).

Secretarul general a anunțat apoi că în curînd în anul acesta se vor aniversa 40 de ani de la înființarea Consiliului Ecumenic. Va trebui ca evenimentul să fie sărbătorit după cum merită, scoțîndu-se în evidență atît rezultatele pozitive obținute în acești 40 de ani, cît și eșecurile, spre a se trage învățăturile pentru viitor. D-sa a început prin marcarea cîtorva eșecuri;

a) Nu s-a reușit pe deplin stingerea atitudinilor negative dintre diferitele Biserici protestante, care au rămas tot orientate confesional și după 1948. Ba chiar, unele Biserici, nu s-au alăturat Consiliului Ecumenic.

b) Nu s-a dat suficientă atenție Bisericilor apărute între timp în lumea a treia, și aceasta mai ales pentru că unele din ele erau foarte mici (sub 10.000 de membri). Mai ales au fost ignorate Bisericile zise harismatice, penticostale sau independente.

c) Nu s-au putut urmări problemele Bisericilor care s-au luptat între ele şi în care au apărut crize.

d) Din cauză că dialogurile teologice au rămas restrînse la grupuri mici, a apărut o mişcare de interes şi faţă de problemele mari.

e) După ce a fost lansat principiul Bisericii ca şi *conciliar fellowship*, comunitate conciliară, ideea n-a fost urmărită pînă la capăt. Aşa că ne găsim în faţa unui entuziasm scăzut faţă de Mişcarea Ecumenică. Ar trebui să se exploreze noi căi de reactivare a acestor preocupări.

f) S-a rămas mereu în deficit cu organizarea comunicaţiilor dintre Biserici, aşa încît Ecumenismul a rămas în multe cazuri o *afacere e elitelor*, exprimîndu-se poziţii care n-au fost niciodată asumate de către Biserici nici înţelese.

Toate acestea au dus la o încetinire a ritmului şi a entuziasmului. Ele însă n-au fost piedici de netrecut. S-au realizat şi paşi înainte, dintre care Secretarul general a amintit:

a) Teologia se face azi într-o perspectivă convergentă;

b) S-a înmulţit numărul Bisericilor membre şi în special prin intrarea în bloc a Bisericilor Ortodoxe în 1961. Au intrat apoi o seamă de Biserici din Africa şi Biserici Penticostale din America Latină.

c) Se poate vorbi, în timp, de o deprovincializare a Bisericilor prin recunoaşterea valorilor reciproce, prin recunoaşterea culturilor specifice fiecăruia şi prin cultivarea unui sincretism cultural şi teologic, altfel decît era situaţia înainte de era ecumenistă.

d) Consiliul a căpătat cu adevărat un *caracter mondial*. Aceasta se vede şi din lupta pe care o dau toate Bisericile pentru a se realiza bune balanţe geografice, confesionale şi chiar ideologice.

e) S-a ajuns la situaţia de a se putea discuta în contradictoriu, polemic, fără ca aceasta să ducă la deteriorarea solidarităţii. Bisericile devin tot mai mult o *Koinomia*, o familie. Şi probleme divergente există destul de multe, chiar în domeniul practic, nu numai în cel teologic. (Secularizarea, drepturile omului, Vietnam, Afganistan, Orientul Mijlociu, America Latină, America Centrală etc.)

f) Consiliul Ecumenic a devenit un *for* în care problemele se iau în considerare la nivel global, internaţionalizîndu-se probleme cu caracter altfel local. Bisericile vin cu problemele lor, dar caută soluţii din solidarizarea creştină internaţională.

Consiliul Ecumenic însuşi tratează problemele locale din perspectivă internaţională, cerînd atenţie internaţională la ele, precum se întîmplă, de pildă, în în problemele dreptăţii şi păcii.

g) Consiliul Ecumenic a urmărit supunerea vieţii Bisericilor unei etici sociale care să facă dreptate săracilor şi obidiţilor. Pentru aceasta s-au căutat temeiuri teologice şi n-au fost greu de găsit. În acelaşi context s-a abordat şi *problema credinţei* într-o societate pluralistică.

h) Consiliul Ecumenic a oferit întotdeauna teme pentru meditaţii profunde şi a provocat gîndirea teologică să clarifice anumite probleme de interes general. Din această dorinţă a apărut dezbaterea asupra B.E.M. (Botez, Euharistie, Preoţie (Ministry) şi alte dezbateri, precum cea asupra mărturisirii unei credinţe comune astăzi.

i) Accentul pe cult care s-a pus mai ales după Adunarea Generală de la Vancouver, cererea ca femeile şi tinerii să fie mai bine reprezentaţi în forurile de decizie ale Bisericilor, au adus un suflu nou în viaţa Consiliului Ecumenic şi a Bisericilor membre şi aceasta ar putea genera perspective şi soluţii noi în vederea unităţii creştine.

Raportul Secretarului general a fost primit cu satisfacţie şi s-a apreciat conţinutul său în acelaşi timp teoretic şi practic, şi, mai ales, echilibrul în care a situat eşecurile şi realizările din care un total pozitiv este evident.

În discuţiile care au urmat, s-au analizat toate cele de mai sus şi au apărut şi idei noi. Astfel, Secretarul general a mai remarcat şi schimbările apărute în mentalitatea romano-catolică care prin 1948 n-ar fi conceput deloc o colaborare cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor (C.E.B.). Nici măcar ziariştii romano-catolici nu puteau participa la întrunirile C.E.B. Astăzi multe s-au schimbat. Mariologia de pildă, care era exclusiv romano-catolică şi ortodoxă e altfel în atenţia pro-

testanților. „Poate că într-o zi se va ajunge și la pomenirea Secretarului general în Biserică, împreună cu episcopii ortodocși", a spus Emilio Castro!

Unele doamne protestante au protestat că la un serviciu ortodox n-au fost avizate pe podium-ul altarului, alături de bărbații hirotoniți.

În legătură cu unele probleme apărute în discuție, a luat cuvîntul și semnatarul acestor rînduri:

„În trecut, Dr. Castro era nerăbdător să ajungem la intercomuniune și nu înțelegea de ce noi, ortodocșii, o refuzăm. Nu ne-a fost greu să explicăm. Acum ar vrea să fie pomenit în slujbe. Trebuie să-l dezamăgim. Ca să ajungem acolo, trebuiesc multe schimbate. Tot așa e și cu locul doamnelor în altar. Cînd te duci undeva, primești locul ce ți se oferă. Nu ceri mai mult. Și apoi, ca să ceri mai mult, trebuie să știi pe ce lume trăiești. Ortodocșii păstrează anumite rînduieli, nu din capricii, ci pentru că respectă o tradiție și o teologie. Unele neajunsuri sînt că protestanții nu ne cunosc teologia. Ieri cineva m-a întrebat dacă există vreo deosebire între mitropolitul Man Gregorias din India și noi românii. Cel care m-a întrebat lucrează cot la cot cu noi de ani de zile. Dacă nici măcar acest lucru nu se știe, cum se va ști de ce nu primim noi ortodocșii pe ceilalți la comuniune. Ecumenism fără teologie nu se poate. De aceea noi, ortodocșii, cerem întotdeauna teologie. Cînd Dr. Castro e optimist cu privire la intercomuniune, înseamnă că nu se prea gîndește la teologie! Fără teologie nu se face niciodată unitatea. De aceea noi ortodocșii cerem mereu teologie. A visa la unitate e frumos și util. Fără teologie însă visul nu se va împlini niciodată".

Multe discuții au fost purtate în jurul *„Decadei Bisericii în solidaritate cu femeile"*. S-a arătat că numită astfel Decada falsifică lucrurile, căci reiese că Biserica e de o parte și femeile de alta, în afara Bisericii! S-a promis căutarea unei noi formule, dar sintagma e deja în circulație, așa că cu greu se va mai putea schimba. Au fost întrebați ortodocșii dacă au vreo obiecție. A răspuns subsemnatul:

„Nu. Și noi sîntem preocupați de problemă, dar nu în același fel. La noi ar trebui să se vorbească de „Biserică în solidaritate cu bărbații", fiindcă prezența femeilor e mai numeroasă decît a bărbaților. Cineva spunea că, dacă e vorba să revizuiască rolul femeilor în Biserică, atunci la ortodocși trebuie micșorat! Și nimeni nu crede că aceasta e intenția femeilor care propun această Decadă. Desigur, ea se adresează mai mult Occidentului. În ce ne privește pe noi, ortodocșii, sîntem de acord cu ea, numai să nu alunece în altceva. Să nu se reducă la cererea de hirotonie. Dacă se are în vedere creșterea rolului în societate și Biserică, egalitatea în fața legilor, la remunerație egală pentru muncă egală, atunci sîntem de acord, și participarea ortodoxă la Decadă nu va fi de formă sau chiar de abținere. Nu putem avea altă poziție. Noi avem în problema hirotoniilor decizii ecumenice, pan-ortodoxe, peste care nu putem trece. În forma în care am arătat-o însă, ca nefiind o revendicare în sensul hirotoniei, ci a unui loc mai reprezentativ în viață în general, a Bisericii, n-o vom refuza.

De altfel, chiar dacă noi aici am decide ceva în această privință, ce ar fi contrar tradiției ortodoxe, am face-o degeaba. În această privință nu Geneva decide, ci Bisericile, fiecare după tradiția ei.

Profesorul Todor Sabev, Secretar general adj., a prezentat un raport lung și detailat asupra raporturilor dintre C.E.B. și Biserica romano-catolică. Raportul, la propunerea subsemnatului, a fost respins pentru că privea problema unilateral fără ascultarea și a romano-catolicilor. Raportul a fost considerat doar informativ și s-a hotărît să nu fie trimis Bisericilor. Să fie discutat mai întîi de către Comitetul comun de legătură între C.E.B. și Biserica romano-catolică și numai după aceea, dacă va fi însușit acolo, să fie supus unei discuții în C.E.B. și de către Bisericile membre.

Ca și la alte sesiuni, s-a reluat și la Istanbul discuția asupra *„Teologiei vitale și coerente"*, slogan lansat la Vancouver. Nu s-a putut ajunge la o definiție. S-a hotărît să se alcătuiască o comisie care să discute pe răgaz tema și s-o propună unei discuții viitoare. Solganul e socotit imprecis și chiar periculos — am arătat — pentru că tinde să acrediteze o teologie pe seama Consiliului Ecumenic. Or, teologii au doar Bisericile. Consiliul nu e nici Biserică nici Supra-

Biserică. El apreciază ca şi catalizator pentru Bisericile existente, nu în vederea unei alcătuiri a unei teologii de compromis, cum vor fi gîndit unii.

La Istanbul s-au luat cîteva hotărîri de mare importanţă, privind problema păcii. Se va organiza de către Consiliul Ecumenic o mare conferinţă intitulată I.P.I.C.=*Justiţie, Pace şi Integritatea Creaţiei.* Ea va avea loc între 8—15 martie 1990 şi va aduna circa 500 de participanţi, 100 de consilieri, 50 de stewardezi, ziarişti, staf, interpreţi etc. Bugetul şi locul vor fi stabilite şi aprobate definitiv la Comitetul Central care se va întîlni în august 1988 la Hannover, în R.F.G. (S-au primit invitaţii din Coreea de Sud şi Suedia).

Scopul acestei Conferinţe va fi de a pronunţa afirmaţii teologice cu privire la pace, dreptate şi integritatea creaţiei şi de a identifica ameninţările majore la adresa lor. De asemenea de a recomanda Bisericilor acţiuni împotriva acestor ameninţări.

Raportul Comisiei „Credinţă şi Constituţie" a fost aspru criticat de către subsemnatul, deoarece n-a prezentat nici de data aceasta o evaluare a Documentului B.E.M., deşi acest lucru s-a cerut în mai multe întruniri precedente (Berlin, Atlanta etc.). S-a promis că se va prezenta o evaluare la Hannover.

Cu privire la focarele de conflict din lumea de azi, Comitetul Executiv a alcătuit o *Declaraţie cu privire la conflictul israeliano-palestinian*, cerîndu-se:

— să se dea absolută prioritate eforturilor de a se rezolva acest conflict;

— să se mobilizeze toată lumea pentru o Conferinţă internaţională;

— să se afirme solidaritatea cu poporul palestinian în lupta lui pentru dreptate;

— să se sprijine toate eforturile care se fac în Israel pentru o soluţie de reconciliere;

— să se promoveze dialogul între evrei şi palestineni, între creştini, musulmani şi mozaici;

— să se facă presiuni asupra guvernului Israelului pentru a căuta soluţii negociate.

Comisia pentru Misiune şi Evanghelizare a prezentat programul pe care îl pregăteşte pentru o mare conferinţă ce se va ţine în localitatea San Antonio, Texas, U.S.A., între 22 mai—1 iunie 1989. Tema în jurul căreia se vor organiza discuţiile va fi: *„Fie voia Ta". Misiunea pe calea lui Iisus.* S-a propus o participare de cca. 600 de persoane, dintre care 20% să fie ortodocşi. Bugetul pentru conferinţă este asigurat.

În acest loc se cuvine să facem cîteva precizări asupra faptului că peste tot în toate adunările se prevede procentul de participare a ortodocşilor. De ce? Pentru că ortodocşii au cerut mereu să fie mai bine reprezentaţi. Adevărul e că în conferinţe şi în unele comitete ei au început să fie reprezentaţi în mod adecvat, potrivit proporţiei prezenţei lor în lume. Acolo unde sînt într-o minoritate scandaloasă este Centrul Ecumenic de la Geneva, adică în rîndul funcţionarilor Centrului Ecumenic. Din cca. 400 de funcţionari, doar 3—4 sînt ortodocşi. Secretarul general Emilio Castro promite mereu îmbunătăţirea procentului şi o doreşte cu sinceritate, dar lumea ortodoxă nu oferă candidaţi sau cînd îi oferă nu corespund din punct de vedere al calităţilor cerute de postul respectiv. De aceasta ar trebui să se ocupe ortodocşii înşişi. Noi românii am oferit pe prof. I. Bria, care ocupă acum un post de Director, şi pe Ierom. Daniel Ciobotea, lector la Institutul Ecumenic de la Bossey, Elveţia. Avem şi pe Pr. prof. Dumitru Popescu în postul de director de studii la Conferinţa Bisericilor Europene.

Dar problema e importantă nu numai pentru ortodocşi, ci şi pentru protestanţi. Fără ortodocşi, ei devin un club protestant. Îşi pierd caracterul ecumenic. Este motivul pentru care sperăm, se va da mai mare atenţie, în continuare, prezenţei ortodoxe şi la Geneva.

Următoarea sesiune a Comitetului Executiv va fi la *Locum*, lîngă Hannover, în R.F.G., înainte de sesiunea Comitetului Central, în august 1988.

Sesiunea de la Istanbul s-a bucurat de atenţia Patriarhiei Ecumenice şi a Patriarhului armean din Istanbul. Membrii Comitetului Executiv au fost primiţi de S. S. Patriarhul *Dimitrios I* şi de S. S. Patriarhul *Shnork* al armenilor din Turcia.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

FORUM MONDIAL AL CONDUCĂTORILOR RELIGIOŞI ŞI AL PARLAMENTARILOR PENTRU SUPRAVIEŢUIREA OMENIRII

Pacea este astăzi bunul suprem pe care îl caută omenirea. A fost o vreme — cu zece, douăzeci de ani în urmă — cînd a vorbi de pace era considerat a vorbi degeaba, pentru că pacea, fie că nu era socotită ameninţată, fie că nu era considerată necesară. Se mai credea încă în rezolvarea problemelor prin război, pentru că se credea în forţa armelor şi a armatelor, în învinşi şi învingători.

Arma atomică a schimbat perspectiva. Acum se ştie că un război ar însemna distrugerea omenirii şi că n-ar mai rămîne nici învingători, nici învinşi. Iată de ce astăzi s-au înmulţit apărătorii păcii. Ei nu mai sînt acum numai din Răsărit, cum erau cu ani în urmă, ci din toată lumea, din toate statele, indiferent de orînduirea lor social-politică, din rîndul tuturor religiilor.

Între 11—15 aprilie 1988 a avut loc la Oxford, în Anglia, conferinţa intitulată: GLOBAL FORUM OF SPIRITUAL AND PARLAMENTARY LEADERS ON HUMAN SURVIVAL (Forum-ul mondial al conducătorilor spirituali şi al parlamentarilor asupra supravieţuirii omenirii).

Din România au participat Mitropolitul Ardealului Dr. Antonie Plămădeală şi Dl. Şef Rabin al Cultului Mozaic, Dr. Moses Rosen cu doamna. Numărul participanţilor a întrecut cifra de 250, împărţit în două părţi egale: parlamentari şi conducători religioşi.

Au fost participanţi din *Africa:* Aveglui Ameganri (Togo), Baya Mlapa (Togo), *budişti:* Dalai-Lama al VIX-lea, Dr. A. T. Ariyaratne (Sri Lanka), venerabilul Dr. Doboom Tulku (New Delhi), Venerabilul Khambo Lama Ch. Gaadan (Mongolia), Rev. Kodo Matsunami (Japonia), Venerabilul Kalsang Yeshi (India), *creştini:* Cardinalul König (Austria), Dr. Raimond Rannikkar (Spania), prof. Ngindu Mushete (Zair), Rev. John Gatu (Kenya), Dr. R. P. Hatendi (Zimbawe), Rev. James Parks Marton (U.S.A.), Mitropolitul Paulos Gregorios (India), Mitropolitul Vladimir (U.R.S.S.), *hinduşi:* Swami Bhavyaranda (Anglia), Dr. D. D. Jyoti (India), Dr. Hari Dev Mishra (Nepal), Siva Palaniswani (Hawaii), Dr. Karan Singh (India), *iudaism:* rabinul Arthur Schneier (U.S.A.), rabinul Jeremy Rosen (Anglia), rabinul Awraham Soetendorp, rabinul Adin Steinsalts (Israel), rabinul Levi Weiman-Kelman (Israel), *musulmani:* Dr. Muhammas Abdulrauf (Malaysia), Dr. Wande Abimbola (Nigeria), Lukman Harun (Indonezia), Ekmeledin Ihsanoglu (Turcia), Dr. Dawud O. S. Noibi (Nigeria) Dr. Adamou Njoya (Camerun), *religii animiste americane:* Chief Oren R. Lyons (Buffalo), Banyacya (Arizona), *sintoişti:* Rev. Kyotaro Deguchi (Japonia), Rev. Munemichi Kurozomi (Japonia), *sikişti:* Major General S. S. Uban (India) şi alţii.

Au participat de asemenea un număr mare de parlamentari, printre care: Colin Hollis (Australia), Sat Paul Mittal (India), Mahandra Singh (India), Usman Hasan (Indonezia), Datin Paduka Hajan Rahmah Osman (Malaezia), Dr. Attiya Inayatullah (Pakistan), Latitia Shahani (Filipine, fostă ambasadoare în România), Boontium Khamapirad (Tailanda), Kouassi Agnisan (Coasta de Fildeş), Patrick K. Alopi, ministru (Botswana), prof. Shafika S. Nasser (Egipt), Sajo K. Touray, ministru al educaţiei (Gambia), Dr. Rachidi Mohamed (Maroc), Mamadou Diop, primarul Dakarului (Senegal), Adja Bandja, Vice-Preşedinte al Parlamentului (Togo), David J. Kwidini, ministrul Tineretului, Sportului şi Culturii (Zimbabwe), Milena Stambolüska (Bulgaria), Avgust E. Voss, preşedintele Consiliului Naţionalităţilor (U.R.S.S.), Valentina Tureşcova, vice-preşedintă a Sovietului Suprem (U.R.S.S., cosmonauta) şi alţii din Austria, Islanda, Olanda, Vice-Preşedintele Parlamentului Norvegian Kaare Kristiansen, Portugalia, Spania, R.F.G., Anglia, Barbados, Brazilia, Canada, Columbia, Costa Rica, Ecuador, Honduras, Jamaica, Mexic, Peru, U.S.A.

Au participat de asemenea un număr mare de reprezentanţi ai presei, televiziunii, din mai multe ţări (Japonia, Anglia, Norvegia, U.S.A., Israel, Filipine,

Peru, Coasta de Fildeş), apoi Directorul UNICEF, savantul James Levelock (Anglia), Tarzie Vittachi, fost director UNICEF, şi mulţi alţii.

Organizatorul *Forum*-ului a fost Dl. Akio Matsumura din Japonia.

Forum-ul îşi are sediul ca instituţie în New York şi nu şi-a declarat nici o afiliere religioasă sau guvernamentală specifică.

A participat şi un mic număr de oameni de ştiinţă. Totuşi, deşi puţin numeroşi, intervenţiile acestora din urmă au stîrnit un mare interes.

Toţi vorbitorii au afirmat, într-o singură voce, dorinţa lor de pace şi hotărîrea de a face totul pentru menţinerea ei.

S-au spus lucruri interesante şi adevărate. Vom reţine în cele ce urmează cîteva din cele spuse de cei care au fost dinainte rînduiţi să prezinte referate.

Arhiepiscopul de Canterbury Robert Runcie, fără a intra în amănunte, a arătat că lumea are nevoie de o *soluţie globală* a situaţiei în care se află. A invitat pe participanţi să afirme centralitatea spiritului şi necesitatea de a se împărţi bunurile pămîntului în mod egal între toţi oamenii. Oamenii trebuie să se considere parteneri, nu competitori. Desigur, Dumnezeu are în grija Sa pămîntul, dar El nu este singurul factor de care depinde soarta lumii. Oamenii au voinţă liberă. Sînt co-creatori. Arhiepiscopul a cerut respect pentru adevăr, pentru viaţă şi pentru morală. A lansat o critică aspră împotriva dezordinii din viaţa morală a societăţii occidentale de azi şi a pornografiei. A cerut restabilirea reverenţei faţă de creaţie, fără de care nu va putea fi asigurată supravieţuirea. Cooperare, nu competiţie, a fost sloganul lansat de Graţia Sa, deoarece competiţia otrăveşte încrederea dintre oameni şi popoare.

Conducătorul spiritual al budiştilor, Dalai-Lama, şi-a concentrat expunerea pe afirmarea principiului iubirii şi pe necesitatea reducerii suferinţei din lume. Planeta, a spus el, e mama noastră şi ni se adresează ca unor copii: Aveţi grijă de mine! A invitat pe reprezentanţii mijloacelor de influenţare a opiniei publice, lucrătorii din domeniul mass-media să dea o bună îndrumare lumii spre pace, şi să promoveze educaţia pentru pace.

Foarte apreciată a fost cuvîntarea savantului astronom american Carl Sagan cunoscută şi în ţara noastră din serialul de televiziune, asupra originii universului şi fazelor lui de evoluţie. El a început prin a arăta că lumile din jurul nostru sînt sau fierbinţi sau reci. Sînt iaduri neospitaliere. Să învăţăm să nu facem ca pămîntul să aibă aceeaşi soartă. Nici sistemele sociale, nici dogmele religioase, nici sistemele politice, nimic nu e mai important decît viaţa. Ştiind ce ar urma dacă s-ar declanşa un război, oamenii de ştiinţă devin înţelepţi şi dau sfaturi şi cred că sînt îndreptăţiţi s-o facă, a spus Sagan. El a arătat care ar fi consecinţele unui război atomic şi a demonstrat imposibilitatea supravieţuirii oamenilor. Un război ar fi o crimă împotriva creaţiei. Un submarin atomic poate ucide 200 de oraşe dintr-o dată. Ar muri miliarde de oameni. Agricultura ar deveni imposibilă. Aşadar, chiar dacă ar mai supravieţui cineva, ar fi sortit morţii de foame.

Înarmarea marilor puteri nu este o soluţie care să ducă la pace. U.R.S.S. şi S.U.A. sînt ca doi duşmani închişi într-o cameră cu gaze. Să zicem că unul are 100.000 de chibrite, iar altul 200.000. Fiecare se străduieşte să-şi înmulţească chibritele ca să-l întreacă pe celălalt în forţă şi să se salveze! Ori, tocmai aceasta e calea spre moarte. Trebuie aruncate chibritele! Cu cît ai mai multe arme, cu atît ai mai puţină securitate.

De altfel, a arătat el, toate cheltuielile militare sînt bani aruncaţi în vînt, atîta vreme cît minimum-ul ucigător e de mult acumulat. Din 1949 pînă azi s-au cheltuit 10 trilioane de dolari pe arme. Şi azi, atît U.R.S.S. cît şi S.U.A. cheltuiesc un trilion pe an.

Carl Sagan a cerut acţiuni politice ferme, pentru a se evita catastrofa. Oamenii să găsească alte arii de competiţie. Să se întreacă în eradicarea sărăciei, a bolilor, în perfecţionarea agriculturii etc. Ba mai mult, oamenii ar trebui să se gîndească nu la supravieţuire, ci la înflorire, la desăvîrşirea creaţiei. Să-şi facă viaţa şi mai bună şi lumea şi mai frumoasă!

Iată chiar cuvintele sale:

„Un sfert de secol de explorare planetară a dezvăluit zeci de corpuri cereşti extrem de variate, dar nici urmă de viaţă pe ele. Viaţa pe Pămînt este rară şi

preţioasă. Nici o convenţie socială, nici un sistem politic, nici o ipoteză economică, nici o dogmă religioasă nu prezintă o importanţă mai mare decît păstrarea şi înfrumuseţarea vieţii pe Pămînt, pentru motivul foarte simplu că, dacă noi ne autodistrugem, nu vor mai exista nici convenţii sociale, nici sisteme politice, nici ipoteze economice sau dogme religioase.

Fără îndoială că sîntem una şi aceeaşi specie. Deosebirile de vederi care ne despart uneori sînt absolut neînsemnate din oricare perspectivă extraterestră. Noi trăim pe singura planetă, singura lume minunată care, pe cît ştim, este unicul cămin posibil pentru oameni, unica lume privilegiată de existenţa vieţii pe ea. Este limpede că această lume trebuie să fie iubită şi păstrată. Avem datoria de a acţiona astfel încît viitorul să fie demn de copiii şi nepoţii noştri, pentru ca specia noastră nu numai să supravieţuiască — aşa cum o sugerează titlul acestei întruniri — ci să şi înflorească".

Iată acum şi un extras din intervenţia savantului englez James Lovelock: „Viaţa omului de ştiinţă era cîndva aceea a filozofului legat de natură, în strîns contact cu lumea reală. Era o viaţă profund ancorată în simţuri, precum şi profund religioasă. Uneori mă întreb dacă dispariţia sufletului din ştiinţă nu se datorează deposedării senzoriale. O consecinţă a faptului că 95 la sută dintre noi, oamenii de ştiinţă, locuim în oraşe. Cum putem oare iubi lumea vie dacă nu mai auzim cîntecul păsărilor, nu mai simţim aerul proaspăt, nu mai vedem stelele?

Atracţia oraşului e seducătoare. Viaţa citadină este ca un nesfîrşit serial sentimental. Ea confirmă şi întăreşte erezia umanismului— acea credinţă narcisistă că nu se întîmplă nimic important care să nu reprezinte un interes uman.

Vorbesc în calitate de om care se ocupă de bacterii şi de formele de viaţă mai puţin atrăgătoare. Domeniul meu cuprinde oricare viaţă alta decît a fiinţelor omeneşti. Mi-am asumat acest rol pentru că există atîţia care vorbesc pentru oameni. A vedea Pămîntul ca organism viu concretizează conceptul răspunderii. Putem rămîne egoişti cum sîntem, dar în egoismul nostru să ne lăsăm călăuziţi de păstrarea unei lumi care să fie sănătoasă şi frumoasă — pentru nepoţii noştri şi pentru ceilalţi parteneri întru Geea".

Tot atît de interesantă a fost şi cuvîntarea pe care a ţinut-o Acad. Evghenie P. Velichov, Vice-Preşedintele Academiei de ştiinţe a U.R.S.S. El a început prin a arăta că pînă la bomba atomică oamenii erau nemuritori: acum au devenit muritori! Dacă este adevărat, cum se zice, că fiinţe supranaturale ne supraveghează, atunci ele trebuie să fie foarte mirate de faptul că fiind noi atît de inteligenţi, avînd atîtea lucruri uimitoare realizate, mergem totuşi cu paşi grăbiţi spre sinucidere!

Acad. Velichov a respins ca nelogică teoria descurajării inamicului prin înarmare, adică pretenţia că cel mai tare poate impune pacea celui mai slab. În fapt, întărindu-se o parte, o obligă pe cealaltă să se întărească şi ea. În felul acesta procesul de destabilizare nu se micşorează.

Vorbind despre limitele cunoaşterii ştiinţifice, Acad. Velichov a tras concluzia că ne putem aştepta şi la surprize nebănuite, lucrînd mereu cu atomul. Nu ştim totul despre el. El poate scăpa de sub control într-o zi. Din acelaşi motiv nu este exclusă nici posibilitatea unui război declanşat din greşeală prin manipularea atomului. În afară de aceasta, tot ceea ce se lucrează în acest domeniu poate strica într-o zi echilibrul naturii, chiar şi fără declanşarea unui război. El a arătat că Uniunea Sovietică a avut un plan de a întoarce cursul rîurilor din Siberia, dinspre nord spre sud, dar s-a renunţat în cele din urmă, pentru că n-au putut fi prevăzute consecinţele pentru mediul înconjurător. Natura pe pămînt se află într-un echilibru bine stabilit şi nu e bine să fie tulburat. Un război atomic, reziduurile atomice, lucrarea cu atomul în general, pot aduce tulburări în echilibrul natural al Planetei.

Referindu-se la armele care se plasează acum în spaţiu, creîndu-se un fel de scut cosmic, zis de apărare, Velichov a arătat că ele nu pot fi experimentate, spre a se şti ce consecinţe vor atrage după ele. Ele prezintă un mare risc şi o potenţială ameninţare împotriva chiar a celor care le amplasează.

Există oameni cu pricepere, dar s-ar putea să ajungem să avem pricepere fără oameni, dacă nu se iau la vreme măsuri de prevenire, a spus Velichov.

El a mai arătat că există o mare lipsă în ceea ce priveşte capacitatea de verificare a urmărilor înarmării, adică a lucrării cu atomul. Se cheltuiesc un trilion de dolari pentru înarmare, dar foarte puţin pentru verificare. Încă din 1986 americanii i-au contactat pe ruşi pentru a studia împreună fenomenul şi a proceda la verificări, dar ambele părţi sînt foarte în urmă cu rezultatele. Nici verificarea nu va duce însă la o soluţionare sigură a situaţiei şi a înlăturării neprevăzutelor. De aceea e importantă desigur verificarea, dar mai importantă e zidirea încrederii între popoare, a spus Velichov. Pentru creşterea încrederii, el a indicat trei condiţii:

1. Încetarea tuturor războaielor.
2. Refacerea, din nou, a tuturor reactoarelor atomice. Nici unul din cele existente, a afirmat el, nu e absolut sigur. A dovedit-o şi accidentul de la Cernobîl şi alte accidente din S.U.A. Reactoarele pot oricînd oferi surprize neaşteptate.
3. Pregătirea împreună pentru epoca post-nucleară.

Congresman-ul american Scheuer care l-a introdus pe Acad. Velichov a insistat asupra ideii că nimic din ceea ce se petrece în lume nu priveşte doar pe anumiţi inşi, sau anumite popoare. Totul ne priveşte pe noi toţi. Ce fac alţii, fac pe seama noastră, deci avem dreptul să ne apărăm şi să protestăm. Ni se ameninţă dreptul la viaţă şi se lucrează împotriva voinţei şi libertăţii noastre. El a cerut soluţii politice pentru dezvoltare, nu pentru război şi înarmare.

Un fost prim-ministru din Peru a amintit că există în prezent 24 de conflicte armate în lume, cu milioane care mor sau sînt nevoiţi să-şi părăsească domiciliile. Lumea civilizată comite barbarii şi sălbăticii incredibile. Terorismul îşi face tot mai mult loc ca metodă de soluţionare a unor litigii, sau ca mijloc de constrîngere a justiţiei să renunţe la principiile ei. Se creează baze teoretice pentru comportamente morale noi şi anarhice. New patterns of behavior! Televiziunea din ţările occidentale joacă un rol nefast în această privinţă. Religiile ar trebui să dea mai multă pondere în învăţăturile lor problemelor etice.

Unii vorbitori au cerut modernizarea sistemului juridic mondial, în aşa fel încît să se creeze legi universale, acceptate de toate statele care să apere pacea Să se găsească mijlocul de a se putea împăca cele două concepte: suveranitatea naţională şi legea internaţională în aşa fel încît o lege internaţională să poată funcţiona fără să afecteze suveranitatea naţională, deoarece acesta este în prezent obstacolul principal în calea unor legiferări cu valabilitate larg universală.

S-a încercat condamnarea fundamentalismului islamic care duce la războaie intestine în lumea arabă, dar s-a renunţat să se continue discuţia, deoarece s-au ridicat unii arabi sau musulmani care au apărat fundamentalismul ca expresie a religiei adevărate şi ca devoţiune faţă de adevăr. „Sînt mulţi care îşi dau viaţa pentru credinţa lor". Apusenii sînt vinovaţi că au trivializat conceptul de „fundamentalism". De altfel, au spus apărătorii fundamentalismului, acesta nu e prezent numai în religie. E tot atît de prezent şi în politică.

S-a convenit totuşi că acolo unde fundamentalismul se conjugă cu terorismul sau decade în terorism, este de condamnat, ceea ce, s-a recunoscut, se întîmplă în unele părţi din lumea musulmană de azi. Acest lucru descalifică fundamentalismul într-adevăr!

S-a cerut ca parlamentarii să aducă mai multă etică în politică.

Printre alte probleme care au fost discutate, mai ales în grupele de lucru, şi care au fost pe scurt comunicate de raportori în Plenară, au fost şi următoarele:

— Afirmarea sacralităţii familiei;
— Apărarea mediului înconjurător;
— Intensificarea luptei împotriva drogurilor;
— Creşterea încrederii şi bunăvoinţei reciproce;
— Afirmarea necesităţii conştientizării generale asupra pericolului care planează asupra omenirii.
— Convingerea generală că pacea nu poate fi menţinută prin echilibrul terorii. E clar că viitorul va fi ori pentru toţi, ori pentru nimeni.
— Convingerea generală că încă nu e pierdut totul şi că mai există speranţe de salvare. S-a spus că şi cu Dumnezeu se poate negocia. S-a adus exemplul

tîrguielilor dintre Avraam și Dumnezeu cu privire la Sodoma și Gomora. Dacă lumea se va îndrepta spre calea cea bună, Dumnezeu va îndepărta sau va înlătura de tot pericolul!

— S-a cerut ca diferendele de orice natură să se rezolve prin dialog și prin tratate care să cuprindă soluții globale. Marea răspundere le revine statelor dezvoltate. Fiind bogate, ele au și cele mai multe arme și posibilități de înarmare. De la ele trebuie să vină marile inițiative pentru pace.

— S-a recunoscut existența diferențelor sociale din lume, și s-a spus că e nevoie de instaurarea unor standarde etice noi în relațiile dintre state.

Luînd cuvîntul de mai multe ori în grupa de lucru nr. 1, autorul acestor rînduri a expus, în contextul discuțiilor care au avut loc, următoarele puncte de vedere:

1. „România e o țară iubitoare de pace. Văd că în listele dvs. de participanți eu am fost trecut din greșeală printre parlamentari, nu printre conducătorii religioși. Vă rog să luați notă că nu sînt membru al Parlamentului, ci mitropolit al unei Provincii românești, Transilvania. Sînt totuși membru în parlamentul județean local, unde îmi am reședința, la Sibiu (Președintele: Vă acceptăm în ambele calități!)

În România a avut loc acum cîțiva ani un *Referendum* pentru pace. Vă voi informa că și-a depus semnătura pe el toată țara și rezultatul a fost trimis Organizației Națiunilor Unite.

De asemenea, am avut în țară două *Adunări pentru pace și dezarmare* a tuturor cultelor din România, cu o largă participare de delegați din străinătate. Toate religiile și confesiunile s-au declarat în sprijinul păcii și al dezarmării, și vă aduc aici acest mesaj al poporului român și al credincioșilor de tot felul din România. Este știut că încă de mai mulți ani, la propunerea Președintelui Nicolae Ceaușescu, România a procedat la reducerea unilaterală cu 5 pînă la 10% a cheltuielilor militare, dorind să fie un exemplu bun și pentru alte state. E desigur doar un început, dar trebuie început cu ceva. Ceea ce și sugerăm și domniilor voastre".

2. „Observ că Adunarea noastră, deși delegații spun lucruri interesante, luați fiecare în parte, în general nu reușește să articuleze cîteva linii directoare care să ne orienteze în problemă. Unii reprezentanți religioși rămîn la deziderate pioase, precum schimbarea omului interior, iar unii reprezentanți parlamentari mai mult descriu pericolul, decît imaginează posibilități de preîntîmpinare a lui.

Dacă vocile noastre vor rămîne gîngave și pioase, lăsînd totul pe seama lui Dumnezeu, întîlnirea noastră va fi inutilă. Pe drept cuvînt a spus cineva că cu Dumnezeu se poate negocia, dar aceasta înseamnă că, în lumina învățăturii Sf. Pavel, din I Cor. III, 9, să oferim partea noastră de contribuție atît în reglementarea litigiilor din lume, cît și în prevenirea războiului. Există două aspecte aici: sau lăsăm totul pe seama lui Dumnezeu și rămînem cu mîinile încrucișate, sau credem că totul depinde de noi, și facem tot ce putem ca să rezolvăm noi problemele. Luate separat, nici una din aceste două atitudini nu e completă. În cea dintîi ne demobilizăm noi, în cea de-a doua îl demobilizăm pe Dumnezeu. Cred că soluția e să credem că totul depinde de Dumnezeu, dar să acționăm ca și cum totul ar depinde de noi, desigur sub scutul puterii și iubirii de Dumnezeu și de aproapele.

Cînd nu-L avem în vedere și pe Dumnezeu, am fost preveniți! prin revelația creștină că „Dumnezeu ne lasă la puterea minții noastre". Dar dincolo de această abandonare care are formă de pedeapsă, Dumnezeu lasă în general cîmp liber exercitării voinței noastre libere, capacității noastre de alegere: Alege! Am pus înaintea ta foc și apă, viață și moarte. Alege viața și vei trăi.

Reiese de aici că sîntem chemați să acționăm, nu să așteptăm totul de-a gata sau să credem că totul e dinainte hotărît, și că noi nu mai putem face nimic. Creștinismul e, în această privință, mobilizator de acțiuni omenești spre realizarea binelui".

*

3. „În lumea de azi există pericolul războiului și al exterminării totale a omenirii. Trebuie însă căutate cauzele și, odată găsite, înlăturate. Ce constatăm? Că există inegalități și nedreptăți sociale fundamentale și că unele popoare, exaspe-

rate, apelează sau ameninţă că vor apela la forţă pentru înlăturarea nedreptăţilor sociale. Acesta ar fi un apel al exasperării. Dar există şi un apel la forţă al celor puternici, care vor să-şi menţină puterea, privilegiile şi dominaţia asupra celor slabi şi săraci. Acesta ar fi un apel la forţă din dorinţă de stăpînire. Exasperaţii n-au forţă, dar uneori forţa exasperării devine extrem de puternică. Cele două tabere vor fi mereu în confruntare. Pericolul nu se va îndepărta pînă cînd nu se va conveni că trebuie nivelate diferenţele. De aceea se vorbeşte tot mai mult de pace prin dreptate.

„Fără aceasta va fi o vreme pace în tensiune, apoi pacea va fi spartă, căci conflictul e inevitabil într-o lume plină de nedreptăţi sociale. Celui care moare de foame îi e indiferent dacă va muri de bombă! De aceea trebuie prevenit apelul la forţă al exasperării. Ca să pacifice exasperarea, cei puternici vor face la rîndul lor război. Şi aşa conflictul devine inevitabil. Soluţia nu e decît o nouă rînduială socială în lume, pe baza unei noi ordini economice internaţionale, negociată între toate statele. Acest principiu, prezent de mulţi ani în politica de pace a României, este un principiu de bază în lupta împotriva războiului şi o premiză *sine qua non* pentru o pace adevărată şi trainică".

*

4. „Pentru a se ajunge la o pace cu garanţii suficiente de securitate pentru toţi, e nevoie de instaurarea în lume a unei ordini morale comune, acceptată de toate statele şi respectată ca atare. Ce ar presupune aceasta? Ar presupune acceptarea de către toţi a sacralităţii vieţii, a dreptului tuturor la viaţă. Ar presupune, în consecinţă, condamnarea oricărei tendinţe de suprimare a vieţii, drept criminală. Ar presupune, aşadar, condamnarea războiului ca mijloc de soluţionare a diferendelor. N-ar mai rămîne loc decît pentru dialog. Aceasta e desigur o schemă simplă, dar ea presupune legiferarea şi acceptarea unanimă a principiului păcii.

O ordine morală comun acceptată ar presupune, în al doilea rînd, instaurarea echităţii sociale în lume. Nu e moral ca unii să aibă prea mult, iar alţii deloc. Nu e moral ca cel puternic să-l exploateze pe cel slab. O ordine morală comun acceptată ar cere imediat negocierea unei noi ordini economice internaţionale. Omul s-ar dovedi astfel la înălţimea demnităţii sale".

*

5. „Dezarmarea e fără îndoială singura soluţie pentru prevenirea şi înlăturarea războiului. Dar o dezarmare reală va începe numai în condiţii de asigurare a securităţii fiecărui stat deţinător de forţă atomică. Dezarmarea nu se va putea începe efectiv decît în urma acceptării noii ordini morale comune. Fără această asigurare, cei care deţin arme atomice se vor înşela reciproc, fiecare asigurîndu-şi propria securitate în taină. Se va rămîne tot la principiul descurajării inamicului printr-o forţă mai mare, deci în fond prin continuarea cursei înarmărilor. Iar cursa înarmărilor nu poate duce de fapt decît la explozia finală. Aceasta va putea fi declanşată fie de cel mai slab, ca să se apere, fie de cel mai tare, cînd se va crede cîştigător sigur. Înşelăciunea constă însă în iluzia că poate totuşi exista un cîştigător!

Continuarea cursei înarmărilor are în ea însăşi un rău fundamental. Cineva — cel ce se crede puternic — îşi va asuma rolul de Jandarm al lumii. Acesta nu va fi însă un Jandarm al dreptăţii, ci al impunerii propriei puteri. Aceasta va asigura, în cel mai rău caz un statu quo al nedreptăţilor, al dreptului celui mai tare. Aceasta va duce la o morală pervertită care va lua locul ordinii morale comun acceptate.

Acesta va fi un război atomic moral, tot atît de rău ca şi cel atomic propriu-zis, pentru că va duce la degradarea morală a fiinţei umane.

Iată de ce dezarmarea concretă şi totală este singura soluţie care ar putea impune şi pacea şi apărarea demnităţii omeneşti.

S-ar putea spune că în timp ce noi discutăm, marile puteri se înarmează, şi că propunerile şi gîndurile noastre sînt utopii pioase. Din păcate se poate să fie aşa. Dar chiar dacă acestea pot fi considerate convorbiri utopice între oameni de bunăvoinţă, nu trebuie să renunţăm la ele. Ele ar putea totuşi pătrunde la un

moment dat şi în birourile şi în minţile celor care manevrează puterea şi armele. Într-o zi vor trebui să înţeleagă toţi că: E mai bine să fii utopic decît mort!"

*

În timpul Conferinţei de la Oxford am fost abordat de ziarişti pentru a le spune impresii asupra Conferinţei. Mi-am concentrat observaţiile asupra cîtorva constatări şi doleanţe:

1. Am constatat unanimitatea dorinţei de pace atît a conducătorilor religioşi cît şi a parlamentarilor;

2. Am fost impresionat de numărul mare de participanţi şi de calitatea lor;

3. Mi-am exprimat speranţa că din Conferinţă se vor degaja cîteva concluzii practice pentru opinia publică şi pentru deţinătorii de putere. În orice caz un lucru se va obţine: conştientizarea maselor largi care vor lua cunoştinţă de acest Congres asupra pericolului iminent şi real de care este ameninţată omenirea. E totuşi ceva!

*

La sfîrşitul Conferinţei s-a hotărît să se alcătuiască şi s-a alcătuit un Comunicat. A fost prezentat pentru discuţii în Plenară. Comunicatul era scurt, descriptiv şi, în general, era fidel celor ce se petrecuseră şi se spuseseră în timpul Conferinţei. Avea totuşi cîteva importante lacune, pentru îndreptarea cărora, am făcut următoarele propuneri:

„Comunicatul pe care îl avem în faţă cuprinde în esenţă şi în rezumat cele discutate mai ales în Plenară. Unele idei valoroase au fost însă prezentate şi în grupele de lucru, şi cred că şi acelea ar trebui să fie măcar menţionate, dacă nu expuse mai pe larg. În afară de aceasta, aş crede că un astfel de document trebuie să conţină şi un Apel, să nu fie un simplu proces-verbal. Să se adreseze marilor puteri, tuturor popoarelor lumii şi opiniei publice.

Dintre ideile discutate în grupe, aceea a necesităţii înlăturării cauzelor care ameninţă pacea, ar trebui inclusă în Comunicat. În lume există probleme sociale nesoluţionate, nedreptăţi care, dacă nu vor fi înlăturate, nu va fi pace adevărată, sau va fi o pace impusă prin forţă şi acceptată din teamă. Să nu lăsăm impresia că am propune o pace prin păstrarea statu-quo-ului prezent. Din comunicat trebuie să reiasă că pacea trebuie pregătită prin instaurarea în lume a dreptăţii sociale. S-a omis, desigur din grabă, chiar folosirea în textul Comunicatului a cuvîntului dreptate. Includerea lui ar exprima fidel discuţiile noastre. Să arătăm că cerem pace pentru a avea timp să dialogăm cu privire la soluţionarea paşnică a marilor litigii, de orice fel ar fi ele. Să arătăm că e nevoie de pace pentru a se instaura în lume o nouă ordine economică internaţională şi o ordine morală comun acceptată care, la rîndul lor vor deveni baze solide, pentru o pace trainică, echitabilă. Să arătăm că cerem pace înainte de orice, pentru ca în pace să se soluţioneze şi să se înlăture cauzele care o ameninţă".

Vorbitorii care au urmat au reluat apoi aceleaşi deziderate. Comunicatul a fost trimis înapoi spre refacere. S-a întors refăcut. A apărut în el o formă de Apel (Chemăm...) şi s-a menţionat necesitatea rezolvării conflictelor ca premiză a păcii, şi s-a inserat la locul cuvenit cuvîntul „Dreptate"!

În Comunicat se arată că este necesar să fie mobilizate toate forţele politice şi religioase pentru promovarea dreptăţii pentru realizarea dezarmării şi păcii.

Iată cîteva paragrafe din versiunea finală:

„Această reuniune s-a materializat graţie convergenţei inimilor, spiritelor şi evenimentelor. Societatea omenească trăieşte o perioadă de introspecţie intensă, paralizată de frică, de incertitudine şi confuzie. Dar ni se oferă totuşi posibilităţi noi şi semne încurajatoare... Trebuie ca fiecare din noi să accepte responsabilitatea de a purta de grijă pămîntului şi de a-l proteja, căci e locuinţa noastră.

Afirmăm o nouă viziune asupra supravieţuirii şi ne angajăm să lucrăm împreună pentru o omenire fundamental schimbată şi ameliorată. Facem cu insistenţă chemare conducătorilor întregii lumi să intreprindă noi demersuri şi să pună în lucrare o nouă politică bazată pe principiul apărării şi dăinuirii omenirii şi pe principiul dreptăţii.

Invităm pe fraţii noştri care lucrează în domeniile educaţiei, ziaristicii, artelor şi altor mijloace de comunicare să se asocieze cu noi în întreprinderea de descoperire şi punere în practică a unor planuri concrete de acţiune la toate nivelele".

*

În afara celor prezenţi, au trimis mesaje Conferinţei, personalităţi din mai multe ţări din întreaga lume: Secretarul general al Organizaţiei Naţiunilor Unite, citit de James P. Grant, director UNICEF, fostul prim ministru al Japoniei, Takeo Fukuda, primul ministru al Indiei, R. Gandhi ş.a. Vaticanul a fost prezent prin fostul Primat al Austriei, cardinalul Franz König, care a şi ţinut o scurtă meditaţie de deschidere, el fiind şi unul din membrii Comitetului de organizare a Conferinţei.

La lucrări au participat şi Cancelarul Universităţii din Oxford, Lordul Jenkins de Hillhead, ministrul securităţii sociale din Jamaica, Dr. Mavis Gilmour, Preşedintele Adunării Naţionale din Togo, Vovor Mawupo ş.a.

Cancelarul Universităţii a oferit o recepţie în Blenheim Palace, la nord de Oxford, locul de naştere al lui W. Churchill. Lucrările Conferinţei s-au desfăşurat în sala de festivităţi a Primăriei oraşului Oxford.

E greu de spus în momentul de faţă ce rezultate şi ce urmări va avea Conferinţa de la Oxford. Ceea ce e sigur e că s-a realizat pentru prima oară, la un asemenea nivel de reprezentare, un contact interesant şi important între conducătorii religioşi şi conducători politici ai lumii. S-a convenit că acest contact a fost util şi că trebuie continuat. Dacă mesajul Conferinţei va ajunge în mîinile, inimile şi minţile celor cărora le-a fost adresat, el va putea naşte iniţiative şi speranţe de pace.

Forum-ul va insista în continuare şi va persevera. Pacea trebuie salvată. Omenirea trebuie împiedecată de la sinucidere. Nimeni nu are dreptul să ia o astfel de hotărîre de sinucidere în numele celor ce nu vor să facă acest lucru. Şi aceştia sînt cei mai mulţi. Acest lucru e din ce în ce mai limpede. Cel puţin acest lucru va porni spre lume de la *Forum*-ul de la Oxford şi, în mod sigur, va căpăta adeziuni unanime.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

SESIUNEA ANUALĂ A PREZIDIULUI ŞI A COMITETULUI CONSULTATIV AL CONFERINŢEI BISERICILOR EUROPENE, 1988

Între 18—24 aprilie 1988 a avut loc la Barcelona (Spania) sesiunea ordinară anuală a Prezidiului şi Comitetului Consultativ al Conferinţei Bisericilor Europene.

Au participat dintre Preşedinţi: Mitropolitul Alexei al Leningradului şi Novgorodului, Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului, Decanul John Arnold (Anglia), Dna Marjolaine Chevalier (Franţa), Episcopul Hans-Gernot Jung (R.F.G.), Episcopul Zdzislaw Tranda (în locul superintendentului Adam Kuczma, Polonia) şi pastorul Jaakko Elenius (în locul Dr. Prof. P. Pesonen).

Din Comitetul Consultativ: Dna Annette-Luise Birkner (R.F.G.), Dna Nancie Blackie (Irlanda), Dr. David Bleakley (Irlanda de Nord), Dna Jutta Boysen (Finlanda), Mitropolitul Hrisostom de Peristerion (Grecia), Rev. Tiran Gureghian (Etchimiadzin), Dna Astrid Hareide (Norvegia), Mitropolitul Irineu al Vienei, Prof. Totju Koev (Bulgaria), Episcopul Attila Kovács (Ungaria), Consilierul Klaus Kremkau (R.F.G.), Martin Linnemann (R.D.G.), Dna Christiane Lunk (Suedia), Rectorul Wilhelm Nausner (Austria), Episcopul Nifon Ploieşteanul, vicar patriarhal (România), Rev. Serghei Nicolaev (U.R.S.S.), Rev. Per Olof Ohrn (Norvegia), Dr. Alexandros Papaderos (Grecia), Rev. Rui A. Rodrigues (Portugalia), Dl. U. Friedrich (Elveţia, în locul lui H. Rusterholz), Consilierul Siegfried Schulze (R.F.G.), Pastorul

Paolo Spanu (Italia), Prof. N. Peter Stephens (Anglia), Brigitte Thyssen (Danemarca), Prof. Jan Veenhoh (Olanda) și Boris Wik (U.R.S.S.).

Printre invitați au fost:

Dna Myra Blyth, secretară a CICARWS-ului european, Rev. Humberto Capo, președintele Conferinței Țărilor latine din Europa, Dr. Ivo Fürer, secretarul Consiliului Conferințelor romano-catolice din Europa (CCEE), Dna Jean Mayland, președinta Consiliului femeilor creștine din Europa, Pastorul J. P. Jornod, ca membru în Comitetul Financiar ș.a.

Din conducerea Conferinței, de la Geneva au fost prezenți: Dr. Jean Fischer, secretar general, prof. Dumitru Popescu, director de studii, Hans Schmocker, secretar financiar, Ada Silenzi, secretar executiv ș.a.

Secretarul general Jean Fischer a prezentat un Raport de activitate bine echilibrat, arătînd că una din principalele griji pe care le-a avut de la ultima întîlnire a fost aceea de a-și organiza activitatea și oficiile din Geneva, și de a pregăti cîteva reuniuni importante pe plan european.

Cîteva considerațiuni asupra mișcării ecumenice din vremea noastră l-au dus la concluzia că, deși sînt unele semne de progres, totuși se mobilizează greu Bisericile *la nivelul de bază*. Dialogurile se poartă între reprezentanți care nu au nici acordul, nici nu informează comunitățile de bază. Și chiar reprezentanții ezită să facă pași hotărîți. El l-a citat pe André Appel care, la Adunarea generală de la Sterling a spus: *„Chiar Bisericile noastre preferă adesea să rămînă în cadrul tradițional al istoriei lor teritoriale și confesionale"*.

De acord cu acestea, Jean Fischer a făcut observația că se practică un ecumenism de elite și de aparat de conducere și că acesta rămîne privilegiul participanților și al birourilor Conferinței. Iată de ce secretarul general a recomandat o reorientare și o reorganizare a activității. Unul din mijloacele propuse a fost îmbunătățirea sistemului de comunicații al Conferinței. Mai multe informații trebuie să plece spre Biserici și spre mijloacele de mass-media. El a propus chiar înființarea unui secretariat pentru Comunicații, cu normă întreagă, deoarece în prezent are doar un funcționar cu jumătate de normă, ceea ce e insuficient.

Secretarul general a mai propus întărirea legăturilor cu Consiliile Ecumenice locale.

Cu privire la problemele păcii, entuziasmul său n-a fost prea perceptibil, deși și-a manifestat încrederea în tot ce se face în lume și în Europa pentru pace. DSa a mărturisit că i se pare că s-a trecut la o etapă de micșorare a fricii de război și că trecem printr-o perioadă de falsă destindere, din cauză că s-au luat cîteva măsuri importante în ecologie, în retragerea unor rachete... El a avertizat că nu trebuie deloc scăzută vigilența întru apărarea păcii. Trebuie studiată atent problema *securității comune*. Numai după aceea vom avea dreptul să credem într-o mică destindere. De asemenea, popoarele vor trebui să se împace cu *pluralismul culturilor*.

În continuare a scos în evidență faptul că problema omului rămîne încă o problemă delicată și că Bisericile mai au încă multe de făcut în această privință.

Era de așteptat ca secretarul general să acorde un spațiu larg organizării întîlnirii din cursul anului acestuia dintre Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Conferințelor romano-catolice, din Europa. Aceasta va avea loc la sfîrșitul lui septembrie 1988 la Erfurt, în R.D.G.

În cursul lucrărilor de la Barcelona, comitetul pregătitor a arătat stadiul în care se află pregătirile pentru această întîlnire, care va fi a patra după Chantilly (Franța), Logumkloster (Danemarca) și Riva del Garda (Italia). Tema asupra căreia cei prezenți la Erfurt vor discuta, va fi: *„Fie voia Ta"*, căutîndu-se baze pentru o înțelegere comună a voii lui Dumnezeu cu privire la lume și la chipul ei. Deși romano-catolicii nu sînt membri în Conferința Bisericilor Europene, aceste întîlniri sînt totuși forme de cooperare la nivel european, care aduc Bisericile pe platforme comune în problemele practice.

Al doilea lucru asupra căruia Secretarul general s-a oprit, a fost organizarea împreună cu romano-catolicii a unei mari Conferințe în anul viitor, 1989, la Basel, în Elveția, cu tema: „PACE PRIN DREPTATE". Se vor aduna cca. 700 de delegați și poate tot atîția observatori, oaspeți, ziariști. Intenția este să se

sensibilizeze europenii la faptul că nu se va putea ajunge la pace de durată decît prin realizarea în lume a dreptăţii sociale.

Iată cum teza lansată cîndva de România, a necesităţii unei noi ordini economice internaţionale ca bază pentru o pace trainică, începe să cîştige teren.

Participanţii la întrunirea de la Barcelona au afirmat necesitatea bunei organizări a acestei conferinţe, care ar urma să devină punctul de plecare al unor acţiuni pentru pace care să însemneze mult mai mult ca vocea Bisericilor decît a însemnat pînă acum.

În anul viitor se vor împlini 30 de ani de la înfiinţarea Conferinţei Bisericilor Europene. S-a hotărît ca sărbătorirea să se facă la Basel, cu prilejul Adunării pentru pace din 1989.

După ce în Plenară s-au menţionat toate temele de pe ordinea de zi, ele au fost deferite la patru Comisii de lucru, Comisii alcătuite din toţi membrii Prezidiului şi ai Comitetului Consultativ, împărţiţi în patru.

Comisia I a insistat asupra folosirii întîlnirii cu romano-catolicii pentru a se ajunge la o cooperare mai sistematică pe plan practic, urmînd ca încetul cu încetul să se poată începe şi un dialog teologic. Experienţa de la Trento, după întîlnirea de la Riva del Garda a fost un succes imens pe linia ecumenismului. S-a recitat împreună în acea catedrală istorică, Simbolul credinţei, după textul exact de la Niceea şi Constantinopol.

Aceeaşi Comisie a stabilit o ordine a priorităţilor în activitatea Conferinţei, pentru o activitate mai sistematică şi mai eficientă.

Comisia a II-a a analizat în special raportul Directorului de studii, prof. pr. Dumitru Popescu. Activitatea sa a fost apreciată a fi fost de înaltă competenţă. Cum prof. D. Popescu îşi va încheia mandatul la 1 aug. 1988 şi se va întoarce în România, Comisia a propus să i se dea un document de apreciere şi mulţumire.

Cu privire la întîlnirea de la Erfurt (R.D.G.) Comisia a propus şi s-a aprobat ca sosirea delegaţilor la Erfurt să fie în ziua de 28 septembrie 1988, urmînd ca deschiderea lucrărilor să se facă în aceeaşi zi la orele 20,00. Închiderea să se facă în ziua de 2 octombrie 1988, la orele 17,00.

O propunere interesantă a avansat această Comisie cu privire la tema următoarei Adunări generale a Conferinţei din anul 1992. Aceea va fi a X-a Adunare Generală. S-a recomandat o temă de antropologie care să aibă în vedere *creaţia* (Geneza I, 27), *răscumpărarea* (Gal. III, 27 şi urm.) şi *învierea* (Ioan XVI, 16—24). De asemenea se va avea în vedere *regenerarea* şi o *nouă creaţie* (II Cor. V, 17) şi, în orice caz, transfigurarea fiinţei umane în Hristos (II Cor. III, 18; Filipeni III, 20—21).

Nu s-a sugerat „sloganul" propriu-zis sub zodia căruia se va organiza Adunarea, dar s-au sugerat ideile din care trebuie să se alcătuiască. La o nouă întîlnire se aşteaptă sugestii.

Comisia a III-a s-a ocupat în special de problemele legate de organizarea Conferinţei „Pace prin dreptate" de la Basel (1989). S-a recomandat printre altele ca pînă în septembrie 1988 să se alcătuiască o broşură care să trateze tema şi care să fie dată ca material de lucru Bisericilor. De asemenea s-a recomandat ca această Conferinţă să poată fi considerată ca o pregătire pentru marea Conferinţă pe care o organizează Consiliul Ecumenic al Bisericilor: „Justiţie, Pace şi Integritatea Creaţiei" (J.P.I.C.).

Comisia a IV-a a discutat situaţia financiară a Conferinţei. S-a constatat că bugetul anului 1987 a fost încheiat fără nici un deficit. S-a propus reducerea cheltuielilor din 1988 pentru a se avea un buget bine echilibrat şi în anul acesta. Nefiind încă asigurată suma necesară Conferinţei de la Basel, s-a propus un *Buget de lucru* care va fi aprobat numai în momentul în care vor fi asigurate veniturile care s-au estimat.

Comisia a refuzat înfiinţarea unui nou post la Geneva, care să se ocupe de *Refugiaţi şi cei care cer azil*. S-a propus în schimb angajarea unei persoane care să-l ajute pe secretarul cu finanţele în munca sa.

Delegaţii români au luat cuvîntul în legătură cu toate problemele discutate, arătînd că Biserica Ortodoxă Română sprijină toate iniţiativele ecumenice şi tot ceea ce poate promova ideea păcii, a dezarmării şi destinderii.

Cu prilejul lucrărilor de la Barcelona, conducători ai Bisericilor din Spania au făcut prezentări ale Bisericilor lor şi ale problemelor cu care se confruntă. A fost vizitată celebra catedrală încă neterminată a lui *Gandi*, monument unic de arhitectură din lume.

La întoarcere, în trecere prin Madrid, am vizitat parohia ortodoxă română condusă de pr. dr. Teofil Moldovan, care, de curînd, şi-a luat doctoratul în teologie la Universitatea din Salamanca, unde ar fi fost numit lector.

De asemenea am vizitat Centrul ecumenic spaniol condus de Mgr. Julian Garcia Hernando şi Centrul misionarelor pentru unitate.

Împreună cu Mgr. Julian Garcia Hernando am vizitat oraşul Segovia, locul de naştere al împăratului Teodosie şi locul unde au trăit celebrul mare inchizitor Torquemada şi marele poet spiritual Ioan al Crucii (Juan de la Cruz).

*

Viitoarea întrunire a Prezidiului Conferinţei Bisericilor Europene va avea loc în zilele de 24 şi 25 octombrie 1988 la Leningrad, la invitaţia Mitropolitului Alexei.

Întrunirea de pace de la Basel, Elveţia, va avea loc între 15—21 mai 1989. În 1989 Prezidiul se va întruni lîngă Kassel, în R.F.G. (24—26 ian.) şi va fi urmat de o întrunire comună cu Consiliul Conferinţelor Romano-Catolice din Europa, tot acolo, între 27—28 ianuarie 1989.

Viitoarea întrunire a Prezidiului şi a Comitetului Consultativ, în sesiune 1989, va avea loc între 18—24 oct. într-un loc care urmează a fi stabilit.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

INTERVIUL Î. P. S. ANTONIE, MITROPOLITUL ARDEALULUI, ACORDAT REVISTEI „*BISERICA ROMÂNEASCĂ*" DIN MILANO

Întrebare: 1. *Înalt Prea Sfinţia Voastră sînteţi la Milano pentru o întîlnire organizată de Conferinţa Bisericilor Europene. Care este tema luată în examinare şi în ce context?*

R. 1. La Milano s-a întîlnit un Comitet restrîns alcătuit din reprezentanţi ai Conferinţei Bisericilor Europene şi ai Comitetului Conferinţelor Episcopale romano-catolice din Europa. Eu am luat parte în calitatea mea de preşedinte al Conferinţei Bisericilor Europene. Scopul a fost pe de o parte, pregătirea celei de a 4-a întîlniri dintre aceste două organisme creştine europene, care va avea loc la Erfurt, în R.D.G., între 28 sept.-2 oct. 1988. Se va trata tema: „Fie voia Ta", în perspectiva unei mai bune puneri la cale a vieţii pe pămînt, potrivit cu voia lui Dumnezeu. Pe de altă parte s-au purtat discuţii asupra organizării în anul viitor a unei mari Conferinţe cu tema: *Pace prin dreptate*, care va avea loc la Basel, în Elveţia. Vor participa circa 700 de delegaţi, în afară de ziarişti şi observatori. Însăşi formularea temei arată despre ce va fi vorba. Pacea a devenit în vremea noastră preocuparea de căpetenie în toată lumea. Noi vrem să arătăm că Bisericile vor şi ele să fie pace în lume, dar sînt conştiente că o pace adevărată se poate realiza numai prin aşezarea lumii pe principii de dreptate socială, egalitate, acces general la resurse, adică prin înlăturarea cauzelor care ameninţă să declanşeze un război. Bisericile se vor hotărî împreună să îndrepte şi rugăciuni către Dumnezeu să nu lase lumea „la voia minţii ei", cum spune undeva Sf. Pavel, ci s-o îndrumeze spre pace şi linişte.

Dacă Biserica romano-catolică nu este membră nici în Consiliul Mondial al Bisericilor, nici în Conferinţa Bisericilor Europene, este o bucurie pentru noi că ea

a hotărît totuşi să coopereze cu celelalte Biserici creştine din Europa în scopurile de care am vorbit mai înainte. Este o dovadă de simţ şi acţiune ecumenică, de comuniune în cele esenţiale vieţii şi supravieţuirii.

2. *Faceţi parte din diferite organisme ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, din organisme panortodoxe şi din Comisia Mixtă internaţională de dialog teologic între Biserica Ortodoxă şi cea Catolică. Întrucît sînteţi unul din cunoscuţii ecumenişti de azi, Vă rog să prezentaţi starea ecumenismului contemporan, cu realizările, greutăţile şi speranţele sale.*

R. 2. Într-adevăr, sînt membru în Comitetul Central şi în Comitetul Executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor, încă din 1975. Din 1971 am fost membru în Comitetul Consultativ al Conferinţei Bisericilor Europene, iar din 1986 sînt unul din Preşedinţii acestei Conferinţe, ales la Adunarea Generală de la Sterling, Scoţia. Sînt şi membru în Comisia internaţională mixtă de dialog dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica romano-catolică. După părerea mea ecumenismul se află pe calea cea bună. El este şi va fi cinstea secolului nostru, pentru că în vremea noastră s-a trecut de la starea de luptă dintre confesiunile creştine despărţite odinioară, la dorinţa de reîntoarcere la *Biserica cea una*, la unitate. Se fac paşi mici, dar siguri. Nu s-ar putea spune că s-au realizat progrese mari în problemele doctrinare, dar ceva s-a schimbat. În primul rînd mentalităţile şi felul cum gîndim unii despre alţii. Acum putem participa la rugăciuni comune, putem acţiona în comun în problemele practice, sociale, culturale. Cu protestanţii pregătim trei documente teologice în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor: documentul BEM (Botez, Euharistie, Preoţie (Ministry), documentul *Spre o exprimare comună a credinţei apostolice azi*, şi documentul *Unitatea Bisericilor şi Reînnoirea comunităţii umane*. Chiar dacă acestea nu vor recolta o adeziune unanimă, ele vor fi totuşi stimulate pentru meditaţie spre o convergenţă posibilă. După secole de despărţire unitatea nu se poate reface cît ai bate din palme. Ea trebuie pregătită cu răbdare, cu inteligenţă şi mai ales cu dragoste, iertare şi rugăciune. În final se va face. Cînd? Dumnezeu ştie. Chiar dacă nu se va face în vremea noastră, noi vom fi cei care vom fi pus bazele ei. Tot e ceva. Vom pleca la Dumnezeu cu conştiinţa împăcată măcar în parte.

Cu romano-catolicii dialogul a mers pînă acum bine. Nu ne-am înţeles deplin în privinţa tainelor de iniţiere (Botez, Confirmare, Euharistie), deşi am avut două întîlniri la Bari pe această temă. Finalmente eu am propus să alcătuim un *document de dialog*, dacă nu se poate întocmi un *document de acord*. Eu am şi creat aceste noţiuni, acolo, ca să putem ieşi din impas. Şi am ieşit. *Un document de dialog* e un document în care se arată şi dezacordurile, dar nu se întrerupe dialogul, ci se continuă, în speranţa că, cu timpul, se vor găsi soluţii pentru problemele rămase în suspensie. Ideea mea a fost că dacă vom ajunge să rezolvăm dificultăţi mai mari, cele mici îşi vor găsi de la sine soluţia, în lumina soluţiilor la dificultăţile mari. Aşa s-a procedat, şi s-a procedat bine. În anul acesta în iunie ne vom întîlni din nou în Finlanda, la Mănăstirea Valamo, unde vom discuta despre *Preoţie*, după care probabil vom trece la *confruntarea cea mare* pe tema primatului papal şi a infailibilităţii.

Eu gîndesc că dacă romano-catolicii au acceptat să dialogheze cu noi, se vor fi gîndit la vreo soluţie reciproc acceptabilă. Nu cred să fi avut naivitatea să creadă că ne vor face catolici! Soluţii există! Nu vreau să avansez prea multe în această privinţă, dar cred că, de pildă, am putea fi de acord cu Papa-Patriarh al Occidentului, reintrat în comuniune cu Patriarhatele orientale ca în primul mileniu, cu locul pe care l-a avut atunci. De recunoaşterea unei jurisdicţii universale nici nu poate fi vorba. E prea puternică tradiţia orientală în această privinţă, şi e şi cea adevărată. Restul a venit din circumstanţe istorice.

Cît despre infailibilitate, ea a apărut în 1870. Cam nouă! Însuşi Conciliul Vatican II a apăsat mai mult pe conciliaritate, care e în sensul vechii tradiţii comune. Poate că va învinge duhul smereniei!

3. *Cum se reflectă această situaţie în relaţiile dintre cultele din România?*

R. 3. În România avem bune relaţii între culte. Dialogăm în probleme practice şi ne regăsim pe platforme comune. În cele trei *Conferinţe interconfesionale*

anuale tratăm şi probleme de dogmatică, de cult, de orientare în ecumenism. Desigur, în problemele fundamentale ale dialogului teologic urmăm hotărîrile ce se iau la nivel mare. Se ştie că Ortodoxia, deşi autocefală, în problemele de credinţă ia toate hotărîrile la nivel pan-ortodox. De aceea şi dialogurile bilaterale sînt la nivel pan-ortodox. Cele strict bilaterale, între Bisericile din două ţări d.p., sau din aceeaşi ţară, sînt dialoguri care trebuiesc ratificate la nivel pan-ortodox, în ceea ce ne priveşte pe noi. Cam aşa se întîmplă şi cu celelalte confesiuni, deşi ele nu au organe mondiale, decît prin probleme de alt ordin decît dogmatic. Nişte *evanghelici* din S.U.A. au hotărît să treacă la ortodoxie. Şi au trecut. La ei e posibil şi pe bucăţele. La noi simţul comuniunii pan-ortodoxe e lege.

4. *Deseori ni s-a spus că reprezentanţii Bisericii Ortodoxe Române se prezintă foarte bine în întîlnirile ecumenice internaţionale. Cui credeţi că se datorează acest fapt? (nivelului teologiei româneşti, apartenenţei noastre şi spiritului oriental bizantin şi celui occidental-latin, ancorării creştinismului nostru în epoca Bisericii nedespărţite...).*

4. R. La această întrebare s-ar putea răspunde pe larg, dar mă voi mărgini la cîteva aspecte. Mai întîi, noi românii am fost siliţi întotdeauna în istorie, aşezaţi în trecut între duşmani sau falşi prieteni, şi chiar şi cu prietenii, să facem o anumită echilibristică, să ne ţinem în picioare şi să vedem bine în toate părţile. În al doilea rînd, am fost adesea în situaţia de mediatori, trebuind să hotărîm repede şi exact cui să dăm dreptate şi pe cine să ajutăm. Un exemplu e ceea ce a făcut Şerban Cantacuzino cînd turcii asediau Viena. Era cu turcii, dar i-a apărat pe vienezii creştini! În al treilea rînd, noi ne-am simţit dintotdeauna o vocaţie pentru pace. Să ne aducem aminte cum răspunde Mircea cel Mare lui Baiazid: „Noi (vrem) bună pace“! (În poezia lui Eminescu). Dar să nu lăsăm neobservat cuvîntul „bună“!, adică dreaptă! De aici şi vocaţia noastră pentru dreptate. S-ar mai putea adăuga multe, dar mă limitez numai la un singur lucru în plus: *avem vocaţia unităţii,* pentru că istoria ne-a silit să ne luptăm două mii de ani pentru unitate. Acestea ne-au intrat în sînge. Iată de ce şi în întîlnirile internaţionale noi militām întotdeauna pentru pace şi unitate.

La acestea se adaugă, bine înţeles, competenţa. Teologii noştri sînt foarte bine pregătiţi. Toţi au doctorate luate prin ţări străine. Tot aşa şi o bună parte din ierarhi. Şi eu am avut şansa să fiu trimis de răposatul Patriarh Justinian la studii teologice şi filozofice la Oxford, de unde m-am întors cu un doctorat luat de la iezuiţi. Am diploma semnată de marele filozof Frederick Copleston. Am dublat apoi acest doctorat cu unul ortodox luat la Bucureşti. N-am spus aceste lucruri ca să mă laud. Aceste lucruri sînt cunoscute. Le-am spus pentru a introduce o nouă idee, cu care să răspund la întrebarea ce mi-a fost pusă. Teologii români ortodocşi *cunosc bine doctrinele celorlalte confesiuni creştine.* Infinit mai bine decît cunosc teologii lor ortodoxia. Şi acasă, la Institutele noastre, teologia simbolică (doctrina celorlalte confesiuni) e studiată foarte serios. Noi ne situăm bine şi repede în probleme, cînd participăm la dialoguri.

Poate ne ajută şi locul nostru geografic, deşi în multe privinţe ne-a dezavantajat. Dar fiind unde sîntem, punte între Orient şi Occident, insulă latină într-o mare slavă, cu un mal turanic spre vest, beneficiem de lumini venite din Orient şi din Occident în acelaşi timp. Gustul pentru speculaţie îl avem de la Bizanţ, numai că noi am evitat extremismele şi gîlcevile, iar gustul pentru echilibru şi ordine de la romani, numai că noi n-am fetişizat nimic, ci am ştiut să adaptăm totul la felul nostru de a fi şi la împrejurări. De aceea, ne trezim adesea a fi foarte buni diplomaţi. A trebuit mereu să ne apărăm, să ne cîştigăm drepturile cînd cu arma, cînd cu cuvîntul, cînd cu răbdarea, cînd cu îndrăzneala, întotdeauna cu chibzuială şi inteligenţă.

Toate acestea ne ajută să fim factori pozitivi în dialogurile în care ne angajăm, ştiind să cîştigăm fără să rănim pe nimeni, şi să facem din aparentele piedici cîştiguri. Nu spun mai multe ca să nu ne audă cineva şi să ne descopere tainele!

5. *Care sînt contribuţiile specifice aduse de reprezentanţii B.O.R. la rezolvarea problemelor ecumenismului contemporan?*

R. La aceasta ar putea răspunde alţii. Eu pot să spun doar atît: contribuţiile noastre se vădesc prin faptul că sîntem căutaţi, aleşi în comitete, apreciaţi pentru felul cum judecăm lucrurile. Şi între Bisericile Ortodoxe, cînd se ajunge la anumite impasuri între grupe de Biserici (slave-greceşti), se apelează la noi. Prima idee de a se convoca un Sfînt şi Mare Sinod Ortodox a pornit de la noi, pe vremea lui Miron Cristea, mitropolit primat şi apoi primul patriarh. A scris şi o broşură despre asta. Am fost dintru început în rîndurile iniţiatorilor ecumenismului. Să nu se uite că noi am recunoscut cei dintîi validitatea preoţiei anglicane. În actualele desfăşurări ale mişcării ecumenice am determinat teme pentru studii, pentru Conferinţe şi Adunări generale şi, deşi poate pe nesimţite, am contribuit la orientarea mişcării ecumenice spre progres şi unitate. Am dat mai înainte un exemplu mărunt, acela de la Bari. Ele s-ar putea înmulţi. D.p. patriarhul Justinian a lansat *Apostolatul social*, altcineva a lansat *Biserica slujitoare* ca modalităţi ale cooperării Bisericilor şi ale situării lor în lumea modernă şi în general în raporturile cu lumea, în condiţiile de după cel de-al doilea război mondial. Ştim apoi că preoţii noştri care slujesc parohii ortodoxe române din medii catolice sau protestante în Europa şi în alte continente, sînt foarte activi ca factori ecumenici.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Din viața patriei

IDEI INOVATOARE ALE INTELIGENȚEI ROMÂNEȘTI

— Microfonul utilizat azi în telefonie este, cu precădere, cel de cărbune. Procedeul comportă, însă, unele inconveniente de ordin tehnologic, legate de utilizarea granulelor de grafit (material deficitar) sau de consumul de aur. La solicitarea Întreprinderii „Electromagnetica" din Capitală, o echipă de cercetători ieșeni, de la Catedra de Fizică a Institutului politehnic „Gh. Asachi", a conceput două tipuri de microfoane cu electret, un izolant electric polarizant din grupa materialelor numite dielectrice folosite în diverse aplicații practice, inclusiv în telefonie, începînd de prin anii '80. Principiul de funcționare al noului produs este total diferit, prin faptul că electretul devine piesă de bază, cu rol de membrană acustică. Astfel sub acțiunea presiunii sonore, aceasta vibrează, inducînd pe fața unui electrod special o sarcină electrică, prin tensiunea căreia se reproduce fidel semnalul acustic. Primul tip de microfon cu electret, avînd un amplificator cu trei tranzistori, este adaptabil la linia telefonică obișnuită, al doilea tip este destinat să echipeze noile telefoane ce urmează să intre în exploatare.

— Realizare a Laboratorului de cercetare pentru utilizarea energiei vîntului Brașov, turbina de tipul Savonius — TS 1, destinată alimentării cu apă, se caracterizează prin simplitatea constructivă și funcțională. Instalația poate fi montată cu ușurință la ferme, stîne, cabane, mici gospodării etc., deci la consumatori situați în locuri oarecum izolate, și nu necesită condiții pretențioase de exploatare. Principalele caracteristici tehnice ale TS 1 sînt rotorul dublu fabricat din rășini poliesterice armate cu fibre de sticlă care acționează o pompă volumetrică, precum și un rezervor de dimensiuni variabile, în funcție de necesitățile de consum și de regimul de vînt al locului de amplasament. Turbina eoliană funcționează complet automat și autonom deși nu dispune de echipamente de comandă și reglare, dar este prevăzută în schimb, cu dispozitiv de autolimitare a turației motorului Savonius la viteze mari de vînt. Racordată la un rezervor de stocare (castel de apă, hidrosferă, rezervor, baraj), conform necesităților beneficiarului, TS 1 are o putere nominală de 1 kW la o viteză a vîntului de 10 m/s. Înălțimea totală a instalației este de 5,3 m, iar plaja de funcționare măsoară pînă la 25 m/s. Debitul nominal a fost calculat la 1 m^3 apă pe oră, înălțimea de pompare 30 m, înălțimea maximă de aspirație, la 7 metri.

— Centrul de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru utilaje de construcții Brăila în colaborare cu specialiștii Întreprinderii „Progresul" au elaborat și executat mașini, utilaje și instalații de mare complexitate tehnică. Cea mai recentă realizare în domeniu este agregatul pentru pregătirea patului germinativ la semănat, denumită Compactor combinator agricol — C.C.A. 75. Utilajul lucrează în tandem cu un tractor tip A 1800, efectuînd simultan operații de discuire, tăvălugire și cultivare. C.C.A. 75 este prevăzut, de asemenea, cu o instalație hidraulică pentru rabatarea a două secții laterale și a terenului de rulare, corespunzător pozițiilor de transport sau de lucru în cîmp. O performanță tehnică deosebită a noului utilaj este faptul că pregătirea terenului pentru semănat se realizează prin discuire — nivelarea arăturii și respectiv trecerea cu combinatorul, a cărui lățime de acțiune este de 7,5 m, ceea ce face ca timpul efectiv de lucru să se reducă în medie cu 60 la sută. Evident, consumul de combustibil destinat operației respective se diminuează cu aceleași procente.

— Produse noi la „Electronica" Bucureşti: *Televizorul „Standard"* transportabil este echipat cu un tub cinescopic cu diagonală de 44 cm, unghi de deflecţie de 110 grade, destinat fiind să recepţioneze emisiuni TV conf. normelor OIRT şi CCIR, are antenă telescopică proprie şi taster mecanic omniprogramabil cu opt poziţii. În scopul reducerii consumului la numai 55 W s-a adoptat schema cu „şasiu rece" de înaltă fiabilitate, dotat cu trei circuite integrate şi 24 diode; tub cinescopic capabil să asigure imagine stabilă şi contrast perfect; puterea la difuzor maxim 0,7 W, tensiune admisă la reţea între 187 şi 242 V, cu protecţie specială şi stabilitate la emisiuni de la mari distanţe. Greutatea redusă (sub 14 kg) permite o uşoară transportare, în cazul concediilor. *Televizorul portabil „Sport"*, diagonala 31 cm în montaj superheterodină, are alimentaţia de la reţea (220 V; 50 Hz) precum şi de la surse de 12 V (acumulator auto), consum maxim 45 W (la reţea) şi 23 W (la baterie). Greutatea de 9 kg îl face ideal pentru excursii. Tub cinemascopic autoprotejat cu ecran aluminizat, focalizare electrostatică, unghi de deflexie de 110 grade, trei circuite integrate, 14 diode, selector de canale, ansamblu programator, sincroprocesor, diode varicap şi diode de comutaţie etc. fac din acest aparat un televizor modern, în benzile I, II, III, IV şi V, inclusiv VHF şi UHF, conform normelor OIRT şi CCIR—G+B. *Aparatul de radio „RIC 3"*, dezvoltare a tipurilor precedente RIC 1 şi 2 prin înlocuirea celor 6 tranzistoare cu un circuit integrat special, a redus mult posibilitatea defecţiunilor. *„Stereoson 2"* este o combină muzicală, continuarea şi dezvoltarea tipului „Stereoson 1" care fără modificări aduse preţului, a introdus componente fiabile şi modernizate în schemele pentru casetofon şi pik-up.

— La Într. „Electroputere" din Craiova se produc instalaţii de acţionare electrică pentru sondele de foraj LD-400; aceste echipamente complexe au început de la finele anului 1987 să fie echipate cu staţii moderne de comandă şi reglaj ceea ce le conferă proprietăţi tehnico-ecomonice superioare celor realizate anterior. Documentaţia tehnică de proiectare tehnologică a fost elaborată de proiectanţii de la Institutul de cercetări ştiinţifice şi inginerie tehnologică de pe această mare platformă industrială craioveană. Noile staţii sînt prevăzute cu instalaţii de climatizare şi incinte izolate care le permit să funcţioneze în condiţii tropicale (plus 50 grade Celsius) sau în medii friguroase (pînă la minus 45 grade Celsius).

— Specialiştii de la Întreprinderea de reţele electrice Cluj-Napoca, beneficiind de experienţa acumulată prin amenajarea hidroenergetică a bazinului Someşul Rece şi Someşul Cald, cu seria de centrale electrice de la Tarniţa, Mărişelu, Gilău etc. a trecut la elaborarea studiilor de valorificare a tuturor posibilităţilor existente pentru recuperarea şi a altor resurse energetice. Astfel pe Someşul Rece au găsit posibilitatea de amplasare între două conducte existente, cu căderi de apă suficiente, a unei noi microhidrocentrale dotate cu trei turbine tip pompa „Brateş" care se uzinează la întreprinderea bucureşteană „Aversa". După ce au intrat în funcţiune operaţională la începutul celui de al doilea trimestru al anului 1987, această microhidrocentrală are capacitatea de a livra economiei naţionale anual 570.000 kWh. Pornind de la experienţa acumulată cu această microhidrocentrală, s-a trecut la elaborarea studiilor pentru alte patru asemenea microhidrocentrale, amplasabile atît în bazinul rîului Someşul Rece, cît şi pe rîul Huza, care curge în munţii Apuseni.

Aniversare

100 DE ANI DE LA NAŞTEREA ISTORICULUI SILVIU DRAGOMIR (1888—1962)

La 13 martie 1988 s-au împlinit 100 de ani de la naşterea unuia dintre cei mai de seamă istorici români din secolul nostru: *Silviu Dragomir.* Deşi a lăsat o operă impresionantă, operă ce tratează o gamă largă de probleme ce se întind în timp de la formarea poporului român şi continuitatea daco-romană pînă la epoca dictatului de la Viena, se poate spune că această operă nu s-a bucurat încă de toată atenţia cuvenită din partea istoricilor. Cele cîteva medalioane sumare ce i s-au dedicat [1] au reuşit doar să creioneze meritele ilustrului istoric, ca şi direcţiile principale ale preocupărilor şi investigaţiilor sale.

Viitorul istoric şi luptător pentru unitatea naţională s-a născut la 13 martie 1888, în Gurasada, judeţul Hunedoara, sat în care se păstrează unul din cele mai vechi şi valoroase monumente româneşti din întreaga ţară, biserica Sf. Arhanghel Mihail, ctitorită de cnezii locali şi datată de specialişti pe la mijlocul secolului al XIII-lea. Aceasta explică interesul pe care-l va manifesta mai tîrziu Silviu Dragomir atît pentru cnezimea românească din Transilvania, cît şi pentru vechile monumente din regiune.

A făcut studii secundare la Blaj şi Novisad — Iugoslavia, unde a învăţat temeinic limba sîrbă, după care au urmat cele universitare, încununate cu doctoratul în teologie la Cernăuţi. După ce a audiat unele cursuri ale Universităţii din Viena, unde a întreprins şi cercetări în bogatele arhive existente acolo, în 1910 a studiat arhivele de la Karlovitz (Sremski Karlovci — Iugoslavia) şi a întreprins apoi o călătorie de studii şi noi cercetări în arhivele din Rusia (1910—1911).

Aceste cercetări l-au dus la descoperirea unor materiale documentare foarte bogate, folosite în primele sale studii de istorie bisericească, precum şi la cunoaşterea temeinică a limbilor sîrbă şi rusă. În 1916, cînd primele sale opere îl consacraseră deja ca pe un istoric înzestrat, în vederea alegerii sale ca membru corespondent al Academiei Române, Ioan Bogdan — unul din marii istorici şi slavişti ai vremii — aprecia că Silviu Dragomir avea „cunoştinţa celor două limbi slave absolut indispensabile pentru cercetările originale..., a limbii ruseşti şi a celei sîrbeşti, care îi înlesnesc şi priceperea tot atît de trebuincioasă a vechii limbi slave bisericeşti". I. Bogdan considera că tînărul Silviu Dragomir se consacrase deja

---

1 Lucian Boia, *Evoluţia istoriografiei române,* Bucureşti, 1976, p. 317—318; Pompiliu Teodor, *Silviu Dragomir* („Tribuna", 1977, nr. 46, p. 8); N. Bocşan, *Silviu Dragomir* („Transilvania", 1980, nr. 8, p. 37—39); Pompiliu Teodor, *Silviu Dragomir istoric al unităţii naţionale* („Tribuna", 1983, nr. 47, p. 6). Vezi şi datele din *Enciclopedia istoriografiei româneşti,* Bucureşti, 1978, p. 129—130, strînse de acelaşi Pompiliu Teodor.

Ţinînd seama de preocupările acestui specialist de seamă în istoria istoriografiei româneşti, ni se pare greu de înţeles omiterea lui Silviu Dragomir dintre istoricii prezentaţi în lucrarea sa *Evoluţia gîndirii istorice româneşti,* Cluj, 1970.

ca „un excelent cunoscător al istoriei politice şi sociale a românilor din Transilvania".[2]

După terminarea studiilor, la 23 de ani, Silviu Dragomir a început cariera didactică, fiind profesor de istorie bisericească la Seminarul Andreean din Sibiu (1911—1919), seminar creat de Andrei Şaguna.

Deşi foarte tînăr, încă din 1912, profesorul Silviu Dragomir se afla între conducătorii luptei pentru realizarea unităţii naţionale. La 8 noiembrie 1912 — alături de alţi intelectuali de seamă transilvăneni ca: O. Goga, Ion Agîrbiceanu, Şt. O. Iosif, Sextil Puşcariu, Ilarie Chendi, Zaharia Bîrsan, Onisifor Ghibu etc. — a semnat declaraţia de unificare a Partidului Naţional Român, angajîndu-se să contribuie astfel la „opera de consolidare politică a neamului românesc".[3]

În aceeaşi vreme, prin numeroase articole semnate în periodicele vremii, printre care „Luceafărul", „Transilvania", „Telegraful Român", etc., a luat parte activă la pregătirea spiritelor pentru realizarea unirii cu „ţara", visul secular al tuturor românilor.

La 1 Decembrie 1918, tînărul profesor Silviu Dragomir a fost unul din secretarii Marii Adunări de la Alba Iulia care a consfinţit Unirea pe veci, a Transilvaniei cu România.

Din 1919 — alături de Ioan Lupaş, Alexandru Lapedatu, Vasile Bogrea şi alţi învăţaţi ai vremii — a făcut parte din corpul profesoral al nou înfiinţatei Universităţi de la Cluj, mai întîi ca profesor agregat şi apoi titular (1923—1947) de istoria popoarelor sud-est europene, domeniu în care a devenit un specialist recunoscut.

În acelaşi timp, Silviu Dragomir a fost şi directorul Seminarului de studii sud-est europene şi apoi al publicaţiei „Revue de Transylvanie" (1934—1944), care avea menirea să combată propaganda zgomotoasă a revizioniştilor maghiari în străinătate şi să apere drepturile istorice ale românilor asupra Transilvaniei, la unirea căreia cu „ţara" Silviu Dragomir adusese el însuşi o importantă contribuţie. La această revistă au colaborat numeroşi istorici de marcă, printre care: N. Bănescu, I. Lupaş, S. Dragomir, I. Moga, Z. Pâclişanu, A. Decei, Ştefan Pascu, etc., lingvişti şi filologi ca: Sextil Puşcariu, T. Capidan, Nicolae Drăganu, Emil Petrovici etc.

La propunerea lui Ioan Lupaş, în 1928, a fost ales membru titular al Academiei Române, în locul rămas vacant prin moartea marelui învăţat care a fost Vasile Pârvan. În prezentarea făcută, I. Lupaş sublinia faptul că: „metoda pe care d-l Silviu Dragomir o întrebuinţează în cercetările sale este din cele mai serioase. Fără a nesocoti amănuntele, pe care le cercetează cu îndelungă răbdare, nu se lasă copleşit de ele, nu se pierde în noianul lor, ci, selecţionîndu-le, potrivit cu puterile lor de documentare, izbuteşte să dea adeseori expuneri sintetice de valoare necontestată". I. Lupaş îşi exprima speranţa că Silviu Dragomir va aduce şi în viitor „servicii importante istoriografiei române".[4]

În discursul său de recepţie, ţinut la 29 mai 1929, conform obiceiului academic, Silviu Dragomir a adus mai întîi un elogiu binemeritat predecesorului său, decedat „în toiul celei mai strălucite activităţi". „Glasul său a amuţit în această incintă cînd se părea că vibrează mai puternic, despicînd taina vremilor de demult, care au îngropat sub mormane de piatră şi moloz gloria nepieritoare a strămoşilor noştri".

După ce făcea o frumoasă şi caldă prezentare a operei predecesorului său, Silviu Dragomir îşi exprima speranţa — pe deplin îndreptăţită şi confirmată în

---

2 „Analele Academiei Române. Partea administrativă şi dezbaterile", seria II, t. XXXVIII, 1915—1916, p. 197. În răspunsul său, Silviu Dragomir considera că Academia Română „a apreciat atît de binevoitor activitatea mea pe terenul istoric mai mult spre a mă încuraja în stăruinţele mele de a cerceta trecutul poporului român din părţile acestea", promiţînd că va continua să-şi facă datoria faţă de neamul său (*ibidem*, t. XXXIX, 1916—1919, p. 8—9).

3 Lucian Boia, *Contribuţii privind mişcarea naţională a românilor din Transilvania în anii 1910—1914* („Studii", 1972, nr. 4, p. 794).

4 „Analele Acad. Rom. Partea administrativă şi dezbaterile", 1927—1928, p. 139—140.

deceniile următoare — că „pleiada de elevi şi colaboratori" ai marelui dispărut vor şti să-i continue opera sa strălucită — pe care o considera „o podoabă a generaţiei noastre" — şi să scoată astfel în lumină „meritul său covîrşitor" de organizator al arheologiei româneşti.

În partea a doua a discursului său, noul academician a prezentat viaţa şi activitatea profesorului Constantin Romanul Vivu, unul din fruntaşii uitaţi ai revoluţiei de la 1848—1849 din Transilvania. Prieten cu Nicolae Bălcescu şi participant la revoluţia din 1848 din Ţara Românească, Vivu era însufleţit de speranţa că-i va fi dat „mai curînd sau mai tîrziu" să vadă toată naţia românească „adunată iarăşi la un loc" şi de convingerea că mîntuirea românilor din Transilvania „atîrnă de unirea şi bunăstarea Principatelor". El a murit însă tînăr, în martie 1849, fiind ucis în mod sălbatic, cu ciomegele, împreună cu viceprefectul Ştefan Moldovanu, de ostaşii secui, la marginea satului Sîngeorgiu, lîngă Reghin, unde fusese prefect.

În răspunsul său, Ioan Lupaş a arătat că „sîngele eroului-mucenic Constantin Romanul, pierdut în ţărîna drumului de la Sîngeorgiu n-a rămas ignorat de justiţia imanentă a istoriei", căci „idealul unităţii şi libertăţii naţionale, pentru care modestul dascăl ardelean şi-a sacrificat cu entuziasm tinereţea încă netrăită, a ajuns a se putea realiza «la plinirea vremii» în forma României de astăzi".

După ce a subliniat faptul că Silviu Dragomir săvîrşise la Academia Română „un act de dreptate istorică, reînviind din pulberea uitării figura acestui dascăl erou şi mucenic", istoricul clujean a evocat pe scurt meritele noului academician, căruia i-a urat: „ca ostaş al adevărului etern biruitor asupra tuturor ostilităţilor vremelnice, fii binevenit în mijlocul nostru".[5]

Silviu Dragomir a făcut politică alături de prietenul său Octavian Goga, fiind ministru în guvernul Goga-Cuza din anii 1937—1938 şi din nou în timpul dictaturii regale.

Cîteva cuvinte despre cariera sa politică. La 1 mai 1938, Direcţia Minorităţilor din Ministerul Cultelor şi Artelor a fost trecută pe lîngă Preşedinţia Consiliului de Miniştri, sub numele de Comisariatul general pentru Minorităţi, devenit ulterior Ministerul Minorităţilor, al cărui titular a fost numit Silviu Dragomir, ca specialist în problemă. Acest Minister trebuia să acţioneze „pentru o înţelegere mai largă şi o încredere reciprocă între populaţia românească majoritară şi aşa-numitele minorităţi, îndeosebi maghiarii şi saşii din Transilvania, cărora li se crea un Statut al Minorităţilor al cărui autor a fost S. Dragomir.

În calitatea sa de ministru al Minorităţilor, istoricul transilvănean — care cunoştea bine politica de deznaţionalizare şi maghiarizare forţată din timpul fostului regim dualist, îndeosebi în vremea cît a fost prim-ministru Tisza István — a avut dificila sarcină de a crea un cadru de colaborare, înţelegere şi încredere între populaţia majoritară şi minorităţi.

Bunele rezultate ale muncii sale au fost recunoscute chiar de reprezentanţii maghiarilor. La 4 nov. 1939, ziarul „Hirlap" din Arad sublinia faptul că rezultatele obţinute în acest domeniu în anii 1938—1939 „sînt legate de numele şi de talentul d-lui Silviu Dragomir", iar ziarul „Arad Közlöny" din 5 nov. 1939 lăuda obiectivitatea şi bunăvoinţa cu care ministrul Minorităţilor îşi îndeplinea misiunea în interesul colaborării între instituţiile populaţiei majoritare şi minorităţi.[6]

Am considerat necesare aceste precizări pentru a înţelege mai bine rolul lui Silviu Dragomir în fruntea unui Minister care era menit să asigure buna convieţuire între populaţia majoritară şi naţionalităţile din Transilvania.

În ultima parte a vieţii sale (1957—1962), reîntorcîndu-se la o veche pasiune, a condus un colectiv de istorie modernă la Institutul de istorie şi arheologie din Cluj, unde se bucura de multă stimă. După cîte îmi amintesc, a luat parte activă la discutarea tratatului de *Istoria României*. A murit la 23 februarie 1962.

---

5 Silviu Dragomir, *Un precursor al unităţii naţionale: profesorul ardelean Constantin Romanul Vivu. Discurs rostit la 29 mai 1929 în şedinţa solemnă, cu răspunsul d-lui dr. I. Lupaş*, Buc., 1929, (Discursuri de recepţie, LXII).

6 Vezi „Revue de Transylvanie", 1939, nr. 4, p. 488—489.

Datorită preocupărilor sale foarte variate, Silviu Dragomir este greu de încadrat într-o anumită categorie de istorici; el este în primul rînd medievist, dar în mai mare măsură modernist, aşa cum nu-i sînt străine evenimentele din timpul vieţii sale (deci istoria contemporană), evenimente la care a participat în mod activ. Putem spune deci că *opera sa este a unui polihistor* căruia nu-i este străină nici o perioadă din dezvoltarea istorică a poporului român, ca şi din aceea a popoarelor vecine cu care acesta a întreţinut strînse relaţii în decursul istoriei. În acelaşi timp, Silviu Dragomir a fost şi un pasionat editor de izvoare, începînd cu documente medievale în limbile slavonă, rusă sau sîrbă şi continuînd cu documente din epoca modernă, relative îndeosebi la revoluţia din 1848—1849. În cele ce urmează vom încerca o prezentare cît mai sistematică a operei sale.

Ca istoric al sud-estului european — de care s-a preocupat cîteva decenii cît a fost profesor la Universitatea din Cluj — Silviu Dragomir s-a distins în mod deosebit prin studiile sale consacrate romanităţii sud-dunărene,[7] precum şi unor probleme al slavisticii în spaţiul românesc,[8] domeniu în care a continuat opera magistrului său Ioan Bogdan, cel care îl recomandase cu căldură pentru a fi ales membru corespondent al Academiei Române în 1916.

Dar, mai presus de orice, lui Silviu Dragomir nu i-a fost străin nici un domeniu din istoria Transilvaniei, căreia i-a dedicat cea mai mare parte a operei sale: istoria socială şi instituţiile vechi,[9] istoria culturii, artei şi bisericii, dar mai ales istoria politică, în care a insistat în mod deosebit asupra luptei de emancipare naţională a românilor, începută în secolul al XVII-lea şi încununată cu actul istoric de la 1 Decembrie 1918, la care a fost părtaş activ.

În timpul studiilor sale în Rusia, Silviu Dragomir a strîns şi sistematizat o mare bogăţie de materiale relative la relaţiile româno-ruse în secolele XVII—XVIII.[10] Bogata informaţie inedită descoperită în arhivele Ministerului de externe rus i-a dat posibilitatea să reconstituie numeroasele misiuni bisericeşti sau culturale trimise de domnii români la curtea ţarului — misiuni care aveau adeseori şi anu-

---

7 *Vlahii din Serbia în sec. XII—XV* („Anuarul Inst. de istorie naţională", Cluj, 1921—1922, p. 279—299); *Vlahii şi morlacii. Studiu din istoria românismului balcanic*, Cluj, 1924, 135 p.+1 h.; *Originea coloniilor române din Istria*, Buc., 1924, 20 p. (extras din „Analele Acad. Române. Memoriile secţiei istorice" s. III, t. II, 1924) şi îndeosebi *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, Buc., 1959, 227 p.

8 *Cîteva urme ale organizaţiei de stat slavo-române* („Dacoromania", 1920—1921, p. 147—161).

Tot în calitate de slavist, a publicat *Documente noi privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Sibiul în sec. XV—XVI* („Anuarul Inst. de istorie naţională", Cluj, 1926—1927, p. 3—79+8 fotocopii) şi extras, Buc., 1927. Este vorba de 70 de documente descoperite în arhiva baronului Brukenthal din Sibiu, deosebit de importante pentru istoria relaţiilor dintre Ţara Românească şi Transilvania.

9 Amintim în acest domeniu introducerea făcută la volumul colectiv *Contribuţiuni istorice privitoare la trecutul românilor de pe pămîntul crăesc*, Sibiu, 1913, ca şi studiul *Voievozi, cnezi şi crainici la românii din Munţii Apuseni şi din regiunea Bihorului în evul mediu* („Acta Musei Napocensis", 1966, p. 173—181) (în colaborare), precum şi studiile citate mai jos la nota 26.

10 *Contribuţii privitoare la relaţiile bisericii româneşti cu Rusia în veacul XVII*, Bucureşti, 1912, 183 p. (extras din „Analele Acad. Române. Memoriile secţiei istorice", s. II, t. XXXIV, p. 1065—1248) şi *Relaţiile bisericeşti ale românilor din Ardeal cu Rusia în veacul XVIII*, Sibiu, 1914, 56 p.

Vezi prezentarea elogioasă a celor două lucrări făcută de I. Bogdan în „Analele Acad. Române. Partea administrativă şi dezbaterile", 1911—1912, p. 232—233 şi 1915—1916, p. 196—197.

Problema a fost reluată mai tîrziu în studiul *La politique religieuse des Habsburgs et les interventions russes au XVII-e siècle* („Balcania", 1944, partea I, p. 152—172), în care se prezintă intervenţiile diplomaţiei ruseşti la Viena în favoarea sîrbilor din Croaţia la 1758 şi a românilor ortodocşi din Transilvania în 1760—1761.

mite scopuri politice, nerealizate însă — ca și pe acelea ale unor ierarhi transilvăneni ca Sava Brancovici.

Cît privește pe românii din Transilvania, aflați în luptă împotriva unirii cu Roma, misiunile lor la curtea pravoslavnicului țar în secolul al XVIII-lea aveau drept scop să obțină sprijinul acestuia împotriva presiunii exercitate asupra lor de Curtea din Viena pentru a-i sili să accepte unirea nedorită. După opinia autorului, decretul imperial de toleranță din 12 iulie 1759 ca și numirea episcopului Dionisie Novacovici s-ar fi datorat nu numai luptei românilor ortodocși, dar și intervențiilor diplomației rusești.

Silviu Dragomir a fost preocupat în mod deosebit de lupta românilor transilvăneni împotriva unirii cu Roma, domeniu în care a adus contribuții esențiale. Pe primul loc se află marea sa operă *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal în secolul al XVIII-lea,* două volume însumînd aproape 1000 de pagini, apărută la Sibiu în 1920—1930; lucrarea este considerată „fundamentală pentru istoria vieții naționale a românilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea".

În primul volum sînt prezentate pe larg: împrejurările în care s-a făcut unirea, legăturile românilor, amenințați de unirea forțată, cu Țara Românească și sprijinul acordat de Constantin Brîncoveanu, acțiunea lui Inochentie Micu pentru obținerea drepturilor promise de Curtea din Viena, lupta condusă de călugărul Sofronie etc., iar în anexă se publică 150 de documente din perioada 1701—1761 culese din arhivele din Viena, Moscova și Karlovitz. Volumul al doilea se referă la luptele împotriva unirii din perioada 1751—1761, cînd s-a obținut dreptul de a avea episcop ortodox, ca și la relațiile cu Țara Românească și Rusia ale luptătorilor împotriva unirii, anexa cuprinde alte 75 documente din perioada 1756—1761.

„Bazată pe o excepțională informație documentară, în mare parte inedită, selectată din arhive interne sau străine, scrierea pune în valoare motivațiile social-politice ale unui act caracterizat mult timp drept o «criză de conștiință», descriindu-se temeiurile în politica Curții vieneze de subordonare a noilor teritorii dobîndite la sfîrșitul secolului XVII".[11]

Lupta împotriva unirii cu Roma a românilor transilvăneni va constitui și mai tîrziu una din preocupările principale ale istoricului clujean, care — pe baza unor materiale nou descoperite — i-a dedicat și alte studii interesante, în care a demascat modul necinstit în care a avut loc așa-zisa „unire", presiunile de tot felul exercitate asupra românilor, falsitatea unor documente care „consfințeau", chipurile, unirea, ca și promisiunile mincinoase făcute de Curtea din Viena celor tentați să recunoască unirea.[12]

---

11 N. Bocșan, *op. cit.*, p. 38. Lucrarea a fost încununată cu premiul Adamachi al Academiei Române (1922).

Ambele volume s-au bucurat de largi recenzii, semnate de N. Iorga, în „Rev. istorică", 1921, p. 189—197 și 1931, p. 225—228 sau I. Lupaș, în „Anuarul Institutului de istorie națională", Cluj, 1921—1922, p. 343—363 și 1928—1930, p. 604—626.

Deși semnala poziția influențată într-o oarecare măsură de confesionalism ortodox a autorului, N. Iorga sublinia faptul că lucrarea are „o sumă de lucruri nouă", fiind scrisă într-o „mare distincție de formă". La rîndul său, I. Lupaș considera că este vorba de „una din cele mai interesante și mai izbutite monografii istorice" de pînă atunci.

Merită să amintim aici faptul că, în scrisoarea adresată lui Ioan Bianu la 30 aug. 1920, cînd îi trimitea vol. I al operei sale, S. Dragomir mărturisea el însuși poziția sa astfel: „Sînt sigur că veți ceti cu bunăvoință paginile scrise din istoria înverșunatelor frămîntări și nu mă veți judeca pentru cele cîteva observări mai puțin calme cari mi-au alunecat pe ici-colea. Tocmai istoria acestei epoci s-a discutat cu atîta pasiune, încît cîteodată m-am lăsat răpit și eu de sentiment. Dar străduința mea de căpetenie pe care am avut-o a fost de a discuta obiectiv, cît se poate, și mai ales cuviincios problemele interesante din această lucrare" (Acad. R. S. România, Fond I. Bianu; semnalată de colegul Mircea Suciu, căruia îi mulțumesc și pe această cale).

12 *Românii din Transilvania și unirea cu biserica Romei* („Studii și materiale de istorie medie", III, 1959, p. 323—339); *Românii din Transilvania și unirea cu biserica Romei* („Biserica ortodoxă română", 1962, nr. 9—10, p. 863—937); *Românii*

În ultimele studii Silviu Dragomir a pus în valoare numeroasele documente nou descoperite în Arhiva Cancelariei aulice a Transilvaniei, arhiva arhiepiscopului primat de Strigoniu, colecţiile iezuiţilor Hevenessi şi Kaprinay etc.

„În lumina unei atît de imense bogăţii de informaţie nouă, se conturează în linii hotărîte adevărul istoric: că unirea cu biserica Romei s-a încheiat prin forţă şi teroare, prin înşelăciuni şi minciuni; că ea nu a prins rădăcini în sînul poporului şi că de aceea a fost înlăturată prin acţiunea violentă a maselor populare, ca un element străin, strîns unit cu interesele cotropitorilor", aceasta este concluzia autorului, care constată în plus că „nu s-a trimis autorităţilor competente nici un act care să cuprindă declaraţia solemnă de unire a bisericii româneşti din Transilvania cu biserica Romei", actul păstrat în colecţia Hevenessi fiind „un fals săvîrşit cu intenţia de a ne face să credem că avem în faţă o declaraţie autentică a reprezentanţilor bisericii româneşti".

O altă preocupare a lui Silviu Dragomir — legată de precedenta — a constituit-o începuturile mişcării de emancipare naţională din Transilvania, domeniu în care a alcătuit mai multe lucrări importante în care a adus contribuţii documentare noi la mişcarea *Supplex*-ului din 1791, moment culminant al mişcării naţionale din secolul al XVIII-lea, pe care l-a pus în conexiune şi cu mişcările de aceeaşi natură ale sîrbilor, a căror istorie o cunoştea temeinic.[13]

Continuînd investigaţia în acest domeniu, istoricul a studiat în mod firesc evenimentele ce au precedat revoluţia din 1848, făcînd astfel legătura cauzală între mişcarea de emancipare naţională din secolul al XVIII-lea şi revoluţia paşoptistă[14] care avea să constituie vreme de cîţiva ani principala sa preocupare.[15]

După cum arăta de curînd Ladislau Gyémánt, Silviu Dragomir „propune schema de tratare a problematicii esenţiale privind perioada premergătoare Revoluţiei de la 1848 în Transilvania, atît sub aspectul manifestărilor politice principale ale mişcării româneşti de emancipare, cît şi în ceea ce priveşte situaţia şi năzuinţele diferitelor pături şi categorii ale societăţii româneşti ardelene", probleme ce vor fi dezvoltate apoi în vol. V al monumentalei sale colecţii de documente privind revoluţia din 1848—1849 a românilor din Transilvania.

Silviu Dragomir este primul nostru istoric care a acordat o mare atenţie revoluţiei din 1848 în Transilvania, căreia i-a dedicat numeroase studii şi monografii închinate mai întîi unora dintre conducătorii ei: prefectul martir Ioan Buteanu,[16] C. Romanul Vivu[17] — despre care am vorbit mai sus —, Andrei Şaguna[18] şi îndeosebi lui Avram Iancu, a cărui activitate, pusă în slujba năzuinţelor naţionale ale românilor din Transilvania, a devenit una din principalele sale preocupări pînă către sfîrşitul vieţii.[19]

---

din Transilvania şi unirea cu biserica Romei. Documente apocrife privitoare la începuturile unirii cu catolicismul roman (1697—1701), Buc., 1963, 100 p.+facsimile.

13 *Corespondenţa episcopului Gherasim Adamovici şi mişcarea de emancipare a clerului şi poporului românesc în anul 1791*, Sibiu, 1911, 26 p. (extras din „Revista teologică"); *Acte şi documente*, Sibiu, 1914 (în colaborare).

14 *Les Roumains de Transylvanie à la vieille du mouvement de résurection nationale*, în vol. *La Transylvanie*, Bucureşti, 1938, p. 337—378; şi extras; *La couche dirigente des Roumains transylvains avant 1848* („Bulletin de la Section historique de l'Academie Roumaine", 1943).

15 Ladislau Gyémánt, *Mişcarea naţională a românilor din Transilvania, 1790—1848*, Bucureşti, 1986, p. 36.

16 *Ioan Buteanu, prefectul Zarandului în anii 1848—1849*, Bucureşti, 1928, 158 p.+1 h.

17 *Un precursor al unităţii naţionale: profesorul ardelean C. Romanul Vivu*, Bucureşti, 1929, 110 p.

18 *André Şaguna et Joseph Rajacić* („Balcania", 6, 1943, p. 242—282).

19 *Avram Iancu*, Bucureşti, 1924, 135 p.; *Avram Iancu*, Bucureşti, 1965, 303 p.+10 pl.; ed. II-a, 1968.

În prefaţa la ed. din 1965, p. 10, Vasile Maciu considera că lucrarea lui S. Dragomir este „cea mai valoroasă operă a acestuia, precum şi o creaţie valoroasă a istoriografiei româneşti, menită să stabilească adevărul istoric într-una din problemele cele mai zguduitoare din trecutul patriei noastre".

Lucrările amintite au precedat şi pregătit marea sa operă *Studii şi documente privitoare la revoluţia românilor din Transilvania în anii 1848—1849*, apărută în 4 volume la Sibiu şi Cluj, în epoca zbuciumată a anilor 1944—1946, rămasă din nefericire neterminată. Primele două volume au apărut la Sibiu în 1944, cuprinzînd documente din arhivele Vienei şi româneşti; al treilea, tipărit la Cluj în 1946, conţine documente aflate în arhivele din Budapesta. Sărind peste vol. IV, autorul a mai publicat doar prima parte din vol. V care cuprinde o istorie (neterminată) a revoluţiei de la 1848—1849 în Transilvania. După informaţiile obţinute de la colegul Pompiliu Teodor — unul din exegeţii operei lui Silviu Dragomir — partea a doua a studiului (însumînd circa 800 de pagini dactilografiate) va apare în cursul acestui an la Cluj-Napoca, unde se pregăteşte — de asemenea — şi un volum de studii ale lui S. Dragomir.

„El a evidenţiat însemnătatea revoluţiei pentru desăvîrşirea unităţii naţionale, stăruind asupra rolului deţinut de Bărnuţiu şi Iancu în formularea şi afirmarea independenţei naţiunii". Silviu Dragomir a impus definitiv în istoriografie „ideea revoluţiei româneşti unitare, a valorii ei europene" (Pompiliu Teodor).

Cît despre monografiile dedicate lui Avram Iancu — cel care spusese la Blaj: „pretenţiunile noastre sînt sfinte precum e sfînta dreptate şi noi, românii, vom fi gata a le apăra cu orice preţ" —, ele rămîn în istoriografie ca o contribuţie fundamentală la cunoaşterea rolului acestui mare român şi martir al neamului nostru care dorea libertatea şi unitatea naţională în spiritul ideilor democratice ale vremii.

Silviu Dragomir a dedicat, de asemenea, un studiu special misiunii lui Nicolae Bălcescu în Transilvania, unde acesta a încercat să împace pe revoluţionarii români cu cei maghiari,[20] precum şi un altul despre *Tratativele româno-maghiare din vara anului 1849* (Cluj, 1949), tratative eşuate, precum se ştie, nu din vina românilor.

Să mai amintim apoi şi faptul că Silviu Dragomir a fost preocupat şi de istoria românilor din Transilvania în timpul odiosului imperiu dualist austro-ungar, care i-a privat pe români de drepturi politice şi a încercat să le impună limba maghiară şi să le maghiarizeze numele pentru a-i deznaţionaliza.[21]

Cunoscînd în profunzime procesul istoric care a pregătit Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 (la care a participat în calitate de secretar), Silviu Dragomir a evocat cu multă căldură acest important eveniment din istoria României, prezentînd cu claritate succesiunea evenimentelor, discuţiile purtate şi rolul diverselor personalităţi sau grupări politice în realizarea Marii Uniri.[22]

Ca istoric angajat total pentru apărarea drepturilor istorice ale poporului român, Silviu Dragomir a adus o contribuţie bogată în acest important domeniu, combătînd propaganda zgomotoasă a revizioniştilor maghiari,[23] (aceasta şi în calitatea sa de ministru al Minorităţilor), precum şi „teoriile" absurde ale adversarilor continuităţii poporului român pe pămîntul străbun sau protestînd cu energie împotriva nedreptăţii săvîrşite prin odiosul dictat de la Viena.[24]

Argumentele aduse de Silviu Dragomir în sprijinul continuităţii daco-romanilor sînt deosebit de convingătoare, fiind valabile şi astăzi: dacă românii ar fi venit

---

20 *Nicolae Bălcescu în Ardeal* („Anuarul Institutului de istorie naţională", Cluj, 1928—1930, p. 1—34).

21 *Le compte Etienne Tisza et les Roumains de Transylvanie. Les pourparlers de 1910* („Revue de Transylvanie", II, 1935—1936, p. 349—374).

22 *Un sfert de veac de la Unirea Transilvaniei*, Sibiu, 1943; apărută şi în limba franceză în „Revue de Transylvanie", 1941—1943, p. 5—36.

Silviu Dragomir a editat şi amintirile lui I. Mihu — unul din participanţii la Marea Unire din 1918 — sub titlul: *Spicuiri din gîndurile mele, politice, cultural-economice. Publicat cu un studiu biografic*, Sibiu, 1938, XLVII+497 p.+9 f. pl.

23 *La Transylvanie roumaine et ses minorités ethniques*, Bucureşti, 1934, 281 p.; *The ethnical minorities in Transylvania*, Geneve, 1927, 129 p.

Vezi şi *Les deux attitudes du Comte Bethlen. L'imperialisme hongrois. La Transylvanie état-tampon* („Revue de Transylvanie", 1934, nr. 1, p. 5—31); *La Hongrie et le probléme de la Transylvanie* (*ibidem*, 1934, nr. 3, p. 334—354) etc.

24 *La Transylvanie avant et après l'arbitrage de Vienne*, Sibiu, 1943, 51 p.+h.

din sudul Dunării — cum susţin röslerienii — ar fi trebuit ca această mare mişcare demografică să fie înregistrată de izvoare, ceea ce nu se întîmplă. În plus, dacă românii ar fi venit din Peninsula Balcanică, ar fi trebuit să aducă de acolo forme de organizare socială care nu se întîlnesc în Transilvania (fraternităţi, celnici, primichiuri etc.), argument hotărîtor în sprijinul continuităţii. În sfîrşit, este greu de crezut că ţăranii liberi din sudul Dunării ar fi acceptat de bună voie să devină iobagi ai nobilimii maghiare.

În concluzie: „L'hypothèse d'une immigration roumaine partie de la Péninsule Balkanique au XII-e, XIII-e au XIV-e siècles équivaudrait à jeter un défi à la verité historique la plus élémentaire. Il n'y a ni de régions géographiques ni un moment dans le temps qui nous autoriserait à localiser un événement de ce genre".[25]

Mai trebuie să menţionăm şi faptul că Silviu Dragomir a studiat cu pasiune monumentele româneşti din sudul Transilvaniei în calitatea sa de membru al Comisiei monumentelor istorice.[26]

Punînd în valoare planul lui Visconti din 1711, ca şi unele ştiri pe care le dă cronicarul Gheorghe Brancovici — a cărui operă a studiat-o[27] — reputatul istoric transilvănean a adus lămuriri esenţiale la cunoaşterea vechiului lăcaş mitropolitan din Alba Iulia, rectitorit de Mihai Viteazul.[28]

Putem spune în încheiere, împreună cu Pompiliu Teodor, că Silviu Dragomir poate fi considerat „istoricul avizat al problemelor disciplinei pe care o cultivă, stăpîn pe instrumentarul de investigare, cunoscător al limbilor de cultură, precum şi al celor moderne, un spirit inteligent şi penetrant, capabil să înţeleagă subtilităţile documentelor. Dar, în acelaşi timp, un istoric angajat idealului naţional, pentru care emanciparea naţională a românilor din Transilvania urma să fie o parte a procesului desăvîrşirii unităţii naţionale".[29] *Ca istoric angajat, Silviu Dragomir a dovedit ce armă puternică este adevărul istoric cînd serveşte scopuri politice nobile.*

Nicolae Stoicescu

---

25 *La patrie primitive des Roumains et les frontières historiques* („Balcania", VII, 1944, partea I, p. 63—101). Studiul era menit să răspundă absurdelor „teorii" puse în circulaţie de Herbert van Leisen, *Das siebenbürgische Problem*, Genève, 1943.

Silviu Dragomir a reluat pe larg problema continuităţii în lucrarea sa *Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în evul mediu*, apărută în 1959 sub auspiciile Comisiei pentru studiul formării limbii şi poporului român.

26 *Vechile biserici din Zarand şi ctitorii lor în secolele XIV—XV* („Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice". Secţiunea pentru Transilvania, 1929, p. 223—264); *Ctitorii bisericii din Bîrsău* (*ibidem*, 1930—1931, p. 139—148).

27 *Fragmente din cronica sîrbească a lui George Brancovici*, extrase de ..., Bucureşti, 1924, 70 p.

28 *Mormîntul lui Mihai Viteazul şi vechea catedrală de la Alba Iulia* („Analele Acad. Române. Memoriile Secţiei istorice", s. III, t. XXI, 1939, p. 483—498); şi extras, Bucureşti, 1939, 16 p.+1 h.

29 „Tribuna", 1977, nr. 46, p. 8.

broşură separată purtînd titlul elocvent prin el însuşi: *Erezia Neo-ortodocşilor. Neo-nicolaitismul d-lui Chr. Yannaras*, Ediţia „Orth. Typos", 1987, 80 p. După cum reiese din titlul de mai sus obiectivul central al intervenţiei pr. Teoclit împotriva „neoortodocşilor" îl reprezintă teza yannaristă care proclamă erosul (conţinutul ontologic prin excelenţă al persoanei) şi, prin extensiune, experienţele erotice sentimentale şi fizice (trupeşti) ale relaţiilor umane heterosexuale drept anticipare, prefigurare mistică şi chiar modalitate şi cale de apropiere de „erosul dumnezeiesc", adică de iubirea şi cunoaşterea spiritual-duhovnicească a lui Dumnezeu care e Iubire (Agape). În opinia monahului aghiorit, această poziţie, neîncetat reluată în toate scrierile şi articolele neoortodocşilor, reprezintă o erezie manifestă faţă de Tradiţia unanimă şi spiritualitatea Părinţilor, constituind o reiterare şi relansare în actualitate, cu consecinţe deosebit de grave asupra educaţiei şi formării spirituale ortodoxe mai ales a tineretului, a libertinajului sexual practicat de secta gnostică antică libertină a nicolaiţilor, sectă menţionată în Apocalipsă 2,15 ca infestînd în sec. I biserica din Pergam şi care a cunoscut numeroase supravieţuiri în Evul Mediu şi pînă în zilele noastre. Dar conţinutul detaliat al implacabilei demascări şi critici a gravelor implicaţii spirituale şi morale ale viziunii panerotice (erotologice) despre existenţă a prof. Yannaras şi promovate de mişcarea „neoortodocşilor" în numele înnoirii Ortodoxiei, critică întreprinsă de pr. Teoclit în numele învăţăturii şi spiritualităţii autentice a Părinţilor, va forma subiectul unui comentariu special separat.

În cele două articole pe care le vom prezenta mai jos „cazul Yannaras", fără a fi menţionat nominal în mod expres, apare în primul rînd ca un caz particular al unei tensiuni şi confruntări mai generale, cu caracter tipic, cea între „neoortodocşi" şi Ortodoxia Părinţilor. În ele discuţia se poartă în registrul implicaţiilor generale, de profunzime, ale controversei şi se concentrează în esenţă în jurul chestiunii principale, decisivă pentru viaţa Bisericii din fiecare epocă istorică, a sensului autentic şi dimensiunilor concrete ale *înnoirii* în teologia şi Biserica Ortodoxă.

Astfel, în articolul *Neoortodocşii — o critică obiectivă* Gh. I. Romeos identifică cu pătrundere eroarea metodologică principială a „neoortodocşilor" în pretenţia lor de a da o interpretare nouă dogmaticii şi spiritualităţii Părinţilor, fără a fi realizat în parte sau măcar recunoscut în prealabil necesitatea înnoirii propriilor lor vieţi şi existenţe personale concrete prin trăirea cu consecvenţă a exigenţelor etic-ascetice şi duhovniceşti ale spiritualităţii isihaste-filocalice formulate şi realizate exemplar în vieţile lor de Părinţii Bisericii, şi care fac parte integrantă din „metodologia" lor teologică, din modul lor de teologhisire înnoitoare. Prin escamotarea şi eludarea exigenţelor înnoirii existenţiale şi duhovniceşti ale teologului şi ortodoxului ca persoană concretă, în conştiinţele lor s-a produs, mai mult ca sigur inconştient, o deplasare în înţelegerea înnoirii şi schimbării în Biserica Ortodoxă, accentul căzînd nu pe înnoirea şi schimbarea teologului în Duhul Sfînt, ci pe înnoirea şi schimbarea de către teolog al Ortodoxiei şi teologiei. Această deplasare a însemnat însă, în acelaşi timp, o abatere de la modul de a teologhisi al Părinţilor. Tratînd dogmele şi morala ortodoxă în mod speculativ, ca pe nişte teze teoretice abstracte ale unui sistem, neoortodocşii s-au concentrat pe traducerea unor teze patristice filosofice, dogmatice şi etice, într-un limbaj filosofic, psihologic şi sociologic contemporan de coloratură predominant existenţialistă. Neposedarea adevărurilor Ortodoxiei ca experienţă spirituală integrală în sensul Părinţilor, a făcut ca înnoirea „neoortodoxă" să nu se limiteze la o simplă traducere după regulile unei gramatici speculative „sui generis" a limbajului ontologic al Părinţilor în cel al filosofiei existenţialiste contemporane, ci să ajungă, în absenţa discernămîntului duhovnicesc, să preia şi difuzeze, după o minimă stilizare, drept perfect ortodoxe scheme conceptuale şi propuneri etice şi existenţiale din mentalitatea şi sensibilitatea societăţii occidentale contemporane, cu totul străine de Ortodoxia Părinţilor. Fapt care a apropiat inevitabil acest tip „neoortodox" de înţelegere a înnoirii teologiei şi Ortodoxiei fără înnoirea prealabilă a persoanei teologului ortodox, de erezie dogmatică şi practică.

De aceea, în articolul său *Ortodoxia azi*, înainte de a intra în dispută împotriva „erotologiei" prof. Chr. Yannaras, cuv. Teoclit Dionisiatul a simţit nevoia să reafirme cu tărie în numele Tradiţiei ortodoxe autentice a Părinţilor

păstrată şi trăită integral de monahismul atonit, adevărul axiomatic că în Biserică *„ceea ce se schimbă nu e Ortodoxia, ci ortodocşii ca persoane libere şi supuse schimbării"*. Pentru că, întrucît Biserica nu este o simplă societate religioasă ci Însuşi „Hristos, ieri şi azi, Acelaşi şi în veci" (Evr. 13, 8), Mire şi Cap al Bisericii — Trupul Lui, urmează că dogmele şi viaţa ei cultic-sacramentală şi spirituală sînt modurile prelungire şi epifanie concretă ale prezenţei lui Dumnezeu Cel în Treime în lume şi istorie şi ca atare eterne şi ireformabile. Adaptarea „neo-ortodoxă" a Ortodoxiei la mentalitatea şi formele istoric condiţionate ale sensibilităţii epocii contemporane pune, astfel, nu numai problema delimitării critice faţă de aceste devieri şi concesii făcute „veacului acesta", ci şi sarcina pozitivă a precizării şi re-definirii *identităţii* Ortodoxiei în relaţie cu condiţiile sale de existenţă istorică concretă. Este ceea ce scurta schiţă în 15 puncte a părintelui Teoclit îşi propune şi realizează cu succes. Exprimate sentenţios, în formule lapidare cu un aer pe alocuri enigmatic, ideile sale vor contribui, sperăm, pozitiv şi orienta benefic interogaţiile, meditaţiile, limpezirile şi preocupările similare din preoţimea şi teologia ortodoxă contemporană.

NEOORTODOCŞII — O CRITICĂ OBIECTIVĂ

de Gh. I. Romeos

(...) Termenul „neoortodocşi" *poate fi atribuit — abstracţie făcînd de originea lui — unei categorii de oameni, în primul rînd „teologi", care, fără să cunoască suficient învăţătura Sfinţilor Părinţi, fără să cunoască toate aspectele învăţăturii lor, fără să trăiască această învăţătură în viaţa lor personală, fără să cunoască întregul conţinut al învăţăturii patristice care se dobîndeşte „în simţire şi încredinţare", se străduiesc să facă o reinterpretare a Sfinţilor Părinţi, cu unicul scop de a intra în dialog cu problematica actuală. Studiind astfel de interpretări, ai impresia că ei complică temele, vorbesc despre teme care se pare că nu le cunosc sau, iarăşi, că vorbesc mult teoretic şi se îndepărtează de învăţătura patristică reală a Bisericii.*

Bănuiesc că există următoarea explicaţie psihologică a acestui fenomen. Aceşti teologi au trăit drama unei teologii academice dependente de modele occidentale, care nu a putut să ofere nimic dar a fost cauza principală pentru care am ajuns în această stare tragică care e animată de panteism, agnosticism şi ateism. Au trăit, iarăşi, drama unei abordări eticiste şi pietiste a diferitelor probleme ale vieţii care e foarte departe de privirea realistă a vieţii pe care o are Biserica Ortodoxă. Astfel, dezamăgiţi de teologia academică şi de tendinţa pietistă, s-au întors, sub influenţa ruşilor din diaspora, la lectura şi studiul textelor patristice care erau atît de uitate şi desconsiderate. La lectura unor astfel de texte au rămas uluiţi. Nu au putut bănui o astfel de măreţie. Fără să facă, însă, analize mai ample şi fără să primească o îndrumare de la acei ortodocşi contemporani care au trăit aceste lucruri prin experienţă, au început să le prezinte publicului larg. Ori înţelegerea textelor patristice trebuie să se facă într-o atmosferă mai proprie lor, atmosfera numită ascetico-bisericească şi sub călăuzirea luminată a Sfinţilor Bătrîni care unesc armonios teoria cu practica (contemplaţia cu făptuirea). Fără aceste premize indispensabile textele patristice, cu texte bisericeşti şi experienţă a Predaniei Ortodoxe, sînt ininteligibile. Acest fapt îl remarcă oricine parcurge textele teologilor neo-ortodocşi. Motivaţia lor mai profundă, pe lîngă efortul şi dispoziţia, frumoase în sine, de a aduce în prim plan Tradiţia Ortodoxă şi de a arăta marea ei importanţă pentru abordarea contemporană a temelor vieţii, e însă dezamăgirea omenească de către teologia academică şi pietismul diferitelor grupări ce acţionau în spaţiul bisericesc, ca şi de către inactivitatea bisericească. Afară de această dezamăgire, o altă motivaţie e primul entuziasm imatur la lectura textelor patristice sau la descoperirea Sfîntului Munte Atos şi a orga-

nismelor vii de care dispune, și care sînt rezultatul unei înțelegeri personale a textelor patristice, fără să fi suferit mai întîi curățire și călăuzire de la oameni sfinți care trăiesc experimental, „în simțire și încredințare", aceste texte ortodoxe.

Întreagă această abordare a textelor ortodoxe poate fi numită „neo-ortodoxie" și cei ce întreprind această reinterpretare, care se face după o gîndire personală, pot fi numiți „neo-ortodocși".

Unii numesc această mișcare „neo-patristică" *și gîndesc că aceasta trebuie să fie reinterpretarea textelor patristice în spiritul epocii noastre. Susțin că Sfinții Părinți în epoca lor au rostit aceleași adevăruri, avînd însă un cadru de viață mai proprice, în vreme ce acum acest cadru s-a schimbat. Prin urmare întreaga viață ortodoxă trebuie să o trecem în cadre noi ca să fie înțeleasă de oamenii de azi și ca Ortodoxia să contribuie la o nouă evaluare ca și renaștere a lumii.*

Nimeni nu poate susține că această problematică e cu desăvîrșire falsă. Dar există o contradicție esențială. *Această lucrare, această transpunere a învățăturii ortodoxe în termeni noi și într-o atmosferă socială nouă, trebuie făcută de oameni care trăiesc viața ortodoxă în integritatea ei, de Părinți contemporani care trăiesc teologia isihastă, care e premiza indispensabilă pentru însușirea, trăirea și cunoașterea teologiei ortodoxe. În afara acestei situări indispensabile se pot face numai greșeli și se ajunge la schimbări ale învățăturii Părinților.*

Pentru că nu vreau să mă opresc la o analiză teoretică a „neo-ortodoxiei" și „neo-ortodocșilor", de aceea în continuare voi da cîteva mostre *ale acestei mișcare, socot eu, schimbă în multe puncte Tradiția și învățătura ortodoxă. Mă voi folosi numai de cîteva mostre speciale. Nu voi analiza toate exemplele la care se referă neoortodoxia. Dar din aceste puține (eșantioane) va apare, cred, atmosfera în care se mișcă neo-ortodocșii.*

1. Neo-ortodocșii fac mult uz de filosofie *și mai ales nu ezită să afirme că marii Părinți au fost filosofi. Analizează învățătura Părinților în termeni filosofiei contemporane și îi prezintă ca pe niște filosofi. Această analiză se face pe baza logicii omenești și a gîndirii dialectice contemporane.*

Este neîndoielnic că în epoca lor Sfinții Părinți au răspuns la toate problemele pe care le punea filosofia omenească și la care aceasta nu putea să răspundă. Dar Sfinții Părinți n-au făcut filosofie. Teologia ortodoxă e o Revelație a lui Dumnezeu în inima curată a omului și nu o descoperire a puterii creierului omenesc. Astfel, teologia este Revelație (divină) și nu descoperire (a omului). Iar Dumnezeu a dat Revelația Sa celor care s-au pregătit pentru primirea ei, adică au trecut de curățirea inimii și luminarea minții. Ca niște vase corespunzătoare ei au primit „bogăția" Preasfîntului Duh: revelații. Cunoașterea lui Dumnezeu și a tuturor adevărurilor credinței e o temă a comuniunii cu Dumnezeu. Într-adevăr, vederea Luminii necreate e comuniune cu Dumnezeu, comuniunea e îndumnezeire, îndumnezeirea oferă cunoașterea lipsită de greșală și această cunoaștere e deasupra și dincolo de cunoașterea omenească; este propriu-zis Revelație. Premerge iubirea și urmează cunoașterea lui Dumnezeu. Și cu cît crește iubirea cu atît crește și cunoașterea. Părinții și-au descoperit mintea lor, au curățit-o, au eliberat-o de sub dominația și influența logicii și în această minte curățită au primit iluminările și revelațiile Duhului. Apoi, fiindcă dispuneau și de facultăți intelectuale, au putut exprima și formula aceste revelații. Astfel, Sfinții Părinți n-au făcut filosofie ci teologie. Nu erau filosofi, ci teologi în înțelesul pur al cuvîntului. Nu filosofau în teologie, ci teologhiseau folosind termeni filosofici.

În orice caz, Sfinții Părinți au primit o Revelație mult mai înaltă decît spațiul în care se mișcă gîndirea omenească. Astfel, ei se găseau pe un teren diferit și tocmai de aceea au putut să răspundă la problemele ontologice arzătoare ale vechii filosofii care rămîneau nerezolvate. Pentru că teologia nu e filosofie. Faptul că poate să se ajute de filosofie este real, dar ea nu se identifică deplin cu aceasta.

2. Neo-ortodocșii fac mult uz și de psihologia *contemporană. După ce au studiat psihologia care se dezvoltă astăzi și s-au entuziasmat de ea, s-au întors la studiul textelor Părinților ziși neptici (filocalici) și s-au străduit să găsească puncte comune între psihologi și Părinții Filocaliei. Și cu logica omenească de care dispun și cu darurile într-adevăr excepționale care-i disting, ei au găsit multe puncte comune între aceștia. Astfel, ei interpretează cu explicații psihologice omenești*

diferitele texte ale Noului Testament şi ale Părinţilor Bisericii. Abordează oamenii in principal cu datele şi concluziile psihologilor contemporani.

Este un fapt că la mulţi neo-ortodocşi domină interpretările psihologice. Mai mult, mulţi duhovnici îşi exercită oficiul cu datele psihologiei contemporane. Şi nu pot rezolva multele şi tragicele probleme care mistuie pe oamenii epocii noastre. Căci trebuie recunoscut că la dezvoltarea psihologiei contemporane a contribuit atît ignorarea Părinţilor neptici (filocalicii) ai Bisericii, cît şi cunoaşterea interpretării psihologice a vieţii duhovniceşti pe care o face Fericitul Augustin în operele sale, şi care au dominat în principal spaţiul occidental.

Antropologia psihologilor contemporani e diferită de antropologia Sfinţilor Părinţi şi în general de cea a Bisericii. Sfinţii Părinţi accentuează în lucrările lor că problemele zise psihologice sînt un efect al desprinderii şi îndepărtării omului de Dumnezeu, a omorîrii minţii, a ignoranţei modului de a ţine piept gîndurilor şi necurăţiei inimii. Psihologii contemporani dau diverse răspunsuri potrivit cu şcoala pe care o prezintă. Cei mai buni dintre ei recomandă mărturisirea, fapt pe care îl şi fac adepţii tuturor religiilor în abordarea temelor şi problemelor care se ivesc. Dar perspectiva lor antropologică este mult diferită de antropologia Părinţilor Bisericii. Nu există nici o legătură între ele.

Cauzele problemelor psihologice, după învăţătura Părinţilor, sînt, în principal, două. Ele provin fie dintr-o anomalie trupească, fie din influenţa diavolului. Pe lîngă aceasta, multe stări sînt efect al Harului dumnezeiesc. În psihologia contemporană însă, ele nu au aceeaşi situaţie. Ea ignoră lucrarea diavolului şi lucrarea Harului lui Dumnezeu pînă acolo încît, din punct de vedere al psihatriei contemporane, nimeni nu poate fi considerat sfînt, ci toţi sînt socotiţi bolnavi.

În general, afirm că e o mare greşală şi o eroare gravă să-i abordăm pe oameni pe baza explicaţiilor psihiatrilor contemporani şi nu pe baza învăţăturii Sfinţilor Părinţi ai Bisericii. Cînd confundăm aceste două realităţi diametral opuse, sîntem neo-orodocşi.

3. Cele spuse despre filosofie şi psihologie sînt valabile şi despre sociologie. *Neo-ortodocşii, în efortul lor de-a intra în dialog cu diferitele sisteme sociologice care vorbesc despre egalitate, proprietate comună, fraternitate, etc., folosesc învăţătura Sfinţilor Părinţi ai Bisericii.*

Desigur, există, multe texte patristice care descriu învăţături similare. Şi se poate face uz de ele în efortul de a intra în dialog cu sistemele sociale contemporane. Dar Părinţii dezvoltă învăţătura lor socială într-o anumită atmosferă şi ca urmare a unor analize antropologice ortodoxe.

Idealurile şi dezideratele sociale formulate de diferitele sisteme sociologice formează la ei daruri ale vieţii harismatice în Duhul Sfînt fără de care realizarea lor ar fi o utopie. Sfinţii Părinţi nu sînt sociologi, ci teologi. Învăţătura lor socială este o dimensiune a teologiei lor, este o expresie a vieţii Bisericii. Pentru că Biserica este spaţiul în care creştinismul îşi face aplicaţiile lui sociale. Efortul de a lega aceste două realităţi diferite, a sistemelor sociale şi a învăţăturii Părinţilor, fără să se analizeze premizele lor antropologice şi soteriologice diferite, este operă a neoortodocşilor.

4. Neo-ortodocşii avansează şi la alte teme care ating viaţa personală, socială şi familială. Amestecă elementele erotice în cunoaşterea lui Dumnezeu. *Eu însumi am ascultat la televiziune o discuţie referitoare la aceste teme, în care un teolog neoortodox afirma că îmbrăţişarea unei femei de către un bărbat este o cunoaştere a iubirii lui Dumnezeu! Şi imediat mi-a venit gîndul că cu aceste premize fiecare om căsătorit şi erotoman poate cîştiga cunoaşterea lui Dumnezeu, în vreme ce monahul, care nu trăieşte astfel de experienţe familiale, nu poate ajunge la cunoaşterea lui Dumnezeu! Aceasta e* degenerarea propriu-zisă *a* neo-ortodoxiei. *Şi pe urmă tot ei protestează că îi numim* „neo-ortodocşi"!

Aceste idei nu sînt noi. Nu le-am auzit numai la televiziune, ci ele au fost scrise şi sînt folosite adesea de neo-ortodocşi încă din anii '60. Ierom. Artemie Radosavlievici *într-un articol cu titlul:* „Taina Nunţii în lumina dogmaticii", *prezintă învăţătura neo-ortodocşilor din jurul acestor teme, şi, în continuare, o combate pe baza învăţăturii Sfinţilor Părinţi. Nu voi face o analiză deplină a acestor teze ci, pur şi simplu ca să se vadă că nu este interpretarea şi acuza mea proprie*

împotriva neo-ortodocşilor, voi expune unele din lucrurile atît de denaturate pe care le scriu nu numai despre căsătorie, dar şi despre eros şi relaţiile erotice, ca să se vadă confuzia neo-ortodocşilor.

Scriu deci, neo-ortodocşii: „Existenţa celor două sexe omeneşti, al bărbatului şi al femeii, şi afecţiunea şi iubirea dintre ele, ajută pe omul cel vechi să presimtă ceva din iubirea infinită a lui Dumnezeu pentru creaţia Sa, care s-a arătat prin Întruparea Cuvîntului lui Dumnezeu". „Erosul omenesc şi capătul lui natural, căsătoria, pe care l-a izvodit înţelepciunea lui Dumnezeu are drept scop să-l facă pe om să simtă iubirea lui Dumnezeu pentru el şi să insufle în inima lui dorul întoarcerii acestei iubiri, şi să dezvolte în sufletul lui pofta unei uniri integrale, cu tot sufletul şi tot trupul, cu Împăratul cerului şi al pămîntului". „Astfel bărbatul tînăr care iubeşte o fată şi doreşte să o îmbrăţişeze şi să o ţină în braţele lui, poate să înţeleagă cumva iubirea infinită a lui Dumnezeu, în dorul Lui de-a-şi îmbrăţişa creaţia Sa, de a o ţine în sînurile sale atotţiitoare". Femeia e „într-o poziţie mai privilegiată" pentru că „e într-o poziţie de a înţelege mai bine decît oricine altul şi nevoia pe care o are omul de ajutorul lui Dumnezeu şi bogăţia nemărginită a darurilor pe care, le oferă unirea lui cu El". „Biserica înalţă relaţia erotică la rangul de mister al arătării şi cunoaşterii lui Dumnezeu (al teofaniei şi teognosiei)".

Acestea şi multe altele încă afirmă cei ce sînt numiţi neo-ortodocşi şi ei îşi sprijină sau se străduiesc să-şi sprijine tezele lor pe învăţătura Sfinţilor Părinţi aşa cum o redescopere şi reinterpretează ei. Desigur, nu avem intenţia să analizăm în acest mic articol întreaga învăţătură a Sfinţilor Părinţi despre căsătorie. Şi numai referirea la învăţătura Sfîntului Ioan Hrisostom despre căsătorie înainte şi după cădere, va fi suficientă să demonstreze falsitatea teoriilor lor. Dar această „teologie" a căsătoriei, cum o dezvoltă teologii neo-ortodocşi, este o „teologie" a *patimilor şi nu teologie a Sfinţilor Părinţi. După cum observă Părintele Artemie, „aceşti teologi nu fac altceva decît să scrie teologia patimilor lor". Confuzia este cumplită. E denaturată întreaga teologie a Sfinţilor Părinţi şi a Bisericii Ortodoxe.*

5. În aceeaşi perspectivă sînt interpretate de neo-ortodocşi şi alte învăţături ale Părinţilor. Nu vreau să fac o analiză mai amplă şi mai detaliată a acestor concepţii. Vreau să prezint, în continuare, numai cîteva eşantioane.

Se face, astfel, caz de „nebunia" *ce există în Biserică. Dar această „nebunie", nebunia după Hristos, care există în viaţa ortodoxă are o interpretare şi o perspectivă diferită. Este în principiu o „nebunie" ca cineva să păzească poruncile, să moară, pentru lume, să se pocăiască şi să se elibereze de patimile care-l posedă. Există un raport de iubire (a omului) faţă de Dumnezeu, dar această iubire e de altă provenienţă, de altă natură, este un rol al curăţirii inimii. „Nebunie" mai e şi insuflarea Prea Sfîntului Duh ca omul să trăiască poruncile lui Hristos şi să aibă pomenire neîncetată a lui Dumnezeu. Iar „nebunii pentru Hristos" au făcut acest lucru nu din propria dispoziţie a minţii lor nici din voia lor proprie, ci în urma unei încredinţări speciale de la Dumnezeu.*

Se face caz de „risc" *în viaţa spirituală. Prin aceasta neoortodocşii subînţeleg multe lucruri „ciudate", în principal faptul de a ne periclita mîntuirea noastră. Să nu ne odihnim în sinea noastră. În învăţătura Părinţilor se face această referire dar ea e înţeleasă diferit: Să nu rămînem la suficienţa de sine, la acelaşi stadiu spiritual, ci să înaintăm mai departe. Şi acest lucru se face în principal prin pocăinţă şi prin starea de pocăinţă. Adică nimeni nu trebuie să ezite să ajungă la un grad suficient de pocăinţă din iubire pentru Dumnezeu. Nu înţelegem, însă, prin aceasta faptul de a începe să trăim o viaţă lumească şi să ne apropiem de locurile unde trăiesc şi se distrează oamenii epocii noastre ca să-i „mîntuim". Acest fapt îl pot face cîţi dispun de un capital de experienţă duhovnicească şi de har dumnezeiesc. Aceştia, pentru că au ajuns lumină, pot lumina întunericul mediului şi să nu fie întunecaţi de întunericul mediului.*

Se face caz de „privilegiul disperării". *Neoortodocşii consideră că este un mare privilegiu ca cineva să ajungă la limitele disperării, să dispere adică, de toţi şi de toate. Dar această disperare nu e după Dumnezeu. Disperarea şi întristarea după Dumnezeu sînt setea nesăţioasă de pocăinţă. E starea duhovnicească care decurge din efortul omului de a trăi în acord cu poruncile lui Hristos. Cînd*

omul vrea să trăiască într-un grad suficient poruncile lui Hristos, atunci înțelege că nu poate să trăiască cu un Dumnezeu atît de desăvîrșit pe Care-l sugerează poruncile lui Hristos. În același timp înțelege că nu poate trăi nici fără Dumnezeu. De aceea începe un chin nestăpînit și de nesuportat. Este pocăința nesățioasă care e caracterizată de deznădejdea după Dumnezeu din pricina stării noastre proprii, și de nădejdea mare în Dumnezeu. Acest fapt creează o inspirație duhovnicească și cu cît mai mult trăiește omul iadul, cu atît mai mult poate simți învierea duhului său. Trăirea, deci, a pedepsei, a iadului „disperării" este privilegiată pentru că se face în har și cu nădejdea Învierii, și în lumina lui Hristos. E o stare harismatică pe care o întîlnim în viețile Sfinților.

În general, cînd privim toate acestea în afara Crucii lui Hristos, care este în principal pocăința și nădejdea în Dumnezeu, atunci ele sînt elemente de cultură (koultouriárika). *Și cred că cultura teologică creează o mare confuzie în poporul Domnului.*

Am merge mult prea departe cu tema noastră dacă ne-am întinde și la alte puncte subliniate de neo-ortodocși. Am certitudinea că neo-ortodoxia există ca o stare de interpretare și viață *(...) Ceea ce se cere în orice caz este să piară „înălțimea" arogantă contrară cunoașterii lui Dumnezeu, să piară autosuficiența în interpretarea textelor Părinților. Să încetăm să credem că noi exprimăm Tradiția Ortodoxă. Pentru că, într-adevăr, acest fapt îl remarcă oricine cînd întîlnește astfel de neo-ortodocși. Sînt posedați de* aroganță *și de un* egoism hipertrofiat.

Neo-ortodoxia arată neputința de apropiere și trăire a vieții isihaste a Bisericii. *Arată incapacitatea răstignirii față de „veacul acesta" și a acceptării smeritei-cugetări de mințile înzestrate. Arată neputința găsirii unui îndrumător pentru cunoașterea Tradiției Ortodoxe pure. De aceea trebuie subliniat așa cum se cuvine că:* în afara vieții isihaste a Bisericii, în afara călăuzirii noastre de către existențele „pline de har" ale Sfinților Bătrîni care să ne dea certitudinea căii pe care o urmăm, în afara smereniei, în afara curățirii tuturor puterilor sufletului și în afara chipului suprem al celei mai adînci pocăințe, sîntem neo-ortodocși și, într-un fel sau altul, urmăm de fapt „teologia" lui Varlaam *(potrivnicul monahilor atoniți și al Sfîntului Grigorie Palama, a cărui „teologhisire" a fost condamnată de Biserica din Constantinopol în Sinoadele din sec. XIV — n. tr.).*

(„Orthódoxos Týpos" nr. 750 și 751, 3 și 10 iulie 1987)

ORTODOXIA AZI

de monahul aghiorit Teoclit Dionisiatul

Vechiul și bunul prieten, dl. Tsiropulos, a avut bunătatea de a-mi pune întrebarea cu acest titlu. Îi mulțumesc și îi răspund făcînd ascultarea și rugîndu-mă ca această strădanie meditativă să ajungă folositoare, limpezitoare, spre slava lui Dumnezeu.

Titlul este clar fixat ca o determinare temporală a Ortodoxiei de „azi", și ca o distanțare față de cea de „ieri". Adică *ce este*, din unghi de vedere contemporan, Ortodoxia, *care* e *mesajul* ei, *ce elemente* cuprinde el, *ce ecou* are el astăzi, ce *lucruri vechi* trebuie îndepărtate din trupul ei, ce *lucruri noi* pot și trebuie să fie preluate, în fine, în ce măsură aparține ea timpurilor noastre sau *ce fel de adaptări* se impun?

Desigur, propunerile și întrebările se limitează la spațiul grecesc, măcar că Ortodoxia nu cunoaște limite, nici epoci, nici prefacerile istorice ale lumii, deoarece prin natura sa divino-umană este supratemporală. *Ceea ce se preface și se supune schimbărilor nu e Ortodoxia, ci ortodocșii*, ca persoane libere și supuse schimbării.

1. *Ortodoxia este Hristos, interpretat și trăit în mod orto-dox, prelungindu-se în veacuri.* Este, după Sfîntul Apostol Pavel „Iisus Hristos, ieri și azi, Același în veac" (Evr. 13, 8) care formează Capul Bisericii — mădulare. În Hristos „s-a făcut trup și s-a sălășluit întru noi Cuvîntul (lui Dumnezeu)" (In. 1, 14). Iar după Sinodul IV Ecumenic (Chalcedon 451) Hristos este un ipostas în două firi neamestecate, Dumnezeu și om, Care, prin comunicarea însușirilor (celor două firi) între ele, a îndumnezeit trupul (firea Lui omenească).

2. *Biserica este „stîlp și întărire Adevărului"* (II Tim. 3, 15). Și *Biserica „este însemnată în Taine"* (N. Cabasila). Biserica este izvor al harului care țîșnește din Sfîntul Duh, dar se împărtășește prin Sfîntul Altar. Harul ia persoanele devenite rele prin păcat și le îndumnezeiește. Din acest punct de vedere Biserica e născătoare-de-dumnezei. Toate în Biserică plutesc în lumina necreată a Sfintei Treimi.

3. *Biserica-mădulare e latura ei omenească.* Credincioșii sînt un trup, dar și multe persoane. Cu cît sînt mai sfinte mădularele cu atît mai unitar este trupul. Hristos-Capul și mădularele Lui sfinte formează Biserica veșnică „neavînd pată sau zbîrcitură sau ceva din acestea" (Efes. 5, 27). Aceasta e Biserica *triumfătoare* care, cuprinde mulțimile nesfîrșite ale Sfinților. Cîtă vreme însă Biserica se găsește în viața prezentă ea este *luptătoare.* Mădularele ei sînt adică în stare de luptă împotriva păcatului și cu grija sfințirii lor, dar nu toate se sfințesc și nu toate se mîntuiesc.

4. În decursul veacurilor, din ziua de naștere a Bisericii, Cincizecimea, *creștinii au luptat cu fiecare formă de rău,* cu fiecare falsificare, cu fiecare dușman văzut și nevăzut. În lupta aceasta în care Biserica a fost dascăl și ajutor, *unii* s-au arătat *biruitori, alții* au căzut din mîntuire, ca *învinși.* Fenomenul acesta, al apariției, cu fiecare luptă, a biruitorilor și învinșilor, urmează întreg mersul istoric al Bisericii.

5. Și astăzi, în timpul de față și locul concret al fiecărei Biserici luptătoare locale, *lupta continuă.* Hristos este Același, harul este același, oamenii aceiași, Satana același șarpe, altarul același, condițiile însă sînt diferite, unele favorabile, altele nu. Dileme, provocări, încercări, ispite, sub diferite forme, n-au lipsit din fiecare epocă. Alegerea este, însă, liberă.

6. La întrebarea: *ce este și ce are de spus Ortodoxia de azi,* răspunsul e de la sine înțeles: *ceea ce a fost,* și *ceea ce a spus,* adică „ceea ce întotdeauna, ceea ce pretutindeni, ceea ce de către toți s-a crezut", după definiția Cuv. Vicențiu din Lerini. Aceeași Ortodoxie, cu măririle ei și cu stigmatele căderilor fiilor ei. Același Hristos, Care are „vasul darurilor nedeșertate". Aceiași învățătură a Domnului, a Apostolilor și a Părinților. „Propovăduirea Apostolilor și dogmele Părinților au pecetluit Bisericii cerdința cea una, iar ea, purtînd haina țesută din teologia cea de sus, taie cale dreaptă și mărește marea taină a dreptei cinstiri a lui Dumnezeu *(eusebeias)*" (Podobie la Duminica Părinților de la Niceea, 325).

7. Are nevoie astăzi Ortodoxia de preluare a unor elemente contemporane, are ea nevoie să arunce din vechile „măriri" și să purceadă la oarecari revizuiri, ca să poată vorbi omului contemporan? Aceasta este o întrebare frecventă. Dar la ea există un singur răspuns: „Gustați și vedeți". Creștinismul este Hristos și energiile Lui necreate. Cu ce fel de organe cred în El cîți Îl primesc? Cu mărturii exterioare, cu minuni. Dar Hristos a zis: „Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut" (In. 20, 29). Cine sînt aceștia? Sînt „cei ce nu cu ochii au văzut ci cu dorul inimii au crezut". Prin urmare, atunci cînd sufletul vine la împărtășirea de Dumnezeu atunci va înțelege că în Ortodoxie sînt dintru început toate, că nimic nu e de prisos, nimic nu lipsește, nimic nu are nevoie de reformă fără ca să o păgubească.

8. Ce este însă ceea *ce nu convinge,* nu numai pe cei ce nu cred, ci chiar pe „ortodocșii" înșiși, că Ortodoxia este și astăzi singura cale de mîntuire, și de aceea nu atrage? Răspunsul a fost dat: *pentru că nu a fost și nu este trăită autentic.* Pe cît se curățesc ochii sufletului, pe atît văd și lumina dumnezeiască. Și pe cît se depărtează simțirea sufletului de la poftele și plăcerile trupești și de la voluptățile senzuale lipsite de Dumnezeu, pe atît simte ea adevărul Ortodoxiei. Ca să poată umple sufletul cu energiile Duhului Sfînt, *Orto-doxia presupune Orto-praxia (ascezei).* Și ortopraxia ortodoxă este lucrarea poruncilor pînă în ultimele lor consecințe, pe baza Tradiției teologice și duhovnicești.

9. Prezintă Ortodoxia astăzi *puncte slabe?* Da. Nu însă, în ce priveşte constituţia ei ontologică, nu în ce priveşte sfinţenia neprihănită a Capului şi a mădularelor sfinte ale Bisericii, ci în ce priveşte latura ei omenească neputincioasă. „Asemănatu-s-a Împărăţia cerurilor cu un năvod aruncat în mare şi care adună tot felul de peşti..." (Mt. 13, 47). Şi Biserica cuprinde „şi buni şi răi". Cită vreme luptă pe pămînt, ei vor coexista în Biserică spre sminteala celor slabi în credinţă, ca pradă uşor de exploatat de către cei răi. Cei tari însă, adică cei sănătoşi şi sfinţi, nu se smintesc pentru că, smeriţi cum sînt, se văd pe ei înşişi ca „răi" şi pe toţi ceilalţi ca buni. Desigur, constată şi ei lucruri nelalocul lor, dar se întristează şi iubesc pe cei păcătoşi, de vreme ce văd că între aceştia cei dintîi sînt ei înşişi.

10. Ortodoxia de azi se prezintă cu o iradiere redusă pe terenul organelor ei ierarhice, *clericii.* Şi deşi fără ei nu există Biserică, de vreme ce ei împărtăşesc harul dumnezeiesc credincioşilor, totuşi, în raport cu sfinţenia lui Dumnezeu pe care-L reprezintă, creează un dezacord trist. Şi pentru că niciodată, în nici o perioadă din viaţa Ortodoxiei n-a existat o reprezentare corespunzătoare, afară de unităţi foarte mici, astăzi ea coboară descurajant o scară largă. Iar influenţa negativă pe care nivelul coborît al sfinţeniei clericilor o exercită asupra sufletelor slabe, credincioase şi necredincioase, este dizolvantă. Dar oricît de păgubitoare ar fi prezenţa lipsită de sfinţenie a clerului, totuşi, pentru cei ce se simt pe ei înşişi păcătoşi, ea nu formează o piedică în calea venirii şi primirii dumnezeiescului har. Ortodoxia nu este diminuată.

11. Astăzi, ca şi întotdeauna, *monahismul* reprezintă expresia dinamică a Ortodoxiei. În monahism Ortodoxia este reprezentată mai autentic, pentru că el face să apară mai energic sfinţenia ei. Ca emanaţie creştină particulară din trupul Ortodoxiei, el are puteri sporite de eliberare de sub influenţa „lumii", de unificare a puterilor împrăştiate ale sufletului, de curăţire, luminare şi sfinţire, de apropiere şi unire cu Dumnezeu. Mulţimea Sfinţilor care au ieşit din rîndurile monahismului şi scrierile lor sublime în Duhul Sfînt, ca şi influenţa pe care ele o exercită în formarea etosului Bisericii, dau măsura importanţei lui. Ortodoxia de azi se evidenţiază prin monahismul ei într-o oarecare măsură înfloritoare şi dă lupta prin spiritualitatea ei monahală. Desigur, învăţătura monahismului despre viaţa şi teologia ortodoxă reprezintă un cîştig al Bisericii de secole acum. Dar în viaţa ei apar epoci de ascensiune şi de declin, în care nivelul teologiei şi spiritualităţii cînd urcă şi cînd coboară, fără însă ca Ortodoxia să fie vătămată (în fiinţa sa), dar şi fără să strălucească. Simplu spus, poporul este fie în cîştig fie în pagubă. Prin urmare, astăzi Ortodoxia se exprimă mai autentic şi dorinţa este ca din interiorul ei să se arate şi alte staturi de Părinţi spre slava lui Dumnezeu şi mîntuirea oamenilor. Dar acest fapt presupune sfinţirea.

12. Împreună cu teologia Părinţilor care e promovată de foarte puţini teologi cu smerită cugetare, apar şi *încercări de falsificare* (a ei). Cu bune intenţii într-o oarecare măsură, *teologi academici* întreprind o interpretare a teologiei ortodoxe, rod al experienţei Duhului Sfînt, prin gîndirea umană autonomă. Dar răul nu se opreşte aici. Prizonieri ai unor instincte păcătoase, ai unor înclinaţii (tendinţe) erotice, din cadrele erotismului comun, au fost atraşi în formule antiortodoxe. Faptul neliniştitor în această privinţă este că o mulţime de noi „ortodocşi" primesc aceste interpretări, de vreme ce ele servesc atît de mult micile sentimente de iubire şi senzualitate. Dar aşa nu este servită Ortodoxia astăzi, oricît de eliberatoare ale sufletului de erotism ar apărea aceste tendinţe. În principiu ar fi trebuit clarificată o chestiune de semantică. E vorba de terminologia Ortodoxiei. Niciodată ea n-a folosit pentru relaţiile dintre oameni, termenul de *„éros"*, ci termenul de *„agápe"*. Pe primul îl foloseşte, şi fireşte într-un sens larg (nespecific), cînd e vorba de relaţiile creştinului cu Dumnezeu. Referindu-se la relaţiile păcătoase dintre cele două sexe, Părinţii nu întrebuinţează termenul de *„agápe"*, şi mai ales de *„dýseros"* ca să sublinieze calitatea lui rea. Ca dovadă citez o frază memorabilă a Avei Isaac Sirul: „Ia seama să nu primeşti o lucrare a iubirii în inima ta, de nu va lucra frica neprihănirii, ca să nu se facă viperă şi să te mănînce". În orice caz, oricît s-ar propune această teorie străină ca ortodoxă, este uşor să fie combătută şi să se descopere sursa ei întinată. Cei ce au încercat odată calitatea iubirii *(agápe)* dumnezeieşti sesizează fără dificultate, după savoare,

provenienţa trupească a iubirii omeneşti. Desigur Ortodoxia de azi nu pierde nimic din curăţia ei cu teoriile maladive atît de primite de cei ce n-au gustat din „erosul" (dumnezeiesc) adevărat. Pur şi simplu, ele înşeală pe ortodocşii slabi şi, afară de faptul că-i împing să păcătuiască, le barează calea spre „erosul" dumnezeiesc!

13. Astăzi, ca şi întotdeauna, Ortodoxia, „însemnată în Taine", oferă dumnezeieştile *Taine*. Începutul îl face *Sfîntul Botez* care preface ontologic sufletul celui botezat, eliberîndu-l de înrîuririle rele moştenite ale Satanei şi dăruindu-i dumnezeiescul har care curăţă „chipul lui Dumnezeu" din el şi întăreşte „asemănarea" lui „cu Dumnezeu" spre Împărăţia cerurilor şi îndumnezeirea lui. Ca mădular al lui Hristos devine părtaş al *Trupului şi Sîngelui Lui*, fiind făcut viu şi îndumnezeit în continuare. Iar cînd în lupta cu puterile întunericului, cu trupul şi cu lumea, cade sub felurite păcate care desfac unirea lui cu Hristos, atunci are drept „mîngăiere" *Taina Mărturisirii şi Pocăinţei* care reînnoadă legăturile întrerupte cu Dumnezeu.

14. Drept hrană sufletului şi minţii, Ortodoxia de azi oferă, afară de Taine, *cultul* ei îngeresc, care iniţiază şi întraripează (sufletele credincioşilor) cu de-Dumnezeu-inspirata *Imnologie*, cu minunata *Muzică* bizantină şi cu *Icoanele* bizantine revărsînd pace, care toate reprezintă ecouri şi reflexe ale experienţei duhovniceşti soborniceşti a Bisericii. Dimpreună cu aceste mijloace de „estetică" duhovnicesc-pastorală pentru zidirea Bisericii, harul, luminarea şi plăcerile duhovniceşti se împărtăşesc şi prin de-Dumnezeu-insuflatele *Scripturi* şi *scrierile Sfinţilor*, adevărate bijuterii şi capodopere ale Duhului Sfînt şi ale meşteşugului „omenesc" al cuvîntului. Iar ca modele de viaţă, luptă, sfinţire şi îndumnezeire sînt propuse *Vieţile Sfinţilor*, de toate felurile şi înclinaţiile, ca fiecare să aleagă ce se potriveşte cu dorinţele lui.

15. Recapitulînd cele de mai sus, şi care alcătuiesc învăţătura Bisericii, repet, „urmînd Sfinţilor Părinţi", că Ortodoxia de azi este identică şi aidoma cum a fost ea predată de Sfinţii Apostoli şi Sfinţii Părinţi, „plină de har şi adevăr", şi cum va rămîne, „pînă la sfîrşitul veacurilor": divino-umană (teandrică), de-Dumnezeu-întemeiată, Una, Sfîntă, Sobornicească şi Apostolească, atotluminată, atotputernică, atotfrumoasă, purtătoare-de-Hristos, purtătoare-de-Dumnezeu, purtătoare-de-Dhu, născătoare-de-hristoşi, născătoare-de-dumnezei, născătoare-de-duh.

Numai în Ortodoxie există mîntuire veşnică, îndumnezeire veşnică pentru oamenii creaţi „după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu". În afara Ortodoxiei nu există mîntuire, ci pierzanie şi întuneric adînc.

Fericiţi cei care, cu harul lui Dumnezeu, au putut da lumina Învierii ce iradiază în Ortodoxie. Mai fericiţi însă, cei ce sînt luminaţi de ea. Dar şi mai fericiţi, cei ce s-au făcut vase ale dumnezeieştii lumini şi mărturisesc cu întreaga Ortodoxie că „Iisus Hristos ieri şi azi este Acelaşi în veci". Mirele şi Capul Bisericii — Ortodoxiei pe care „nici porţile iadului nu o vor birui" (Mt. 16, 18).

(„Euthýne", decembrie 1986, reluat de „Ortodoxos Týpos" nr. 734, 6 mart. 1987).

Traducere şi prezentare
de
Asist. *Ioan I. Ică*

Însemnări, note, comentarii

DECLARAȚIA COMUNĂ A PATRIARHILOR DIN ORIENTUL MIJLOCIU ASUPRA UNITĂȚII DE CREDINȚĂ ÎNTRE CHALCEDONIENI ȘI NECHALCEDONIENI *

Dăm slavă și mulțumire lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh pentru bucuria comuniunii spirituale ce ne-a fost dată de sus, îngăduind întîlnirea noastră la sfînta mănăstire Anba Bishoï, în Egipt, cu prilejul reuniunii comitetului executiv al Consiliului Bisericilor din Orientul Mijlociu din 16—19 noiembrie 1987 la invitația Bisericii noastre surori, Biserica ortodoxă coptă, care ne-a primit cu bunăvoință.

Este pentru prima dată că noi, întîistătători ai Bisericilor bizantine și orientale membre ale Consiliului Bisericilor din Orientul Mijlociu cu scaunul nostru în Orientul Mijlociu, ne reunim pentru a reflecta împreună asupra sarcinii noastre comune în situația actuală din Orientul Mijlociu.

Considerînd încă odată profunda înrădăcinare a unității interioare de credință ce există între cele două familii ale Bisericilor noastre, ne exprimăm bucuria noastră de a vedea cît de mult am progresat în redescoperirea de către noi a acestei profunde unități de credință în Domnul Cel întrupat și cum s-a dezvoltat conștiința acestei unități în poporul nostru. Încercările făcute de teologii celor două familii ale noastre vizînd depășirea neînțelegerilor moștenite din secolele trecute și care ne-au îndepărtat unii de alții, au ajuns în chip fericit la aceeași concluzie: în mod fundamental și esențial noi am păstrat aceeași credință în Domnul nostru Iisus Hristos, în pofida formulărilor ei diverse și a controverselor ce au rezultat de aici.

Felicitîndu-ne pentru toate aceste eforturi făcute la nivel internațional sau regional și concentrîndu-ne atenția mai cu seamă asupra a ceea ce s-a făcut la nivel regional, adică asupra întîlnirilor de la Balamand, în Liban, în 1972, de la Pendeli, în Grecia, în 1978, afirmăm unitatea noastră în adevărata înțelegere a Persoanei lui Iisus Hristos, Care, fiind Dumnezeu din Dumnezeu, Fiul Unul-Născut al Tatălui, s-a făcut om adevărat și a luat natura noastră deplină fără a pierde

---

* Pentru prima dată de la ruptura survenită în sec. V între Bisericile locale care n-au recunoscut definiția dogmatică asupra divino-umanității lui Hristos proclamată la Sinodul IV Ecumenic de la Chalcedon (451), și celelalte Biserici ortodoxe rămase în comuniune cu scaunul de Constantinopol (și, pe vremea aceea, și cu cel al Romei), patru patriarhii din Orientul Apropiat și aparținînd acestor două familii de Biserici au publicat la 19 noiembrie 1987 la mănăstirea Anba Bishoï (Egipt) o declarație de credință comună și au cerut continuarea dialogului teologic în vederea restabilirii între ele a comuniunii decpline. Textul este semnat de papa Shenuda III, patriarhul Bisericii copte necalcedoniene, de patriarhul ortodox Parthenios III al Alexandrieii de patriarhul ortodox Ignatie IV al Antiohiei și de catholicosul Karekin II de Cilicia (Liban) al Bisericii armene nechalcedoniene. Deplinul acord cu această declarație și l-a exprimat și patriarhul Bisericii siriene nechalcedoniene a Antiohiei, Ignatie Zakka Ivas.

Pregătit începînd din 1964 de patru consultații teologice neoficiale, de două consultații locale ale Bisericilor din Orientul Mijlociu și de două sesiuni ale comisiei pregătitoare interortodoxe, dialogul teologic oficial între Biserica ortodoxă și Bisericile ortodoxe orientale nechalcedoniene (Bisericile coptă, etiopiană, armeană, siro-antiohiană și siro-indiană) a fost inaugurat în decembrie 1985.

nici diminua, nici schimba natura Sa divină; fiind Dumnezeu desăvîrşit, S-a făcut om desăvîrşit fără amestecare sau separare.

În lumina acestei convingeri, recomandăm ca atît la nivel regional (Orientul Mijlociu) cît şi internaţional, să fie continuat dialogul oficial într-un efort salutar în vederea clarificării împreună a credinţei noastre comune, a aprofundării şi eliminării neînţelegerilor pe care le-am cunoscut în trecut, pentru a se pregăti astfel calea spre restabilirea comuniunii noastre depline.

Îndemnăm pe credincioşii noştri să adîncească mai mult încă conştiinţa pe care o au despre profunda comuniune de credinţă ce există între ei şi să se considere fraţi şi surori ce împărtăşesc aceeaşi Evanghelie, aceeaşi credinţă şi aceeaşi misiune ce le-a fost încredinţată de Domnul nostru comun. Mulţumim lui Dumnezeu pentru faptul că controversele şi rivalităţile din trecut au făcut loc unei noi ere de dialog sincer şi deschis şi de fraternitate comună.

Ne rugăm, de asemenea, ca aceste timpuri extrem de dificile şi critice pe care le trăim în Orientul Mijlociu, să fie pentru fiecare din noi ocazia de a vedea mai limpede ceea ce Domnul ne cere şi ne porunceşte: să fim una, potrivit voii (Ioan 10) şi rugăciunii Sale (Ioan 17).

(După „Service orthodoxe de presse" nr. 126, martie 1988)

Pr. prof. *Ioan Ică*

PACEA LUI DUMNEZEU ŞI PACEA LUMII

pe marginea celui de al II-lea Seminar Internaţional
„SPRE O TEOLOGIE A PĂCII" *

Obiectivele principale ale Seminarului Internaţional *„Spre o teologie a păcii" (Towards a Theology of Peace)*, forum independent creat în anii 1983—1984 din iniţiativa comună a unui număr de organizaţii creştine şi de luptă pentru pace din Europa, S.U.A. şi lumea a treia — implicînd Asociaţia Internaţională pentru Reconciliere; Pax Christi Internationalis; Consiliul inter-bisericesc pentru pace olandez; Acţiunea: Reconciliere, Pace, Slujire; Campania pentru Dezarmare Nucleară; Dezarmarea Nucleară Europeană; Centrul Antonio-Valdevieso, Managua, Nicaragua; cu sprijinul şi a altor organizaţii creştine pentru pace naţionale şi internaţionale — şi coordonat de 2 preşedinţi: episcopul reformat dr. Károly Toth (Ungaria) de la Conferinţa Creştină pentru Pace şi dl. Stephen Tunnicliffe din Consiliul Bisericilor britanice (Anglia) de la Campania pentru Dezarmare Nucleară, sînt: a) de a iniţia şi dezvolta un dialog adevărat şi real asupra teologiei păcii şi relaţiei ei cu dreptatea implicînd creştini din întreaga lume; b) de a descoperi cum teologii şi bisericile din Est şi Vest, Nord şi Sud pot sprijini lupta pentru pace în propriile lor societăţi şi ce iniţiative ulterioare pentru pace pot fi luate; şi c) de a prezenta concluziile dezbaterilor lui astfel încît ele să constituie o declaraţie pozitivă şi practică accesibilă tuturor creştinilor şi valabilă şi pentru necreştini. În acest scop Seminarul şi-a propus în general ca în sesiunile sale să discute în plen şi pe grupe de lucru mai în concret: studiile biblice referitoare la relaţia pace-dreptate; atitudinile creştine faţă de politicile de înarmare nucleară; chestiunile concrete puse de problemele realizării efective a păcii şi dreptăţii în lume, cu referire specială la lumea a treia; şi, scopul mărturiei creştine referitoare la pace şi dreptate.

* După „Standpunkt". Evangelische Monatschrift (Berlin, DDR), nr. 4/1988, p. 88—91 şi „Ökumenische Rundschau" nr. 2/1988, p. 233—235.

Dacă lucrările primului Seminar internațional (Budapesta, 17—22 sept. 1984) au avut ca imagine conducătoare predilectă cea a creării punților între diferitele organizații creștine interesate în lupta pentru pace, imaginea acestui de-al doilea Seminar Internațional (14—19 dec. 1987) a fost mai degrabă cea a unei plăci turnante care a oferit organizațiilor de luptă pentru pace, bisericilor și persoanelor individuale a căror activitate se desfășoară pe linii separate și diferite, posibilitatea de a se întîlni și de a forma o acțiune unică comună, ca și ocazia unui intens schimb de informații, experiențe și puncte de vedere. „Mesajul acestui seminar este, așa cum a declarat pastorul Volkmar Deile, dialogul". Motivația specifică a celor circa 140 de participanți, bărbați și femei din 38 de țări și 8 Biserici și denominațiuni creștine întruniți la Colegiul Raday, dintre care un număr considerabil din lumea a treia, membri în diferite organizații creștine pentru pace, a constat în esență în evidențierea mai îndeaproape a modului în care pacea lumii depinde reciproc și se află în intimă conexiune și întrepătrundere cu pacea lui Dumnezeu. Iar punctul de greutate al discuțiilor Seminarului s-a aflat în clarificarea relației dintre problema păcii și problematica dreptății.

În cuvîntul său introductiv, episcopul dr. Károly Toth a avertizat Bisericile organizațiile creștine pentru pace că au tendința de a trata problemele păcii și dreptății, „mai degrabă din perspectivă politică și socială decît de pe o poziție teologică și spirituală", scopul Seminarului fiind acela de a contribui la precizarea unei „teologii a păcii" de inspirație și anvergură *ecumenică*. Ceea ce nu înseamnă, desigur, că o teologie a păcii s-ar putea limita la enunțuri teologice abstracte, desprinse de problematica social-politică concentrată, teoria teologică și realitatea social-politică constituind cei doi poli de tensiune ai dezbaterilor Seminarului. Dar așa cum teoria teologică nu mai poate face abstracție de realitatea social-politică, practica social-politică trebuie și ea, la rîndul ei, 'preciată și măsurată în lumina unei teorii clare. Mai cu seamă că, așa cum s-a remarcat de către toți participanții, complicatele probleme globale ale prezentului nu mai pot fi soluționate fără schimbarea la scară largă a întregii mentalități și atitudini umane în fața lumii, fără o nouă gîndire și reflexie teoretică și fără o nouă orientare moral-etică.

Cele trei referate principale au fost susținute de prof. J. Moltmann (R.F.G.), arhiep. Kiril de Smolensk (U.R.S.S.) și păr. Luis Perez Aguierre (Uruguay).

În referatul său cu titlul programatic *„Dreptatea crează Pacea"*, cunoscutul profesor de teologie și ecumenist reformat *J. Moltmann* (Tübingen) a subliniat cu insistență că „pe calea păcii" e nevoie de trei „demolări și reconstrucții" simultane: a) „demolarea forței, a înarmării și a structurilor de forță, și reconstrucția comunității și încrederii reciproce"; b) „demolarea spolierii economice și reconstrucția unui sistem economic mondial just"; c) „demolarea lipsei de libertate și reconstrucția unei participări democratice a poporului la deciziile politice". În ce privește motivația teologică a acțiunilor creștine corespunzătoare acestor enunțuri programatice în contextul social și politic, *„pacea istorică este un proces multiplu de anticipare a acelei păci universale pe care o va întîlni Împărăția ce vine de la Dumnezeu.* Creștinii trăiesc aici și acum deja din pacea Împărăției care vine și aduc după putință această pace în această lume activă prin acțiuni concrete. Creștinii nu sînt îndreptați spre „dincolo", cum susțin unii, ci ei aduc pe „dincolo" în „dincoace" (das Jenseits in das Diesseits)".

Cel mai puternic ecou printre participanți l-a stîrnit, însă, referatul arhiepiscopului ortodox *Kiril de Smolensk* (U.R.S.S.), care a subliniat în spirit larg ortodox că rezolvarea complexului de probleme cu care este confruntată astăzi omenirea, și între care problema păcii și a dreptății dețin, fără îndoială, locul central, implică formarea unei „noi gîndiri", și unei noi mentalități și atitudini morale general-umane în fața lumii de azi, de o stringentă actualitate fiind necesitatea introducerii unui cod moral obligatoriu în relațiile dintre toate statele și popoarele lumii. Cauza cea mai profundă a marilor probleme globale cu care este astăzi confruntată umanitatea rezidă, după arhiepiscopul Kiril, în desprinderea practică a științei, dreptului și politicii de principiile și valorile etice, și în larga răspîndire în lumea contemporană a individualismului, pluralismului și relativismului moral. Supraviețuirea umanității astăzi depinde de recunoaștere pe scară largă a unui nou standard moral, ale cărui exigențe trebuie formulate și propagate sub genericul unei *„Noi ordini morale-internaționale"*, creștinii avînd, astfel, prilejul

de a-şi exprima împreună cu oameni de alte religii şi convingeri îndatorirea lor comună faţă de valorile morale eterne prin acest nou cod moral universal. Nu ne putem însă, opri să nu menţionăm aici că formula de „nouă ordine morală internaţională" pentru care milita arhiep. Kiril şi care a apărut pe genericul celei de-a VI-a (1986) Mese rotunde anuale a lucrătorilor religioşi şi a experţilor ştiinţifici desfăşurate în fiecare an, începînd din 1983, la Moscova ca urmare a Conferinţei Mondiale a lucrătorilor religioşi pentru salvarea darului sacru al vieţii de la catastrofa nucleară, ţinute tot aici în 1982, a fost lansată în premieră la prima Masă Rotundă din 1983 de Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, adevăratul ei creator, într-o intervenţie care a stîrnit larg ecou şi, cum se vede, şi emuli, intitulată chiar aşa: *„O nouă ordine morală internaţională"* („Telegraful Român", nr. 15—16/1983).

O trecere de la polul registrului teoretic-principial, mai general şi abstract, al primelor două referate principale spre polul concret al situaţiei şi limbajului mai simplu şi mai elocvent al faptelor, l-a constituit emoţionantul referat al păr. *Luis Perez Aguierre* (Uruguay), care a vorbit în numele „teologului" hispano-american „al eliberării" Enrique Dussel şi a copiilor dezmoşteniţi ai Americii Latine. El a subliniat că, chiar dacă faptul nu este sesizat peste tot pe glob în acelaşi mod şi în aceeaşi intensitate, pacea este nemijlocit legată de dreptate. „A activa pentru pace înseamnă a activa pentru dreptate ca fundament al păcii. Adică, trebuie să luptăm pentru edificarea unui *nou sistem economic mondial* care să poarte de grijă atît asupra resurselor pămîntului cît şi asupra repartizării lor echitabile".

Mai ales reprezentanţii lumii a treia au remarcat procesul îngrijorător al limitării problemei păcii la relaţiile Est-Vest, cu excluderea problemelor decalajelor economice dintre Nord şi Sud, şi al degenerării ei adesea pe coordonatele Est-Vest la chestiunea securităţii europene şi a destinderii tensiunii dintre cele două alianţe militare. Teama de un potenţial genocid nuclear nu trebuie să conducă la deconsiderarea genocidului cotidian ce are loc continuu în largi regiuni ale lumii a treia. Aspectul militar al păcii nu trebuie să eclipseze pe cel economic şi social; ele constituie dimensiuni constitutive ale fenomenului păcii şi de aceea nu pot fi tratate ca mărimi concurente. Căci în Biblie pacea şi dreptatea sînt privite într-o relaţie strînsă, indisolubilă. Desigur, în situaţia mondială actuală e vorba de o stabili concret priorităţile. Securitatea şi destinderea între cele două blocuri militare, între Est şi Vest, este un important factor al păcii mondiale. Dar în perspectivă globală problema dreptăţii depăşeşte în dimensiuni şi include problema păcii, căci în cele din urmă, aşa cum bine sublinia şi prof. J. Moltmann pe urmele capitolului 32 din cartea profetului Isaia *„dreptatea* creează pacea".

Dacă în ce priveşte aspectele şi dimensiunile generale, teoretic-principiale, ale păcii din perspectivă creştină s-a înregistrat un consens general şi unanim, aspectele ei concrete şi contextuale au fost, în mod inevitabil controversate. De aceea nu e de mirare că în cele 6 grupe de lucru ale Seminarului — în care s-a discutat mai în detaliu despre: uzul şi abuzul Bibliei şi Tradiţiei (în perspectiva păcii şi dreptăţii), dilemele teoriei „războiului just", înţelesul biblic al indiviziunii dintre pace şi dreptate, forţă şi pacifism într-o situaţie revoluţionară, funcţia alianţelor pentru unitatea Bisericilor şi unitatea umanităţii, funcţia şi dezactivarea imaginilor duşmănoase — s-a ajuns mai puţin la enunţări de consens, cît la enunţuri de convergenţă. Ele arată că problemele reale se pun totuşi sub nivelul enunţurilor programatice şi de principiu, şi anume în densitatea situaţiilor, exigenţelor şi opţiunilor concrete, în căutarea de strategii concrete de promovare a păcii şi dreptăţii. S-a exprimat, astfel acordul asupra faptului că conceptele de „pace" şi „dreptate" trebuie înţelese în *contextul* lor respectiv, atît în exegeza textelor biblice, cît şi în interpretarea situaţiilor actuale. S-a constatat, de asemenea, că creştini din lumea a treia în anumite condiţii văd numai în luptă armată o speranţă de schimbare a situaţiei social-politice oprimate. Desigur, grupa de lucru respectivă n-a putut formula un principiu de etică creştină care să justifice în general folosirea forţei revoluţionare în soluţionarea unor asemenea situaţii. Ea a evidenţiat necesitatea unei *„teologii a unei ordini mondiale juste"* elaborată din perspectiva problemei unei *„păci juste"* şi nu a unui „război just", care să permită, prin evidenţierea intereselor comune ale părţilor în conflict, a statutului de partener potenţial al adversarilor.

Prezentarea lucrărilor Seminarului ar fi incompletă dacă nu ne-am referi și la activitatea unei grupe, care, deși s-a plasat în marginea Seminarului ca un forum de schimb de opinii și informații libere, a găsit o audiență extraordinară la majoritatea participanților, ba chiar și o predominanță în raport cu consultările celorlalte grupe de lucru. E vorba de grupa JPIC, al cărei scop era de a conecta și privi declarațiile Seminarului din perspectiva procesului „conciliar" proclamat de Consiliul Ecumenic al Bisericilor (C.E.B.) în 1986 sub egida temei, *Dreptate, Pace și Integritatea Creației (Justice, Peace, Integrity of Creation* — presc. JPIC), proces care, trecînd prin stadiile intermediare ale conferințelor europene din sept 1988 (Erfurt) și mai 1989 (Basel), urmează a fi definit mai îndeaproape de Conferința Mondială pe aceeași temă programată de C.E.B. în 1990 și considerată ca principalul reper ecumenic intermediar între a VI-a Adunare Generală a C.E.B. (Vancouver), 1983) și a VII-a, programată pentru 1991 la Canbera (Australia). Procesul „conciliar" JPIC vrea să reprezinte în esență — făcînd abstracție de controversele teologice provocate în jurul termenilor emigui și mai puțin fericit aleși din punct de vedere ortodox și utilizați în mediul ecumenice de „conciliu", „conciliar" și „legămînt" (Bund) — încercarea de a reacționa cu mijloacele de expresie ale credinței și posibilitățile de acțiune ale Bisericilor la toate nivelele (universal, local) și în contextele lor sociale diferite, la situația de criză globală, socială, economică, politică, morală și ecologică, în care se găsește actualmente umanitatea. Pentru Biserici ea reprezintă în același timp o provocare și o șansă. S-a subliniat faptul că temele securității și menținerii păcii, creării unei ordini mondiale juste și conservării biosferei sînt în același timp și probleme de credință. Spre a fi efectiv, acest proces „conciliar" trebuie să fie susținut, atît de marile conferințe naționale și internaționale bisericești, cît mai ales la nivelul local, de comunitățile locale, care, integrîndu-se activ în acest proces, trebuie să se deschidă și să cuprindă întreaga viață devenind în mod real o comunitate de viață, angajată față de întreagă viața umană sub toate aspectele ei. Acest proces este chemat nu numai să producă enunțuri teologice pe tema dreptății, păcii și integrității creației, ci să influențeze configurația socială a Bisericilor în sensul unei mai largi deschideri față de umanitate, lume și problemele ei. „În el va trebui să învățăm din nou că toate eforturile noastre pentru dreptate, pace și integritate a creației nu pot fi decît un răspuns la deschiderea lui Dumnezeu pentru noi. Și de aceea trebuie să învățăm și noi să fim deschiși pentru ceilalți...".

Oricît de directoare sînt aceste probleme și orientări generale atît pentru teoria teologică, cît și pentru practica concretă a Bisericilor și organizațiilor pentru pace, impresia generală a fost, totuși, că, în tratarea lor, Seminarul din Budapesta a rămas sub nivelul necesităților și posibilităților actuale și încă departe de ceea ce înțelegea episcopul K. Toth prin „lucrare activă pentru pace" și anume departe de a putea „descrie modalitatea instituțiilor și structurilor păcii care pot instaura pacea și relații și o ordine juste" Neputînd realiza un consens larg în chestiunile tratate, el s-a limitat la convergențe utile. A marcat mai degrabă probleme, decît a oferit răspunsuri și soluții. N-a elaborat o teologie unitară a păcii, ci a evidențiat poziții utile pentru aceasta în diferitele tradiții teologice și situații contextuale. De altfel, obiectivul lui a fost mai puțin o dispută academică în jurul fundamentului teologic al angajării creștine pentru pace, cît un efort de înțelegere într-un consens minimal a diferitelor tradiții creștine și grupări de acțiune pentru pace. Meritul lui va rămîne acela de a fi circumscris o problematică complexă de mare actualitate și de a fi încercat să o situeze făcînd dreptate atît Evangheliei păcii cît și situației contextuale, unde se realizează concret „pacea lui Hristos" în actualitate. Răspunsul la problema relației între „pacea lui Dumnezeu" și „pacea lumii" a rămas doar un punct de convergență și nu un consens unanim între Biserici, ca unul ce implică elaborarea și acceptarea unei teologii comune a păcii, în această privință ele fiind încă „în drum spre o teologie a păcii".

Pr. prof. *Ioan I. Ică*

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ. Monografie — album, tipărită cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1987, 365 p.

Prin purtarea de grijă şi cu binecuvîntarea *Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, s-a publicat o amplă şi preafrumoasă „*Monografie — album*" despre Biserica noastră strămoşească. Acest tratat detaliat şi multilateral despre Biserica Ortodoxă Română a fost alcătuit de *Înalt Prea Sfinţitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului* (coordonatorul lucrării), *Prea Sfinţitul Nifon Ploieşteanul, Episcop-vicar patriarhal*, P. C. Pr. Dumitru Soare, Directorul Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, P. C. Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal, P. C. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, P. C. Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, P. C. Diac. Conf. Dr. Nicu Moldoveanu şi P. C. Diac. Lector Ioan Popescu.

Descrieri ale Bisericii noastre s-au mai făcut şi în trecut. Amintim în acest sens *Albumul* tipărit la Bucureşti în anul 1967 de către Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă, cu titlul „*Biserica Ortodoxă Română*" (225 p.). În 1968 s-a tipărit o broşură cu acelaşi titlu: „*Biserica Ortodoxă Română*", editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, avînd 88 pagini+27 planşe. În anul 1979 a apărut o nouă monografie restrînsă despre Biserica noastră, lucrare intitulată „*Biserica Ortodoxă Română în trecut şi astăzi*", editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1979, p. 63. De fiecare dată s-au publicat şi versiuni în limbile: franceză, germană şi engleză.

Monografia-album publicată acum este cea mai bogată şi mai reprezentativă descriere şi prezentare a Bisericii Ortodoxe Române.

Lucrarea — judicios şi ştiinţific întocmită — este compartimentată în douăsprezece capitole.

C a p i t o l u l I înfăţişează un *scurt istoric* (p. 5—64). Acest capitol este structurat în 5 subcapitole. Autorul începe prezentînd „*Viaţa creştină la daco-romani*" (sec. II—VI). Creştinismul nostru este apostolic. Potrivit unor mărturii istorice — între care şi o relatare făcută de părintele istoriei bisericeşti, Eusebiu din Cezareea Palestinei, precum şi după tradiţia locală, pe teritoriul Dobrogei de azi, care în secolul I aparţinea de provincia romană Moesia, a propovăduit unul dintre cei 12 Apostoli ai Mîntuitorului Hristos şi anume: Sf. Andrei. În continuare sînt expuse argumente puternice care subliniază vechimea creştinismului la români. Prin canonul 28 de la Sinodul IV ecumenic s-a acordat scaunului patriarhal de la Constantinopol jurisdicţie peste Pont, Asia, Tracia şi „*provinciile dunărene*". Deci, Biserica strămoşilor noştri a fost sub jurisdicţia Patriarhiei de Constantinopol. Deşi de origine latină, Biserica românească cu credincioşii ei a păstrat întotdeauna legături canonice, de organizare şi de cult cu Patriarhia de Constantinopol. „Poporul român este legat de Roma numai prin origine şi prin limba sa, dar prin credinţă a fost legat întotdeauna numai de sud-estul Europei, în speţă de Constantinopol, deci de Ortodoxie" (p. 14).

„*Biserica Ortodoxă Română în secolele VII—XII*" (p. 14—23). Sînt enumerate o serie de descoperiri — biserici şi obiecte creştine — care sînt nu numai probe

incontestabile asupra continuității românilor ortodocși pe aceste „plaiuri mioritice", ci ele constituie și indicii sigure pentru existența unor episcopi români.

„Biserica Ortodoxă Română în evul mediu (mijlocul secolului XIV—XIX)". După ce sînt evidențiate împrejurările recunoașterii oficiale a mitropoliilor Ungrovlahiei (1359) și Moldovei (1401), sînt enumerați o serie de ierarhi ai Bisericii ortodoxe din Transilvania, începînd cu arhiepiscopul Ghelasie de la Mănăstirea Rîmeț, din anul 1377. La p. 35 este înfățișat, într-un frumos clișeu, reconstituirea vechii Mitropolii a Transilvaniei cu biserica construită în Alba Iulia, de Mihai Viteazul în anul 1597.

„Biserica Ortodoxă Română între anii 1821—1918" (perioada modernă), p. 46—56: sînt prezentați marii ierarhi ai Bisericii noastre din această perioadă: Veniamin Costachi, Grigorie Dascălul, Andrei Șaguna ș.a.

„Biserica Ortodoxă Română după 1918" (p. 56—64).

După ce este înfățișată înființarea Patriarhiei Române în 1925 și înființarea de eparhii noi (Oradea, Cluj, Constanța, Maramureș, Timișoara și o Episcopie misionară pentru românii ortodocși din America), sînt consemnați cei cinci patriarhi ai Bisericii Ortodoxe Române: Miron Cristea († 1939), Nicodim Munteanu († 1948), Justinian Marina († 1977), Iustin Moisescu († 1986) și Prea Fericitul Patriarh Teoctist Arapașu, ales la 9 noiembrie 1986. Sînt enumerate evenimentele majore ce au avut loc în viața bisericească în ultimele patru decenii: noua organizație și legislație bisericească, reîntregirea Bisericii românești din Transilvania, reorganizarea învățămîntului teologic, canonizarea unor sfinți români (1955), reorganizarea vieții monahale, publicarea de lucrări teologice și reviste bisericești, restaurarea vechilor monumente bisericești și construirea de biserici noi, organizarea de comunități ortodoxe române peste hotare, aderarea Bisericii Ortodoxe Române la activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor ș.a.

Capitolul II: *„Organizarea actuală a Bisericii Ortodoxe Române"* (p.65—86) tratează despre: Statutele de organizare și funcționare, organizarea canonică și administrativă, organizarea centrală, organizarea locală și comunități ortodoxe române de peste hotare. Aici sînt redate tablouri cu cei 24 de membri ai Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Capitolul III despre *„Pregătirea și disciplina clerului"* (p. 87—108) prezintă: învățămîntul teologic, cursurile de îndrumare misionară și pastorală a clerului, conferințele preoțești și organele disciplinare.

În Capitolul IV se tratează despre: *„Publicațiile bisericești"* (p. 109—160). Pe lîngă Institutul Biblic și de Misiune al B.O.R., care este principala instituție prin care se realizează elaborarea, tipărirea și difuzarea publicațiilor bisericești, fiecare eparhie dispune de edituri prin care publică și difuzează reviste și alte publicații bisericești. Sînt enumerate principalele cărți ce s-au tipărit: Sf. Scriptură, Mica Biblie, Noul Testament, Psaltirea, Ceaslovul, cărți de slujbă, aproape 20 de volume din colecția *„Părinți și scriitori bisericești"*, numeroase colecții de predici, manuale pentru învățămîntul teologic ș.a. Publicațiile bisericești centrale și mitropolitane se bucură de o largă apreciere, ca și lucrările teologice și de istorie bisericească ce se publică în prezent.

Capitolul V se ocupă de *„Arta bisericească românească"* (p. 161—226). După cîteva generalități este tratată arta bisericească de la noi în etape cronologic rînduite: în evul mediu, în epoca modernă (sec. XIX) și în perioada contemporană (1918—1985). Pe lîngă textul prezentat sînt expuse clișee cu cele mai reprezentative obiecte bisericești de valoare deosebită, apoi frumoase picturi, iconostase și biserici. Acest capitol tratează și despre: *„Muzica bisericească în Biserica Ortodoxă Română"* (p. 208—226).

În continuare, Capitolul VI se referă la *„Viața religioasă în parohii"* (p. 227—252). Aici sînt ample referiri la cîțiva factori care contribuie în mod hotărîtor la progresul moral și duhovnicesc al credincioșilor, pentru zidirea sufletească și anume: participarea credincioșilor la cultul divin, Sfintele Taine și ierurgiile și sărbătorile bisericești.

Capitolul VII tratează despre *„Viața monahală în Biserica Ortodoxă Română"* (p. 253—282). Sînt redate mănăstirile noastre ca „locuri sfinte", ca izvoare vii ale spiritualității, misiunii și mărturisirii ortodoxe. Monahismul românesc este

viu şi profund implicat în viaţa şi activitatea Bisericii noastre, îmbinînd armonios rugăciunea cu munca, studiul teologic cu psalmodierea, lucrarea samariteană cu slujirea liturgică.

În Capitolul VIII sînt înfăţişate *„Instituţiile de asistenţă bisericească"* (p. 283—291): Casa de pensii şi ajutoare a personalului B.O.R., casele de odihnă şi tratament şi Fondul central misionar.

Capitolul IX se referă la *„Biserica Ortodoxă Română în slujba propăşirii Patriei, a apropierii dintre oameni şi a păcii în lume"* (p. 292—307). Aici este descrisă lucrarea diaconică a Bisericii noastre, participarea ei la activitatea Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste şi participarea slujitorilor B.O.R. la cele trei Adunări pentru dezarmare şi pace a cultelor din România.

În Capitolul X sînt prezentate *„Relaţiile ecumenice interne"* (p. 308—320): ecumenismul local românesc, consfătuiri între conducătorii şi slujitorii cultelor din ţara noastră şi Conferinţele teologice interconfesionale.

În Capitolul următor (XI) se prezintă *„Relaţiile ecumenice externe"* (p. 321—346). Mai întîi sînt tratate relaţiile interortodoxe, apoi cu celelalte Biserici creştine, cu marile organizaţii creştine internaţionale, relaţiile interreligioase şi alte schimburi ecumenice.

Capitolul final (XII) înfăţişează *„Grija Bisericii şi a Statului pentru restaurarea, conservarea şi punerea în valoare a monumentelor istorice bisericeşti"* (p. 347—364).

*

Lecturarea „Monografiei — album" pe care am semnalat-o creează în sufletul cititorului o atmosferă similară cu cea a pelerinajelor sfinte. Cititorul condus de realizatorii acestei lucrări devine un pelerin evlavios în veacurile apuse din istoria noastră bisericească şi se împărtăşeşte din bogăţia de har şi de lumină ce o revarsă minunatele noastre valori bisericeşti, culturale şi naţionale, precum şi vrednicii slujitori şi creatori ai unor astfel de nestemate.

Citirea acestei Monografii este un periplu sacru în viaţa de sfinţenie, de evlavie şi de înţelepciune a poporului nostru dreptcredincios. Aici întîlnim culmile duhovniceşti şi peceţile lăsate în timp prin urmaşi şi prin realizări de valoare inestimabilă de vrednicii şi minunaţii noştri înaintaşi.

Lucrarea *„Biserica Ortodoxă Română. Monografie — album"* realizată în excepţionale condiţii grafice înfăţişează, alături de textul frumos alcătuit, cu claritate şi vioiciune, reuşite planşe alb-negru şi color cu minunatele noastre biserici şi mănăstiri ce împodobesc, ca nişte mărgăritare de mare preţ, din salba de nestemate a Carpaţilor, întregul nostru pămînt românesc şi strămoşesc.

Pr. asist. *Nicolae Dura*

Olimpiu Matichescu, ISTORIA NU FACE PAŞI ÎNAPOI, Editura Cluj-Napoca 1985, 360 p.

Intitulată astfel, cartea abordează şi aprofundează patru idei fundamentale:

1. Permanenţa solidarităţii românilor din Transilvania cu istoria întregului popor român.
2. Evoluţia şi formele revizionismului horthyst la adresa României.
3. Dictatul fascist de la Viena şi lupta poporului român împotriva lui.
4. Opinia publică internaţională despre Dictatul de la Viena.

a) Autorul, Olimpiu Matichescu, evidenţiază o excepţională informare asupra Transilvaniei. Prezentînd un impresionant număr de persoane, de atitudini şi fapte, arată că Transilvania este nu numai un străvechi teritoriu românesc, ci şi „inimă şi leagăn" al ţării numită, acum două mii de ani, Dacia.

Istoricul de la Cluj precizează că, la venirea triburilor maghiare în Cîmpia Panoniei (anul 900), precum şi în tot timpul expansiunii acestora în Transilvania au găsit, aici, organizaţii statale româneşti precis delimitate. Chiar şi după venirea lor pe aceste teritorii, ţara Transilvaniei rămîne o unitate politică aparte.

Unitatea de limbă, de credinţă, de tradiţii, izvorîte din conştiinţa originii etnice comune a românilor, este o realitate de mult lămurită de oamenii de ştiinţă.

Deosebit de semnificativ este faptul că, atunci cînd o parte a Ungariei a fost transformată în paşalîc (1540), iar cealaltă a căzut sub stăpînirea habsburgilor, Transilvania a devenit, la fel ca Moldova şi Ţara Românească, principat autonom sub suzeranitate turcă. Alipirea forţată a Transilvaniei la Ungaria a fost realizată recent, abia în 1867, dată la care conştiinţa de neam a românilor transilvăneni era activă în sensul transformării ei în conştiinţă naţională. Mişcarea memorandistă (1892—1894), a românilor din Transilvania, este o dovadă convingătoare a maturizării conştiinţei naţionale în direcţia constituirii naţiunii române în unitate cu „Ţara mamă", România.

b) Hotărîrea istorică de unire a Transilvaniei cu România, adoptată la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia la 1 decembrie 1918, încheie procesul de făurire a statului naţional unitar român. În Unirea de la Alba Iulia se reflecta o istorie bimilenară, cu momente grele pentru poporul român. Tratatul de pace de la Trianon (4 iunie 1920) n-a făcut decît să consfinţească, pe plan juridic internaţional, o realitate istorică împlinită. Cu toate acestea, subliniază autorul pe parcursul paginilor cărţii, întregul aparat de stat al Ungariei horthyste s-a antrenat în acţiunea de contestare a legitimităţii tratatului. Toate societăţile profesionale, politice, cultural-artistice, religioase, învăţămîntul şcolilor de toate gradele, literatura dintre cele două războaie mondiale, s-au angajat să denatureze şi să anuleze hotărîrile de la Trianon. Astfel de pretenţii au avut menirea să tulbure bunele raporturi dintre România şi ţările vecine.

c) Aceluiaşi scop i-a fost subordonat şi Dictatul de la Viena, impus României la 30 august 1940 de către Germania hitleristă şi Italia fascistă. La această dată s-a smuls, din trupul României, o suprafaţă de 42.243 kmp. şi 2,6 milioane locuitori, în majoritate români.

Dictatul a fost întîmpinat, de poporul român, cu o reacţie de refuz. Au avut loc mitinguri de protest cu participarea a zeci şi sute de mii de oameni. Elementul ortodox din firea neamului nostru este implicat şi el în lupta împotriva Dictatului. Demnă şi solidară cu masele populare, Biserica strămoşească din Ardeal s-a solidarizat, ca întotdeauna în momentele grele ale istoriei, cu lacrimile amărăciunii şi cu năzuinţele drepte ale fiilor ei. Memorabilă rămîne, în acest sens, argumentarea prin care mitropolitul Nicolae Bălan justifică neacceptarea arbitrajului de la Viena în prima şedinţă a Consiliului de Coroană: identitatea etnică şi spirituală, sentimentul unităţii organice a tuturor românilor. „Unirea noastră politică şi naţională se bazează pe unitatea de sînge. Unitatea noastră politică şi naţională se bazează pe unitatea de sînge, pe unitatea de neam. Această unitate nu poate să atîrne de arbitrajul nimănui" (p. 139). În aceste puţine cuvinte mitropolitul Ardealului concentrează o adevărată prelegere de istorie pe care o susţine cu un optimism vizionar.

d) Refuzul Dictatului de la Viena de către poporul român este luat în considerare de Convenţia de armistiţiu dintre România şi Naţiunile Unite de la 12 septembrie 1944 (semnată la Moscova). În Convenţie aliaţii recunosc nedreptatea Dictatului şi temeinicia exigenţelor României asupra Transilvaniei.

Pentru evitarea oricărui echivoc în privinţa drepturilor pe care poporul român le are asupra Transilvaniei, acestea sînt reconfirmate de toate guvernele coaliţiei antinaziste în tratatul de pace din februarie 1947 (semnat la Paris). În articolul 2 al acestui tratat se precizează: „Hotărîrile sentinţei de la Viena din 30 august 1940 sînt declarate nule şi neavenite. Frontiera dintre România şi Ungaria este restabilită prin articolul de faţă aşa cum a existat la 1 iaunarie 1938". Conferinţa de pace dovedea, astfel, că nici o forţă nu poate să se impună în faţa dreptăţii şi a justiţiei istoriei. În pofida oricăror adversităţi, „istoria purtătoare de progres şi civilizaţie nu face paşi înapoi" (p. 353).

*

Paginile cărţii istoricului Olimpiu Matichescu ne privesc direct. Cartea mijloceşte o mai deplină cunoaştere a istoriei Transilvaniei în strînsă interdependenţă cu istoria întregului popor român în context european. O recomandăm, spre edificare, slujitorilor altarelor strămoşeşti, cetăţenilor români de orice naţionalitate.

Pr. *Gh. Răţulea*

Lucia Apolzan, CARPAŢII — TEZAUR DE ISTORIE. PERENITATEA AŞEZĂRILOR PE ÎNĂLŢIMI, Bucureşti, 1987, 380 p.

Cartea de care ne ocupăm tratează despre unul din tipurile de sat românesc, satul cu gospodării aşezate pe înălţimi. E vorba despre satele şi aşezările risipite pe înălţimi, care vorbesc despre legătura neamului cu pămîntul. Aceste sate nu au cimitire comune, fiecare familie îşi îngroapă morţii în cuprinsul gospodăriei sale, dar se vădeşte unitatea cu neamul, prin cîntecele funebre cunoscute şi în alte părţi. Pădurea şi munţii sînt alţi factori care leagă întreolaltă pe cei risipiţi.

Aceste sate risipite răspund şi dorinţei de libertate, de neatîrnare a oamenilor.

Satele cu casele izolate sînt tipul de sat al unei populaţii libere şi autohtone.

Arheologia şi istoria arată că au existat în antichitatea dacică satele risipite. Despre existenţa dacică a aşezărilor dispersate pe înălţimi avem dovezi arheologice.

Cartea arată vechimea aşezărilor de tip risipit cu gospodăriile lor agricole, relaţiile social-economice, în cadrul unui complex etnic unitar, modul de viaţă, gospodăriile, despre sărăcia oamenilor, aspecte ale culturii spirituale, populaţia, ocupaţia, portul popular, din Platforma Luncanilor, din Munţii Apuseni şi din zona Porţilor de Fier.

Au fost studiate aspectele culturii spirituale, reflectate în obiceiuri practice şi simboluri, legate de anul agricol.

Elementele comune duc la unitatea de neam şi astfel aşezările risipite devin un tezaur de istorie românească.

Lucrarea este rodul unor cercetări de aproape cincizeci de ani petrecuţi în satele de pe Platforma Arieşului, în cele de la Crişuri şi în Platforma Luncanilor. În cursul acelor ani a „cercetat participînd prin observaţie directă şi interviuri, a testat vigoarea unui model particular de locuire, a unor comunităţi rurale, structura lor socială, dinamica internă a vieţii lor economice şi culturale, motivele care le-au asigurat perenitatea..."

Rezultatul constituie o preţioasă contribuţie la cunoaşterea satului românesc, şi confirmarea unităţii neamului şi la dăinuirea lui pe pămîntul care a fost de totdeauna al nostru.

Autoarea răspunde la întrebări ca:

De ce au durat aşa de mult şi de ce le întîlnim şi azi ca nişte aşezări unite trainic şi viguros întreolaltă, cu structura lor socială proprie, cu viaţa economică prosperă, cu cultura lor, cu idealurile lor, care sînt şi ale celorlalţi fraţi de sînge.

Cartea constituie o valoroasă contribuţie a vieţii noastre pe aceste plaiuri, fundamentată arheologic şi istoric.

Calitatea literară este, pe lîngă competenţa ştiinţifică, o caracteristică „sui generis" a remarcabilei autoare.

N. Neaga

Arhid. prof. Ioan Brie, CÎNTĂRI LA SERVICIILE RELIGIOASE, editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului şi Clujului, Cluj-Napoca, 1987.

În literatura muzicală bisericească Prea Cucernicul Arhid. prof. Ioan Brie este un nume consacrat, deşi s-a scris relativ puţin despre activitatea acestui neobosit ostenitor şi dascăl de muzică bisericească.

Pr. prof. Ioan Brie a activat timp de peste 40 de ani ca dascăl de muzică bisericească, mai întîi la fostul Institut Teologic şi apoi, din 1952 pînă la 1 ianuarie 1986 la actualul Seminar Teologic Ortodox Român din municipiul Cluj-Napoca.

Paralel cu activitatea didactică, la catedră, Pr. prof. Ioan Brie a desfăşurat o laborioasă activitate dirijorală, fiind şi dirijorul academicului cor bisericesc al

Arhiepiscopiei Clujului pînă în prezent. În această dublă calitate de profesor şi dirijor, a elaborat un număr important de volume, ce cuprind partituri muzicale bisericeşti de o reală şi autentică valoare. Vom prezenta, pentru o informare cît mai completă, titlurile volumelor apărute prin grija deosebită de Pr. prof. Ioan Brie.

1. *Răspunsuri mari după diferiţi autori*, pentru cor mixt, Cluj, 1971.
2. *Liturghia pentru cor mixt*, de A. Sequens, Cluj, 1971.
3. *Liturghia psaltică şi alte cîntări religioase după diferiţi autori*, pe trei voci egale, pentru elevii Seminarului Teologic din Cluj, Cluj, 1971.
4. *Culegere de 50 colinde*, pentru cor mixt, după diferiţi autori, Cluj, 1972.
5. *Liturghia pentru cor mixt*, de A. Bena, Cluj, 1973.
6. *Cîntări la cununie*, pentru cor mixt, de Al. Podoleanu, Cluj-Napoca, 1974.
7. *Cîntări la înmormîntare*, pentru cor bărbătesc, de D. Cunţanu, Cluj-Napoca, 1974.
8. *Axioane*, după diferiţi autori, pentru cor mixt, Cluj-Napoca, 1974.
9. *Răspunsuri liturgice*, după diferiţi autori, pentru cor mixt, Cluj-Napoca, 1974.
10. *Culegere de coruri patriotice şi populare*, pe trei voci egale, pentru elevii Seminarului Teologic din Cluj-Napoca, ed. I, Cluj-Napoca, 1975 şi ediţia a II-a în 1976.
11. *Liturghia pentru cor mixt*, de Gh. Cucu, Cluj-Napoca, 1977.
12. *Cîntări liturgice*, pentru cor mixt, Cluj-Napoca, 1978.
13. *12 colinde populare din Transilvania*, pentru cor mixt, Cluj-Napoca, 1979.
14. *Cîntări la cununie şi cîntări funebre*, pe trei voci egale, pentru elevii Seminarului Teologic din Cluj-Napoca, Cluj, 1979.
15. *73 colinde*, pe trei voci egale, pentru elevii Seminarului Teologic, Cluj-Napoca, 1980, ediţia I şi ediţia a II-a în 1983.
16. *Cîntările Sf. Liturghii, de Gavriil Muzicescu*, pentru cor mixt, Cluj-Napoca, 1982.
17. *Cîntările Sf. Liturghii şi alte cîntări religioase*, pe trei voci egale, după diferiţi autori, pentru elevii Seminarului Teologic din Cluj-Napoca, 1980.
18. *Cîntările Sf. Liturghii*, de Dimitrie Cunţanu, armonizate pentru cor mixt, Cluj-Napoca, 1986.

Ultima lucrare apărută este „Cîntări la serviciile religioase". Volumul se defineşte ca o culegere inedită de cîntări bisericeşti, aranjate cu pricepere şi experienţă didactică, în scopul elaborării unui evantai cît mai complet de partituri, absolut necesare elevilor seminarişti în pregătirea şi formarea lor ca buni cunoscători şi autentici interpreţi ai muzicii noastre bisericeşti.

Meritul cu totul deosebit al autorului constă în felul cum a selectat, aranjat şi prezentat materialul muzical. Însuşi titlul reclamă o lucrare completă şi masivă totodată, întrucît în paginile volumului găsim cîntări la Sfînta Liturghie, la vecernie, la litie, la acatiste, la pavecerniţa mare, la deniile din Postul Mare, la cununie, la înmormîntare, pricesne şi cîntări la cateheze, precum şi un important număr de colinde. Autorul arată în prefaţă că scopul elaborării acestei cărţi este de „a pune la îndemîna elevilor seminarişti, studenţilor în teologie, preoţilor, cîntăreţilor şi credincioşilor o colecţie de cîntări bisericeşti tradiţionale şi de colinde, de inspiraţie folclorică religioasă, pentru o mai bună cunoaştere a muzicii bisericeşti tradiţionale, spre a le fi de folos în practica cîntării în comun".

Lucrarea are trei părţi: *Partea I-a:* „Cîntările Sf. Liturghii şi alte cîntări religioase", pe trei voci egale, după melodiile bisericeşti tradiţionale în eparhiile din Mitropolia Ardealului. Menţionăm că este vorba de cîntările Sf. Liturghii după binecunoscutul Dimitrie Cunţanu, melodii cu o reală încărcătură emoţională, simple, uşor de asimilat, cu posibilităţi remarcabile în a crea o atmosferă adecvată de rugăciune. Armonizarea imnelor este simplă, intenţionat lucrată aşa pentru a nu ridica probleme în interpretare. Întreaga Sf. Liturghie păstrează o ţinută artistică elevată, îmbinîndu-se în mod fericit armonizarea clasică cu cea „bisericească", în care discursul melodic principal nu este întru nimic afectat de încărcătura armonică. Aceeaşi tehnică respiră şi în armonizarea pricesnelor şi a celorlalte cîntări religioase, care întregesc partea întîi a volumului.

Este binecunoscut faptul că pricesnele (chinonicele) au un loc deosebit în cadrul Sf. Liturghii, mai cu seamă în tradiția liturgică din Transilvania. Datorită acestui lucru acest gen de cîntări bisericești de inspirație folclorică religioasă s-a dezvoltat constant în această parte de țară. Nu este deci de mirare că pricesnele sînt atît de mult îndrăgite sufletului credincioșilor ardeleni ortodocși și prin urmare nu puteau lipsi din paginile acestei cărți.

Partea a II-a cuprinde cîntări la serviciile divine de seara și dimineața, pe o singură voce. Pentru prima dată apar înfrățite într-un volum cîntări reprezentative psaltice împreunate cu alte cîntări tradiționale din Transilvania. Reținem din partea a II-a publicarea inedită a Binecuvîntărilor învierii din cadrul slujbei utreniei într-o reușită aplicare practică a glasului V irmologic, după D. Cunțanu. Cîntările la serviciile divine de dimineața sînt întregite cu troparele sărbătorilor împărătești, Împărate ceresc în două variante, psaltică și D. Cunțanu, ambele în tonalitatea cromatică a glasului VI, Împăratul cerurilor, glas VIII, într-o izbutită creație a autorului popularizată în întreaga Eparhie a Clujului, Iubi-te-voi Doamne și alte cîntări. Urmează o serie de pricesne duminicale și cîntări calofonice, toate la o singură voce. Și aici se reliefează contribuția autorului, care a inclus cîntări din toate provinciile românești: stihira „De Tine Doamne", de la vecernia glasului VI, Frații împreună, de Gheorghe Șoima, Ochiul inimii, de A. Bena și după o melodie din Banat, Acestea zice Domnul, de Sabin Drăgoi, Pe Tine Dumnezeule, glas VIII, de la Te-Deum, Mare este puterea crucii, podobie glas III, Nădejdea creștinilor, de I. Popescu Pasărea, Taina creștinătății, etc.

Urmează cîntări la Liturghia Sf. Grigorie Dialogul și a Sf. Vasile cel Mare după D. Cunțanu, cîntări la slujba cununiei și a înmormîntării, toate pe o singură voce.

Partea a III-a cuprinde o culegere de colinde, pe o singură voce, majoritatea luate din colecția autorului și care „fac parte din bogatul și valorosul tezaur folcloric și de inspirație creștină, produs al spiritualității ortodoxe românești". Potrivit afirmației autorului, colindele „prin frumusețea și diversitatea melodiilor, prin conținutul evocator de trăire creștină ortodoxă și românească, prin forma literară și de expresie elevată, de o deosebită plasticitate, sînt adevărate sinteze ale simțirii noastre de neam, limbă și credință".

Colecția cuprinde un număr de 84 colinde, dintre care 26 sînt din colecția autorului. Celelalte sînt luate din următorii autori: Gheorghe Breazu, T. Brediceanu, Gh. Cucu, Sabin Drăgoi, D. G. Kiriac, T. Lugojan, N. Lungu, Emil Monțea, T. Popovici, Gh. Șoima, N. Ursu și alții.

Acesta este cuprinsul volumului „Cîntări la serviciile religioase", întocmit de Prea Cucernicul Arhid. prof. Ioan Brie. În „Cuvînt înainte" I. P. S. Teofil Herineanu concluziona: „Nădăjduim că lucrarea apărută sub îngrijirea pr. prof. Ioan Brie va fi la îndemînă pentru cultivarea și practicarea cîntării în comun, și de asemenea, de un real folos pentru cunoașterea și promovarea muzicii noastre bisericești tradiționale". Și noi avem aceeași convingere, că lucrarea de față va trezi interes din partea iubitorilor și doritorilor de frumos și că va deschide noi căi de comunicare între creștinii de pe întregul cuprinsul țării noastre, mai cu seamă, între elevii seminariști și studenții teologi. Lor, în primul rînd, le recomandăm cu multă căldură această colecție de cîntări, nădăjduim că ei sînt principalii factori autorizați și special pregătiți în a valorifica și populariza bogatul material muzical cuprins aici.

Prin darul ce ni l-a oferit și de această dată, sîntem recunoscători Pr. prof. Ioan Brie și-l asigurăm de întreaga noastră admirație și dragoste, dorind ca și pe mai departe colecția cîntărilor bisericești să fie împodobită și îmbogățită cu noi și valoroase volume.

Pr. prof. *Vasile Stanciu*

DIN RELAŢIILE ECUMENICE BISERICEŞTI

DIN VIAŢA PATRIEI

ANIVERSARE

DOCUMENTAR

ÎNSEMNĂRI, NOTE, COMENTARII

RECENZII